

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת חקת | גיליון 227 | תמוז תשפ"ב

התכוננות בפרשיות התורה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

יאמרו המושלים

גיליון חדש

בנתיבות הפרשה

הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א

אלא במי שממית עצמו עליה

שיעורי דעה

הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א

האם וכיצד ניתן לחנך בדבר שההורים עצמם

נכשלים בו?!

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים מפרשת השבוע

חדש - חידות על פרה אדומה

באר יעקב צבי

הגה"ח יעקב צבי פרידמאן שליט"א

פרשת חוקת

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' שבת

שלטול פלאפון בשבת

קרא לשמש ויזרח אור

קווים לדמותו וניצוצות במשנתו

של המאור הגדול

למושלת החסידות והעבודה התמימה

הגאון החסיד

רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצלה"ה

ה"מאור ושמש"

נלב"ע א' תמוז תקפ"ג

שיח אמונה

מרן רשכבה"ג

רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל

חשבתי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל

שייכות גבורות גשמים לתפילה - ח"ב

עומק דעת

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

שיעור השקפה בישיבה הק' -

אלו ואלו דא"ח

שיעור הזמש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

מו"מ ממרנן הסבא מסלבודקה

הגרי"א שר והגרי"מ פיינשטיין זצ"ל

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

הקנאה התאוה והכבוד

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

בענין קברי צדיקים - בהלכה ואגדה

שיעורי בינה • מוגד דבריו ליעקב • עטרת השבת • יעלת חן • בנתיבות יצחק • לדעת • עינינו גל • עומק הפשט • פניני הלכה • מחשבת קצרה על הרף • אמונה בין בתרי הפרשה • אז נדברו • תוספת שבת • מים זכים • טמונה בפרשה • עם הספר

לע"נ הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל נלב"ע כ"א שבט תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת חוקת

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	20:31	19:14	21:15
בני ברק	20:33	19:29	21:18
חיפה	20:35	19:22	21:20
מודיעין עילית	20:32	19:23	21:17
בית שמש	20:31	19:12	21:16

מאגר ממוחשב
של אלפי ספרים מוקלדים
מילה אחר מילה מכל
מקצועות התורה

מעבר
בין המקורות בקלות
לדוגמא מהנמרא לכל
המפרשים בדרך, למשנה,
לרמב"ם, לרש"י
ולמפרשים שלהם

החיפוש המדויק
המהיר והמשוכלל
ביותר בעולם

**אפשרויות
חיפוש מגוונות:**
ארמי עברי / ראשי תיבות
/ כתב מלא-חסר ועוד

כלי עזר
ללימוד עם
הילדים בכל גיל,
בכל סוגיה

**העתקה
והדבקה בקלות**
כלי חיוני עבור כותבי
ספרים / חיידשים /
מוסרי שיעורים
ולכל עמלי התורה

**לא רק
מאגר ספרים**
כלי לימוד עוצמתי
שמכנה את הזמן
ללימוד עשיר יותר

פרויקט השו"ת מכיל בתוכו מגוון פתרונות ייחודיים ללימוד עשיר ומעמיק שלא תמצאו במקום אחר

מחירים מיוחדים לשבוע הספר

גרסה רגילה	גרסת פלוס
1290 ₪	1490 ₪
1780 ₪	2800 ₪
200 ₪ מתנה לרכישת ספרי מכון ירושלים	
מבצע מיוחד למשדרגים לגרסה החדשה	

להזמנות:
***8511**

WWW.RESPNSA.ORG.IL

1 יתן להשיג גם ב: מוקד מכון ירושלים
2 אורייתא, ירושלים 10 בני ברק

לרכישה בין התאריכים כ' סיוון-ט"ז תמוז (15.7-19.6). התמונות להמחשה בלבד. החברה רשאית לשנות או לבטל את תנאי המבצע בכל עת. בכפוף לתקנון. ט.ל.ח.

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

לרגל התרחבות 'אוסף גיליונות' בכמות ובאיכות
 אנו פונים בקריאה לכל הקוראים המעוניינים
ליטול חלק במפעל החשוב והנכבד
בהגדלת התפוצה והרחבתה למקומות נוספים
 לזכות בזכות הפצת התורה ובגיליון חינוך מדי שבוע
 לפרטים נא לפנות לשלפון 052-7623172

בברכת התורה
מערכת אוסף גיליונות

מערכת 'אוסף גיליונות'
 9518479@gmail.com

ראש המערכת:
 הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:
 הרב צבי קנול שליט"א
 הרב חיים וכסלר שליט"א
 הרב משה הכהן שליט"א
 הרב יוסף בן יהודה שליט"א
 הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א
 הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א
 הרב בנימין יודלביץ שליט"א
 הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
 הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא - לדעת לחיות כהלכה

חזקת

הר"ר יחיאל לדרמן ז"ל, הקים את בית הכנסת המפורסם הנושא את שמו 'לדרמן'. עד היום עומד הוא לתפארה בשיכון חזון-איש בבני ברק. מרן הסטייפלער קבע בבית כנסת זה את מקום תפילתו, ויש האומרים שבית הכנסת אף נבנה כפי הוראותיו, בהיות מקום בית הכנסת מקורב אליו ביתר חביבות. הגיע זמנו של הנדיב הנכבד לילך מן העולם כדרך כל הארץ. הלווייתו יצאה מבני ברק ביום שישי לעת בוקר, בדרכה ירושלימה. כששאלו את הסטייפלער, אם בכוונתו לעלות לירושלים ליתן לנפטר הדגול כבוד אחרון כיאור וכיאור, ענה ואמר להם למקורביו: "למעשה הייתי צריך לטרוח ולהשתתף בהלווייתו של נדיב דגול זה, אבל אמרו לי אתם, היאך אפשר לנסוע, והרי ערב שבת היום?"

מדובר היה בסוף חודש סיון, כאשר זמן הדלקת הנרות הוא בשעה מאוחרת ביותר, ובכל זאת לא היה מרן הסטייפלער לצאת את העיר לצורך הלווייה.

[נקדשתו מכל הזמנים – עג]

כעסקות סדרת כדירות שרתיות נתמנתה אצל אבי החתמה הנוראה, אולם אחר של יוצאי חלציו ואני כתובם קיבלנו ע"ע לשרוך את שולחן השבת כיום חיוסי בליטה, הרובאים יליו שהכל נשלים [עפ"י חפרוני, טבריה]

ג' בתמוז

תוספת שבת	פלג הסנהא
7:03	ירושלים 6:20
7:19	בני ברק 6:22
7:02	בית שמש 6:21
7:13	מודיעין עלית 6:21
7:12	אלעד 6:22
7:19	אשדוד 6:23
7:03	ביתר 6:20
7:18	קרית גת 6:22
7:10	אודיססך 6:22
7:10	טבריה 6:21
7:12	חיפה 6:23

אם ברצונכם להיות שותפים עם
 מזהירי השבת ניתן להירשם:
 0722-722-730 (הקו שוודר)

גיליון 101

ענינה של תוספת שבת היא 'סוד מרע', שקודם כוא אור יום שבת צריכים להסיר את הרע, ורק
 לאחמ"כ באה שבת שענינה הוא 'עשה טוב' [סידורו של שבת, שורש א ענף ג עלה ד]

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

לדעת | 46

מבחן בחפץ חיים

עינינו גל | 47

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 51

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 55

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

מחשבת קצרה על הדף | 64

תפיסות עומק על סדר הדף היומי

הרה"ג יחזקאל הרשמן שליט"א

שיעורי דעה | 67

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 69

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 71

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 77

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 79

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

לענין הלכה | 81

הערות הלכתיות מעשיות

לעורר לב המעיין

הפרשה המחכימה | 83

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

באר יעקב צבי | 88

הגה"ח יעקב צבי פרידמאן שליט"א

שמונה בפרשה | 94

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פנים מאירות | 97

קווים לדמותו וניצוצות במשנתו

של המאור הגדול

לממשלת החסידות והעבודה התמימה

הגאון החסיד רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצלה"ה

ה"מאור ושמש"

נלב"ע א' תמוז תקפ"ג

עם הספר | 101

שיח אמונה | 7

מרן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

חשבתי דרכי | 15

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

עומק דעת | 19

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת יד אהרן

שיעור חומש | 21

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 23

שיעורים ע"ס המצוות

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 25

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 27

"מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת כף החיים"

נחל אליהו | 29

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות בפרשיות התורה | 31

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

בנתיבות הפרשה | 35

הרב נחום קסטנר שליט"א

עטרת השבת | 37

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעור פיקו"נ בשבת

יעלת חן | 39

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

בנתיבות יצחק | 41

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

לדעת | 44

מבחן בדף היומי

לדעת | 45

מבחנים במשנה ברורה

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" סורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיכון אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוית"י"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקש ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

תורת שיח

בפצותי שיח

דבר המערכת

בתקופה שבין חג השבועות מתן תורתנו, עד לימי הרחמים והסליחות, אין ביניהם ימי מועד, ומשכך חכנו בדעתנו, איזה נושא נרים על נס קמיה רבנו ותלמידיהו, וממחשבה למעשה, קבענו את הענין המרכזי הבא, בו נעסוק בגליון הנוכחי ושלאחריו - 'תפילה'.

את הקשר בין 'תפילה' להרב זצוקללה"ה זיע"א, אין צורך לתאר במילים, כאשר כל מי שזכה ולו במעט, לחסות בצילו, או אפילו לשמוע ברכה ועיצה קצרים, תמיד שמע את המילה 'תתפלל', 'שיתפלל', 'תתפללו'. ולעיתים היה מוסיף הרב זצ"ל 'חז"ל אמרו במסכת ברכות אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'".

פרק מיוחד וארוך ביותר, הקדיש רבינו בספרו 'ארחות ישר' בו הוא מאריך על ענייני התפילה, מעלתה, סגולתה ועוד, ומביא דינים המצויים שאדם דש בעקביו, כאשר הבאנו את הדברים בגליון שבפנינו.

מלבד זאת, כבר לימדנו חז"ל (ברכות ל"ב ב') כי תפילה היא אחד מארבעה דברים שצריכים חיזוק, קרבנו אל המלאכה להביא מדברי רבינו בעניינים אלו, חלקם נתפרסמו ברבות השנים, וחלקם רואים כאן או לראשונה בגליון זה.

הוספנו שוב את מדור 'גנזי הדעת' תשובות רבינו על ענייני פסוקי דזמרה, ערוכים הדק היטב ב"ג נפה, ע"י רבני 'דעת נוטה', בתוספת הרבה דברי חפץ והמדורים הקבועים.

נחתום בדברי מרן החזו"א זצוקללה"ה (קובץ אגרות, ח"ב, ב'), חז"ל: **ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית' כאשר הוא משיח לרעהו, והמקום ב"ה מכנהו ילד שעשועים ותפלה בעת צרה שהאדם נצטוו עליה, היא לו לעזר ותרופה מתמדת משמחת לב ומאירת עינים, עכ"ל הטהור.**

ובצאתנו מן המלאכה, נעתיר לשוכן מרומים דיהא רעוא, שנזכה להידבק במידותיו של הרב, וללמוד מדרכיו, אורחות חייו והנהגותיו בקודש, עדי נזכה לתחיית המתים, ובנין בית המקדש במהרה ממש.

המערכת

ליקושי בתר ליקושי במשנת התפילה במשנת הרב זצוק"ל

וברק) נמחל להם כל מה שעשו ועתה מתחילין לחטוא מחדש, ומקורו במדרש שוח"ט פ"ח, ואיתא שם עוד, כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו עונותיו ונעשה כבריה חדשה וכו' ע"י"ש.

טעמא דקרא, תפילה

הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה וגו'. בגיטין ס"ח ב' מבואר שהוא כפשוטו שנתירא מאשמדאי, ותמוה אטו גבורים יכולין להלחם בשד שהוא רוחני. ו"ל דגבורים הכונה יראי שמים שיודעים להתפלל ושיתפללו עליו שלא יזק, וא"צ לעמוד סביב מטתו ממש אלא הכונה שבתפלתן שמרו מטתו.

טעמא דקרא, שיר השירים ג' ז

השינוי בין ברכות קרי"ש דשחרית לשל ערבית

נשאלתי מדוע בברכות ק"ש דערבית הלשון הוא מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו ה' ימלך וגו', ואילו בברכות ק"ש דשחרית הלשון הוא שירה חדשה וכו' יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלך לעולם ועד, ולא אמרינן

המשך בעמוד 2

ביאורי תפלה

המאיר לארץ ולזרים עליה ברחמים. כמ"ש בנדרים ל"ט ב' שהמאורות אין רוצים לצאת ולהאיר כל יום (פירש"י מפני שהרשעים משתחוים להם) והקב"ה מורה בהן חצים וחניתות עד שיוצאים וזהו מפני שמרחם על העולם שיהא אור, וזהו ברחמים.

טעמא דקרא, תפילה

הבוחר בשרי זמרה. צ"ב היכן מצינו שבחר בשרי זמרה. ו"ל עפ"מ דאיתא ביל"ש ס"פ נח (רמז ס"ב) משנולד יעקב אבינו עד שאמרו בניו שירה על הים היו גרים ותושבים ומשועבדין והודו להקב"ה מתוך מדת היסורין ואמרו לפניו שירה לכך בחר ביעקב ובבניו שהן מושבחין אותו שנאמר (ישעי' מ"ג כ"א) עם זו יצרת לי תהלתי יספרו, הרי שהקב"ה בחר בישראל בשביל השירה שאמרו.

ועו"ל דפירוש הבוחר הוא מלשון כסף נבחר לשון צדיק (במשלי י"ג), והיינו ששרי זמרה להקב"ה הוא סגולה למחילת עונות כדפרש"י בשופטים רפ"ו ויעשו בני" הרע בעיני ה' עד כאן נאמר ויוסיפו שהיה נצבר חטא על חטא וע"י השירה (של דבורה

שיח היראה

מעובד מתוך הערך 'תפילה' בספר 'אורחות ישר' להרב זצוק"ל

גודל מעלת התפילה

הנה גודל מעלת התפילה אמרו חז"ל (בתנחומא מקץ סי' ט) שאין לך גדולה מן התפילה ובגמ' (ברכות ל"ב ב') גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבנו אעפ"כ לא נענה אלא בתפילה הרי שאפ"ל משה רבנו הוצרך לתפלה. ואמרו (שם) גדולה תפלה יותר מן הקרבנות. ובמגילה (כ"ז א') סבירא ליה לר' יוחנן דגדולה תפלה מתורה ומביא ראי' מאלישע שלא עשה כל הנסים אלא ע"י תפלה ע"ש [וכתבו הפוסקים בשם הרוקח (מובא במ"ב סי' ק"ו) שהמבטל תפלה בשביל תורה אפ"ל לומד עם אחרים כל היום כאילו לא למד כלום] ואמרו (שמו"ד פ"ח) לא יצאו ישראל ממצרים אלא ע"י תפלה, ואמרו (ויק"ד פ"ל) בדרותינו שאין לנו לא מלך ולא נביא ולא כהן ולא אורים ותומים אלא תפלה בלבד, ואמרו (תנחומא וירא א') הוה זהירין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות ואפ"ל אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו, ואמרו (בספרי ואתחנן) יפה שעה אחת בתפלה יותר ממעשים טובים, ואמרו (בת"ז פ"א) שקולה תפלה ככל המצות, ואמרו (ש"ט

פקמ"ב) אין עומד לאדם לא ממונו ולא חכמתו ולא גבורתו ומהו עומד לו תפלתו, ואמרו (תנחומא וישלח ט') אע"פ שחרב ביהמ"ק לא נשתייר בידיו אלא התפלה בלבד.

כח התפילה

וכחה של תפלה כבר אמרו חז"ל (תנחומא ואתחנן ד') אין הקב"ה פוסל תפלת כל בר'ל, ואמרו (מכילתא דרשב"י משפטים כ"ב) לא יאמר אדם איני כדאי להתפלל על ביהמ"ק ועל ישראל ת"ל שמוע אשמע צעקתו, ואמרו (נדה ע') מה יעשה אדם ויחכם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ואמרו

הרב זצוק"ל באמירת תהלים המשך בעמוד 2

תורת שיח

ישראלים מעבכין את הקרבן, אבל מש"כ להלן שהיו מתפללין כו' זה יכולין להתפלל בביהכ"נ שם שה' חוץ לעזרה.
(כתי"ק ועי' בדרך החמה על אתר וביביה"ל שם)

תפילה על יראת שמים של חבירו

ברכות י' א' חטאים כתיב, הק' במהרש"א בחדא"ג מה מועיל תפלה על חברו שישבו הרי הכל ביד"ש חוץ מי"ש, לפמש"כ בחזו"א סוף או"ח דמה שבא ע"י תפלת אדם אין זה נקרא בידי שמים מיושב זה ע"ש.
ישוב הדעת שם

תפילת משה רבינו

שבת ל' א' עמד משה כו' כמה תפלות כו', עי' מהרש"א בחדא"ג שהק' מהא דא' פ"ק דברכות משה תלה בזכות אחרים תלו לו בזכות עצמו הא משה נמי תלה בזכות עצמו שהתפלל כמה תפלות אך כשראה שלא נענה אז תלה בזכות אבות, וי"ל דמשה לא תלה בזכות עצמו ולא הזכיר זכותיו רק בקש רחמים על ישראל ואפ"ה לא נענה עד שהזכיר זכות אבות אבל זכות עצמו לא הזכיר ולכן תלו לו בזכות עצמו.
ישוב הדעת שם

מדוע לא נשנית תפילה, בין 'אלו דברים שאין להם שיעור'

וראייתי במשנה ראשונה שהק' אמאי לא תני תפלה לד' הרמב"ם שהוא מה"ת שאין לו שיעור וי"ל משום שאסור להאריך בתפלה יותר מג' שעות כמ"ש רמב"ן בס"פ בשלח ואפשר שהוא מה"ת ועכ"פ אין מצוה להאריך יותר מזה.

שערי אמונה, ריש פאה

האם 'עיון תפילה' נחשב דברים שבין אדם לחבירו

ובתו' אנשי שם הקשה הא עיון תפלה אינו בין אדם לחברו וי"ל דכל ברכות התפלה הוא על רוב העולם וי"ל דלכך הוא בכלל גמ"ה, ורש"י פי' משום דכתיב גומל נפשו איש חסד.

שערי אמונה, ריש פאה

זה אלי ענו ואמרו, והנראה, הדנה ישראל עברו בים באשמורת הבוקר כמבואר בקרא (שמות פ"ד, כ"ד כ"ז) ויהי באשמורת הבוקר וישקף וגו' וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתנו, ובמכילתא בשלח פ"ה סכ"ד (לפי גיסת הגר"א) מבואר שישראל עברו את הים לפני עלות השחר והמצרים טבעו בעלוה"ש, ובגמרא סוטה ל' ב' תניא בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכו', ומשמע שבסוף הלילה כשעלו מן הים התחילו לומר את השירה, וכ"ה הלשון בפסחים ק"ז א' בשעה שעלו מן הים, ויתכן שכשסיימו את השירה כבר היה ביום, ולפי"ז נמצא דהפסוק זה אלי ואנוהו שהוא בתחילת השירה נאמרה בלילה, ולכן רק בערבית תקנו לומר זה אלי, אבל בשחרית שאז כבר גמרו את השירה לא אמרינן זה אלי ענו ואמרו, אלא יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך וגו', שפסוק זה שהוא בסוף השירה כבר אמרוהו ישראל ביום. ולפי"ז מובן גם מה שבערבית מקדימין הצלת ישראל לטביעת המצרים המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע ואילו בשחרית מקדימין טביעת המצרים לפני הצלת ישראל זדים טבעת ואח"כ ידידים העברת, ולפי"ז דמבואר במכילתא שישראל עברו את הים לפני עלות השחר והמצרים טבעו בעלוה"ש וכנ"ל א"ש דלכן בערבית תקנו להקדים הצלת ישראל שהיתה בלילה לפני טביעת המצרים שהיתה מאוחר יותר בזמן עלוה"ש, אבל בשחרית מכיון שטביעת המצרים היתה בתחילת היום בעלוה"ש תיקנו להזכיר זה לפני הצלת ישראל שהיתה לפני כן בסוף הלילה.

טעמא דקרא, תפילה

תפילת הכהנים

כתב הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ו ה"ב), וז"ל: בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה נכנסין למקדש עם משמר כהנה וליה של אותה שבת. והרחוקים שבאותו מעמד כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן, עכ"ל.

וכתב ע"ז הרב זצוק"ל: נכנסין למקדש, והם צריכין להיות בעזרה בשעת הקרבת תמידין ומוספין וזה פשיטא לא הוצרך רבנו לכתבו שהרי ע"ז באו ורמזו במש"כ עם משמר כהונה ולוי' וכמ"ש בתענית כ"ז א' כהנים ולוים

שיח היראה

המקום אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום שכל העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים (ברכות כ"ח ב'), ואמרו (סנהדרין כ"ד א') המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכניה כנגדו, ואמרו (ברכות כ"ח ב') כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים, ובברכות (ל"ד א') אי לא מכיון מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין, ובתנחומא (תבא א') בשעה שאתם מתפללים לא יהא לכם ב' לבבות א' לפני הקב"ה וא' לדברים אחרים, וכ' הרא"ש (בארוחות היים ס"ו ל"ה) כיון בתפלתך כי התפלה היא עבודת הלב ואם בנך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלא כונה עכ"ל ועיין בחיי אדם כלל ה' ס"א מעשה נורא על מי שאינו מכיון בהזכרת השמות ר"ל.

אמנם ידוע כי הכונה בתפלה הוא מהדברים הקשים ביותר וע"ז אמרו בגמ' (ברכות ל"ב ב') ארבעה צריכין חיזוק וחדא מנייהו תפלה פירש"י שיתחזק בהן תמיד ובכל כחו, ואמרו (ב"ב קס"ד ב') שעיון תפלה הוא מהדברים שאין אדם ניצול מהם, והבטיחו חז"ל (ברכות ל"ב ב') שהמאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם, ואמרו (שג"ג ב') שמאריך לו ימיו ושנותיו עבור זה, ואמרו (שבת קכ"ז א') שהוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קימת לו לעוה"ב. אכן חלילה לזלזל בזה כי המזלזל בזה ואין משים לב כלל לכיון מראה כאילו אין מאמין ח"ו שהמתפלל שכניה כנגדו רק צריך להתאמץ ולהשתדל ושירצה עכ"פ לכיון עד כמה שאפשר ולהצטער ע"ז והבא לטהר מסייעין אותו.

נבי לאה (ב"ר פ"ט) קשה היא התפלה שביטלה את הגזירה ולא עוד אלא שקדמתה לאחותה, ואמרו (ד"ר פ"ח) רצונך לידע כחה של תפלה אם אינה עושה כולה עושה חציה כו', ואמרו (ביר"ד פ"ב דר"ה ה"ה) גבי רב כהנא שהאריך בתפלה משום שה' מבית עלי וכתוב אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה אבל מתכפר הוא בתפלה וזכה עבור זה לאריכות ימים מופלגת ע"ש [ובספ"ה"ק מבואר דכל תיקון העולמות העליונים ובנינים הוא רק ע"י התפלה וע"י כל תיבה מהתפלה וסידרם מתקן תיקונים נוראים ואין קץ למתן שכרו].

ענין הכונה בתפילה

אמנם מובן שעיקר מעלת התפלה הוא הכונה [אף שיוצאין בדיעבד גם אם כיון רק בפסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של שמו"ע] דהא תפלה ילפי' (בתענית ב' א') מדכתיב לעבדו בכל לבבכם איזהו עבודה שהוא בלב זו תפלה ואמרו (סנהדרין ק"ז ב') רחמנא ליבא בעי, ואמרו (ברכות ל"א א') המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים שנא' תכין לבם תקשיב אזנך, ואמרו (ד"ר פ"ב וביר"ד ברכות פ"ה ה"ה) אם כיון אדם לתפלה יא מובטח שתפלתו נשמעת, ואמרו (ר"ה י"ח א') שנים שעלו למטה וחולין שוה או עלו לגרדום ודינן שוה זה התפלל ונענה זה התפלל ולא נענה זה שהתפלל תפלה שלמה נענה זה שלא התפלל תפלה שלמה לא נענה, ואמרו (תענית ח' א') אין תפלתו של אדם נשמעת א"כ משים נפשו בכפו דהיינו שמתפלל בכונה ע"ש, ואמרו (פ"ב דאבות) כשאתה מתפלל לפני

קצת דיני תפלה שרבים מזלזלים בהן

דברים שחזק הרב זצ"ל בספרו ארחות יושר

אם מפאת אי ידיעה אם מפאת קלות ראש

א. אפ"ל מי שחלש בטבעו חייב לבא לביהכ"נ בתחילת התפלה ולהתפלל עם הצבור כסדר (מ"ב סי' א' סק"ט וסי' נ"ב סק"א).

ב. המתאחר לבא נקרא פושע ועצל (ברכות מ"ג ב') ובודאי בשם זה יקראוהו לעת"ל אם רגיל בכך כמ"ש (בתנחומא ריש ויקהל) שלעת"ל יקראוהו לאדם ע"ש מעשיו ואין לשער גדול הבושה בזה כמ"ש שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד וכנ"ל.

ג. מי שיכול לבוא לתפלה בזמנה ובשאת נפש מאחר מהתפלה כדי שלא יצטרך להמתין איזה רגעים, וכן מי שיוצא באמצע התפלה או לפני גמרה משום שאין לו סבלנות להמתין כמה דקות אין לך מבזה עבודתו של הקב"ה יותר מזה וכאילו אינו מאמין ששכינה נמצאת בביהכ"נ בשעת התפלה ואיך תתקבל תפלתו. וראוי הוא כבוד שמים להמתין איזה דקות קודם התפלה וכתוב לו הקשבת למצוותי (פירש"י בברכות ו' א' לשון המתנה הוא שתמתין בשביל מצותי אשר צוית) וע"ז מסיים הפסוק ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך, ויש בזה גם חילול ה' ר"ל שאומרים כך מתנהגים בני תורה, ואין בזה שום תירוץ אפ"ל רואין אנשים מזלזלים בזה [או שמדברים במקום שאסור לדבר] ואפ"ל אנשים חשובים דממ"ג אם יש להם טעם בזה (ומסתמא צריך לדונם לכך זכות שיש להם טעם) אין הטעם שייך אצל אחרים וגם אין להם טעם בודאי גם הם יענשו על זה ולא עוד אלא שאתה גורם להם שיענשו גם עבורך שהכשילו אחרים, והעיקר שבכל דבר צריך לראות מה כתוב בתורה ובשו"ע וזהו רצון ה' והמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס ח"ו ולעוה"ב לא יקבלו כלל תירוץ זה שראו אחרים מזלזלים בזה.

ד. המאחר ברצון להתפלל וכן היוצא באמצע לעתיד לבא יגרשוהו מביהמ"ק באמצע התפלה ובסופה כמ"ש בס"ח סי' תש"פ. ובירו' ברכות רפ"ה כל שאין נכנס לביהכ"נ בעוה"ז אין נכנס בעוה"ב וכנ"ל.

ה. גדולה תפלה יותר מן הקרבנות ויותר ממעשים טובים (ברכות ל"ב ב') וי"א אף יותר מתלמוד תורה (מגילה כ"ז א') ואין לך דבר גדול מן התפלה (תנחומא מקץ סי' ט') וכתב חזו"א באגרת, התפלה אם אמנם היא מצוה מעשית אצלנו כו' הנה אמנם מצוה עיונית וכל שלא יצא חובתו מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה שאין תפלה אלא עבודה בלבו של אדם כמו שאמרו (תענית ב' א') ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה כו', היסכנו תפלותיו, אוצר של מלים צפופה הפה הזה מצות תפלה, לכבד בפה והלב רחוק הלא יספות חטא על פשע כו' עכ"ל, וכ"ש הבא בתחילה בכונה באופן שלא יוכל להתפלל רק במהירות עצומה שא"א לכוין כלל.

ו. אין שום היתר לדלג פסוקי דזמרה רק משום תפלה בצבור ובאקראי, וגם ע"ז רבים מפקפקים וכתבו שמהפך ע"ז כל צינורות התפלה (עי' מ"ב סי' נ"ב סק"א).

ז. המאחר בתפלה ואין מספיק להגיע לשמו"ע עם הצבור ממש מבטל בידים תפילת ותיקין ותפלה בצבור שיעיקר מצותה ההתחלה כמשי"כ כל הפוסקים (ואם לא יגמור עד קדושה כשיתחיל אה"כ אסור לו להתחיל).

ח. בבוקר יש לומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהוצאתני מאפלה לאורה.

ט. כשאומר עוטר ישראל בתפארה ימשמש בתפילין.

י. בפרשת התמיד [בצבור] יש לעמוד.

יא. בשעת ברכות וקדיש אסור לעשות אפ"ל שום מלאכה קלה.

יב. בשעת קדיש אסור אפ"ל להרהר בד"ת, ומעשה בחסיד א' שראוהו חברו לאחר מותו שפניו מוריקות א"ל שזה עונש מפני שהי' מדבר בשעת קדיש (מ"ב סי' נ"ב סק"א).

יג. המדבר בקביעות בשעה שהצבור אומרים שבחו של מקום אפ"ל כבר אמר זה קודם או שיאמרנה אח"כ הרי זה מבזה עבודתו של מקום, ומצוה לומר כל דבר ביחד עם הצבור כמבואר בשו"ע ובכמה מקומות, וברוב עם הדרת מלך וחז"ל החמירו מאד על הפורש מן הצבור.

יד. מצוה לעמוד בשעת קדיש (סי' נ"ו ס"א) וגם בכל דבר שהקהל נוהגין לעמוד אפ"ל אם הוא חומרא בעלמא מי שיושב הרי הוא פורש מן הצבור ומבזה כבוד שמים וגם עובר על מה שאמרו (ד"א"ז פ"ה) אל תהי יושב בין העומדים.

טו. לא יאמרו פסוקי דזמרה במרוצה כי אם בנחת (שו"ע סי' נ"א ס"ח) שזה כאלו מבזה שבחו של מקום (ב"י).

גנזי הדעת

תשובות הרב זצוק"ל ממכון 'דעת נוטה'

צורת אמירת פסוקי דזמרה

שאלה: האם צריך לכוין כוונת השמות, בשעה שמזכיר השמות בפסוקי דזמרה, או"ד דרך בברכות צריך.

תשובה: צריך.¹

שאלה: האומר פסוקי דזמרה בלחש האם צריך להשמיע לאוזניו, (כדמצינו גבי תפילה בסי' ק"א ס"ב).

תשובה: ראוי להשמיע לכתחילה.²

שאלה: רבינו (שליט"א) [זצוק"ל] כתב בס' אורחות יושר (תפילה) 'צריך להתפלל בקול רם ונעים', וצ"ב דהמ"ב כתב (סי' ק"א סק"ז) דגם בפסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול, וכן מצינו אצל חנה דכתיב רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, ובאותו הזמן עוד לא נתקן תפילת י"ח ונמצא דכל התפילה לא היתה בקול רם.

תשובה: תפילת צרכיו שהתפללה חנה כשמונה עשרה לדידן, אבל שאר תפילה צריך בקול אבל לא יותר מדאי.³

שאלה: מש"כ המ"ב (סי' נ"א ס"כ כ') דצריך להתפלל הזמירות כמונה מעות, האם הוא חיוב דלא ראינו נוהגין כן.

תשובה: זה הנהגה נכונה.⁴

1 ברש"ע (סי' ה') כתב 'כיון בברכות פירוש המילות, כשיזכיר השם יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל' וכו', ודייק מלשונו באור לציון (חי' פ"א סי"ח) דמשמע מינה דעיקר הכוונה בהזכרת שם שמים הוא בברכות, אבל בשאר התפילה אין צריך לכוין (חוץ מבפסוק ראשון של ק"ש), אמנם בכך החיים (סי' ה' סק"ז) כתב בשם התקוני זוהר דכל פעם שמזכיר שם שמים יש לו לכוין, וכ"כ רבינו לשואל אחר, ששאל אם דוקא בברכות צריך לכוין, והשיב, לאו דווקא בברכות ה"ה בכל דבר ומשום דקאי בברכות נקט בברכות, וכן משמע ממשי"כ המשנה ברורה (תרי"ס סק"ל ז') דלא ינענע (הר' מים) בשעה שאומר השם, וביאר בשער הציון (שם סי' מ"ח) 'כי בעת אמירת השם צריך לכוין וכשיטור בנענוע לא יכוין, וע"ע בהליכות שלמה (פ"א הערה 11) דמ"מ בשעה שקורא שמות אין צריך לכוין. 2 ע"י בטור (שם) דכתב גבי תפילת י"ח 'והדעת נותנת שיותר טוב להשמיע לאוזניו כי אז יוכל לכוין יותר', וא"כ י"ל הכי אין גבי פסוקי דזמרה, ועי"ש בב"י דהביא דברי הרשב"א דאיכא מצוה לכתחילה למיעבד הכי, ומשמע דס"ל דאין זה ענין רק שיוכל לכוין וי"ל מה מצוה אית ביה, וע"י בקונטרסי שיעורים (נוסטמאן, נדרים סי' א' אות י"ז) מה שנו"א אם הוא דין דיבור והיינו דדיבור חלש שאפ"ל אינו שומע כאזינו אינו חשוב כדיבור.

3 ולפי זה משי"כ המ"ב שלא להרים קולו, ר"ל יותר מדאי וכמו שסיים דבריו יעו"ש, ויע"י בבא היטב שם שכתב שחא"י לא היה משמיע קולו אפילו במירות, וכן משמע בקיצור שר"ע דכתב בהלכות תפלת שמו"ע (סי' י"ח ס"ז), יזהר להתפלל בלחש וכו' כמ"ש בחנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, וע"ע ברמב"ן שכתב (סוף פרשת בא) 'שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין קל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלוקי שבראו, וכונת רוממות הקול בתפילות וכו', וזו כוונתם כמה שאמרו ד"ל 'וישמעו תענית ב' א') ויקראו אל אלקים בחזקה, מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול'.

4 וכן נראה מהמ"א דהנהגה היה לומר פסוקי דזמרה כמונה מעות, דכתב (סי' נ"ג סק"ד) דאפשר להמתין שיעור דחצי שעה עם ישתבה, דזהו שיעור לגמור את כולה.

לעילוי נשמת

משה באשי בן אבא

מרדכי פארשיד בן באשי

סלטאנת בת משהלה

סלטאנת סולאימני בת ניסים בקשי

חליל שאהרבן בן מולה יצחק גתן

אלעזר שמשוב בן מולה אברהם

זינת יוספזאדה בת מולה אגאגן

ת.נ.צ.ב.ה.

לומדי הש"ס של 'שיח התורה' התכנסו למעמד נעלה בסיום הש"ס הראשון לע"נ הרב זצוק"ל

רשמים עזים וגלי הצטרפות ללגיטו של מלך, להימנות בין רבבת הלומדים במפעל 'שיח התורה' שהוקם לע"נ הרב זצוק"ל ע"י מכון 'שיח אמונה' * במעמד השתתפו ושולחו מכתבי חיזוק רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א, ומרן ורבנן הגר"מ אדחי שליט"א, הגר"ב ד פוברסקי שליט"א, הגר"מ צ ברגמן שליט"א, הגר"ד כהן שליט"א, הגר"א פינקל שליט"א, הגר"ח פיינשטיין שליט"א, הגר"ד שפירא שליט"א, הגר"י אונגרישד שליט"א, הגר"ג זוכובסקי שליט"א, הגר"ב פנחסי שליט"א הגר"ח פ' ברגמן שליט"א, הגר"א גרבוז שליט"א, והגר"ב ד דיסקין שליט"א * המעמד התקיים במעמד בנו של הרב זצוק"ל ונשיא 'שיח אמונה' הגר"ש קניבסקי שליט"א, וחתני הרב זצוק"ל הגר"ש שטיינמן שליט"א ראש ישיבות ארחות תורה וחדר מועצג"ת, הגר"י קולדצקי שליט"א, הגר"ז ברודמן שליט"א והגר"א ד אפשטיין שליט"א * במעמד הובעה ההערכה לכרבבת הלומדים בששת המסלולים ב'שיח התורה' המשיבים טובה אמיתית להרב רבינו שמריהו יוסף חיים רבן רבינו יעקב ישראל זצוק"ל * דרך אמונה בחדתי

ברגשות מעורבים, בעוד דמעותינו עדיין צורבים על הילקח מאיתנו אדונינו מורינו רבינו זצוקללה"ה זיע"א, ומאיך שמחה של מצוה בסיום הש"ס של אלפי הלומדים, כך נפתח סיום הש"ס החדשי הראשון של מפעל התורה 'שיח התורה'. במעמד הסיום הגדול שהתקיים בבית המדרש 'לדומן' בברכת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א ובמעמד מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, השתתפו חלק מאלפי המסיימים את הש"ס והלומדים בששת מסלולי הלימוד והחיזוק של 'שיח התורה' לע"נ רבינו שמריהו יוסף חיים בן רבינו יעקב ישראל זיע"א.

בפשטות, זכורני שפעם נסעו לקברו של אדונינו הגר"א, והיה גם מי מבני הבית שנסע לקבר הרשב"י במירון, שאלו אותו, מה הוא רוצה שיתפללו עליו, רבינו השיב: 'שלא יפריעו לי ללמוד', כששאלו אם יש עוד איזה משהו, רבינו השיב בשלילה, רק בקשה זו, ותו לא. כאשר סיפרתי לרבינו סיפור על אחד מגדולי ישראל ששבזמן שהיה חוק האפלה, והיה אסור להדליק אור, הוא הדליק את הנר, ולמד לאורו, החיילים שהבחינו בכך לקחוהו למעצר, והוא עמד לפני גזר דין מוות, בבקשתו האחרונה הוא ביקש, שכיון שהוא באמצע רמב"ם מוקשה, ויש לו איזה מהלך, הוא מבקש שיניחו לו לגמור את המהלך, ורק אז יבצע את גזר הדין, אדחכי והכי נטרפה השעה, וניצל ממיתה, שאלתי את רבינו, כיצד היה מסוגל ללמוד רמב"ם וליישבו בזמן כל כך קשה, הרי 'שמעתתא בעיא צילותא', רבינו הגיב: 'מאי קמ"ל פשיטא', רבינו שחי כ"כ בפשיטות, שאין לו בעולמו אלא התורה, ואין דבר אחר בלתי, באמת לא הבין, 'מאי קמ"ל פשיטא', גם כשנפטרה הרבנית ע"ה, ראו את הרוגע הנסוך על רבינו, היה זה בשבת קודש, רבינו היה באמצע לימוד השו"ע חושן משפט, כאשר נודע לו שבשורה המרה, הלך לארון, ולקח שו"ע יור דעה, ולמד הלכות אבילות, זה שמעתי מחתנו הגר"א ד אפשטיין שליט"א, כי כשהתורה היא משוש חיו, אז גם בזמנים הקשים ביותר, יש ישוב הדעת מוחלט, ללימוד התורה הק', כעת כאשר כולם מחזירים לו ש"ס אין לך נחת רוח גדול מזה".

מרן הגר"ב ד פוברסקי שליט"א: "רביקות בתורה בלי גבול"

במעמד מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, ובשליחותם של אלפי הלומדים, התקיים מעמד סיום הש"ס, כאשר באמירת ה'הדרן' כובד מרן הגר"ב ד פוברסקי שליט"א שסיים את מסכת נדה ואת הש"ס כולו, לע"נ הרב זצוק"ל.

במשאו לאחר הסיום אמר מרן הגר"ב ד שליט"א: "אין מתאים יותר ממעמד כזה של כבוד התורה לזכר נשמתו של מרן שר התורה זצוק"ל אשר כל ימיו היה דבוק לתורה באופן מיוחד, הזיכרון שיש לכולם ממנו הוא לראות אותו שקוע בתוך הגמרא וידו אווזת בסמיניה דף אחר דף. כבר סיפרתי בשבעה שפעם נכנסתי אליו וראיתיו איך שהוא שקוע בלימוד, אמרתי לו, רבי חיים אני מקנא בך שככה אתה יושב ולומד, הרים רבי חיים את עיניו מהגמרא ואמר לי בתמהון, וכי מה אתה רוצה שאני יעשה שאני אחטוב עצים?! זה היה רבי חיים!, ההרגשה שלו היתה שלהפסיק ללמוד רגע זה להפוך להיות חוטב עצים, ככה הוא חי וכך הוא גדל. זכות גדולה היא ללומדים ולתומכים במפעל הקדוש הזה". לאחר מכן באמירת הקדיש כובד בנו של מרן זצוק"ל. הגר"ש קניבסקי שליט"א,

מכתב ברכתו המיוחד של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה שליט"א

במרכז המעמד, מיד לאחר סיום הש"ס, הוקרא מכתבו המיוחד של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א, שנשלח לכבודה של תורה, לרומם קרנם של אלפי הלומדים והמסיימים את הש"ס במסגרת 'שיח התורה', ובו דברים במעלתם של כל אחד ואחד מהם. את מכתב רשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א הקריא

לכבודה של תורה התקבצו ובאו מאות מבני התורה, למעמד מעלה של סיום הש"ס שנלמד מיום פטירתו של רבינו מרן רשכבה"ג זצוקללה"ה, ב'שיח אמונה' שהוקם ע"י מכון 'שיח אמונה' בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, כדי להכיר טובה נאמנה למרן זצוק"ל, בלימוד בדרכו, בספריו, ולאור תורתו אותה הנחיל לרבים במשך כל ימי חייו.

לקראת פתיחת המעמד השלימו הלומדים בכל רחבי הארץ והעולם את הדף שמוטל עליהם במסגרת מסלול 'לאורו' במפעל 'שיח התורה', כשרבים מהם התכנסו לכנסייה שהיא לשם שמים, במעמד זכרון של תורה לטובת נשמתו של רבינו הרב זצוק"ל בעת סיום הש"ס הראשון.

את המעמד הנחה בטוב טעם ודעת הרה"ג רבי משה מרדכי אנגלרד שליט"א משגיח ישיבת תורת חיים בבני ברק, שעמד בדבריו על הזכות העצומה להיות חבר בלגיטו של מלך, הממשיכים בדרכו של רבינו בעל ה'דרך אמונה' זיע"א, לומדים בדרכו ובתורתו, לאורו ובמשנתו, כל יום ויום מאז הסתלק הענן ונשבה ארון הקודש.

דברי פתיחה נשא ראש ישיבת 'עטרת שלמה' הגר"ח פיינשטיין שליט"א, שעמד בדבריו, על השמחה הגדולה של סיום לגומרה של תורה ושהיא מעיקר הדין, ומלבד ענין הסיום, יש ענין מיוחד של שמחה, כמבואר בגמ' שבצצרת כול'ע מודו דבעינן לכם', וברש"י ביאר הטעם בזה כי בזה מראים שהתורה חביבה ומקובלת עליו, את דבריו חתם בכרכה למפעל הגדול 'שיח אמונה' בנשיאות הגר"ש קניבסקי שליט"א. שימשיכו במפעלותם להאיר את העולם באור התורה.

הגר"א מן שליט"א: "הש"ס נרטיב"!!!

דברי מספד וזכרון מן הקודש פנימה, נשא תלמידו חביבו של רבינו זצוקללה"ה, הגר"א מן שליט"א מראשי ישיבת אור ישראל, כשבדבריו הביא את מה שסיפר לו ר"י שכטר, כאשר הסיע את החזו"א, ולפתע ברחובה של עיר ראו את רבינו צועד, גשם עז ירד אז בחוק, ורבינו נרטיב, החזו"א הורה לעצור, ונימק: 'הש"ס נרטיב'. עוד סיפר על כך ששאל לרבינו, מדוע נערי בר מצוה שבאים לבקש עיצה מה יוכלו לקבל על עצמם, רבינו משיב להם, ללמוד את כל הש"ס, וכי נער צעיר יש לו יכולת לזה בכלל, ורבינו השיב בפשטות: 'לא בלילה אחד'. עוד ציין, שבסיומי המסכתות הבודדים, לא ראו על רבינו משהו מיוחד, אבל בסיום הש"ס, שהיה גם סיום על כל התורה כולה, בערב פסח, ראו על רבינו שמחה מיוחדת, הש"ס היה חביב בעיניו עד לאחת.

"באחת ההזדמנויות", המשיך הגר"א מן שליט"א וסיפר, 'שח לי רבינו על כך, שפעם נודמן אצל הגר"א מלצר, והגר"א אמר לו על דברי הגמ' בסוטה, אמר ר"י לא תיתני עונה דאיכא אנא, ולכאורה קשה, וכי איזה עונה זו, שאמרו בשם הגר"א שיש תנא בירושלמי שנקרא 'אנא', והכוונה שכל זמן שהוא קיים עדיין לא נתבטלה ענוה, הוסיף לי רבינו, שאין כזה שם של תנא בשום מקום, ורק בירושלמי בשבת יש תנא בשם 'אנן', ואולי הגר"א גרס בסוף סוטה 'אנן', שאלתי את רבינו בפליאה, מדוע לא אמר זאת לרא"ז, רבינו השיב לי: 'זה לא דרך ארץ', לפי החשבון היה אז רבינו לכל היותר בן 26!!!!".

"שלא יפריעו לי ללמוד"

"אצל רבינו לא היה שום הרגשה כל הזמן שעשיתי איזה משהו גדול הכל היה

חדב"ג וראש ישיבת ארחות תורה הגר"א גרבוז שליט"א. בדבריו כתב מרן ראש הישיבה שליט"א: "שמחה גדולה היא כאשר זכו לסיים את השי"ס לעילוי נשמתו של שר התורה מרן רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל, בלימוד הרבים ע"י 'שיח התורה' שנוסד ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לקבוע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר השי"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, ואף סיום זה הוא בשותפות, אין זה שותפות שמתחלקת לחלקים כמו שותפות גשמית, אלא זו שותפות רוחנית, שהיא תוספת באיכות, שכולם שותפים בשי"ס, ולכל אחד מן הלומדים יש חלק בשי"ס שלם".

מרן הגר"מ אזרחי שליט"א: "המרא דשמעתתא של הסיימים"

מרן הגר"מ אזרחי שליט"א, נשא דברי חיזוק לגודל המעמד, "דווקא כאן בבית מדרשו של רבינו 'לדרכן', אשר כאן היה לימודו ותפילתו של רבינו במשך עשרות שנים, ובדואי יש עילוי נשמה גדול בסיימים האלו, שרבינו היה המרא דשמעתתא שלהם, שמחתו של רבינו לא היתה רק בסיימים שלו, אלא בכל סיום של כל נער צעיר, כל ספר שחיבר צורב צעיר, רבינו היה מעלעל בדפים, כאילו היה זה ספר שלו. בהזדמנויות שזכיות להיות לידו בעת לימודו, לא עניין אותו שום דבר, כל הריכוז, הכל, התרכז בדף אחד של תורה, וכל מי שלוקח חלק בפועל הגדול הזה, הרי זו זכות גדולה".

מרן הגר"ד כהן שליט"א: "אין דבר הראוי יותר לעשות לזכותו הקדושה להחדיר המושגים והשאיפות לסיים מסכתות וללמוד את השי"ס"

אלפי הלומדים והמסיימים זכו גם למכתב ברכתו של ראש ישיבת חברון, הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, אשר עקב שהותו בחו"ל, נבצר ממנו להגיע למעמד, במכתבו כתב הגאון הגדול שליט"א:

"והנה עכשיו שעומדים לסיים את השי"ס לעילוי נשמתו הטהורה, הרי אין דבר הראוי יותר לעשות לזכותו הקדושה להחדיר המושגים והשאיפות לסיים מסכתות וללמוד את השי"ס, ובדואי תעמוד זכות זו לכל המסיימים שיזכו להמשיך ביתר שאת ביגיעת וידעת התורה, ויזכו לרב טוב מן השמים וכל מיילי דמיטב".

"סדר לימוד כזה, זה הנחת רוח הכי גדול בשבילי"

לקראת חתימת המעמד, נשא דברים נכדו מקורבו, הרה"ג רבי יעקב ישראל קניבסקי שליט"א, שהזכיר את המעלות שיש בתוכנית של 'שיח אמונה', כאשר נלקח מעמנו ארון הקודש, אמרנו שבודאי סדר לימוד כזה זה הנחת רוח הכי גדול בשבילי, עם כל התוכניות שיש כאן, אך יש בזה שני נקודות חשובות, אחת, הרב הדגיש כל חייו, שיהודי צריך שיהיה לו 'חובות', סדר לימוד מיוחד, שהוא חוק בל יעבור, וזה המטרה גם בתוכניות המגוונות, שכל אחד ימצא לעצמו, סדר לימוד קבוע ומיוחד, עוד נקודה חשובה, בתוכניות הקיימות, ובעוה"י בתוכניות שיתפתח, יש ענין של לימוד דברים שלא רגילים להם כל כך, וזה גם היה נקודה שהרב עודד ולימד אותנו במשך כל חייו, אאמ"ר תמיד אומר שיש ת"ח שהוא ת"ח בעירובין, או ת"ח בחושן משפט, וכד', אבל אצל הרב ראינו שהכל היה שייך אליו, על הכל היה אפשר לדבר איתו, וזה גם המטרה ב'שיח התורה' להחדיר לימודים מגוונים בכל מקצועות התורה, גם דברים שפחות לומדים".

בסיום המעמד הנוגש, התקיימה חלוקת המלגות למאות הזוכים לתמידי החכמים ובני הישיבות שלמדו את השי"ס לע"ג הרב זצוק"ל וכן השתתפו בכל מסלולי הלימוד והחיזוק של 'שיח התורה'. ממכון 'שיח אמונה' נמסר, כי הלומדים שעלו בגורל ולא עלה בידם להשתתף במעמד הסיים, יוכלו לקבל את זכיתם בבית הרב זצוק"ל. לברורים בנוגע לזכיות יש לפנות למכון שיח אמונה בדוא"ל se3077700@gmail.com

י. גרשוני ארלשטיין
ראב"ד 17, בני ברק

כבוד הקהל הקדוש המתכבדים לשמחה של מצוה למנרה של תורה, שלי חרב ברכה.

שמחה גדולה היא כאשר זכו לסיים את השי"ס לעילוי נשמתו של שר התורה מרן רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל, בלימוד הרבים ע"י 'שיח התורה' שנוסד ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לקבוע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר השי"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, קורא אני עליכם דברי הגמ' במנחות (יח, א) אשירובם לתלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבנו תוונת כל היום היא שיתנו גמי, ואף שישום זה הוא בשותפות, אך אין זה שותפות שמתחלקת לחלקים כמו שותפות גשמית, אלא זו שותפות רוחנית, שהיא תוספת באיכות, שכולם שותפים בשי"ס, ולכל אחד מן הלומדים יש חלק בשי"ס שלם.

בודאי זכות גדולה היא להשתתף בסדרי הלימוד והחיזוק ע"י 'שיח התורה', כל אחד במה שליבו חפץ, והוא גם הכרת הטוב שאנו חייבים להחזיר לרבי חיים זצוק"ל על מה שהשפיע על כל הצעירים בחיים חיותו, לחוסין וכוונות ענומות בעולם הבא לנשמתו כגוני מרומים, כי אין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר (ישעיהו סד ג) עין לא ראתה אלוהים ולא נבדא יתיה מליץ יושר על כל העושים לאשתו, והי רצון שיתכבד כל אחד ואחד מבבל ישראל לעסוק בתורה, ולקיים את כל דברי התורה, ולחיים טובים ומאושרים.

הגר"מ שפירא: "חסר לנו האורים והתומים"

ראש ישיבת באר יעקב הגאון רבי דוד יצחק שפירא שליט"א, עמד בדבריו, על החלל העצום שחסר בעת שרבינו איננו איתנו, ואמר, שכעת בפטירתו חסר לנו האורים ותומים, וחסר לנו הרוח הקודש, הוא הביא מה שמע מאביו מרן הגר"מ שליט"א שפירא זצוק"ל, שעוד בבחרותו ראו על רבינו שהוא יהי מגדולי ישראל.

"במשנה מבואר שכל הלומד תורה לשמה נהגין ממנו עצה ותושיה ומכו' בראשונים שהכונה לרוח הקודש, ורוח הקודש זה לא דוקא בתשובות שהשיב מרוח קדשו, אלא זה משפיע על כל העולם, כי הרי רוח הקודש מקורה הוא מהאור שנגזר בששת ימי בראשית, והוא נמצא בתורה, ומי שעמל בתורה הרי זה מתגלה לו, ורבינו זכה לזה, ומי יודע בזכות זה, כמה תורה שזה השפיע, בכל העולם, כמה תלמידי חכמים, שישבו על סוגיא ונפתחו לה שערי חכמה, ועכשיו זה חסר, שפירא שרבינו היו לשם דבר, ובכל מקום בעולם, כל מקום אשר דבר המלך שטון ושמה".

"בעת פטירתו של רבינו מרן בעל הקה"ה זצוק"ל היו קולות בבני ברק שרבינו לא ימשיך לקבל כמוהו, רבינו עסוק בתורה, ואינו בסגנון הזה, אאמ"ר מרן הגר"מ שליט"א אמר לי רבינו יקבל בדיק כמו אביו, וכך הוה, את המינוי לזה קיבל רבינו מדברי רבי מאיר, 'כל הלומד תורה לשמה וכו' ונהגין ממנו עצה ותושיה'. כאשר ישב רבינו שבעה, באתי לנחמו, ובירכתי ברוך שחלק, ונימקתי, שבכל הפעמים זה יכול לגרום ביטול תורה, אבל כעת רבינו פטור מללמוד, ולכן אני מברך, רבינו אמר לי להגיד ברוך שם, אמרתי לו זה נגד כיבוד אב ואם, כך ציווני אאמ"ר".

"עוד ענין מיוחד במינו אצל רבינו, זה מה שנתן ענינו וליבו להיות מיצר דואג על כל כללי ישראל, היה איה ענין רפואי אצל אאמ"ר והרופאים גמרו בדעתם לזכות את רגלו, לאחר ששאלתי את רבינו, ואמר שלא צריך, ביטלנו את הטיפול, ואאמ"ר חי כך עוד הרבה זמן, לטענת הרופאים, היה צריך ח"ו להיפטר מן העולם לאחר כמה ימים, רוח קדשו של רבינו היה בדרך כלל בצניעות, הוא היה אומר מסתמא צריך לעשות זה, אבל זה היה ברוח הקודש".

"בתקופה האחרונה זה כבר היה פתוח יותר, ראינו את זה בחוש, כאשר הגעתי בפעם האחרונה ראיתי בחוש, כיצד רוח הקודש מדברת מתוך רגונו, ורבינו אף לא מסתיר זאת, כח התורה, אצל רבינו היה יותר מהכל, יודעים כולם שבמלחמת המפרץ, רבינו הורה שאין מה לפחד כלל, לאחר שנים שאלו את הרבנית ע"ה כיצד הורה כן רבינו, היא אמרה, שרבינו הסביר לה, שאם היו יודעים אנשים כמה דפי גמרא מקיפים את בני ברק, לא היו מפחדים, ברוך ה' שכעת זוכים לסיים שי"ס לעילוי נשמתו הטהורה, ובדואי שרבינו שמח בזה, ויה"ר שיהיה מליץ יושר על כולם".

דברי ברכה נשמעו מראש עיריית בני ברק ומקורבו של מרן זצוק"ל הרב אברהם רובינשטיין ה"ו, שנשא דברים קצרים ואמר, שאם היו רוצים לשמוע את תמצית חייו של רבינו, והמורשת שאותה השאיר לנו לנצח, אז אנהנו יודעים שזה פשוט ללמוד וללמוד וללמוד תשעים ושלוש שנים ברציפות ללא הפסק.

מרן הגר"מ צ' ברגמן שליט"א: "הזכות של כבוד התורה"

מרן הגר"מ צ' ברגמן שליט"א נשא דברי ברכה לכל הלומדים והמסיימים, בדבריו אמר, "כל ההולכים בדרכיו של מרן הגר"ח זצ"ל, הרי יש להם את הזכות הזו של כבוד התורה, וזכותו של רבינו הגדול זיע"א, תעמוד להם שתשרה שכונה במעשי ידיהם, ונושע מכל צרותינו, ובקרוב נזכה לביאת משיח צדקינו בב"א".

חזון שיח

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

א] טבילת עזרא אינו דוחה תפלה בצבור (ר"ש קוסובסקי ז"ל וכ"ה במ"ב סי' פ"ח סק"ב ע"ש)

ב] ה' מתעטף בטלית ומניח תפילין בחדרו ונכנס לביהכ"נ שבביתו להתפלל (רמ"ג, ועי' א"ח סי' כ"ה ס"ב)

ג] ה' מתפלל כותיקין כל השנה גם בשבת ויו"ט ומוטב להתפלל כותיקין ואפי' ביחידות וכן ה' נוהג כשלא ה' לו מנין (וכ"כ בבה"ל סי' נ"ט מחק תיבת נ"ט, ותקין: נ"ח ד"ה ומצוה ועי' במעש"ר סי' כ"ה) מיהו כשהמנין שלו התאחרו קצת לבא המתין זמן מועט למנין אף שנתאחר איזה מינוט אחר הנגן ואמרו בשמו שותיקין אין הכונה ממש ברגע הנגן דלא מסתבר שהותיקין המתין בשירה חדשה וגם קשה לצמצם אלא בערך ואפי' משהו לפניו או לאחריו (וכן משמע קצת בגמ' שרב ברונא עלה בידו פ"א לכון ממש הרגע ולא פסק חוכא מפומי' כולי יומא עי' ברכות ט' ב' ובתוס' וברבנו יונה)

ד] לא ה' ניחא לו שיסתכלו בשעון לצמצם הנגן ואמר דהוי כעין עושה תפלתו קבע (רמ"ג)

ה] שאלוהו אם ראוי להתפלל במהירות כדי להגיע ש"ע להנגן והשיב גם להתפלה יש חשיבות ולא רק להזמן

ו] ה' עומד בברוך שאמר וביברך דוד ובישתבח ועלינו (וכ"ה במ"ב סי' נ"א סק"א וברמ"א שם ס"ז ובאו"ח סי' נ"ג ס"א וסי' קל"ב ס"ב ועי' אות ס"ו)

ז] ה' עומד לפני שהתחילו ויברך דוד (עי' רמ"א סי' נ"א ס"ז)

ח] שאלתי אם הגיע לברוך ה' לעולם אמן ואמן ושומע אז ברכה אם יכול לכיון שיעלה האמן גם להברכה והשיב שאינו עולה (ועי' מ"ב סי' ס"א סוף סק"ח וסי' קכ"ד סק"ד וכ"ש כאן)

ט] יתגדל ויתקדש בציר"י (וכדעת הגר"א במעש"ר סי' נ"ד) וכ"כ במ"ב סי' נ"ו סק"ב)

י] כרעותי בדגש הכף (וכ"ה במעש"ר סי' נ"ד) ומפסיק ואח"כ אומר וימליך כו' (רמ"ג וכ"ה במ"ב סי' נ"ו סק"ב) וכן מפסיק מעט בין ברא לכרעותי (רמ"ג)

יא] שמענו בשמו שמותר לענות אמן בידים הצריכות נטילה (רמ"ג, והוא תמוה לכאן עי' רמ"א או"ח ס"ס פ"ד ובירו' ע"ז פ"ג ה"ד ואולי ס"ל דדינו בבית אמצעי של מרחץ ע"ש במ"ב סק"ז ולפ"ז דוקא בנגע במקומות המכוסים אבל אם ידיו מטונפות ממש אסור כמש"כ המ"ב בס"פ סקט"ו)

מתוך קונטרס הזכרונות

תגיד ליעקב

מתורת מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה

כל תפלה שהיא לש"ש אינה חוזרת ריקם

ראוי לכל אחד לקבוע תפלה מיוחדת אחרי שמו"ע אחר אמירת פסוק יהיו לרצון להתפלל על הצלחה בתורה וביר"ש ולהנצל מיצה"ר ולהתפלל על כבוד שמים ית"ש שיתקדש בעולם ולהתפלל בכל לשון שיבחר, ע"ד עניניו הפרטיים היום יומיים שיהא לטובה ושלא יכשל ח"ו בהם באיזו חטא ועון.

אף שיעברו שנים על שנים וידמה לו שאינו פועל כלום בתפלתו ידע נאמנה שאין תפלתו ח"ו לבטלה כי ברוב הימים ימצאנו דכל תפלה שהיא לש"ש אינה חוזרת ריקם.

דו"ש ומברכו בכל טוב ובהצלחה בתורה ויר"ש

יעקב ישראל קניבסקי

קריינא דאיגרתא נ"ד

שמונה עשרה ללא קריאת שמע וברכותיה

אברך שהיה אומר בלילה שיעור לבע"ב ולאחר השיעור התפללו תפילת "ערבית", רצה בקביעות להתחיל שמו"ע ללא ק"ש וברכותיה מכיון שהוא היה מתפלל יותר לאט מלומדי השיעור, א"ל רבינו זיע"א: הגם שלהלכה בתפילת מעריב אם פגע בציבור שמתפלל שמו"ע א"צ לסמוך גאולה לתפילה אעפ"כ "בקביעות" אין לבטל מלסמוך גאולה לתפילה שהוא דינא דגמ'.

תפילתו של רבינו מרן בעל הקה"י זצוקללה"ה

מתפילותיו של רבינו זיע"א נשתרשו בלבי כמה פרטים. תפלת אהבה רבה, איך שהיה מתחנן "האר ענינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" והיה נאנח מקירות לבו. ופעמים רבות ראיתי שזלגו מעיניו דמעות בתחנונים אלו, אשרי עין ראתה זאת!

ואת תפלת "עזרת אבותינו" כשלפעמים כבר עמדו בני הישיבה בתפלת הלחש ושמעו את רבינו שאחז עוד בתפלה זו, איך שהיה מנגן מילה אחר מילה כמונה מעות בניגון המיוחד שלו, וכמה חיזוק באמונה שאבנו מתפלה זו, ושהרגשנו בשעת אמירתו "ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע" את הדברים כפשוטן, וכשהיה מנגן משפיל גאים וכו' ועוזר דלים, שמענו את פירוש המלות והרגשנו את מה שנאמר "תועבת ה' כל גבה לב", וכשהיה רבינו נאנח באמירת ועונה לעמו בעת שועם אליו הרגשנו הדברים - שנענים ע"י תפלה, ובעיקר שהגיע רבינו לאמירת "צור ישראל" איך שהיה מבקש בתחנונים, "קומה בעזרת ישראל, - היתה הרגשה טובה - רבינו מבקש עלינו קומה בעזרת ישראל..."

ישיבה לפני המתפלל

כשרבינו חפש מקום לשבת בעת חזרת הש"ץ ומסתכל אנה ואנה אם עומדים שמו"ע ואיפה יכול לשבת, ולפעמים כשכבר התישב והבחין במי שעומד שמו"ע היה קם ממקומו כמי שהכישו נחשו ראינו בחוש את הפחד של רבינו לא לעבור ח"ו על סעיף בשו"ע.

הלכות והליכות הקה"י

הרב זצוקל עובר לפני העמוד ביארצייט של אביו רבינו הקהלות יעקב זצוק"ל

שיעורי הירושלמי

נמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל

ע"י בנו הבאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

בכל יום בשעה 13:50

לאחר תפילת מנחה בבית המדרש לדרמן

עם תחילת הלימוד במסכת דמאי

ניתן לשומעם במערכת 'קול הלשון'

ובמספר ישיר 073-321-2004

מעמד סיום הש"ס הראשון של אלפי לומדי 'שיח התורה'

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דינא

בשורה טובה לשוחרי התורה, כאשר בתקופה הזו נמצאים רבני מכוני 'שיח אמונה', לקראת סיום מלאכת הקודש בהכנת המפתחות המפורשים על 'דרך אמונה' הלכות שמישה יובל מהדורת 'שיח אמונה'. עם תחילת שנת השמיטה מיהרו ב'שיח אמונה' את הוצאת הספר, שאכן האיר באור יקרנות את תורת השמיטה השנה, אולם במקביל המשיכו צוות המכון לעבוד על הכנת המפתחות, כאשר כעת בס"ד נמצאים לקראת סיום המלאכה הכבירה, ביצירת מפתח נוח למציאת כל דיני השמיטה מתוך ספרו הגדול של הרב זצוק"ל כולל הביאורים והמוספים שבמהדורת 'שיח אמונה'.

מעמד נכבד לכבודה של תורה התקיים בהכנסת ספר תורה לבית הרב זצוק"ל ע"י מוסדות דרך אמונה שבראשות הגרא"ש כהן שליט"א. ספר התורה הוכנס למנין המתקיים בקביעות בבית הרב זצוק"ל, כשכתיבת האותיות התקיימה בבית הרב זצוק"ל, בשילוב שמחה של מצוה בצל האבל הכבד והחלל העצום.

בימים האחרונים התקיים סיום מסכת פאה בשיעורי הירושלמי הנמסרים לע"נ הרב זצוק"ל על ידי בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בבית המדרש 'לדרמן', בכל יום לאחר תפילת מנחה. כשלאחר מכן התחילו בשיעור בלימוד מסכת דמאי. השיעור היומי מתקיים מלבד השיעור הקבוע בכל מוצאי שבת קודש בבית הרב זצוק"ל כשתלמידי הרב זצוק"ל ובני המשפחה מקדישים את הלימוד לשובת נשמת הרב זצוק"ל.

בסיום מעמד סיום הש"ס הראשון שנלמד ע"י לומדי 'שיח התורה', התקיימה חלוקת המלגות למאות הזוכים תלמידי החכמים ובני הישיבות שלמדו את הש"ס לע"נ הרב זצוק"ל וכן השתתפו בכל מסלולי הלימוד והחיזוק של 'שיח התורה'. הלומדים שעלו בגורל ולא עלה בידם להשתתף במעמד הסיום, יוכלו לקבל את זכיותם בבית הרב זצוק"ל רחוב רשב"ם 23 בני ברק. לברורים בנוגע לזכיות יש לפנות למכון שיח אמונה בדוא"ל:

se3077700@gmail.com

תיקון שעות: עקב תקלה טכנית בלוח הלימוד של 'שיח התורה' לחודשים סיון ותמוז, שבגינה נרשם חומר הלימוד של איזו הימים מספר פעמים, נמסר ממכון 'שיח אמונה' כי יש לדלג בכל יום לחומר הלימוד של שני ימים קדימה, כשבמהדורה הבאה של הלוח תתוקן השעות א"ה.

מכון 'שיח אמונה'

להארכת ספיי מון ושכנה'ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 072-2606425 < 03-30-77700 פקס

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה

מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

מילה בסלע

מה שנעשה ע"י תפילת נברא לא נחשב 'בידי שמים'

דברים ה' כ"ו מי יתן וגו', המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפי" בין בפיתוי ולא הוי ביטול הבחירה כיון שהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד והיינו מי יתן שיהי' בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אל

גאב"ד בד"ץ בני ברק הגר"ש רוזנברג שליט"א בהכנסת ספר תורה לבית הרב זצוק"ל ע"י מוסדות 'דרך אמונה'

תלמידי תלמוד תורה 'דרכי אבותינו' ממוודיעין עילית במבחר בבית הרב זצוק"ל אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי תלמוד תורה 'עטרת שלמה' מבני ברק במבחר בבית הרב זצוק"ל אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי תלמוד תורה 'הגדת' מפסגת זאב מתברכים בבית הרב זצוק"ל אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

לע"נ מרן רבינו זצוק"ל

הונצח ע"י תלמידו ומקורבו המובהק

הגאון רבי אברהם ישעיהו שטרן שליט"א

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת חקת עניני תפילה ל"ב תשפ"ב | גליון מס' 222

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

הגשם הוא שפע שמחבר למקור החיים וכל קיומו הוא רק בכח של תפילה [ב']

הגילוי של תחיית המתים. הגילוי של תחיית המתים זה גילוי של השפעת חיים שהיא מעבר למה שנקרא דרך הטבע. בדרך הטבע בעצמו הדברים עומדים לעצמם והם קיימים כדבר בפני עצמו. אבל הם אינם מחוברים לעולם למקור, ל"כי עמך מקור חיים". החיבור למקור, הקשר והשייכות אל המקור, אל מקור החיים, הקשר הזה הוא בגשם. כאן זה נמצא. בדבר הזה, זה קשור זה לזה.

לכן יום הגשמים גדול כיום שניתנה תורה או אפילו יותר ממתן תורה. כל הדברים האלה הם כולם חיבור כביכול של רצונו יתברך אל העולם, לתוך המערכת הנקראת מערכת העולם, אכן, בגשמים יש הרבה יותר מזה, משום שזה משפיע לכל העולם כולו. זה נמצא כאן, בגשם, כאן מונח וטמון החיבור כביכול של הקב"ה לכל הבריאה כולה. לכן כתוב שבזמן שיוורד גשם זו עת רצון. זו מסקנת הגמרא שם בתענית, בסוף הסוגיא כתוב "גדול יום הגשמים שאפילו ישועה פרה ורבה בו שנאמר תפתח ארץ ויפרו ישע", וכותב על כך רש"י "ישועה פרה ורבה בו, מליצי זכות נכנסין לפניו ביום הגשמים שנזכר לישועה מתוך שעת רצון הוא".

מכיון שעצם הזמן גשם זה עת רצון, זה מה שיש בגשם, יש כאן זמן של רצון, הקב"ה משפיע כאן רצון לעולם, לכן, בהשפעה של רצון, כל מי שרוצה להיכנס בעת הזאת יכול להיכנס. אבל זה כמובן בתנאי שאנחנו תופסים את הדבר הזה נכון, בתפיסה נכונה של הדברים, כי באופן שבו אנחנו רואים את הדברים, הרי שאנחנו רואים זאת רק כדבר שמרטיב אותנו, זה הכל. זה דבר שמפריע לנו, ואף אם נניח שאנחנו יודעים באיזה מקום שהוא שהדבר הזה טוב

פתחנו בשבוע הקודם בשאלה מדוע צריך לימוד מיוחד שהזכרת ושאלת הגשמים היא חלק מסדר התפילה, במה זה שונה מכל הזכרת הגבורות ומכל הבקשות האחרות, ומדוע זה שונה משאר עניני התפילה עד שזה מעכב בתפילה. והבאנו את דברי חז"ל שהגשמים באים רק מכח תפילה.

לאחר מכן הבאנו דברי הרמב"ם שפעולת הנבדל בדבר הגשמי נקראת שפע, והיא אינה פועלת כמו גוף גשמי הפועל בגוף גשמי אלא על דרך הנביעה של עין המים המשפיעה לכל צדדיה, וכך השאילו הנביאים את השם הזה הנקרא שפע אל פועל הבורא יתברך שהוא בלתי גוף על העולם, וכמו שנאמר "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור". והזכרנו כי המילה גשם הושאלה לכל עצם שאנו יכולים למשוש, כל חפץ גשמי.

עוד ראינו את העניין הנשגב של יום הגשמים כמו שהגמרא מאריכה בו מאד, והתחלנו לבאר כי נתינת החסד המושפע בתוך מסגרת שעל ידה נוכל להשתמש בו היא הנקראת גבורות גשמים. עתה נמשיך לבאר מה היא הנשגבות המיוחדת שנמצאת ביום הגשמים.

ההפלגה של יום הגשמים – כאן יש חיבור של מקור החיים לתוך העולם

חז"ל אומרים "גדול יום הגשמים מתחיית המתים". אנחנו לא זוכים לראות את הדברים האלה, אין לנו עיניים לראות אותם. אנחנו רואים את החלק הגבורה שבדבר הזה, את החלק המצומצם שבו, אבל מה שבאמת מונח וטמון בגשם, בגשם מונחת כביכול אותה טיפה של חיים שהקב"ה משפיע על העולם, שם זה מונח.

זאת היא ההפלגה שכתובה כאן. זה גדול אפילו יותר מתחיית המתים, היינו, יש כאן אפילו יותר גילוי מאשר

1

לחקלאים [וגם זה לא תמיד], אבל אין לנו שום תפיסה
"גדול יום הגשמים".

וכך נאמר בדברי הנביא (ישעיהו נ"ה י') "כי כאשר ירד
הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את
הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל",
היינו, כאן נמצאת השפעת החיות כביכול מלמעלה, והוא
ממשיך "כן יהיה דברי אשר יצא מפי", הגשם זה המשל
לכך, והקב"ה אומר "כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב
אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר
שלחתי". גם דברו של הקב"ה חל בעולם ונמצא בעולם,
והוא פועל כמו גשם. יש כאן משל ונמשל, כאשר ירד
הגשם והשלג מן השמים, כך, כן יהיה דברי. בעניין הזה
מונח החיבור כביכול של הקב"ה אל העולם. [וכך כתוב
בהושע (ו' ג') "ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון
מוצאו ויבוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ"].

החיבור מגיע רק בכח של תשוקה לדבר

בחז"ל כתוב, בבראשית רבה (כ' ז') "ארבע תשוקות הן,
אין תשוקתה של אשה אלא לאישה שנאמר ואל אישך
תשוקתך, אין תשוקתו של יצר הרע אלא על קין וחביריו
שנאמר ואלריך תשוקתו, אין תשוקתן של גשמים אלא על
הארץ שנאמר פקדת הארץ ותשוקקה, ואין תשוקתו של
הקדוש ברוך הוא אלא על ישראל שנאמר ועלי תשוקתו",
אלו הן ארבעת התשוקות אשר כתובות בפסוקים.

עלינו לדעת ולהבין לשם מה נחוצות התשוקות האלה.
טעם הדבר הוא, עניינם של הדברים האלו הוא חיבור,
והחיבור לא נוצר אלא על ידי תשוקה. כך הטביע הקב"ה
בטבע העולם, כך הוא טבעם של דברים. לעולם לא יוצר
חיבור בלי תשוקה. כך זה בכל התשוקות האלה כולן, על
חלק מהן אנו יודעים שזה בדרך הטבע ועל החלק האחר
נלמד כתוב מהמפורש. צורת חיבור שצריכה להיות כחיבור
אמיתי, חיבור של חיים, זה דבר שלא ייתכן בלי תשוקה,
אין אפשרות כזאת.

"פקדת הארץ ותשוקקה". כאן אנו מבינים שהגשם הזה
הוא פעולת החיבור כביכול של "כי עמך מקור חיים" אל
הבריאה כולה, והחיבור הזה לא ייתכן שיתבצע בשום פנים
ואופן בלי תשוקה. "פקדת הארץ ותשוקקה", וההמשך הוא
"פלג אלקים מלא מים תכין דגנם כי כן תכניה", כמו שכתוב
בפסוק בתהלים. אבל בלי "ותשוקקה" לא ייתכן בשום
פנים ואופן חיבור.

בעצם הבריאה אין חיות וכל חיותה רק

בהשפעה ממקור החיים

הבריאה הזאת כולה היא גוף ענקי והיא נראית לנו כדבר
חי, אך עלינו להבין באופן ברור ונהיר, שהדבר הזה הוא

מת לגמרי, הוא לא חי, זה דבר שהוא כולו גוף, וכל חיותו
באה לו מכך שמושפעים בו חיים כביכול משפע החיים,
מ"כי עמך מקור חיים". הדבר מצד עצמו אין לו שום נקודה
של חיות, בלי החיבור הוא לא חי בכלל. בכל הבריאה כולה
אין כאן בכלל חיים.

עצם התפיסה של העניין הזה הנקרא חיים, חיים, זה דבר
שהוא תמיד מחוץ לדרך הטבע. אין שום מהלך טבעי לעצם
העניין הנקרא חיים. חיים זה תמיד מקור. כל דבר שנתפס
כחיות שהיא לא מקור, אלו לא חיים. בעצם ההגדרה של
המושג חיים, חיים צריכים להיות נתפסים כמקור, מקור של
חיות, אחרת זו לא חיות אלא פירכוס. מצינו שיש זנב לטאה
שמפרכס, אפשר לקחת לטאה ולחתוך את זנבה והוא
ימשיך לפרכס, אבל הדבר הזה אין לו חיות מצד עצמו,
זאת חיות שנשארה בו מחיות אחרת, אבל זה לא נקרא דבר
חי.

אם אנחנו מבינים בצורה נכונה מה הם חיים, פירוש
המילה חיים, שהדבר הזה חייב להיות מקור, וכל מי
שמעלה בדעתו, כל מי שנדמה לו, שמקור החיים נמצא פה,
זאת בדיוק הנקודה של קיצוץ בנטיעות. מקור החיים נמצא
שם. הכל נטוע שם, ומשם הדבר יונק את חיותו. כאן אין
חיים, כאן יש רק את מה שמושפע, את השפע. אלו בדיוק
הם דברי דוד המלך בתהלים "כי עמך מקור חיים", הקב"ה
הוא הנקרא חי העולמים, או קל חי, זה רק הוא, אין חיים
פה. אנחנו צריכים תמיד לבקש "על חיינו המסורים בידך",
לנו מעצמנו אין חיים. חיים זה תמיד דבר שמגיע אלינו
ממקור החיים.

כל עניינה של מערכת הגשמים היא

ההשפעה העליונה ממקור החיים

באופן הפשוט, הדרך שבה החיים מגיעים אלינו, באופן
הטבעי והגשמי, החיים האלה מגיעים אלינו דרך הגשם, זה
מה שנקרא יום הגשמים, אולם כל מי שיש לו מוח בקדקודו
צריך לדעת ולהבין שהדבר הזה הוא לא דבר שניתן לנו
בכלל, הוא לא ניתן לנו בתוך המערכת. ניתן לנו משהו של
תפיסה ואחיזה בדבר הזה רק כדי להטעות כנראה. יום
הגשמים זו השפעה של חיות מהמקור אלינו.

כל מי שלוקח את הדבר הזה כמים בלבד, כפי שכל ילד
יודע להסביר איך זה קורה, פשוט עולים מים מן הארץ והם
מתאדים וכך מתהווים עננים ואז זה מתקרר והגשם יורד,
חושב שהכל ברור. למרות שאף אחד לא יודע להסביר
מדוע לעתים זה נעצר פתאום ולעתים זה יורד, זה דבר
שהוא בדרך הטבע אולם אנו יודעים שהוא מתחמק מדרך
הטבע, אין לנו שום שליטה עליו. לא רק שליטה איך
לעשות אותו, אלא גם שליטה של בירור וידיעה בדבר הזה
אין לנו. אנחנו לא תופסים אותו. מתביישים להודות בזה

אבל הדבר פשוט מתחמק. יש פעמים שבדיוק הכל היה צפוי, הכל היה מדוד שקול וברור עד לטיפה האחרונה, ובכל זאת העננים עברו ולא הורידו גשם, והתשובה שיש לנו לומר היא שכך זה קורה לפעמים. אך עלינו לדעת כי באמת הדבר מצד עצמו שייך למקור, "כי עמך מקור חיים". כל מי שיסתכל כך על הדברים יכול להבין באיזה אופן שהוא איך יתכן דבר כזה של גדול יום הגשמים ותהיה כאן תפיסה כאילו של תחיית המתים בגשמים האלו. אנחנו רואים פה את השפע, את ההשפעה. זה לא דבר שמתגלגל בדרך הטבע, אין כאן איזה שהוא גלגול של סיבה ומסובב פשוטים, זה בפירוש לא כך. יש כאן שפע, יש כאן השפעה, וזה המיוחד שבגשם.

הכינוי גשם לכל העצמים מלמד על הקשר של הבריאה למקורה

לשון הקודש רצתה לבטא את העניין הזה, ולכן לקחו את כל העצמים כולם, את כל הנמצאים, כל דבר שממושש ביד שנראה שכאן הוא מתחיל וכאן הוא נגמר, וקראו לו גשם, זה העומק בלשון הקודש, היינו, לשון הקודש בלשון חכמים, והשורש לכך כבר נמצא בתנ"ך בלשון ארמי, וכפי שכבר הבאנו את לשון הפסוק בדניאל "והובד גישמה", ובהרבה מקומות אנו מוצאים שכאשר התרגום מתרגם על גוף הוא מתרגם גשם.

הדבר בא כדי לבאר ולבטא לנו את העניין הזה. אנחנו צריכים לתפוס, כי את כל הנמצא, אם אנחנו תופסים אותו כנמצא בפני עצמו, הרי שניתקנו והוצאנו אותו מהשפע. כל תפיסה של דבר, כאשר הדבר ניתן לנו למישוש, הדבר ניתן לנו לתפיסה, הרי שאנו תופסים אותו כגשם, הקב"ה נותן לנו אותו כגשם, זאת היא השפעה. כך לשון הקודש תופסת את כל העצמים. כל עצם, כל דבר, נקרא גשם. השם 'גשם' בא לומר לנו שאין כאן דבר העומד בפני עצמו אלא יש כאן שפע, שפע של קיום, שפע של חיות, דבר שמושפע מלמעלה וכך הוא צריך להיות נתפס.

כשם שחיללנו כל קודש אנחנו מחללים את לשון הקודש, זה בודאי, זה דבר שהוא מעשים שבכל יום. אנחנו מחללים כל קודש ואת לשון הקודש בפרט, אנו מחללים אותה בכל מילה ומילה שאנו מוציאים מהפה, אבל אם היתה לנו תפיסה עדינה, אפילו בקושי, הרמז הזה היה צריך להוביל אותנו למעמקים של תפיסה.

במילים 'מוציאות' ו'גשם' רומזים לנו חכמים את העומק של הבריאה

ישנם שתי מילים שנאמרו בלשון חכמים, שבהם רומזים לנו חז"ל את עומק עניינם, המילה מציאות והמילה גשם.

אלו שתי מילים שאינן נמצאות לא בתורה ולא בש"ס. המילה גשם אף בלשון חכמים אינה שכיחה, ואף בספר הערוך כאשר הוא מביא את המילה גשם הוא לא מצא לזה אף מקור, לא בש"ס ולא במדרשים, אלא הוא מביא זאת רק מתרגומים. עיקר המקור הוא למילים אלו הוא ממה שנמצא בלשון הראשונים, בלשון הקדמונים.

אנחנו תופסים מציאות כדבר קיים, אולם כאשר נתבונן במילה זו, שורש המילה מציאות הוא י.צ.א, הדבר יצא מאיזה מקום. זאת היא המילה מציאות. והמילה גשם, עניינה, שהיא באה לתפוס דבר, חפץ או עצם, איזה שהוא דבר.

הרמב"ם וכל גדולי קדמונינו מלאים בשימושי הלשון האלו של מציאות וגשם, ואילו אנחנו מחללים את קדושת המילים האלו. צריך לדעת מה מונח בשורש הדברים האלו, איך אנחנו צריכים להסתכל על פני המציאות. אנו צריכים להסתכל עליה **כמציאות**, לא כדבר קיים אלא כמציאות, כדבר שיוצא, מציאות, משורש נמצא, דבר שיצא מהעולם לגילוי. וכך גם במילה **גשם**, אשר אצלנו, מרוב שאנו רחוקים ונבוכים, הגשמיות כבר הפכה לשם נרדף לפחיתות. כך זה בשימוש הלשון הנוהג היום. באמת, היום זה נכון.. אבל בשורש הדבר, המילה מצד עצמה, למי שמתבונן לראות את המעמקים שהדבר הזה בא להגיד לנו, עלינו להתבונן בזה שרבותינו הראשונים הנחילו לנו את שימושי הלשון האלו, להשתמש כלפי החפצים, כלפי העצמים, במילים מציאות וגשם.

עצם הגשם זה חיבור – לכן הוא לא קיים בלי תפילה – וזו תפילה מיוחדת

"פקדת הארץ ותשוקקה", כאמור, בלי תשוקה אין חיבור. התשוקה היא היוצרת את הכלי לקבל את המשפיע, את מי שרוצים לקבל אותו. בלי התשוקה הדבר נמצא לעצמו ואין בו שום בית קיבול לקבל את מה שרוצים להשפיע עליו. עתה, הגשם, כיון שהוא נתפס כחיבור, הרי כך הוא צריך להיות נתפס, מכיון שהוא נתפס כחיבור, הוא לעולם לא יבוא בלי תפילה. כך הוא טבעו, ככה ברא הקב"ה את העולם. גשם לא בא בלי תפילה. כך עצם טבעם של דברים. כאן התפילה לא באה בתור בקשת צרכים, כאילו שאנחנו מבקשים בקשת צורך. זו לא בקשת צורך, התפילה כאן היא מעבר לזה. זאת תפילה ששייכת לעצם הקיום. התפילה הזאת היא לא תפילה רגילה של בקשת צרכים.

כל בקשת צרכים שהיא נתפסת באופן שכיון שחסר לי אני מבקש מהקב"ה שימלא לי את זה. וכבר הארכנו בזה שבקשת צרכים כוללת בתוכה עניין המלכות, אנחנו ממליכים בזה את הקב"ה למלך על ידי זה שאנחנו אומרים

בקשת צרכים. יש כאן תפילה מיוחדת. זאת התפילה, שהיא התפילה בשורש הבריאה.

לפני היום הששי של הבריאה, מה שהקב"ה ברא מקודם לכן לא יצא החוצה, משום ש"ואדם אין לעבוד את האדמה", כל זמן שלא היה אדם שהכיר בטובתם של גשמים וביקש עליהם והתפלל עליהם אין את הבריאה הזאת בעולם. הבריאה הזאת אינה נמצאת בעולם אלא רק יחד עם תפילה. הבריאה הזאת של חיבור בין מעלה ומטה, אינה נמצאת בעולם אלא רק עד כמה שיש פה בעולם תשוקה בקשה וקריאה לדבר הזה. אחרת, הבריאה הזאת פשוט איננה בעולם. בריאה כזאת אינה קיימת בעולם, זאת בריאה שנמצאת רק בתפילה.

לכן הגמרא שואלת מהיכן אנו יודעים שצרכים לחבר את הדבר הזה עם התפילה הרגילה שלנו, מנין לנו, זה דבר שהיה צריך לעמוד בפני עצמו, היינו צריכים לעמוד ולהתפלל תפילה אחרת, זה לא שייך לסדר התפילות הרגילות שאנחנו מתפללים בכל יום. זאת תפילה בפני עצמה שצריך להתפלל עליה, וכך, בעונתו, בזמנו, בזמן שצריכים הגשמים לבוא, בזמן שהארץ צריכה לגשמים, היינו צריכים לעמוד ולהתפלל תפילה בפני עצמה, "ומנא לן דבתפילה".

על כך מתרצת הגמרא, שבאותו המקום שאנחנו מקיימים את ה"לעבדו", באותה תפילה שבה אנחנו מקיימים את ה"לעבדו", המתקיים כאמור דווקא על ידי בקשת צרכים, כאשר בעצם האמידה שאנו אומרים שכל צרכינו ממנו, זאת היא העבדות, אנחנו עבדיו וכל מה שיש לנו זה רק ממנו, עתה, דווקא בתפילה הזאת צריכים לחבר גם את התפילה הזו. זה מתחבר אל התפילה הזאת משום שכתוב "ולעבדו בכל לבבכם" ולאחר מכן "ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש", אבל זה צריך להיות לימוד בפני עצמו. מעצם טבע הדברים, הדבר הזה לא היה צריך להיות מחויב בתפילה בכלל. זה לא התחייב מעצם טבע הדברים, להיפך, מצד הסברה הפשוטה הדבר הזה היה צריך להיות תפילה שלא מתחברת לפה, לא שייכת לכאן. זאת לא תפילה ששייכת לתפילה הזאת. זאת תפילה שהיא צריכה לעמוד בפני עצמה.

אם נתפוס נכון, שאין לנו חיים ואין לנו קיום. אנחנו פשוט גוף מת, לולא שנתחבר חיבור גמור למקור החיים. אם נתפוס זאת, אולי נזכה לראות משהו מ"גדול יום הגשמים כיום תחיית המתים".

שרק ממנו צרכינו מגיעים, כל זה נכון. כל זה אמת. אבל כאן יש עומק מיוחד, זאת תפילה שהיא דבר שייך לעצם הבריאה. הדבר הזה לא מגיע לבריאה אלא על ידי תפילה. התפילה כאן היא עניין של חיבור.

אחד מהפירושים של תפילה שכתוב בקדמונים זה מלשון חיבור, כמו "נפתולי אלקים נפתלתי". כמו פתיל שפותלים אותו, דבר שמתפתל סביב עצמו. כשרוצים לחבר דבר לדבר לוקחים שני חוטים שיתפתלו זה על גבי זה וכך הם מתחברים זה לזה. וכך, כמה מגדולי הקדמונים מסבירים את השורש של המילה תפילה, וגם את שורש המילה תפילין, מלשון חיבור. כך כותב גם המהר"ל. [הפירוש היותר פשוט של תפילה הוא מלשון בקשה, פיללתי, רציתי, שאפתי].

התפילה על גשמים, התפילה המיוחדת הזאת, זו לא תפילה ששייכת למערכת של תפילה ובקשת צרכים, זה לא מהמערכת הזאת. זאת תפילה שהיא דבר העומד בפני עצמו, זאת היא תפילה שהיא כולה חיבור, היא כולה "פקדת הארץ ותשוקקה", היא כולה חיבור. איננו מבקשים פה שהקב"ה ימלא את צרכינו, אלא אנו מבקשים אותו. אנו מבקשים את החיבור אליו, אנו רוצים להתאחד עם המקור, זאת היא התפילה הזאת.

תפילת הגשמים לא שייכת לסדר הקבוע של תפילה

עתה, אחר שאנו מבינים שזו תפילה מיוחדת, נוכל להבין מה היא שאלת הגמרא בתענית. כיון שזאת צריכה להיות תפילה מיוחדת לכן הגמרא שואלת "ומנא לן דבתפילה". זאת היתה צריכה להיות תפילה שעומדת בפני עצמה, ומנא לן שאנחנו מחברים אותה לתפילה הרגילה שלנו שהיא תפילה של בקשת צרכים.

התפילה הזאת, תפילת הגשמים, ודאי שיש לה דינים בפני עצמם, וזה דין גמור להתפלל לא מתוך הסדר. גם כאשר תקנו אותה בתפילה, אולם אין הפירוש שתיקנו לנו בזמן הזה להתפלל ותן טל ומטר בתור בקשת צרכים נוספת, ומשיב הרוח ומוריד הגשם בתורה הזכרת גבורות נוספת, אם אדם דילג על אחד מהצרכים האחרים, הרי שאם הוא לא דילג על ברכה או על עניין שלם של ברכה, הדבר פשוט שהוא לא יצטרך לחזור ולהתפלל, ואם כן מה הוא החומר הגדול כאן בזה שהוא לא הזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם, או לא אמר ותן טל ומטר. על כרחנו אין זה מדין

פרשת חקת

'זאת חקת התורה'

הם גזירות מצד הדין, שכך נותן הדין לעשות, ואף מצות כגון צדקה ומעשר הם מצד הדין ומטרתם לתקן את נפש האדם הנותן שיהיה טוב ולא רע, והמכוון הוא עבור התיקון של הנותן ולא מצד שהקב"ה מרחם על העני.

והנה השל"ה בפרשתנו מבאר ג"כ את ענין המצות שנקראו גזירות וז"ל 'כל המצות והתורה ברוחניותיהן הם הם נשמותיהם של ישראל וכו' לכך נקראים כל המצות גזירות, כי כמו שהנשמות חלק אלוך ממעל לקוחות ממנו יתברך, כך המצות גזירות אוכלא דאפרת חתוכות ממנו מל' לגזור ים סוף לגזרים, והוא עבר בין הגזרים וכו', והנה לעצם הנשמה שתי בחינות, בחינה עליונה מתאחדת באמיתותו יתברך ובחינה תחתונה אוחות בצדיק'.

וכפי שראינו בדברי המהר"ל, המצוות נועדו כדי לתקן ולהשלים את האדם. אמנם השל"ה הרי מבאר שהמצות קשורות עם הנשמה של כלל ישראל ושיש לנשמת האדם שתי בחינות, והבחינה העליונה 'מתאחדת באמיתותו יתברך'. לכן מה שנוגע להשלמה של החלק העליון בנשמה אנחנו לא יכולים להבין כי אלו לא דברים ששייכים כ"כ אלינו ולכן יש חלקים במצות שאנו לא יכולים להשיג (אמנם משה רבינו ור"ע כן זכו להשגות מסוימות, עיי"ש בהמשך דבריו).

ולכן אנחנו צריכים לדעת שכאשר מתעסקים עם התלמוד תורה של המצות, אמנם צריכים לחקור ולנסות להבין את התורה, אולם יחד עם זה עלינו לזכור שלא כל דבר אנחנו יכולים להבין, וצריכים לקבל את הידיעות הללו כמות שהם בבחינת 'זאת חקת התורה', וזה מש"כ המהר"ל שיש דברים שאנו לא יכולים להבין הגם שיש בהם טעם.

בפרשת השבוע כתיב "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה" וגו' (יט, ב). וברש"י 'זאת חקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה'.

המפרשים מתקשים בדברי רש"י שהרי מצינו במקומות נוספים שהתורה נוקטת בהם לשון 'חק' וכגון 'חקת הפסח', ושמרתם את חקתי ותורתי, ומדוע דוקא כאן הלשון חק מורה על כך ש'גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה'.

ובמהר"ל כתב ליישב, שבכל המקומות שנאמר בהם לשון חק, הכונה היא לקיום המצוה עצמה, שקיום המצוה הוא בגדר חק. ולפי שעבור עצם קיום המצוה אין צורך להבין את הטעם שלה אלא מקיימים משום שכך ציוה ה' לעשות. אמנם כאשר לומדים את תורת המצוה, צריכים להבין את הטעם והשורש של המצוה מדין 'תלמוד תורה', שחלק מלימוד המצוה הוא הבנת הטעם. ובנקודה זו שונה מצות פרה אדומה משאר המצות, שמצות פרה אדומה, גם את ה'תלמוד תורה' שלה אין ביכלתנו להבין, ולכן כתוב בפסוק 'זאת חקת התורה', דהיינו שגם התורה של המצוה הזאת היא בגדר חק.

ובמהשך דבריו מייסד המהר"ל, שהמצות כולם הם גזירות מהקב"ה, אמנם אין הכונה שהם גזירות בלא טעם (ודלא כהרמב"ם), אלא ודאי יש בכולם טעם, ומה שנקראו גזירות הוא כדי שלא יטעו לומר שנצטוונו בקיום המצוות מצד מידת הרחמים, וכגון מצות צדקה וכו' שהם מצד הרחמים של הקב"ה על העני, אלא המצות כולם

שיעור השקפה*

בעניין "אלו ואלו דברי א-לקים חיים"

א [איתא בגמ' (עירובין יג, ב) 'אמר ר' אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלוקים חיים הן, והלכה כב"ה. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוקים חיים מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן, ע"כ.

והדבר טעון ביאור, ראשית כל מהו פירושו של עניין זה האומר 'אלו ואלו דברי אלקים חיים' והרי ב"ש וב"ה נחלקו בדברים הסותרים האחד את השני, וכיצד א"כ יכולים להיות שניהם אמת. ושנית, שאם אכן שניהם אמת מדוע נקבעה ההלכה דווקא כב"ה, דמה עניין ענוותנותם לפסיקת ההלכה, וכי מידותיהם הטובות הם אלה שיקבעו את הכרעת הדין.

אכן הריטב"א שם מביא שאלה זו בשם חכמי צרפת כיצד יתכן הדבר ששניהם יהיו אמת והרי כאשר האחד אומר אסור השני לעומתו מתיר וכיצד יהיו דברי שניהם נכונים הגם שסותרים זה את זה. וביישוב הדבר מביא הריטב"א את דברי המדרש שכאשר משה רבינו קיבל את התורה קיבלה עם מ"ט פנים לכאן ומ"ט פנים לכאן (לאיסור ולהיתר), ושאל משה שא"כ כיצד יוכל לדעת היאך לפסוק את ההלכה והשיב לו הקב"ה שהחכמים שבכל דור ודור הם אלו שיקבעו את פסיקת ההלכה.

ביאורם של דברים, שאכן בתורה עצמה ישנם מ"ט פנים לכאן ולכאן ואין כל דרך ודרך דומה לחברתה, אך ישנו מושג של תורה ודרך לימודה, וישנו מושג של 'הלכה למעשה', והלכה זו רק בכוחם של חכמי הדור להכריע מה היא תהיה. וסיים שם הריטב"א 'ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר'.

וצריכים אנו להבין מהו יסוד הדבר שההלכה נקבעת דווקא ע"פ חכמי הדור, (כל' מדוע דווקא להם ניתן כח זה בעוד שהרי בכך ניתנה פסיקת ההלכה להשתנות מזמן לזמן), ומה הפשט בהבנת הריטב"א לדברי המדרש האומר שניתנה תורה במ"ט פנים לכאן ומ"ט פנים לכאן.

* נמסר בעש"ק פרשת קרח תשפ"ב בישיבה הק'

ב ובהקדמת הקהילות יעקב (בעל המשכנות יעקב) מאריך לבאר את דברי המדרש, ואלו הם תוכן דבריו, הקב"ה בבריאת העולם ברא ויצר את הכל ע"י 'מידות', והיינו דרכי ההנהגה של העולם, וביניהם 'מידת הדין' ו'מידת הרחמים' ומביא רש"י עה"ת (פרשת בראשית) שחשב הקב"ה לברוא את העולם בדין וראה שאין העולם יכול להתקיים וכו' ולכן צירף עמו גם את מידת הרחמים. פירושו של דברים, שאמנם שתי המידות הללו שונות האחת מהשנייה אך לעולם שתי מידות הללו הינם אמת, וכל ההבדל שביניהם הוא בהנהגת הדור המעשית, שיושפע אחרת אם יונהג על פי מידת הרחמים מאשר שיונהג על פי מידת הדין, וכן להיפך. והדבר שקובע על פי איזו מידה יונהג העולם הוא אותו הדור בעצמו, שבאותה הדרך שהוא בעצמו נוהג כך גם ינהגו עמו, אם הנהגותיו הם על פי מידת הדין אזי כך גם משמיים ינהגו עמו.

וכמו כן בעניין פסיקת ההלכה אליבא דמעשה, שלעולם 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים' וכל דברי התנאים הינם חלק אמיתי מהתורה, אלא שפסיקת ההלכה יכולה להשתנות לפי ההנהגה של אותו הדור, אם ההנהגה של הדור היא ברחמים אזי ראוי לנהוג עימם בעניין הכרעת ההלכה ברחמים אך אם הנהגת הדור נוטה יותר לנהוג בדין גם עמהם כך יצטרכו לנהוג.

ודוגמא לדבר מצינו בהלכות עשרת ימי תשובה, דשם מובא שאף אדם המקל על עצמו לאכול פת פלטר במשך כל השנה עליו להחמיר על עצמו ולא לאוכלה בעשרת ימי תשובה, והדבר הרי תמוה שהנה מיד לאחר עשיית הוא שוב יחזור לאכול פת פלטר וא"כ מה הועיל לו לא לאוכלה רק בימים אלו, וכי אפשר להתייחס כך להלכה כדבר שאינו קבוע והחלטי. אלא הפשט הוא שכשם שישנם הנהגות שונות בין דור אחד לדור אחר, כך גם ישנם זמנים של הנהגות שונות, שבתוך הדורות עצמם ישנם ימים הקבועים במעגל השנה שהנהגות שבהם נוטות לאחת מהמידות המנהיגות את העולם, ומכיוון ובימי הדין ההנהגה עם העולם היא במידת הדין כך גם על האדם לנהוג במידת הדין שהיא ההנהגה המחמירה, ולכן אינו סותר לכך שכאשר חוזרים ימי הרחמים שוב חוזר אותו אדם לנהוג במידה זו המקלה עליו ולשוב להקל בפת פלטר.

ג ודבר זה נוגע לכל אחד ואחד בצורה שונה, שמי שהוא בדרגה גבוהה יותר אזי מידת הדין ומידת הרחמים אצלו יהיו שונות, שעליו להחמיר יותר בדברים מסוימים שכפי דרגתו ראוי הוא להם, שהרי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, וזהו יסוד מה שאנו מוצאים כמה וכמה פעמים בהלכה 'ובעל נפש יחמיר על עצמו'.

ונמצא שאכן התורה ניתנה במ"ט פנים לכאן ומ"ט פנים לכאן אבל כלפי השאלה כיצד יש להתנהג בפועל צריכים אנו לדעת שזה משתנה בין הדורות ובין בני האדם, ועל כל אחד להתנהג כפי המידה שלו.

וחלק מעניין זה הוא שצורת ההנהגה נקבעת לפעמים גם על פי מקומו של האדם וכמו באתרא דר' אלעזר שנהגו כב"ש ולא כב"ה, שמכיוון והוא היה מתלמידי ב"ש כל אותם אנשי מקומו נהגו כמותו גם כן.

וביסוד מחלוקת ב"ש וב"ה, ידוע, שב"ש נוטים יותר למידת הדין אך ב"ה נוהגים במידת הרחמים, ולכן ב"ש בדרך כלל הם המחמירים בהלכה וב"ה אלו הם המקלים, והדרך הנכונה להנהגת הדור באותה התקופה התגלתה ע"י בת קול שאמרה שיש לנהוג על דרך מידת הרחמים ולא על דרך מידת הדין, ונבוא לבאר עניין זה יותר.

ר' ישראל (בספרו אור ישראל איגרת ל') מאריך להסביר מהו יסוד הסיבה למחלוקת ב"ש וב"ה וכן גבי כל איש ישראל שחלקו בתורה הוא כפי מידותיו, (אין המדובר כאן על 'מידות רעות' אלא על מידות של תוכן האדם והנהגותיו שאלו הם מידות אמיתיות כפי חלקו בתורה, וכפי שכתב החזו"א באגרת שלימוד מידות חכמי הדור אלו הם עצמם גופי תורה) ושם כתב שחלק כל אחד ואחד בתורה הניתן לו הוא תלוי לפי המידות של אותו אחד הטמונות בשורש נשמתו, וכשם שהיו ב"ש קפדנים יותר מב"ה שלא היה זה בבחינת מידה רעה אלא מידה בשורש נשמתם, כך ניתן להם חלקם בתורה על דרך הנהגת הדין, שמכיוון ומידתם הייתה מידת הדין ממילא הווייתם הייתה שהיו יותר קפדנים ופסיקתם בהלכה הייתה המחמירה יותר, וכן ב"ה שהשתייכו למידת הרחמים היו ממילא יותר ענוותנים ופסיקתם יותר מקילה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה 'דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ומפרנסיו' דהיינו שהקב"ה מתחילה שתל בכל דור ודור את גדולי הדורות בעלי אותם תכונות מסוימות אשר נמצאות בשורש נשמתם המתאימות לפי המצב של אותו הדור כפי צורת ההנהגה שיהיה זקוק וראוי לה. מעתה מובן מדוע ההלכה נקבעת דווקא על פי מנהיג הדור, משום שזהו המידות של אותו הדור בעצמו ודרך ההנהגה שלה הוא ראוי ומתאים.

וזה העניין של מה שקבע את פסיקת ההלכה אליבא דב"ה, שמכיוון ולאחר חטא אדה"ר היה צריך יותר את הנהגת מידת הרחמים הוקבעה ההלכה לדורות כב"ה, אכן לעתיד לבוא תשוב להיות ההלכה כב"ש אחר שהנהגה גם היא תשתנה. (וכמו"כ מצינו בספר שם הגדולים בשם השל"ה הקדוש שכמו שהכריעו להלכה במח' ב"ש וב"ה כב"ה כך גם הכריעו בשמיים במח' הרמ"א והמהרש"ל כהרמ"א, מפני שכך הייתה צריכה להיות הנהגת אותו הדור, אך מ"מ בעל נפש יחמיר על עצמו כהמהרש"ל שהוא היה המחמיר יותר).

וכידוע, 'הסתכל באורייתא וברא עלמא' ולכן כשם שיש בתורה פנים שונים ומידות והנהגות שונות כך גם נברא העולם בעל פנים שונים ומידות והנהגות שכלל אינם דומות האחת לשנייה.

ד העולה מדברינו, שבלימוד התורה כל חלק וחלק הוא אמת גמורה ומהתורה עצמה הוא, אך בעניין פסיקת ההלכה אין לפסוק אלא על פי מה שיש להנהיג את אותו הדור, וכך זה ניתן בידי חכמיו.

וזהו הפשט של 'חילוק מקומות' האמור גבי אתרא דר"א שהתירו מכשירי מילה בשבת ולא יהיה להם חיוב כרת, דהיינו שאליבא דאמת לא יהיה לאותם אנשי המקום כרת, אך בכל מקום אחר כל המתיר מכשירי מילה חייב ההוא בכרת, משום שהיסוד הוא ש'מקום' 'זמן' 'דור' הם הקובעים את דיני התורה למעשה הגם שיש לתורה כמה וכמה פנים.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרח הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת חוקת תשפ"ב

הגמ' שם, רבינא אמר, נהי דמעטינהו קרא מאטמווי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, ממוגע ומשא לא מעטינהו קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין כמוגע ובמשא. ולפי"ו יש לבאר, דלגבי טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעטוי עכו"ם שאינן קרויין אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין טומאת מוגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו'. (כ, ח). במדרש (ילקוט שמעוני תש"ד) איתא, מריתם, שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אהרן, ועברתם על דברי. מבואר דהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו כן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. וועל דרך זה מבואר גם בתרגום יונתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים.

ואאמור הגאון וצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכה התורה, ולאשמעינן דאם לומדי התורה צריכים למים, אז אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובת הלבבות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהוציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם. והנה בפרשת בשלה (פרק י"ז פסוק ו') אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה.

ולפי דברי המדרש יש לבאר ההילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו הו"ל במדרש רות עה"פ בתהלים, 'צמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה', אילולי עמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסם העולם, אנוכי תיכנתי עמודיה, בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דמתן תורה

והוציא אותה אל מחוץ למחנה וגו'. (י"ט, ג). איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה להר הבית, ורק אח"כ מוציאין אותה לשורפה בהר המשהה, וכדתנן שם (פ"ג משנה ו') וכבש היו עושין מהר הבית להר המשהה. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה להר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעמא דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה להר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציאה למקום שריפתה, ולמה לא יביאוו מיד למקום שריפתה בהר המשהה.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בגמ', דחטאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא להלן (פסוק ט') 'חטאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פרק ד', שיש בפרה אדומה דיני קרבן שטעונה שהיטה לשמה כקרבן, ושיש בה דין מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי, יעויין שם.

מעתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאה אל מחוץ למחנה, משום שעניינו של קרבן הוא להביאו לעזרה שזהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביאו לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאו למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה אינה כשאר קרבנות שדמן נזרק ע"ג המזבח, ופרה אדומה אין דמה נזרק ע"ג המזבח.

ונראה דהנה את דם הפרה מוין נכה פני אהל מועד, כדכתיב בפסוק ד' 'וזהו אל נכה פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה (פרק ג' מ"ט) שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים. ויש לומר דבהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים.

ויש להוסיף בזה עוד, דמה דההזאה מבחוץ כנגד בית קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מהמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. (י"ט, י"א - י"ד). הנה בדין טומאת מוגע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' ביבמות דף ס"א ע"א, דתניא, וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל, משום דאתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם, ומסקנת

נתבסס העולם בכח התורה, אז נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש לומר בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי"ז יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י שישונוק עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון שהוא היה בזכות מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ועל כן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

וירם משה את ידו ויד את הסלע וגו'. (כ', י"א). הגר"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר הגאון זצ"ל בשם חותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל על מה שאומרים בתפילת גשם 'זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולת עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים, שלכאורה יפלא שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא. ואמר הסבא מסלבודקה זצ"ל שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, בעבורנו הוא זכות.

ושאל הגר"א את חותנו מי יימר דהכאת הסלע שמוזכרין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה מדינו בהכאה, ושנתק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב ודברתם אל הסלע, ובחורב כתוב והכית על הצור, הרי דבחורב הוא נקרא צור, ובמי מריבה הוא נקרא סלע, וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש לדקדק מזה דהכונה להכאה של מי מריבה.

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי אש יצאה מחשבון להכה מקרית סיהון אכלה ער מואב וגו'. (כ"א, כ"ז - ל"א). הנה

הז"ל כבר דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה ללמדנו מדברי המושלים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיהון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מיידו עד ארנון, וכתב רש"י למה הוצרך ליכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיהון לקחה מהם ועל ידו מהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן טעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן טעם דעמון ומואב מהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו גם המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, דהמושלים אמרו דבזה שסיהון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה בכלל ארץ מואב, דהאש והלהבה שיצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיהון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אבדת עם כמוש, ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירם דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימוש מכל גבול מואב, ואשמעינן בזה דהכיבוש של סיהון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמון ומואב מארצם, וזהו דינא דעמון ומואב מהרו בסיחון. וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמון ומואב נאבדו לגמרי ומהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמון ומואב.

ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירם אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעינן דע"י הכיבוש של סיהון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

והסר שטן מלפנינו

מתוך דברי חיוזק במעונו לתלמידי מדרשיית שוהם - סיון תשפ"ב

כתוב בגמרא גמירי שאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו של אדם רואות, היצר הרע יכול לשלוט באדם רק על ידי מראות שהאדם רואה, בראיה האדם קולט את המראה ומעביר אותו למוח, ואם הוא רואה דברים שאינם ראויים הוא מטמטם את מוחו, כל בריאת הגוף של האדם היא בריאה מופלאה, כל אבר ואבר וכל חלק וחלק בגוף לכשמתבוננים בו רואים את הפלא העצום והתכנית המדוייקת, העין נבראה באופן שבפעולה הכי קלה אפשר לעצום את העין לכסות אותה, כשאדם רוצה ליטול חפץ הוא צריך להזיז את היד, זה הרי פעולה קלה, אבל עצימת העין היא יותר קלה מכך, היא הפעולה הקלה מכל הפעולות, לסגור את העפעפים הוא הדבר הקל ביותר, עד כדי שהניד עפעף הוא ביטוי לקלות של פעולה, העין נבראה בצורה כזו גם מבחינה גשמית וגם מבחינה רוחנית, מבחינה גשמית הוא נצרך כדי שהעין תהיה שמורה ומוגנת מכל מיני דברים שיכולים לחדור לתוכה, ובשביל לשמור על העין הקב"ה בראה באופן שבקלות ממש ניתן לכסותה בעצימת העין, אבל גם מבחינה רוחנית הוא כן, כדי שבפעולה קלה כל שהיא יוכל למנוע ראיית דברים שאינם ראויים, לכך בראה הקב"ה באופן זה. וכשהאדם עוצם את עיניו מראיית דבר שאינו ראוי, ברגע אחד ובמעשה קל שבקלים הוא דוחה את היצר הרע ממנו, הוא דוחפו לאחוריו, ומסיר אותו ממנו. אין לנפש האדם שום אושר ושום שמחה ושום סיפוק מלבד התורה והמצוות, איזה סיפוק יש לנפש מכל ההנאות של העולם הזה, וכי הגשמה באה על סיפוקה מטיוול במזרח הרחוק, מטיפוס על ההרים, אבל אם אדם יושב בסעודת שבת, ושר ומירות יחד עם בני משפחתו, הרי נפשו מתמלאת בסיפוק ואושר, גם אנשים רחוקים מתורה ומצוות יכולים להרגיש זאת, כשיושבים כל בני המשפחה ביחד, בזה מאחדים את המשפחה, מזה נהיה קשר רוחני טוב בין בני המשפחה, בזה הנפש מתרוממת.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפול' יקר יקרים בבית ישראל רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל הונצה ע"י בניו וחתניו שליט"א

מצוה קסא

לספור מקצירת העומר

תשעה וארבעים יום

שנאמר וספרתם לכם וגו'

מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי

מצות ספירת העומר נאמרה בתורה ב' פעמים. בפרשת אמור נאמר - "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום" (ויקרא כג טו-טז). ובפרשת ראה נאמר "שבעה שבועות תספר לך" (דברים טז ט). בגמ' (מנחות סו.) למד אביי מתוך ב' מקורות אלו דאיכא ב' מצוות בספירת העומר - "מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי" ולדעתו אף בזמן הזה דהספירה מדרבנן, מונים ימים ושבועות. ובגמ' שם פליג אמימר ומני יומי ולא שבועי, דהאידינא אין חובת ספירה מדאורייתא כיון דליכא עומר אלא זכר למקדש בעלמא הוא. ואין טעמו של אמימר מבורר, דהרי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ואחר דצורת המצוה היא למנות ימים ושבועות, מדוע תקנו חכמים לספור זכר למקדש רק קיום חלקי של המצוה.

וברבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב ה"ד) עמד על נוסח הספירה דמונים ומזכירים את מספר הימים ומפרשים 'שהם כך וכך שבועות'. ואי אמרי' דאיכא ב' מצוות שנכללו בספירה אחת אין לומר 'שהם' דמשמע שהוא פירוש של מנין הימים והמשך הספירה, אלא היה לנו לומר 'והם' למנות בנפרד את השבועות.

ומבאר רבינו ירוחם את שיטת אמימר, דלכא' מעיקר הדין אין מקום לספור בזמן הזה את השבועות אלא את הימים. דמלישנא דקרא נראה דמנין הימים אינו תלוי בהקרבת קרבן העומר אלא נאמר "תספרו חמישים יום", ואילו מנין השבועות מתחיל ושייך להבאת העומר כמשנ"א - "מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה". וא"כ בזמן הזה דאין מביאין את העומר, אין ענין בספירת השבועות שהיא תלויה בהבאת העומר, אלא המצוה לספור את הימים בלבד. ואף אי נימא דספירת העומר בזמן הזה מדרבנן זכר למקדש, אין מקום לספירת השבועות כלל. דספירת השבועות היא 'לעומר' היינו להקרבת העומר, ובזמן הזה אין עומר שממנו יתחיל המנין. וא"כ יש לומר דכיון דתקנו לספור את הימים בזמן הזה, מזכירים בדרך אגב את מנין השבועות, אך לא כספירה בפני עצמה דבזה"ז אין כל משמעות לספירת השבועות, אלא כתוספת על ספירת הימים ולכן תקנו לומר 'שהם' שהוא פירוש של ספירת הימים.

שיטת הרמב"ם - ספירת הימים והשבועות מצוה אחת היא

אולם נראה דהרמב"ם נקט דרך אחרת. בסה"מ פירש הרמב"ם דאין לומר דמצות ספירת העומר כוללת ב' מצוות של ספירת ימים וספירת שבועות, אלא היא מצוה אחת שיש בה שני חלקים, כדרך שמנין השנים והשמיטות מצוה אחת. ומוכיח ב' הוכחות כשיטתו - א) מדאין מברכין על המנין ב' ברכות על ספירת ימי העומר ועל ספירת שבועי העומר. ב) ועוד הוכיח מהא דמזכירים ומונים בכל יום ויום גם את מנין השבועות, ואין מונים רק בסוף כל שבוע את המנין המסכם את השבועות. ולשיטתו הספירה דומה למנין השנים

והשמיטות ביובל, דבכל שנה ושנה מונים ב"ד את מנין השנים והשמיטות, ואומרים את מספר השנים לשנות היובל, וכשנצטרפו השנים לשמיטה מוסיפים ואומרים 'שהם שמיטה אחת', וכן ממשיכים ומונים בכל שנה ושנה להזכיר את מנין השמיטות ועוד כך וכך שנים. וכך אמורה להיות צורת המנין של הימים והשבועות בספירת העומר, ואין מקום לחלק בין ספירה"ע המוטלת על כל אחד ואחד לספירת השמיטין והיובלות המוטלת על ב"ד, דשווים הם באופן הספירה.

וראיה זו טעונה ביאור, כיצד למד הרמב"ם והביא ראיה מהזכרת הימים והשבועות בכל יום דהכל מצוה אחת, והיאך בא זה ולימד על זה. אכן באמת הר"ן ובעל המאור (פסחים כח. מדפי הרי"ף) פליגי על הרמב"ם וס"ל דהמנהג היפה והנאות להזכיר את השבועות רק ביומא דמישלם שבועי ולא בכל יום ויום.

וכמו כן לשיטת הרמב"ם תקשה דעת אמימר, דאם מנין הימים והשבועות מצוה אחת, מדוע סבר דבזמן הזה יש לספור ימים ולא שבועות, והלא צורת המצוה השלימה היא עם מנין השבועות.

עיקר המצוה - ספירת השבועות

וכד מעיינת בלשונו של הרמב"ם נראה דעיקר המצוה היא ספירת השבועות, דברמזי המצוות בריש הל' תמידין ומוספין כתב הרמב"ם דהמצוה "לספור כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העומר". וכן בפסק ההלכה (שם פ"ז הכ"ב) כתב "מצוות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר" והוסיף עוד "ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמישים יום".

ובאמת בלישנא דקרא בפרשת ראה מופיעה המצוה לספור את השבועות דכתיב - "שבעה שבועות תספר לך", ובפרשת אמור מוזכרת ספירת הימים עם ספירת השבועות. וכיון דדמי למנין השמיטין והיובלות, כשם שמנין היובל מורכב משבע שמיטות, כך חמישים יום של ספירת העומר מצטרפים ע"י מנין שבע שבועות. דאין שמיטה ללא מנין השנים המצטרפות לשמיטה אחת, ולפיכך מונים שנים לשמיטות ואת השמיטות מונים ליובל, וה"נ מונים ימים לשבועות והשבועות נמנים לשבע שבתות.

ענין המצוה קביעות הימים לשבועות ומנין שבעה שבועות

ונראה לבאר דאין ענינה של הספירה להוציא בפה את מילות הספירה, אלא לקבוע את השנה לפי מנין מסוים לשנות השמיטה. והתורה קבעה דהבי"ד הם שימנו את השנים ויקבעו את שנות השמיטה. ובספירת העומר דרשו חכמים מדכתיב "וספרתם לכם" שתהא ספירה לכל אחד ואחד, ואין הספירה רק אמירת המנין אלא עניינה לייחד ולקבוע את היום למנין הימים שציוותה התורה, ואהכי בעינן ספירה בכל יום ויום, דעל ידי קביעות היום ושייכותו לספירת העומר, מצטרפים הימים לשבועות העומר, עד השלמת "שבע שבתות תמימות". (וכמו שנתבאר במצוה קמ)

ובזה נתחווה ראיית הרמב"ם דכיון דבעינן ספירת ימים ושבועות בכל יום, מינה ידעינן דהמנין בכללותו מגיע לשבע שבתות והכל מצוה אחת, אלא שצורת המנין מורכבת מימים ושבועות, ולכך יש להזכיר את הימים ואת השבועות. ואם היו ב' מצוות נפרדות אין ענין להזכיר בתוך השבוע את מנין השבועות, אלא במישלם שבועי יש לומר את סך השבועות שנמנו עד אז ותו לא.

פלוגת אבי ואמיר לדעת הרמב"ם

לפי זה יש לפרש את שיטת אמיר לדעת הרמב"ם, דבזמן הזה אין ענין למנות את השבועות אלא את הימים בלבד. דהרמב"ן (ויקרא כג טו) מפרש דספירת השבועות תלויה ועומדת בין קרבן העומר הקרב בט"ז בניסן למנחה חדשה הבאה ביום החמישי בחג השבועות, וז"ל "והנה טעם הפרשה, שיתחיל לספור בתחילת קציר שעורים ויביא ראשית קצירו כרמל מנחה לשם ויקריב עליו קרבן, וישלים מספרו בתחילת קציר חטים כעלות גדיש בעיתו, ויביא ממנו סולת חטים מנחה לשם ויביא קרבן עליו". וכיון דבזה"ז אין מקום למנין זה, אלא תקנו למנות רק זכר למקדש, סבר אמיר דאין לספור אלא את הימים שעל ידם ובאמצעותם מצטרפים ונמנים השבועות, אך את מנין השבועות עצמם אין להזכיר כלל דאין להם ראשית ולא אחרית. אכן, לא פסקין הלכתא אלא תקנו זכר למקדש לספור את הספירה כצורתה בשעת הקרבת הקרבנות בזמן המקדש.

ביאור שיטת בה"ג דהשוכח מלספור יום אחד שוב אינו סופר

שיטת בעל הלכות גדולות (הובא בטור או"ח תפט ובתוס' מנחות טו.) דאם הפסיק ולא ספר יום אחד, שוב אינו סופר דבעינן שבע שבתות תמימות, ורבים חלקו עליו. יש שביארו את כוונת הבה"ג בפשטות דהספירות של כל הימים כולם מצוה אחת הם, ולכן כשהפסיק אין משמעות להמשך הספירה לאחמ"כ. ואין הסבר זה מבורר, דא"כ מדוע מברכים על הספירה בכל יום ויום ברכה בפני עצמה, וכן יש קושיות נוספות על כך.

ובדברי החינוך שהביא את שיטת הבה"ג נתבאר, דסבר הבה"ג דכאשר דילג יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו, והיינו דאינו יכול למנות את היום הבא כשחסר ממנו רצף הימים של סדר המנין שמוסיף והולך לפי סדר הימים. וא"כ כל ספירה היא מצוה בפני עצמה ומ"מ המצוה היא לקבוע את הימים לפי סדרם וחשבונם, וכחיסר יום אחד בטל החשבון.

ומצינו שיטת הרי"ן גיאות (הל' חדש וספירת העומר והובא בביאור הלכה תפט ח) דאפשר למנות למפרע והיכא דשכח למנות יום אחד יאמר למחר 'אתמול היה כך וכך בעומר, והיום כך וכך בעומר', ובה ישמור על רצף החשבון. אבל ההולכים בשיטת הבה"ג חלקו עליו וס"ל דא"א למנות למפרע, ואין אפשרות לקבוע יום למנינו אם לא קבעו את היום שלפניו למנינו והחשבון אינו שלם. בין כך ובין כך נמצינו למדים דעיקר החיסרון של המדלג יום אחד הוא בכך שאינו סופר לפי החשבון והמנין אינו שלם.

ספירת שני ימים מספיקא דיומא

עוד יש להביא נידון נוסף בספירת העומר, דהקשה הבעה"מ (פסחים כח. מדפי הרי"ף הובא בדבר אברהם ס"ל ד) מדוע אין סופרים בחו"ל ב' ספירות בכל יום משום ספיקא דיומא. ותירץ הדבר אברהם דגבי ספירת

העומר לא שייך כלל לספור ב' ספירות, דלספור כראוי צריך שידע איזה יום היום, ואם יאמר כל יום את כל הספירות מספק לא יצא כלום כיון שאין יודע איזה יום היום ואינה ספירה כלל. וחזינן דהמצוה אינה לומר את המנין, אלא לספור את הימים היינו לקבוע בכל יום ויום שהוא יום מסוים לפי מנין מסודר של ספירת העומר.

ספירה בפה

בשו"ת רעק"א (קמא ס"ל כט) הובא מכתב דודו של רעק"א שדן אם צריך לספור ספירת העומר דווקא בפה או אפשר גם ע"י כתיבה בלא דיבור. והקשה שם מה המקור דבעינן ספירה בפה, ושמא מעיקר דין תורה אפשר לספור במחשבה והספירה בפה אינה אלא מדרבנן. והגרעק"א השיב דפשיטא דבעינן ספירה בפה.

ולכא' צ"ע מה המשמעות שיש לדיבור לענין ספירת העומר, דבשלמא אם ענין הספירה הוא אמירה כתפילות וכיו"ב, בוודאי צריך להוציא בפה, אך אם המצוה היא לספור את הימים אין משמעות בדווקא לאמירה, אלא האמירה היא ביטוי של הספירה שבמחשבה ואינה הספירה בעצמה.

אמנם להאמור, דנתבאר דענין הספירה אינה רק מנין הימים אלא קביעות הימים וצירופם למנין של ספירת העומר, אין קביעות זו חלה אלא בדיבור כשאר הדברים שחלים באמירה, ולכך סבר רעק"א דפשיטא לן דאי אפשר לספור במחשבה ולא בכתיבה אלא באמירה בלבד.

שומע כעונה בספירת העומר

וכן מבואר מה דנחלקו הלבוש והחק יעקב (הביאם הביאור הלכה ס"ל תפט) אי שייך לקיים את ספירת העומר ע"י שומע כעונה, ובביה"ל נקט דתלי במחלוקת ראשונים בכוונת הכתוב "וספרתם לכם" אי בא לחייב ספירה לכל אחד או דבעינן ספירה בעמידה לכא"א אך יכול לצאת בספירה עצמה ע"י שמיעה מחבירו. ולכא' את עצם הספירה לא שייך לספור ע"י שומע כעונה, דעל כל אחד ואחד לידע המנין ולחשב מהו מנין היום ואילו האמירה אינה עצם הספירה, וא"כ מה ענין שומע כעונה לספירת העומר. וכן יש ללמוד מהא דהוכיח הרמב"ם (שו"ת ס"י קמב) דקיום מצות תקיעת שופר בשמיעה ולא בתקיעה, דאם המצוה לתקוע היה מחויב כל או"א לתקוע בעצמו כמו שחייב אדם לישב בסוכה וליטול לולב. ומדלא דחה דשופר יוצאים ע"י שומע כעונה, נראה דפשיטא ליה דשומע כעונה אינו ענין למעשה מצוה, וה"נ א"א לספור ע"י שומע כעונה.

ובע"כ צ"ל דהפלוגתא אינה על ידיעת המנין והספירה, אלא על חלות המנין וקביעות היום למנינו שאינו חל במחשבה ובחשבון בעלמא אלא בדיבור, וכיון שכן, לגבי אמירה שייך לצאת ע"י שומע כעונה.

נוצא - לדעת הרמב"ם תכלית הספירה היא ספירת השבועות, והאופן לספור שבועות הוא ע"י ספירת ימים המצטרפים לשבועות עד לשבעה שבועות והכל מנין אחד ומצוה אחת. מהות הספירה אינה חשבון בלבד אלא קביעות ימים למנין האמור בתורה, ולכך לדעת הבה"ג יש לצרף את המנין של כל הימים לחשבון אחד, ואם חיסר יום אחד אינו ממשיך לספור. ומש"ה בעינן ספירה בפה, דעניינה קביעות וחלות המנין על ימי העומר.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

'הקנאה והתאוה והכבוד'

והנה הדבר השני שהביאה המשנה הוא מידת התאוה, שגם היא מוציאה את האדם מן העולם, וכאן יש להבין מה גריעא כל כך מידת התאוה, והלא אדרבה היא מידה מוכרחת לקיום העולם ובלעדיה לא היה איש אוכל או שותה ומקים את ביתו.

ובדברי רבינו יונה מבואר שהמשנה אינה עוסקת בעצם התאוה שהיא מידה טובה כאשר היא מוקדשת לחפצי שמים, אלא בכה"ג שהאדם אינו מסתפק במה שיש לו אלא רוצה להוסיף עוד ועוד על תאוותו, שזוהי מידה מגונה המוציאה את האדם מן העולם וגורמת לו לאבד את כל עולמו, שכן כבר למדונו רבותינו שיש לו מנה רוצה מאתיים, ומי שרדוף אחרי העולם להשיג יותר ממה שצריך לו לא ימצא מנוח לעולם וישקע בכל חלאות העולם הזה. ועל מידה זו הביא רבינו יונה את הפסוק במשלי "תאוות עצל תמיתנו", וגם כאן לא נתבאר לנו פשרו של דבר, מה השייכות בין מידת התאוה למידת העצלות, ומדוע בעל תאוה נקרא 'עצל', והרי לכאורה הן שתי מידות נפרדות שלא קרבו זה אל זה.

ועל המידה השלישית במשנה, מידת הכבוד, כתב רבינו יונה שגם היא מוציאה את האדם מן העולם, כי אין לו לאדם לחפש כבוד יותר מן המגיע לו אלא לעשות דברים לשם פועלן, וכאשר הוא מקבל כבוד והכרה מבני אדם - הרי זו מידה גרועה שמאבדת את מה שיש לו. ועל כך הביא רבינו יונה את מה שמצינו ביוסף שמת עשר שנים קודם אחיו 'מפני שהנהיג עצמו ברבנות' (ברכות נ"ה, א'), ומבואר שמה שהיתה לו שררה עליהם והם כיבדו אותו, היא מה שגרמה לו למות עשר שנים לפניהם, הרי שהכבוד מוציא את האדם מן העולם.

ושבו לא נתבאר לנו עומק הענין, מה גריעא כל כך בביקוש הכבוד שגורם לאדם לאבד את עולמו, הן אמנם שהוא מקבל מאחרים את מה שהוא לא זכאי לו, אך מדוע היא הנותנת לו לצאת מן העולם.

ויעויין עוד בברייתא בפ"ק דסוטה (ט', א'), וכע"ז במתני' ובכל הסוגיא (שם) דאמרין: "סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה, ומה שבידה נטלוהו ממנה; שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו". ויש לדעת שורש הענין ולהבין את היסוד השנוי לנו כאן, שמי שנותן עיניו במה שאינו ראוי לו - לא זו בלבד שאינו מקבל את מבוקשו, שהוא אכן דבר המובן בסברא, אלא גם מה שבידו ניטל ממנו, שהוא דבר שלא נתפרש, מדוע עונשו מגיע גם ממה שהיה לו עד הנה ואין הוא זכאי להחזיק עוד במה שכבר ניתן לו.

'משלך יתנו לך'

וביאור כל הדברים נראה על פי יסוד אחד המבאר, שלא זו בלבד שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם ויש בהם חסרון של מידות, אלא שמי שלוקה במידות אלו הרי הוא כמין וכאפיקורס שהוציא את עצמו מן הכלל.

אחד מהיסודות המוסדים בטבע הבריאה הוא כפי שכבר חזרנו וביארנו כמה פעמים מדבריו של בן עזאי (יומא ל"ח, א'), 'משלך יתנו לך, בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך', ואין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימא, והיינו, שפעמים רבות האדם חושב לעצמו, כביכול בורא העולם הוריד לבריהא שפע של הצלחה, ויש כאלו שהצליחו לתפוס יותר, ויש שהצליחו פחות...

כשהאדם מסתכל על השני ורואה כיצד הוא מצליח יותר ממנו, יכולה ליפול בליבו הרגשה שאומרת - למה הוא כן ואני לא?... אך הבה נעמיק ונתבונן, מאיפה מגיעה הרגשה כזו? לכאן היא מגיעה מהנחה שאם הוא קיבל כנראה שמגיע לו, ואם מגיע לו - למה לא מגיע לי... הרי במה אני גרוע יותר ממנו? אין סיבה שהוא יקבל ואני לא...

בתחושה זו יש מעין אמירה שבה האדם מחליט לעצמו מה יהיה גורלו. הרי אני מנהל את העולם לעצמי, ואיזו סיבה תהיה שהעולם לא יתנהל כפי איך שאני חושב... ואם אני חושב שמגיע גם לי, למה שהעולם שלי ייראה אחרת?... כמו שהשכן שלידי לקח לעצמו כל מיני דברים, השיג את זה והשיג את זה, כך גם אני יכול לקחת לעצמי את מה שאני חושב שאני יכול לקחת... אבל האדם לא חלי ולא מרגיש שיש בורא לעולם שהוא

פ"ד משנה כ"א. רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.

חומרת מידת הקנאה

בלשון המשנה מבואר ששלושת המידות הרעות של קנאה תאוה וכבוד חמורים יותר מכל דבר אחר בכך ש'מוציאים את האדם מן העולם', ובדברי רבינו יונה מבואר שתרתי איתנייהו בהו, גם משום עונש וגם משום מציאות, שעצם המצאות מידות אלו בנפש האדם לא נותנות לו קיום עלי אדמות.

וכותב רבינו יונה, שבשלמא אם האדם לא היה מתקנא באחרים אלא רק רוצה להיות כמוהם - הרי זו 'קנאת סופרים' שהיא קנאה חיובית שמרבה חכמה, ועל ידי קנאה זו האדם יוסיף במלאכת שמים להיות גם הוא עובד ה', אך בשעה שמציקה לו עצם העובדה שהאחרים יותר טובים ממנו, והיה מעדיף שיהיו גרועים הימנו, הרי גם הוא נכלל בכלל 'שונאי ה' שיוצאים מן העולם.

וזאת משום מה, מפני שאם היה אותו אדם אוהב את מלך העולם, גם אם הוא עצמו לא היה זוכה לעובדו בלבב שלם - היה מעדיף שלכל הפחות אחרים יעבדו אותו, ובכך יתקיים רצונו. ואם בכל זאת הוא נוקט במידת סדום ש'גם לי וגם לך לא יהיה', מוכח שאין לו אהבה להש"ת, ולא אכפת לו שתתמעט חלילה עבודתו בעולם, ובלבד שלא יהיו אחרים שגדולים ממנו במעלתם.

משל למה הדבר דומה, לאב שיש לו כמה בנים, רובם של הבנים מכבדים אותו ומקיימים את דבריו, אך יש בן אחד מתקשה שלא מצליח לקיים את רצונו של אביו. אם אותו בן היה אוהב את האב, אמנם היתה מציקה לו העובדה שהוא לא מצליח ללכת בדרכו, אבל לפחות היתה נחה דעתו בזה שהאחים האחרים מקיימים את רצונו וגורמים לו נחת רוח. ואם בכל זאת צרה עינו באחים האחרים, הרי בהכרח שלא אכפת לו מהאב, והעיקר שהוא לא יהיה הקטן שבכולם.

ובהמשך דבריו כותב רבינו יונה, שהסיבה שהקנאה מוציאה את האדם מן העולם היא כפי שנאמר בפסוק 'ורקב עצמות קנאה', ללמדך שהאדם שמתקנא באחרים נרקבים עצמותיו.

ונראה לכאורה כאמור ש'רקב העצמות' האמור כאן נוגע גם למציאות העולם וגם לעונש המעונש לעתיד לבוא. ביחס למציאות העולם אין צורך לבאר, שמי שכל ימיו מקנא באחרים ושואל את עצמו למה הוא לא כמותם, חיו אינם חיים וכל ימיו כעס ובמכאובים.

מי שילך לשאול את הרופאים מי הם אלה שנגועים במחלות לב, בלחץ דם ובשאר מרעין בישין - אין ספק שכולם יענו פה אחד שמדובר באותם אלה שחיים חיים של קנאה, ומביטים תמיד על שטחיהם של האחרים (וכבר אמר מי שאמר, שהכי הרבה התקפי לב מצויים אצל סגני מנהלים... ואכן זוהי המציאות הגלויה לעין...), כי מי שכל חייו אינו מוצא סיפוק בעצמו ולא טוב לו במה שיש לו, מובטח לו שיחיה חיים שאין בהם מאומה, ותמיד תלוה אותו התחושה שהוא מסתובב כעגלה ריקה ורק הסובבים שלצידו נמצאים מעליו ויש להם יותר ממנו.

אם כן אין צורך להאריך מדוע הקנאה מרקיבה את עצמותיו של האדם כבר כאן בעולם הזה, וניתן לסובב בחוצות קריה ולראות כיצד אלו המתקנאים באחרים נשארם בלי מאומה כעצמות רקובות, כאיסתירא בלגינא שחלולה מתוכה.

אבל בעיקר הדבר מבואר שגם ביחס לעתיד לבוא, מי שחי חיים של קנאה נרקבים עצמותיו בקבר, וכמו שאמרו בגמ' בשבת (קנ"ב, ב') שכאשר ה'קפולאי' (החופרים) חפרו בקרקע מצאו את רב אחאי בר יאשיה וגופו שלם, בא רב נחמן ושאל אותו שהרי הגוף נרקב בקבר, והשיב לו רב אחאי "דכתיב ורקב עצמות קנאה, כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים, כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים", יעו"ש בכל פרטי המעשה.

אמנם זה לא נתבאר לנו כל צרכו מה השייכות בין מידת הקנאה לבין עצמותיו של האדם, ומדוע מי שמקנא באחרים בחייו נגרם לו שיתרקבו עצמותיו לאחר פטירתו.

מנהל את הבריאה, והוא הקובע היחיד מטעמים הכמוסים עמו מה יקבל כל אחד, זאת ולא אחרת, ואין בכלל הו"א שתערער על מה שקיים.

ומהי באמת הסיבה שאחד מקבל יותר והשני פחות? על זה נאמר בהדי כבשי דרחמנא למה לך, לכל אחד יש תפקיד שונה בבריאה שנקצב לו מרגע לידתו, וכל תפקידו הוא למלא התפקיד בשלימות על פי הכלים שניתנו לו, אחד קיבל כלים כאלו והשני קיבל כלים אחרים, ואם יבוא אי מי ויפקפק למה אין לו כלים שונים הרי הוא כופר בעיקר הנהגת הבורא. הלא הדבר מוכרח שלכל אחד יהיה תפקיד שונה עלי אדמות, לא ראי זה כראי זה, והעולם מורכב מהמוני משבצות שונות, שכאשר מרכיבים את כולם יחדיו מושלם הפאזל הגדול שכל חלקיק בו נותן השלמה אחרת לתמונה המלאה. **אם האדם יבין שהוא לא המחליט מה יהיה איתו ומה הוא יקבל, אלא הכל מסור בידי בתורת שליחות בלבד מה לעשות עם מה שניתן לו, לא תהיה לו שום יכולת לקנא במישהו ולחשוב למה יש לו כוחות אחרים.** אין הכי נמי, השני קיבל יותר ממך, אבל הכל בגלל שזהו התפקיד שלו, ועצם המטרה שלך היא לעבוד עם פחות. אם יהיה לך את הכלים שלו זה לא יהיה טוב, כי התפקיד שלך הוא אחר, ועבורך נקבעו דברים אחרים...

זוהי החומרה הגדולה במידת הקנאה שמוציאה את האדם מן העולם, כי אין כאן רק הרס הנפש שאינה שמחה במה שיש לה, אלא יש כאן חסרון מאין כמויות באמונה - כביכול הכוחות שניתנו לי אינם טובים לי, במקום לילך בתבנית האומן שעשאו, האדם פוזל לשדות זרים, ולא מאמין שמשמשים נתנו לו בדיוק את המידה שאותה הוא צריך.

ועל כך אומר הכתוב 'רקב עצמות קנאה', ללמדך שחסרון הקנאה עוקר את עיקר צורת האדם, דהנה כבר מבואר במותני' פ"ו מעדויות שה'עצמות' הם בנין האדם וצורתו, וממילא אם האדם נכשל במשך ימי חייו במידת הקנאה ולא הבין שהוא נברא בדיוק בצורה שבה הוא היה צריך להראות - אף לאחר מיתה הוא לא יכול להחזיק מעמד ולהשאר בצורתו שאותה ברא האלוקים.

וכמו"כ לענין התאוה, שכן כאמור לא מדובר על אדם המתאוה לדברים שהוא זקוק להם אלא למי שמתאוה להשיג דברים מעבר למידתו, וכל תאוה זו מגיעה מחוסר הבנה שה' הקציב לו בדיוק את הדברים אליהם הוא זקוק, וכל דבר אחר לא יועיל לו מאומה.

וכבר הבאנו בענין זה את דברי האבן עזרא לענין לא תחמוד שהקשה כיצד ניתן לצוות על האדם לשלוט בתאוות ליבו, וביאר האבן עזרא, שאם האדם יבין שמה שנתמצא אצלו השני לא מגיע לו מעיקרא - מלכתחילה לא תעלה בו החמדה להשיג את גבולו, וכשם שכפרי לא יחמוד לעולם את בת המלך מחמת שהוא ידע שהרי זה מופקע מכל וכל, ואין שום צד בעולם שהוא ישיג אותה אי פעם, כך אם האדם ישיב אל ליבו שמה שלא ניתן לו מופקע ממנו כל עיקר - לא תהיה לו שום תאוה לקבל את ממונו של השני.

בתורת דוגמא לשבר את האוזן ניתן להביא מציאות שבה אדם בעל אמצעים נכנס לביתו של שכנו העני והחולה, ושכנו פונה אליו ואומר: שמע נא ידידי, יש לי ארון שלם שיש בו יותר דברים משלך... העשיר זוקף את אוזניו לשמוע במה מדובר, והשכן מוליך אותו אל ארון התרופות השוכן בירכתי ביתו, פותח את דלתותיו, ומראה לעשיר קופסאות שלמות עמוסות בכדורים שונים ומשונים... האם העשיר יקנא בשכנו החולני?... הוא הדין במדוייק לאדם שמקנא בחברו וחומד להשיג את מה שיש לשכנו. מה שטוב לו - לא טוב לך, ואמנם יש לו יותר ממך - אבל רק דברים שטובים עבורו, ומוטב היה אילו לא היו אצלך... כל מה ששייך אליו - שייך אליו, והוא מופקע ממך מלכתחילה, כיון שלך הועיד הבורא תפקיד אחר ונתן לך דברים שהם המה שטובים בשבילך.

ובזה אנו מגיעים אף למידה השלישית היא מידת הכבוד, שהאדם חפץ להשיג את הכבוד המדומה ולקבל הערכה על מה שאין לו, שבה פשוט וברור שהכל מגיע ממקום אחד: חוסר הערכה עצמית, שהאדם אינו מבין שהצורה שבה הוא נברא היא הצורה המרוממת והגדולה ביותר שמי ידמה לה ומי ישווה לה.

כל אדם נברא בצלם אלוקים, בדמותו ובתבניתו של מקום, ועליו להכיר עד כמה הוא מרומם מצד עצמו בלי קשר לאף אחד אחר עלי אדמות. אם הוא ינסה להשיג כבוד יותר ממה שבמגיע לו, או את אותו יחס שמקבל ההוא שלצידו, בזה הוא מגלה שהוא לא מעריך את עצם עצמותו שניתנה לו, אלא חושב שהוא יהיה מכובד דוקא אם יהיה כמו פלוני, או דוקא אם יתייחס אליו בצורה אלמונית... ואם כן אף זה נובע מאותו מקום, חוסר אמונה בצורה שבה ברא אותו בורא כל עולמים, שהיא הצורה המדוייקת, הנכונה והטובה ביותר עבורו.

וכאמור, הלא זה כמו שהאדם יכנס לבית החולים, יראה תרופות נוצצות ואדומות ויחמוד אותם לעצמו... שוטה שבעולם, גם אם כלפי חוץ הדבר נראה טוב, הוא לא טוב עבורך. והמצב הטוב ביותר עבורך הוא להיות דוקא

בלי אותם כדורים נוצצים... אם שמו אותך בפניה שלך, בלי אותו רעש של פלוני או צלצולים של אלמוני, בעל כרחך שזה הוא הדבר שטוב בשבילך, ואין יותר מכך ולו כמלוא אצבע קטנה...

כאשר האדם רוצה להשיג את החלק של השני, שניים רעות הוא עושה בזה: האחת - שחושב שהחלק של השני שייך לו, והשנית - שאינו מבין שהחלק שלו הוא הטוב בשבילו, ועל ידי חלק זה הוא יכול להשיג את כל הטוב שבעולם. ואם אינו מבין דבר פשוט שכזה, שבורא העולם הכין לו בחלקו בדיוק את מה שהוא צריך, סופו יהיה שאף את שלו יטלו ממנו.

ומכאן נוכל להבין את החומרה הגדולה שמבוארת במשנתנו, שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, כיון שעל ידי מידות אלו נמצא שהאדם כופר בעיקר הצורה שעשאו בה האלוקים, ועל כך כתב הרמב"ם את לשונו הנוראה "כי עם אלה המידות או אחת מן - הפסד הדת בהכרח, ולא יושגו לא מעלות שכליות ולא מעלות מידות".

"לא המטוסים נופלים, האנשים נופלים"...

נמצא לפנינו יתד בל תמוט שעומדת על אחת, צדיק באמונתו יחיה, שכדי לחיות חיים מאושרים ותקינים יש לשים לב להתבוננות הפשוטה שלכל אחד ואחד ניתן חלק משמים שישמש אותו, והוא חלקו מכל עמלו ולא זולת, אין מה להציץ החוצה ואין מה להתאוות לרשות לא לו, אלא רק 'בשמך יקראוך ומשלך יתנו לך' - ואף אחד אינו לוקח שום דבר על חשבוןך.

הדרך להגיע לאמונה זו היא על ידי האמונה הכללית הנוטעה בלב כל איש ישראל - שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, כל דבר ודבר בבריאה קצוב מנוי ומודד ממשות ימי בראשית בגזירתו ית', ואין שום טבע ומנהגו של עולם בידי בשר ודם שיכול להעלות או להוריד, להפחית או להותיר, כי אם מה שקצב הבורא איש לפי אכלו, כל בריה ובריה כדי מחסורה אשר יחסר לה.

בזמנו של מרן החזון איש היתה תקופה שבה נפלו מטוסים באמצע תעופתם, והאימה והפחד שררו בלבבות רבים לעלות על טיסות למרחקים. יהודי שהוצרך לרדת לחוף לארץ, חילה את פני מרן החזון"א ואמר לו שאינו מעז לעלות על מטוס, אולי המטוס יפול... השיב לו החזון איש: 'מטוסים לא נופלים, אנשים נופלים'... ופירושו של דבר הוא כפשוטו, שאין שום דבר שמתרחש בבריאה לאף אדם אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה שזה מה שמגיע לו, אם מגיע לו בדרך זו ואם מגיע לו בדרך אחרת, וממילא אין מה לחשוש שאם גם אני אהיה על המטוס אף אני אפול, כי המטוס לא נופל אלא משום שגזר על כל נוסעי המטוס שיפלו, ולא משנה היכן יהיו. וכעין המשפט הנודע שאמר האור שמוח - 'לכל כדור יש כתובת'.

כאשר האדם יחיה מתוך הכרה זו, ששום דבר אינו מגיע אליו אלא אם כן נגזר משמים שכך יגיע אליו, לא יהיה לו בית מיחוש משום דבר שבעולם, ואף פעם לא ירצה לצאת מחוץ למחיצתו. יהיה טוב לו במה שיש לו, וחיייו יתנהלו על מי מנוחות, בלי שום דבר שיפריע לו 'אולי אמור להיות אחרת'. ידועים דברי מרן בעל האבי עזרי בהקדמתו שהעיר על לשון הפסוק בפרשת וילך "ומצאאו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה", מדוע בתחילת הפסוק מוזכר גם 'רעות' וגם 'צרות', ואילו בסוף הפסוק נאמר רק 'רעות', וביאר האבי עזרי 'רעות' הכוונה לרעות עצמן, ואילו 'צרות' הכוונה למועקת הנפש שמגיעה בעקבות הרעות, ועל כן אומר הפסוק שכאשר האדם מבין 'הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה' - שוב אין לו את מועקת הנפש שמטרדה אותו אלא רק את הרעה עצמה, כי הוא יודע ומאמין שהיסורים שלוחיו של מקום לטוב לו באחריתו.

כל הסיבה שיש לאדם טרדות, היא מחסרון האמונה שאת הכל עשה יפה בעיתו, אם ישכיל להחדיר לעצמו שהכל מתת אלוקים היא לא יהיה לו שום צער ועגמות נפש, ויחיה חיים רגועים ושמוחים בטוב ובנעימים.

לעיתים באמת רואים דברים שאינם תואמים את המושכל הגס, למה פלוני זכאי ליותר מאלמוני ולמה פלמוני קיבל פחות מהשלישי, אבל כל זה מהווה קושיא רק כאשר האדם חושב שהוא יכול לנסות להבין, אבל כשאדם קולט שבלאו הכי הוא אינו מבין מאומה בהנהגת העולם ולא כמחשבותי מחשבותיכם, לא קשה לו כלום, אלא יודע הוא שמפי עליון לא תצא הרעות. וכי יש בידינו את היכולת להבין מדוע הבננה יותר ארוכה מהתפוח, או מדוע התפוח אינו כפוף כמו הבננה?... מה אנוהו כבר מבינים בדרכי הנהגת הבריאה, שנוכל להעמיק ולחשוב מדוע כך ולא אחרת...?

ובהבנה זו תלוי המפתח לחיות חיים מאושרים מלאי אהבה ורעות וחסרי קנאה ותחרות, **כשהאדם מבין שמה שיש לו הוא הטוב ביותר עלי אדמות ואין שום קשר בינו לבין ההוא שלצידו**, וכך הוא אינו עסוק כל הזמן במדידות אי זה מהם יכשר ואין עינו צרה בשל חברו, טוב לו במה שיש לו ואיזהו עשיר השמח בחלקו.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמר במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת חוקת

אשר אין בה מום - אשר לא עלה עליה עול

בפרשה: וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. פרה אדומה היא חוקה, וכמו שמביא רש"י, חוקה חקתי וגזירה גזרתי, ואין לך רשות להרהר אחריה. לא התגלה לנו טעם המצוה של פרה אדומה, אבל אנחנו עושים את מצוות ה' ויתברך בין אם אנחנו מבינים את הטעם בהם ובין אם אין לנו בהם הבנה והשגה. חזו גדד העבד הנאמן, שעושה מה שהצטווה בלי לחשוב חשבונות אם הוא מבין את טעם ציווי רבו או לא.

אמנם יש כאן רמז בפסוק, שאותו אנחנו צריכים לקחת אלינו, במה שנוגע לנו לקניי העבודה. על המילים 'ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', מובא בספרים ביאור יקר בשם החזה מלובלין. אמר החזה מלובלין, הפסוק הזה רומז לסוג מסוים של אנשים. יש בני אדם שתמיד חושבים על עצמם שהם כלילי השלמות, ותמיד תוכל לשמוע מהם טוענים 'מה רוצים ממני, 'מה לא בסדר אצלי', כי כשהם בוהגים את עצמם הם תמיד רואים שאין בו מום, הכל חלק אצלם ואין בהם שום דופי. אמר החזה מלובלין, אם יש מצב כזה של 'אין בה מום', כשאדם רואה את עצמו כשלם בכל פרט, דע לך, כי מהיכן זה נובע?! למה זה כך שאדם רואה את עצמו כמושלם? מפני שלא עלה עליה עול. הוא עוד לא נכנס בקניי העבודה ולא למד עדיין מהו עול תורה ומצוות. כי אם היה אדם יודע מהו עול תורה ומה חובתו בעולמו, תמיד היה בוהן את עצמו איך הוא עדיין חסר משלימות, ואיך הוא יכול להוסיף, לשפר ולתקן.

והוא היה נאה דורש ונאה מקיים. לדוגמא, כשהיה החזה מלובלין אומר 'עלינו לשבח' והיה מגיע אל המילים 'להפנות אליך כל רשעי ארץ', היה מוסיף ואומר 'ובכללם, יעקב יצחק בן מוטל', שמו הקדוש שלו עצמו. אנחנו כשואמרים 'עלינו לשבח', מה אנחנו מכוונים במילים האלו?! על הכושים באנגולה, אותם אלו שרחוקים כרחוק מזרח ממערב מאור התורה ולא יודעים ולא שומעים כלום על היהדות, שהם יתקדבו לאל חי. אבל הוא, שהיה איש אלהים קדוש וכל הגדולים היו שותים ממימיו, כשהיה אומר את המילים האלו היה מבקש על עצמו. למה? - כי הרגיש שהוא עדיין חסר והעבודה המוטלת לפניו עוד גדולה היא. הוא לא היה אומר 'ברוך השם, אני כבר הגעתי אל השלימות, אלא אדרבה, היה מכוון על עצמו במילים האלו 'כל רשעי ארץ', כי תמיד הסתכל מה חסר לו בעבודת ה' ומה יכול הוא עוד לתקן.

יש אחד שגם כן מזכיר את עצמו במילים 'להפנות אליך כל רשעי ארץ', אבל מזכיר יחד אתו גם את השכן שלו, לקיים מה שנאמר (ברכות לד.) 'כל המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה... זו מעלה מזוייפת היא. החזה מלובלין לפי רום גדולת קדושתו וחסידותו באמת הבין כמה מוטל עליו חומר העבודה, ובאמת הרגיש כך שעדיין הוא רחוק וחסר הרבה בעבודת ה'.

זו אצלנו עיקר הבעיה, שאדם לא מכיר במה שהוא מהוייב. המשפט הראשון של כל עובד אלוקים, כמו שכותב המסילת ישרים, הוא: יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו. הדבר הראשון במעלה הוא שתדע ותרגיש שאתה חייב בעבודת ה'. הרבה פעמים אדם מרגיש שכולם חייבים לו, אבל הוא לא מרגיש שחייב בעצמו. ומדוע? - כי 'לא עלה עול'. אם הוא היה נכנס יותר בעבודת ה' ומקבל עליו את העול, אם היה מתבונן מהו עומק דין שמים האיום והנורא, היה מרגיש יותר את גדל העבודה המוטלת עליו.

אין מי שיודע עד היכן מגיע עומק הדין

כשהמסילת ישרים מדבר (פיק רביעי) על עניי הזהירות, הוא כותב הערה לכל ההמון על הענין הזה של גדל וחומר עבודת ה', עד היכן מגיעה, וכך הוא כותב: ההערה

לכל ההמון, הנה היא בענין השכר והעונש עצמם בראות עומק הדין עד היכן מגיע, לאדם יש תפיסה מוטעית. אדם אומר, 'הרי הקב"ה הוא רחמן ומלא רחמים, ואם כן אני כבר אוכל להסתדר אהו במשפט. אני אוכל לבכות קצת, לומר שלא התכוונתי, 'שכחתי וכיוצא בזה. כל זה טעות, כי 'מלך במשפט יעמיד ארץ' (משלי כט, ד), הקב"ה הוא מלך אוהב צדקה ומשפט, ויש את עומק הדין, אשר באמת ראוי להזדעזע ולהתחרד תמיד כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטון או גדול. אין ויתור בשעת הדין. כל זמן שאדם חי הוא יכול לעשות תשובה, אבל בשעת הדין אין מוותרים מאומה והכל בא בחשבון, דבר קטון כגדול. הרמב"ם באגרת תימן ובעוד מקומות כותב, שאל לו לאדם לחשוב 'בטה לא יתבעו אותי על הדברים הקטנים, אלא רק על הדברים הגדולים שעשיתי, וקים ליה בדברא מיניה, מפני שזו טעות גדולה היא, כי בשמים הכל בא ועולה בחשבון, וגם הפרטים הכי קטנים באים למנין בעת הדין וגם עליהם דנים ומתייבים.

ידבעם בן נבט היה מגדולי המכעיסים את הקב"ה, חוטא והחטיא שהעביד ביד חזקה וזרוע נטויה עשר שבטים מעם ישראל לשמד. ידבעם העמיד את העגלים בדין ובבית אל כדי שיעבדו להם ישראל, ואמר במדרש שהעמיד כל עגל על ידי כישוף באוויר, והיה העגל צועק 'אני ה' אלהיך, וההמון כשהיה רואה דבר כזה היה נמשך אחרי זה. אחד כזה שחטא והחטיא באופן כזה, אין ספק שעונשו רע ומר, ומי יודע, אולי עד עצם היום הזה עדיין נשפט הוא באש הגיהנם הדלוקה. אומר הרמב"ם, אל החשוב שיתבעו את ידבעם בן נבט רק על העונות החמורים שלו, כי גם על הפרטים הקטנים הוא יתבע. אם פעם אחת לא עשה נטילת דים או לא הגיה עירובי תבשילין, מצוות דרבנן, גם את אלו יביאו במשפט. מפני שנכון שעשה את כל העבירות החמורות, אבל עדיין אין ויתור ואין שחכה על כל פרט ופרט.

הוא שאומר הרמב"ל, מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו, אשר השקפתו מדקדקת על כל דבר, קטון או גדול. ומי שיתבונן בעומק הדין, שזה לא דבר קל בעבורנו מפני שזה נסתר מעינינו ואנחנו לא רואים את זה בחוש מולנו, אז יזדעזע ויהיה חרד תמיד. וכך אמרו רבותינו (תהלים ה:), 'ומגיד לאדם מה שח' (עמוס ד, יג), אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו לאדם בשעת הדין. שום דבר לא נאבד, וכל דבר ודבר בא בחשבון.

הפלא יועץ מביא את דברי הזהר הקדוש, שכל דבר נכתב ונרשם, ואפילו זקן שהולך עם מקל ובזמן הליכתו עם המקל נשמע רעש חביטת המקל בקרקע, אף זה נרשם בשמים. בשביל מה? - אין לדעת, אבל רואים ששום דבר לא נאבד אלא הכל נרשם ונשמר בשמים, ויש על זה שר או עונש חלילה. אמרו רבותינו (יבמות קכ"א), 'וסביבי נשערה מאד' (תהלים ג, א) - מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה. רבותינו דרשו 'נשערה' מלשון שערות הראש, שהיא דקה מן הדקה ובקושי אפשר לראות אותה, אבל גם זה נמדד ועולה לחשבון.

תנו רבנן, שבעה דברים מכוסים מבני אדם, ואחד מהם הוא עומק הדין (פסחים מד:). אין אנחנו יכולים להבין ולדעת את כל הדקויות שיש בידי שמים, והמסילת ישרים מביא הרבה דוגמאות לזה מקורות אבותינו, כמו יוסף שנתבע על שאמר לשר המשקים שיזכרנו לפני פרעה ונענש שנשאר עוד שנתים בבית הסתר, מיכל בתו של שאול שהוכיחה את דוד ונענשה שלא היה לה ולד עד יום מותה, ועוד. ומוסיף המסילת ישרים, ואמרו במסכת תגינה (ה), רבי יוחנן כד היה מטי להאי קרא הוה בכי, האמורא המפורסם רבי יוחנן שהיה ראש ישיבה בארץ ישראל שמונים שנה כמו שכתוב בתשובות הגאונים, והיה ראש הרבנים בארץ ישראל בזמנו, כשהיה מגיע לפסוק הבא היה בוכה בכל פעם. וקרבותי אליכם למשפט ויהיית עד ממחר (מלאכי ג, ה). עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות תקנה יש לו?! אם מתייחסים אליו בדקדוק עצום ולא מוותרים לו במאומה, ודנים אותו על כל פרט קטן כגדול, איך יוכל להנצל?! וכי תקנה יש לו?! על זה היה רבי יוחנן בוכה.

מי היה גדול כרבי יוחנן. רבי יוחנן היה מרביץ תורה לאלפים, 'גברא דמריה סייעיה, פועל ישועות ומחיה מתים, וכמו שמסופר בגמרא (בבא קמא ק"ח:) שכשנפטרה רב כהנא אמר לו רבי יוחנן 'קום! והחיה אותו. והלכה כמותו בכל מקום. הוא יושב ובוכה? לן יאי למבכי! אבל אנהנו רואים כמה דקדוק יש בדין ועד היכן מגיע עומק הדין, וכמה עמוקה היא התביעה על כל פרט ופרט.

ואמרו (בראשית רבה ס"ז, ד) 'כל האומר הקב"ה וותרן יותרו מעוהו, וכך אמרו (גיגה ט"ז) אם אומר לך יצר הרע חטא והקב"ה מוחל לך, אל תשמע לו. הרבה פעמים היצר הרע מגיע לאדם ואומר לו, 'אל תדאג, תחטא, והקב"ה הוא רחמן מלא רחמים ויסלח לך. ובכלל, אני אהיה לך לסגור ואמליץ יוסר בעדך... אוי לו לזה שסגורו הוא קטגורו.

הוא שפתחנו ואמרנו 'אשר אין בה מום, אם אנהנו לא יראים ולא דואגים, ואם אדם אומר 'הכל בסדר אחי, את וסימן הוא כי 'לא עליה עול, הוא עוד לא ידע ועוד לא מכיר את עוצם עול עבודת ה', ואת עומק הדין והמשפט על כל דקדוק ועל כל פרט ופרט.

עסק התורה והתבוננות המוסר מביאה את האדם לעבודת ה'

איך יזכה אדם להיות מרגיש קצת את עומק הדין, ולהיות חושב על הדברים האלו ומשים אותם על לבו?! העצה היעוצה היא להיות דבוק בתורה, ובמיוחד בתורת המוסר. הפלא יועץ (ועד ראש השנה) מביא את הדרשה שהיה דורש הרשב"י קודם התקיעות בראש השנה, ושם מובא שהיה הרשב"י אומר כי כל זמן שאין האדם עוסק בתיקון המעשים ובשפוש ומשמש במעשיו על ידי לימוד ספרי מוסר ויראה, הוא יסתכל על עצמו כעל כלילי המעלות. אדם יאמר על עצמו, 'מה חסד לי, הרי אני מושלם, וכיוצא בזה. אבל כשאדם הוגה בקביעות בספרי מוסר ויראה המדרכים והמאלפים בינה, המנוטים לאדם את דרכו והמראים לו על מה צריך לתת את הלב ואת הדעת, אז יתחיל למצוא רבבה מימינו ואלף משמאלו מדברים הטעונים תיקון ושיפור. אז, כשהאדם עוסק בספרי מוסר, הוא רואה כמה גדולה העבודה המוטלת עליו, וכמה צריך להשיגה על כל פרט ופרט.

כל אחד יקח את המצוות הרגילות אצלו, ויתבונן ויראה אם באמת הוא עושה אותם כדרך שהקב"ה רוצה מאתנו. למשל, איך אתה מברך את ברכות השחר בבוקר, או את הברכה על כוס מים שאתה שותה באמצע היום? האם אתה מברך באימה ויראה בשעה שאתה מוציא את שם ה' מפיק? הרי כשאתה מדבר עם אדם גדול מישראל אתה פונה אליו בכינוי נסתר 'כבודו, או לכל הפחות בלשון רבים 'אתם, וכאן אתה מדבר עם הקב"ה בלשון נוכח 'אתה', איך לא תרגיש שום אימה ויראה ותדהר?!

היהודי הקדוש, למה נקרא בתואר הזה 'קדוש? כיון שכשהיה מזכיר את שם הו"ה ב'ה בברכות ובתפילות היו שינוי נוקשות זו לזו מרוב אימה ויראה, עד שלבסוף נשרו כל שינוי. הוא ידע מה המשמעות של הזכרת שם ה' ושל ברכה, ואילו אנהנו מוציאים את הברכה מוחפה בלי לחשוב כמעט, ואם מעידים לאדם שהוא מברך בטעות 'בורא פרי העץ במקום בורא פרי האדמה, הוא מתקן מיד בתוך כדי דיבור ואומר 'בורא פרי האדמה, בלי שהוא מרגיש בכלל שהיה כאן משהו לא בסדר.

רבי ישראל מסלנט זצ"ל שהיה מלאך ה' צבאות, איזה קבלה קיבל על עצמו, בין הקבלות שקיבל על עצמו להשתדל בהם? – להשתדל יומיים בשבוע שלא לזרוק ברכה מהפה. אדם שרואה את זה מתפלא, וכי רק יומיים בשבוע? כנראה זה טעות סופר והכוונה שקיבל על עצמו שבעה ימים בשבוע... אבל לא כתוב שם כך, אלא יומיים בשבוע. הווי אומר שחל לא דבר של מה בכך. אדם חושב 'לא לזרוק ברכה מהפה? זה לא דבר קשה כל כך, ולא היא. נראה איך תאמר את ברכות השחר מתוך בבורך... אדם אומר 'המחזיר נשמות לפגרים מתים, כשהוא עדיין רדום ובגדר פג... אומר את כל הברכות שנשימה אתה, כאילו היו להבדיל עשרת בני המן, וכצורך ידיות ממכונת ידיה... צריך להשתדל לתקן את הדבר הזה. בשעה שאתה מברך 'הנותן ליעף כח, תזכר איך שאתמול היית כל כך עייף עד שקרסת על המיטה עם הגעלים וישנת, ואילו היום קמת ערני וגיבור כמו אריה. תזכר בזה ותברך בכוונת הלב מתוך שבה והודאה לבורא עולם על החסד שעשה אתך, ואל תחשוב בזמן הזה מה תאכל בארוחת הבוקר...

זו היא דוגמה בעלמא, וכך זה גם כן בכל המצוות שאדם עושה. נכון שאתה מקיים מצוות, ואשריך ואשריך הקלך שזכית לזה, אבל התבונן ותראה האם אתה מקיים אותם כמו שצריך. הנה לנו מהו עומק הדין, אשר כמו שראינו בדברי הרמח"ל גם אבותינו הקדושים לא פלטו מהם. והתפקיד שלנו הוא לכל הפחות בדברים הפשוטים לראות לעשות אותם כמו שצריך, בתכלית הדין והקדוק.

וכמו שהזכרנו, אין דרך להתעורר לזה ולשפר את כל זה, אם אדם רחוק מן התורה. מי שרחוק מהתורה הוא רחוק מהקב"ה, ואין לו תקנה. אבל אדם שקשור לתורה, ובפרט אם עוסק גם בספרי מוסר ויראה, ידבק בשכינה

וייער את לבו לעבוד את ה' כמו שצריך.

זהו שאמר הפרשה 'זאת חוקת התורה, ויש לפרש 'חוקת' לשון חקיקה. כי כל תורה שאדם לומד לא הולכת לאיבוד, אלא חוקת בנשמתו ומשאירה את הרושם שלה, משפיעה על האדם קדושה וראת שמים טהורה, ומביאה אותו לתיקון מעשיו ודרכיו ומיישרת את דרכו להיות אדם השלם.

זאת חוקת התורה - התורה חוקקת ועושה רושם בלבו של אדם

הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל בספרו נפש החיים (שער ד פרק ל), מעיד הערה יקרה. הגמרא אומרת (מילה כ"ז): 'תשמישי מצוה נזרקים, תשמישי קדושה נגזזין. למשל, לולב הוא תשמיש מצוה. אנהנו לא יודעים מה אנהנו פועלים בנגעתיים שלנו, רק מזיזים אותו לכאן ולשם, ואם מצליחים לפגוע אתו גם בחבר מה טוב... אבל אם אדם היה יודע מה הוא פועל בעולמות העליונים בגטילת לולב, היה מפחד להחזיק אותו. ראיתי פעם את חכם סלמאן זצ"ל כשהוא מנגענו לפי כוונת הרשב"י, ואי אפשר לשכוח מראה שכזה. כל הולכה וכל הבאה וכל פרט ופרט עשה ביגיעה עצומה ובכוונה נשגבה, במשך עשרים דקות. ואחרי שהיה נוטר לנגענו, היה נשכב במיטה בתשישות, מרוב עמל וגיעה עצומה. על כל פנים, לולב הוא בגדר 'תשמיש מצוה. כך גם שופר, אף הוא בגדר של תשמיש מצוה. בתשמישי מצוה צריכים לנהוג כבוד אך ורק בזמן קיום המצוה. אחרי שעבר חג הסוכות, אתה יכול לקחת את הלולב הזה שנענעת בו ויצאת בו ידי חובה בחג, ולעשות בו מה שתרצה. אם תרצה לעשות מהלולב מטאטא, אין מניעה לזה. כך גם בשופר, אם אדם רוצה לעשות אחרי זמן המצוה מהשופר משפר, הוא יכול לעשות אותו. ואמנם כתבו האחרונים שאין לנהוג בתשמישי מצוה מנהג בזיון, אבל זהו עיקר הדין.

כך זה בתשמישי מצוה, אבל תשמישי קדושה נגזזין. מהו תשמיש קדושה? אומרת הגמרא דוגמא – ארון ספרים. אחד שיש לו בבית ארון של ספרים, או אפילו ארון שהיה בו רק ספר אחד, סידור או חומש, ואחרי זמן מה רצה לעשות את הארון הזה ארון של משקאות, כגון שהתרבו אצלו המשקאות, והוא צריך מקום לשים בו עוד בירה, עוד בקבוק יין ועוד שכר – אסור לו להשתמש לצורך זה בארון הספרים. גם לזרוק אותו ברחוב אסור לו, והוא צריך לקחת את הארון אל בית הקברות ולגנוז אותו שם. הקדושה בתשמישי קדושה היא קבועה, אי אפשר לה לעבוד ולכן היא צריכה גניזה. ולכאורה, למה את הלולב אני יכול לזרוק ואילו את הארון ואת הסטנדר אני לא יכול לזרוק אלא צריך לגנוז? כי הארון היה מחובר לתורה. כיון שהיה מונח בארון ספר של תורה, כיון שלמדת תורה על הסטנדר, חלה עליהם גם כן קדושה ואסור לזרוק אותם.

הוא שאמר הכתוב 'זאת חוקת התורה'. התורה חוקקת ומשאירה רושם גם על תשמישי הקדושה, ולכן אתה צריך לגנוז אותם. וכך הוא הדין בבית של תפילין וברצועה של תפילין, וגם אם הם נקרעו ולא ראויים עוד לשימוש מכל מקום היות והיו מחוברים אל פרשיות התפילין, התקדשו בקדושה קבועה ונצחית, וצריכים גניזה.

כך זה בשולחן ובסטנדר. איך זה באדם שיושב ועוסק התורה, ומכניס לתוך גופו ולבו את התורה? על אחת כמה וכמה שהתורה תחקוק בו ותשאיר בו רושם אמיתי ונצחי. קדושת התורה לעולם לא פוקעת, ותמיד היא תשאיר בלב האדם השפעה. לכן כשאדם רוצה להתעלות בעבודת ה', להגיע אל מצב כזה שתמיד ידע ויחוש חסר ויבקש להתעלות עוד ועוד, עליו להדבק בעסק התורה. ויחד עם עסק התורה יוסיף התבוננות ועיון בספרי מוסר ויראה, לקיים מה שצונו הנביא ואומר (הי"א, ה) 'שימו לבבכם על דרככם, תוציא את הלב שלך ממקומו ותשים אותו בקדמת הדרך, שיפקח על הדרך בה אתה הולך. יש אחד שהולך הליכה ארוכה, וכל הדרך הארוכה שהלך לא רק שלא הביאה אותו אל היעד שלו, אלא הרחיקה אותו מהיעד. מדוע? – כי הלך לצד השוני. על האדם לשים את הלב שיפקח על דרכו, ואין לך דרך להעיד את הלב מלבד עסק התורה והתבוננות והלימוד בספרי מוסר ויראה.

כל אחד מחייב בזה, אנשים ונשים. אין מי שפטור מלימוד בספרי המוסר, והחתם סופר היה לומד עם בנותיו מדי יום בימיו בספר מנורת המאור, שהיה מתורגם אז לשפת היידיש. שאלו אותו פעם, 'כבוד הרב, למה את רואה צורך ללמוד עם הבנות שלך בספר מוסר כל יום? ואף הוא השיב כנגדם, 'זכי מה אעשה? וכי לבנות שלי אין יצר הרע? אין מי שאין לו יצר הרע. ומי שיש בו יצר הרע מוכרה ללמוד ולעסוק בתורה, שהרי ברא הקב"ה יצר הרע וברא לו תורה תבלין (קדושי"ל): וכתב רבינו החיד"א בשם רבוחיו (ברי יוסף א"ח סי' א' את ט'), שהיו חסידיו עליון, שהכוונה לתורת המוסר. ועכשיו שאנהנו נמצאים כבר בראש חדש תמוז, זמני השובה משמששים ובאים ובעדו שלשה חודשים אנהנו כבר עומדים בראש השנה, עלינו להגיע למציאות הזו שיעלה עליו עול, ואת זה נשיג על ידי 'זאת חוקת התורה, על ידי לימוד התורה והתבוננות במוסר, שיחקקו בנו רושם ויעידו את לבנו להשיגה כראוי על דרכינו, וה' יהיה בעזרתנו.

נחל אליהו

לפי שהיו יראים לקוברו שהיה מהרוגי מלכות, והוא הדין שמה שהוא אמר שקברי עכו"ם אין מטמאים זה דחוי בעלמא.

עומק הענין של טומאה שורשו בזהמת הנחש

אבל צריך להבין, מה זה הדחוי? מה זה סתם דחוי בלי מקור?

ונראה ביאור הענין: הרמב"ן בפרשה שלנו, מבאר את הטעם של טומאת מת: וטעם טומאת המת בעטיו של נחש - הטעם של טומאת מת, בגלל שכל אלו שמתים זה מכח החטא של הנחש, ויש את הזהמא של הנחש, של מלאך המוות. והרמב"ן מוסיף ראייה לדבריו: כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינן מטמאין - צדיקים שנפטרים בנשיקה אינם מטמאים מן הדין, ובהכרח דהיינו מפני שהם אינם מתים על ידי מלאך המוות, ואין להם את הזהמא של הנחש.

ודברי הרמב"ן סתומים, מה הכוונה לא יטמאו מן הדין, הם מטמאים או לא מטמאים? אם הם לא מטמאים שיאמר שלא יטמאו, אבל הוא לא אומר אינם מטמאים, הוא אומר לא יטמאו מן הדין? וכן לא מצאנו בפוסקים מי שסובר שקברי צדיקים אינם מטמאים? ואם הוא סובר שמטמאים מה כוונתו שאינם מטמאים מן הדין?

מקור דברי הרמב"ן הוא מהזוהר (פרשת וישלח קס"ג ע"א בדפי הזוהר): רבי אלעזר אמר: כל מאן דאשתדל באורייתא לשמה [כל מי שעמל בתורה לשמה], לאו מיתתיה על ידא דיצר הרע בגין דהוא נחש והוא מלאך דמותא [הוא לא מת על ידי היצר הרע שהוא הנחש והוא מלאך המוות] אלא מיתתהון בנשיקה [אלא הוא מת בנשיקה], דכתיב [שיר השירים א, ב]: ישקני מנשיקות פיהו, כלומר על פי ה', והיא הנשיקה, דהיא דביקותא דנפשא בעיקרא [שהנשיקה היא דבקות של הנפש בעיקרו], והיא דאשתדל באורייתא דאתקף באילנא דחיי ולא ארפי מניה [ומי שמשדל בתורה והתחזק בעץ החיים ולא הרפה ממנו], ובגין כך צדיקא דמשתדל באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון אלא הוא דכי [ולכן צדיקים שמשדלים בתורה לא נטמא גופם אלא הוא הטהור], כגון אליהו בבי קברי דאשכחוהו רבנן ושאלו ליה ולא כהן הוא מר אמר לון צדיקא לא מסאבי במיתתהון [כמו אליהו, שמצאוהו חכמים בבית הקברות ושאלוהו וכי אינך כהן? ואמר להם: צדיקים אינם מטמאים במיתתם], דלא שרוא עלייהו רוח מסאבא [שלא שורה עליהם רוח טומאה].

מבואר בדברי הזוהר, כדברי המדרש שהביאו תוס' בבבא מציעא שאליהו נטמא לצדיקים, ומבואר אף את דברי הרמב"ן שהטעם של טומאת מת הוא מפני שהיצר הרע הוא השטן והוא מלאך המוות, והכל מכח הנחש וזה מביא את הטומאה, ולכן מי שמתים בנשיקה - מי שעמל בתורה לשמה, לא נטמא, וזה מה שאליהו ענה על שנטמא לרבי עקיבא, וזוהר לכאורה קשה לומר שדחויי מדחי ליה, הזוהר אומר את זה למעשה, וזה המקור של הרמב"ן, אולם למעשה אין שיטה כזאת בפוסקים לנקוט כך למעשה.

ונראה שיש לומר בזה ביאור בעזר ה', אמת לאמיתה של תורה, וזה מאיר את כל הענין, וע"פ שתי הקדמות:

הקדמה ראשונה: יש חתם סופר ידוע שאומר, שיש מקומות שרואים שאליהו הנביא קיים את התורה, ויש מקומות שרואים שהוא לא קיים את התורה, ומה בדמות מלאך אין טעם שיקיים מצוות, אבל כשהוא בא בלבוש אדם הוא מקיים את המצוות, וכאן שאליהו קבר את רבי עקיבא הוא בא בלבוש אדם, ולכן שאלו אותו ולא כהן הוא מר?

אבל נראה בעזר ה' שגם כשאליהו הנביא בא מלוכב בגוף, הוא לא מצווה על המצוות, והוא לא מקיים אותם כמי שמצווה ועושה, אלא הוא מקיים את זה כאינו

בענין קברי צדיקים אם מטמאים וכו' בהלכה ואגדה

זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (יט, יד).

יש נידון ידוע בהלכה ומן הראוי לעשות סדר בראש בענין זה, האם קברי צדיקים מטמאים או שאינם מטמאים, והאם קברי עובדי כוכבים מטמאים או שאינם מטמאים. למעשה ההלכה הרווחת היא שקברי צדיקים מטמאים לכל דבר, אין שיטה מהפוסקים שקברי צדיקים אינם מטמאים. ולענין קברי עכו"ם יש מחלוקת ראשונים האם הם מטמאים באהל או לא, ובשאר טומאות לכל הפוסקים ההלכה שמטמאים ורק באהל נחלקו האם קברי עכו"ם מטמאים. ושורש הדברים שנחלקו תנאים האם קברי עכו"ם מטמאים באהל, והראשונים נחלקו איך לפסוק להלכה, אבל קברי צדיקים מוסכם להלכה שמטמאים באהל.

אלא שאעפ"כ ידוע שמהזוהר ומהמדרשים נראה שקברי צדיקים לא מטמאים באהל, וצריך להסביר ולבאר ענין זה:

ומן הראוי להתחיל במקורות של דין זה: נחלקו ר' שמעון בר יוחאי ורבנן ביבמות (סא, א) ובעוד מקומות בדין קברי עכו"ם, ר' שמעון בר יוחאי סובר שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, ומקור דבריו מהפרשה שלנו פרשת חוקת, שנאמר: זאת התורה אדם כי ימות באהל, ונאמר (יחזקאל לד, לא): ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם - אתם קרויים אדם, ואין העובדי כוכבים קרויים אדם, ולכן קברי עכו"ם לא מטמאים באהל. ורבנן חולקים עליו שאף קברי עכו"ם מטמאים באהל.

קברי עכו"ם האם מטמאים או לא

איך צריך לפסוק להלכה? בדרך כלל אנחנו נוקטים שיחיד ורבים הלכה כרבים, וכך היא שיטת התוס' בפרק המקבל (בבא מציעא קיד, ב) שהלכה כרבנן שקברי עכו"ם מטמאים באהל, מפני שיחיד ורבים הלכה כרבים, אך לעומתם הרמב"ם (נפ"א מטומאת מת ה"ג) פוסק כמו ר' שמעון בר יוחאי שקברי עכו"ם לא מטמאים באהל.

מה המקור של הרמב"ם? דבר ראשון, מפני שרבינא ביבמות שם סובר כמותו שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, אבל יש עוד מקור, מדברי הגמ' פרק המקבל (ב"מ קיד, ב), הגמ' מביאה סיפור: אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עכו"ם - הוא ראה את אליהו הנביא שנמצא בבית קברות של עכו"ם, אמר ליה: לאו כהן הוא מר? מאי טעמא קאי מר בבית הקברות? - הרי אתה, אליהו הנביא כהן, ומדוע אתה נמצא בבית קברות של עכו"ם, הרי אסור לכהן ליטמא למתים? אמר ליה - ענה לו אליהו: לא מתני מר טהרות - לא למדת טהרות? דתניא, ר' שמעון בר יוחאי אומר: קבריהם של עכו"ם אין מטמאין, שנאמר: ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם - אתם קרויים אדם, ואין עכו"ם קרויים אדם - אליהו הנביא אומר לרבה בר אבוה, שהוא נמצא בבית הקברות מפני שר' שמעון בר יוחאי אומר שקבריהם של עכו"ם אינם מטמאים. אז מה מבואר? איך אליהו הנביא פסק? כמו מי? כמו ר' שמעון שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, ממילא למד מכאן הרמב"ם שפוסקים ההלכה כר' שמעון שקברי עכו"ם אינם מטמאים.

אבל תוס' שם אומרים שאי אפשר להביא מכאן ראייה שהלכה כמו ר' שמעון, שהרי רשב"ג באהלות נחלק עליו וסובר שכחמים שקברי עכו"ם מטמאים וקיימא לו כמותו, ובהכרח שאליהו דחויי הוה מדחי ליה - זה דחוי בעלמא. ותוס' מוסיפים: וכן מצינו, יש במדרש סיפור דומה - תוס' לא מצינינא איפה המדרש נמצא, רעק"א מציין איפה המדרש, בילקוט שמעוני על משלי על הפסוק חכמת נשים בנתה ביתה: שהיה אליהו קובר את רבי עקיבא - רבי עקיבא, הרומאים הרגו אותו במיתה משונה, ואליהו בא לקבור אותו, אמרו לו: וכי אינך כהן אתה? אמר להו: צדיקים אין מטמאין, והרי אין כזו שיטה בכלל שקברי צדיקים אין מטמאים, ובהכרח שדחויי הוה מדחי ליה - הוא דחה אותם משום כבודו של רבי עקיבא, ועיקר הטעם לפי שהיה מת מצוה,

מצווה ועושה, שהרי הוא כבר שייך לעולם הנשמות, הוא לא שייך לעולם המעשה שמצווים על קיום המצוות, אלא הוא מקיים את זה כאינו מצווה ועושה.

ומה נפקא מינה?

יש יסוד גדול של הנפש החיים (שער א פרק כא), על הקושיה הידועה של הרמב"ן ושאר הראשונים והאחרונים, איך יעקב אבינו נשא שתי אחיות הרי האבות קיימו את כל התורה כולה?

אומר ר' חיים וואלוז'ינר: האבות לא קיימו את התורה בגלל שהיו מצווים, אלא שהם השיגו בדעתם הרחבה את שרשי התורה, הם ידעו בטוהר שכלם את התיקונים הנוראים הנעשים בכל מצוה בעולמות, ואת הקלוקלים והפגמים הנוראים הנעשים על ידי כל עבירה, ובגלל שהם השיגו את זה הם קיימו את התורה. וממילא אומר הנפש החיים: יש נפקא מינה לדינא, מי שמקיים את התורה לא בגלל שהוא מצווה ועושה, אלא בגלל ההשגה בשרשי הדברים, מותר לו לעשות חשבונות ולשנות מהתורה בגלל השגתו שבפעולה מסוימת התועלת מרובה באי קיום מעשה המצוה. ולכן יעקב אבינו עשה חשבון, והוא ידע שמרחל ולא יצא הבנין של כלל ישראל, והוא הבין בדעתו שהמעלה הזאת דוחה את כל הסיבות שלא לקחת שתי אחיות. ומסיף הנפש החיים: שזה ודאי שאחרי מתן תורה אסור לעשות חשבונות, ואם התורה אוסרת מעשה מסוים, לעבור על כך זה הקלוקל הכי גדול! אין חכמה, ואין עצה, ואין תבונה! גדולי עולם נכשלו בזה! אבל לפני מתן תורה, היות ולא היו מצווים, ורק קיימו את התורה בגלל התיקונים שעל ידי קיומה, תיקונים זה תלוי אם האדם יודע שבמקרה הנקודתי הזה, המיוחד הזה, יהיה הרבה יותר תיקונים אם הוא יעבור על המצוה זה דוחה, ומשום כך האבות לא קיבלו את התורה, שאם היו מקבלים את התורה לא היו יכולים לפעול כפי השגתם בתיקונים שהם לא לפי דיני התורה, כך אומר הנפש החיים.

ממילא גם אליהו הנביא, אפילו כשהוא מגיע מלוכב בדמות אדם והוא מקיים את המצוות, הוא מקיים אותם כמו האבות קודם מתן תורה, כמי שאינו מצווה ועושה ע"פ ההבנה בשרשי הדברים, ובהבנתו במקרים מסוימים הוא יכול לנהוג שלא כדיני התורה בפועל אלא כפי עיקר ענינם.

במאמר המוסגר זה לא נוגע לענינינו, מה התירוץ של הרמב"ן? שהאבות קיימו את התורה רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ. ונראה שהתירוץ של הרמב"ן ושל הנפש החיים, למרות שהם שני תירוצים שונים אבל היסוד הוא אחד: מה הטעם של הרמב"ן שהם קיימו רק בא"י ולא בחו"ל? הרמב"ן אומר בכמה וכמה מקומות, שעיקר המעלה של תיקון העולמות של המצוות זה בא"י, ומה שמקיימים מצוות בחו"ל, זה כמו שחז"ל אומרים (רש"י מביא דבריהם בפרשת והיה אם שמוע, דברים יא, יח): ושמתם את דברי אלה - אף לאחר שתגלו, הוו מצוינים במצוות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו עליכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ): הציבי לך ציונים - הקב"ה רוצה שכלל ישראל לא ישכחו את המצוות בחו"ל, ולכן נצטוו לעשותם אף שם. זאת אומרת שבעצם בחו"ל אין את אותם תיקונים של טעמי המצוות, של תיקוני עולמות שבא"י, כי א"י מושגת ישירות מהקב"ה, בחו"ל - הרמב"ן מאריך בכמה מקומות, שכל אומה יש לה את השר שלה, וממילא אין שם את אותם תיקוני עולמות שיש בא"י, ומה שמקיימים את המצוות בחו"ל זה בגלל הציבי לך ציונים. וזה ודאי שאחרי שהתורה אמרה, זה דאורייתא, וכבר אין חכמות, ולכן אחרי מתן תורה אי אפשר לברוח מקיים המצוות בחו"ל, אבל לפני מתן תורה שהאבות לא קיימו בגלל שהיו מצווים, אלא קיימו בגלל שידעו תיקון העולמות, זה לא שייך בחו"ל, זה עומק תירוץ הרמב"ן שכתב: והנראה אלי מדעת רבותינו: שלמד אברהם אבינו התורה כולה ברוח הקדש, ועסק בה ובטעמי מצוותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמידתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות. ומתבאר שלמרות שהרמב"ן והנפש החיים אמרו תירוצים חלוקים, שורש דבריהם אחד הוא.

והקדמה שניה: בדינים דרבנן מצאנו פעמים רבות שאומרים לא פלוג, אולם אף בדאורייתא יש לא פלוג, התורה מלאה עם לא פלוג. הדוגמה הכי פשוטה שיש לא פלוג בדאורייתא, בדין יבום, שגם זקנה בת תשעים נופלת ליבום, אפילו שהטעם של יבום לא שייך אצלה! מה הטעם של יבום? להקים זרע לאחיו! ובשביל זה התורה מתירה ערוה של אשת אח! ובזקנה בת תשעים הרי לא שייך שתקים זרע לאחיו, ואעפ"כ יש מצות יבום והותר איסור אשת אח, הרי שיש בדאורייתא לא פלוג.

ביאור לשון הרמב"ן על קברי צדיקים על פי דברי הזה"ק

ועכשיו נראה בעזר ה' לפרש את לשונו הזהב של הרמב"ן בדין טומאת מת בקברי צדיקים, ומתחילה עם הזהר, ידוע שהזהר זה לא ממש ספר הלכה, אלא הזהר בכל דבר מדבר על הדברים בשרשם, תיקונים וקלוקלים, הזהר מגלה לנו שהטעם שיש טומאה למת זה בגלל שיש רוח טומאה ע"י היצה"ר והנחש, וטעם זה לא שייך בקברי צדיקים, אצל קברי צדיקים אין רוח טומאה! ולמה קברי צדיקים מטמאים בכל זאת? כי יש בדאורייתא לא פלוג!

זה עומק דברי הזהר: הזהר לא מדבר על הלכה למעשה, הזהר מדבר על שרשי הדברים, על רוח טומאה! לא על דיני טומאה! אומר הזהר בדקדוק לשונו: ובגין כך צדיקא דמשתדלי באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון אלא הוא דכי... דלא שרא עלייהו רוח מסאבא, הזהר לא אומר שאין בהם דיני טומאה אלא "גופא דלהון דכי" "לא שרי עלייהו רוח מסאבא", הזהר מדבר על שרשי הדברים, על רוח טומאה, שצדיקים אין להם רוח טומאה, ולמה בפועל יש עליהם דיני טומאה? כי יש לא פלוג בדאורייתא! וממילא אליהו הנביא, גם כשהוא מגיע בדמות אדם הוא מקיים את התורה כמו האבות, והאבות לפי הנפש החיים קיימו רק לפי התיקונים והקלוקלים, לכן אמר הרמב"ן שהם לא קיימו בחו"ל, וממילא אצל האבות ואצל אליהו הנביא לא שייך לא פלוג, מה שהתורה אסרה בגלל לא פלוג לא שייך אצלם, זה כמו חו"ל, לכן כששאלו את אליהו הנביא למה הוא נטמא? הוא אמר: קברי צדיקים אינם מטמאים! מה הוא התכוון קברי צדיקים אינם מטמאים? שאין עליהם רוח טומאה! כמו שכתוב בזהר, ומה שהתורה אסרה את זה, התורה אמרה שזה מטמא הלכה למעשה מצד לא פלוג, ולא פלוג שייך לנו אבל לא אליהו, אליהו לא נזהר מלא פלוג, הוא נזהר רק מרוח טומאה, הוא נזהר רק מטעמי המצוות.

ואלו דברי הרמב"ן אמת לאמיתה של תורה: מה הרמב"ן אומר? תדע שהמתים בנשיקה לא יטמאו מן הדין! 'מן הדין' הכוונה כמו הלשון 'והלא דין הוא' דהיינו שכן הוא שורת הדין והיושר! הרמב"ן אומר: תדע שקברי צדיקים לא יטמאו מן הדין - מצד היושר, מצד שורת הדין קברי צדיקים לא מטמאים! למה? כי הטעם של הטומאה זה בגלל רוח טומאה, וקברי צדיקים אין להם רוח טומאה, ולמה הם מטמאים מדאורייתא? בגלל שיש בדאורייתא לא פלוג! הרמב"ן מוכיח ממה שאמרו צדיקים אינם מטמאים, ומה הפשט אינם מטמאים? לא שהם לא מטמאים הלכה למעשה, אלא אין להם רוח טומאה! שסיבת הטומאה היא מפני שמתים בעטיו של נחש ויש רוח טומאה, ולכן המתים בנשיקה לא יטמאו מן הדין! ורק מפני לא פלוג מטמאים!!

ולפי זה אפשר להבין גם את הדין בקברי עכו"ם, לקברי עכו"ם מעיקר הדין גם אין את הטעם של טומאה, למה?

האור החיים הקדוש בפרשה שלנו (ט, ב) מבאר את הטעם שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל: וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל, ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר, אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישווה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ, שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל ואפילו אלף בתים מקורים ואחת פתוחה לחברתה הטומאה תמלא כל החלל המקורה, מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו מושלל מהקדושה, אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה.

דרך אגב, מסבירים שזה גם סוד הענין של טומאת נדה, מה זה דם נדה? דם נדה זה דם שהיה צריך להתהוות ממנו עובר, וכשהאשה לא התעברה יוצא הדם אז בעצם הדם הזה הוא בכוח נפש ישראלית שנאבד ונהיה ממנו דם, ולכן זה דומה לטומאת מת! כל נפש ישראלית אפילו בכוח זה דבר ששורה עליו קדושה! ומגלה לנו האור החיים הקדוש, שדבר שיש בו קדושה כשהקדושה מסתלקת זה כמו דבש, וכל כוחות הטומאה והקליפות רוצים להדבק בזה, ולכן ישראל שמת מטמא אפילו באהל, משא"כ קברי עכו"ם אין מטמאים באהל.

ויתכן לומר, שגם ר"ש בר יוחאי וגם רבנן מודים שמצד שורת הדין קברי עכו"ם לא יטמאו באהל, וכסברת האור החיים הקדוש, אלא שנחלקו האם אומרים לא פלוג בקברי עכו"ם, כמו שבקברי צדיקים מעיקר הדין לא צריך לטמא והתורה אמרה שמתמא מפני שלא פלוג.

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

 N0527683029@GMAIL.COM

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון - חלק א

כיבוש סיחון את מואב

יש בפרשתנו פרשה מופלאה על כיבוש ארץ סיחון ועוג, והוא הכיבוש הראשון שכבשו ישראל שיש בו ענין מיוחד שנעשה ע"י משה רבינו שמתחיל את כיבוש ארץ שבעת עממין. דגם סיחון ועוג הם ממלכי האמורי, אלא שנמצאים בעבר הירדן, והם מכלל הרפאים שהובטחו לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. הרי שכיבושם הוא תחילת קיום ההבחה של ירושת הארץ, וכלשון הפסוק "כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו" - דפירשו המפרשים דקאי על כיבוש סיחון ועוג, וכדאיתא בפר' ואתחנן על משה שחשב - "דימיתי שמה הותר הנדר" (רש"י תחילת ואתחנן). בסוף הענין נאמרה פרשה מופלאה מאוד - "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תיבנה ותכונן עיר סיחון". וממשיכה התורה ומוסיפה ארבעה פסוקים של לשון המושלים שהרחיבו במליצת התיאור בענין המלחמה שנלחם סיחון עם מלך מואב הראשון ונצחו ולקח את ארצו ואח"כ באו ישראל וירשו את הארץ הזו.

ולפי הפשט סיחון היה כמו מושל עיר ואח"כ לטש עיניים להיות מלך ארץ, ולכן יצאה ממנו אש להילחם עם מלך מואב הראשון לכבוש ולקחת ממנו חלק מארצו (שהרי נשארו במואב מקומות שסיחון לא כבשם). ומעתה כל הארץ הידועה כיום כארץ סיחון נלקחה ממלך מואב הראשון, ומפרש רש"י דהתורה גילתה בזה את ההיתר ההלכתי שמחמתו ישראל יכולים לקחת את ארץ מואב, הגם שנצטוו באיסור מלחמה עם מואב כמשנ"א "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" (דברים ב ט). דאחר ש'טהרו בסיחון, דהיינו שכיבוש מלחמה הוציא את הארץ מידו - מרשותו (ב"מ נו:) של מואב - לסיחון, יכלו ישראל לרשת את ארץ מואב ומכאן למדו בגמ' דין כיבוש מלחמה באומות כדאי' בגיטין (לח).

משל המושלים

ואמת שעדיין צ"ב הרחבת התיאור המליצי של מלחמה זו עם נפילת סיחון ועוג וכל תוצאות המלחמה, כדרך שהיו המלכים מעסיקים את המליצים שיתארו את תיאורי המלחמות! "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" על עיקר המלחמה, ומזה באים לקונן "אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פלטים" וממשיך לספר על איבוד השליטה ונירם אבד חשבון עד דיבון" ואח"כ מתאר את השממה שנעשתה בו - "ונשים עד נופח אשר עד מידבה". וכל זה תיאור המשל בתפארת גדולה ובהרחבה יתירה על מעשהו של סיחון, ונראה כאילו נמצאים בעיצומה של המלחמה כלומר שרוצים להכניס את הקורא לחווית המלחמה. ותמוה מאוד מה ראו על ככה להרחיב בתיאור של אומה זרה במסכנותה ושמומנה.

עניין פרשיות הסתומות בתורה ומשלי חז"ל

ובאמת רבינו הגר"א הניח יסוד גדול בהקדמה ללימוד פרשיות כאלו בין בתושב"כ בין בתושבע"פ, שבכל מקום בו התורה אומרת

דברים שנראים כדברים בטלים - דווקא שם גנוזים סודות גדולים. דוגמא לדבר באריכות הפסוקים בסוף פרשת וישלח, בהם נתפרטו מלכי אדום שמלכו לפני מלך לבני ישראל. וכך הוא בדברי חז"ל באגדות דרבב"ח, וסבי דבי אתונה, שנראים דברים של מה בכך וחסר הבנה פשטית למה נכתבו, ובכל אלו גנוזים וטמונים יסודות עמוקים וגדולים. וביאור העניין שהדברים הישירים והמבוארים אין בהם חידה, והפשט מכוון למה שמוכן ועולה מהדברים, הגם שיש עוד עומקים רבים ועצומים בתורה שהיא אין סופית. דכאשר הדברים כתובים בצורה פשוטה ואף על פי כן אין ביאור למה נצרכו - א"כ נשאר רק חלק העומק. זהו ענין "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" (משלי א ו) המשלים באים כשרוצים לבאר לאדם דבר שכבד עליו להבין, ולכן מעמידים לו משל על נושא שנמצא בעולם רחוק ממנו בציור שקרוב אליו ומשם חוזר להקיש אל מציאותו שלו וכך יכול להבין. כן הוא בתורה כאשר הדברים נמשלים ומליצים, הם עומדים על ענין אחר שהתורה מרחיקה את הדבר ע"י הבנה חיצונית ומשם יבוא המתבונן לקרב את התוכן הנסתר להבנתו, ונמצא שבאה התורה ללמד על הנמשל היוצא מהמשל.

ומצינו מאמר חז"ל על פרשה זו שלקחו ע"ע לבאר עומק המושג, אולם מאמרם מוסיף תימה על תמייהתנו בהבנת הקישורים והדרוש היוצא מהפסוק, ונדרשת הבנה עמוקה יותר להשגתו. ואם התורה סתמה עלינו במשל, באו חכמים וסתמו עלינו בדברי חכמים וחידותם² ויש לנסות להבין כיצד דרשת חז"ל על הפסוקים הללו יוצאת מהפסוקים ומעמידה את עומק רצון התורה במשלים אלו.

מאמר חז"ל עה"פ "על כן יאמרו המושלים"

כך אי' בגמ' בב"ב (עח:) "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם. א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן, מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו', המושלים - אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה. תיבנה ותכונן - אם אתה עושה כן, תיבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא. עיר סיחון - אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, מה כתיב אחריו, כי אש יצאה מחשבון וגו' - תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין. ולהבה מקרית סיחון - מקרית צדיקים שנקראו שיחין. אכלה ער מואב - זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה. בעלי במות ארנון - אלו גסי הרוח, דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם. ונירם - אמר רשע אין רם, אבד חשבון - אבד חשבוננו של עולם, עד דיבון - אמר הקדוש ברוך הוא המתן עד שיבוא דין. ונשים עד נופח - עד שתבוא אש שאינה צריכה ניפוח. עד מידבא - עד שתדאיב נשמתן, ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי" עכ"ל.

² הגר"א מפרש שם שמשל ומליצה הוא תושב"כ ודברי חכמים וחידותם הם דברי החכמים.

¹ מה שהראשונים מביאים לא לקרוא את ספרי המלחמות שהם היו המספרים המושקעים שבהם היו תיאורים מופלגים של מלחמה וגבורה.

והנראה ד'המושלים' מכוון לבלעם כמו שאחז"ל (תנחומא ד פרשה דידן), וראיה פשוטה לזה שהרי הוא היחיד שזכה שנכנסו משליו לתורה, וא"כ ברור שכאשר התורה מזכירה 'מושלים' הכוונה אל בלעם [כמו שמבאר הגר"ח מהו שבאומות העולם קם - שזכה שנהפכו משליו לתורה בפרשת בלק].

קושיית במאמר חז"ל

ואין ספק שמאמר חז"ל זה מורה על מרכזיות החידוש שהתורה מעמידה פה, אלא שמאמר זה מוקשה מכמה צדדים, ויש להקשות קושיית גדולות בפשט המאמר - א. איך הפך ניצחון סיחון במלחמה על מואב להיות דבר עצום של "בואו ונחשב חשבוננו של עולם - הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה? ב. מה המשמעות לעשות חשבון של הפסד מצוה כו' וכי אתה יודע מתן שכרם של מצוות? ג. הרי צריכים לקיים את המצוות כי כך ציווה הבורא ומה עניין חשבון הרווח והפסד לעבודת ה' ובשלמא אם היה עניין החשבון לחשב את דרכיו איך ומה לעשות כדי להתקדם בעבודת ה' ולא להיכשל, א"ש, אבל מאיפה הגיע החשבון המחודש שלפנינו לנסות לתאר מה יותר רווחי לי האם השכר מצוה שלע"ל או הפסד המועט שיש לי עכשיו ממניעת המצוה, וכן בעבירה? ד. עוד יש את ה'סכינא חריפא מפסקא קרא' שבפשט המאמר "תיבנה ותכונן" הולך לאחרי על "עיר סיחון", ובדברי חז"ל נדרש ללפניו "על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן". "עיר סיחון כי אש יצאה מחשבון" כו' שתבנה ותכונן ע"י עשיית החשבון, ועיר סיחון היא זו שנשרפת באש, ה. לכאורה יש פה תמיכה שפעם אחת דורש את 'סיחון' על הרשעים שנגררים אחרי רצונותיהם, ומיד אח"כ נדרש על הצדיקים שנקראו שיחין, ולאחמ"כ נהפך ה'מהלך אחר סיחה נאה' לקבל שם חדש - 'ער מואב' ונוסף עליו עוד בחינה של בעלי במות ארנון שהיא עוד מידה רעה. ועצם החידוש שצריך פסוק מפורש שנופלים בגיהנום מוקשה, דהרי ממנ"פ אם נחשב בקלקול הקודם כבר נאמר שנהפכו באש, ואם לא הרי שלא שייך למאמר. ובאמת יש חילוק פשוט ש'ער מואב' הוא התאוה ובעלי במות ארנון זה הגאווה היינו גסי הרוח והם שני שרשי הקלקולים. ו. למה לא דורש את הפסוק "אוי לך מואב אבדת עם כמוש" כו' שמתאר את עיקר הנפילה של מואב? ז. מה עניין הרשע שאומר אין רם אבד החשבון וצריך להמתין שיבוא דין האם זה עוד דין או מה שנאמר לעיל שיוצאת אש מהמחשבים - וא"כ כבר נאמר לעיל, ועוד כמה קושיית גם בדקדוק המאמר וכ"א יראה כחכמתו.

והנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, ומתנה טובה יש לי להודיע שזכינו במאמר הזה לביאור הגר"א, ונדפס בביאור על כמה אגדות, וכתבו שם בני הגאון שהוציאו אותו לאור וז"ל שם - "רבינו הגדול אמר על זה המאמר בקיצור וחזר ופירש לנו בזקנותו באר היטב בדעתו הרחבה ומי יכול לשער רוחב לבבו כחול אשר על שפת הים אפס קצהו תראה כו" עכ"ל. ואפשר לראות שם דברים נפלאים בביאור המאמר אלא שלא כ"כ התבאר שם היחס בין דרש חז"ל לתוכן הפסוקים.

יחס המשל לנמשל

ונראה להקדים פה את יסוד חשיבות הפרשה הזו בדרכי עבודת ה' שגם הגר"א וגם הרמח"ל העמידוהו כבסיס דרכם של בני"א בהיכנסם לעבודת ה'. בפסוק הזה יש הדרכה לאלו שמתעוררים ורוצים לצאת מפיתוי היצר המקיפים את האדם באופן טבעי

בעולם הזה, ובאים לקחת עצמם בידיים ולהתחיל לעבוד את הקב"ה. ונראה לי פשוט הגם שלא נכתב בפירוש - שהרי פשט הפסוק בא להעמיד את צורת הכיבוש של העיר הראשונה שנכבשה לפני עם ישראל בארץ, כלומר שפה נפתח העניין של החלת התורה בארץ - שהרי במדבר קבלו ישראל את התורה ע"מ לקיימה בארץ ישראל כמשנ"א "ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציווני ה' אלוקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (דברים ד ה) וכמו שפתח הרמח"ל סידר את ספרו לפי ברייתא דרפ"י - תורה מביאה לידי זהירות כו' שתחילת הכל היא התורה, - ומשם מתחילה העבודה שהמטרה היא להחיל את התורה בחיי האדם בזהירות זריזות נקיות כו' כן פה ישראל נמצאים בנקודת החיבור בין התורה שקבלו להעמדתה לתכליתה בארץ ישראל - והחיבור הזה נפתח בעניין ה'בואו חשבון'.

ביאור הרמח"ל ל'יאמרו המושלים'

הרמח"ל העמיד בספר מסילת ישרים את פתיחת העבודה של מידת הזהירות שהכל מתחיל מחשבון - ומעמיד הרמח"ל שני חשבונות וצריך לידע מקורותיהם. א. לחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה, והוא החשבון שמעמיד האדם את עצמו על דרך טוב והוא מה שביאר בזהירות שיש שלוש דרגות להבין את חומר העבודה ועניינה לשלימי הדעת, לפחותים מהם, ולהמון כולו, (ואמת שלכ"א יש את שלושת ההבחנות ומשתמש עם כ"א בזמנו.) והם עומדים כולם על נקודת ההבנה של הפסד מצוה נגד שכרה ומעין זה בשער חשבון הנפש לחוה"ל שהאריך בזה בשלושים אופנים. ב. החשבון הנוסף הוא במש"כ שיש צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים כו' ויקבע עתים ושעות לזה כו', והוא עצה נשגבה שמקבלים מהאנשים שעומדים על האכסדרה ולא ידעו אמיתת הרעיון הזה רק האנשים שכבר נצחו ליצה"ר. 'המושלים' ביצרום שעברו את גן המבוכה, הם מודיעים לאדם את הסוד של החיים, שהוא - 'בואו ונחשב חשבוננו של עולם' ו'זה לבדו הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש'. ומעמיד הרמח"ל שני חלקים בחשבון זה - האחד 'מהו הדרך האמיתי לפי חק התורה', ועוד - 'להתבונן על מעשיו האם הם על הדרך הזה או לא' ולכאורה מנין לרמח"ל להוסיף את חשבון המעשים חוץ מחשבון הראשון שמעמיד את השווי של המצוות מול העברות?

מקור דברי הרמח"ל

נראה ברור מקורו של הרמח"ל בזוהר הקדוש. שהרי הרמח"ל חיבר את מסילת ישרים וכתב אותו לפי המקורות בדברי חז"ל בנגלות התורה ולא הביא מאמרי הזוהר. וידוע מאמר הזוהר על הפסוק בקהלת "כי אין מעשה וחשבון ודעת בשאול אשר אתה הולך שמה" [הרמח"ל מביא את הפסוק הנ"ל במסילת ישרים בחשבון הפחותים מהם] ודורש שם דרך דרש קריאה נפלאה בפסוק, שמי שיעסוק בחיי העולם הזה בחשבון ושם לב למה שעושה בחיבור החשבון למעשים, ועוד שעושה בדעת וחכמה היינו שמתבונן על הדרכים שעשה לראות האם הם מתאימים לדרכי ה'. והם ממש שני החלקים הנ"ל בדברי הרמח"ל כלומר "מעשה וחשבון" היינו הפשפוש והמשמוש במעשים ו"חכמה ודעת" היינו שיתאים לדרכי ה', ומי שיעשה כך - אומר הזוה"ק - שלא יגיע לשאול, כלומר שאין בשאול אנשים שחשבו דרכיהם³ - ורומז הרמח"ל לזה

הא אוקמוה דבכל ליליא ולילא עד לא ישכב ועד לא נאים בעי בר נש למעבד חושבנא מעובדוי דעבד כל ההוא יומא ויתוב מנייהו ויבעי עלייהו רחמי מ"ט בההיא שעתא בגין דההיא שעתא אילנא דמותא שארי בעלמא וכל בני עלמא טעמון טעמא דמותא ובעי בההיא שעתא למעבד חושבנא מעובדוי ויודי עלייהו בגין דאיהי שעתא דמותא ואלין אקרונ מארי דחושבנא, וכן מאן דאשתדל בדעת ובחכמה למנדע למאריהו כד יעברון ליה

³ וז"ל הזוה"ק במדבר דף קעח. "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון" וגו' היא קרא אית לאסתכלא ביה כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה וכי שלמה דחכמתא עלאה ביה יתיר על כל בני עלמא אמר הכי: אלא כל מלוי דשלמה מלכא על רזא דחכמתא אתמר, כו' "מאן דאית ביה עובדא טבא או דאיהו מארי דחושבנא

בדרך עץ החיים שמי שעושה את החשבון הזה נראה לו קל ומי שלא לא יצליח [עיי"ש שביאר בהרחבה את החשבון הכללי].

ביאור שייכות החשבון לעצם החיים - נקודת הבחירה

ובודאי שעצה עמוקה היא שהרי החשבון ממש סותר את זרימת החיים השוטפת וזה גופא מעמיד את האדם לחיות כפי הביקורת בתיקון המעשים התמידי, אלא שנראה שיש פה מקור עמוק יותר בזוהר לדרוש את הפסוק, שהרי בעצם הפסוק מביא פה את החילוק בין עולם העבודה ל'שאל' ששם כבר אין את אפשרות העבודה - וביאר הזוה"ק שהמכוון הוא על החשבון ולכאורה היינו אומרים שהחילוק בין אדם חי למת הוא אפשרות הפעולה ולמה דווקא החשבון הוא זה שיציין את החילוק הזה (שהרי גם את המילה 'מעשה' בפסוק דרש הזוהר על מעשה החשבון ולא מעשים בעלמא)?

ונראה לבאר במה שחקרו רבים איפה נמצא מעלת בחירת האדם, והאם יש מקום ששם אפשר לראות במציאות את "מותר האדם על הבהמה" (קהלת ג ט), שהרי אם החילוק הוא רק חכמה ותבונה, הרי יש בע"ח שיש בהם מקצת שבמקצת תבונה, ונראה שכח הבחירה הוא כח שונה בעצם שישנו באדם ואינו בשאר הנבראים. ולא שמעתי מפורש מחכמים, אבל נראה פשוט שיש חידוש במציאות האדם שבזה הוא ממש מותר האדם על הבהמה - והיא ההשקפה החיצונית של האדם על עצמו, כלומר שיש לו עצמו כמו עליית קיר או אכסדרה שמשם הוא משקיף עליו בעצמו, מה יהיה עניינו, מה יפעל, ומה יעשה, והיא המערכת הנקראת כיום 'המודעות העצמית' והיא המערכת ששם מתרחש מציאות הבחירה, אחרת אם לא היה קיים האפשרות הזו שיסתכל ע"ע מבחוץ אלא היה מוכרע מיניה וביה בסבך רצונותיו שהחזק מנצח, לא היה לו מציאות הבחירה, ואמת שכך זה אצל בע"ח שיש מגוון של רצונות ויש את הרצון העוצמתי שהוא המנצח התורן.

והיא הצורה שהתייחד בה האדם שמבקר את עצמו תמיד ומחליט לשנות את מעשיו לפי הביקורת הזו ומשם גם מגיע המצפון שחושב שיכל לעשות אחרת וכדו', וזה מערכת של שורש הביקורת והמוסר כליות של האדם, שיש לו שיפוטיות שעומד על גבי עצמו לראות מה יעשה ומה יבחר, והיינו שכח הבחירה של בנ"א יש בו הפחות והיתר לפי כמה שמעוררים את עולם המודעות העצמית השופטת ומחשבת את מה שהאדם עושה, וזה מה שנקרא ברמח"ל הזהירות בשעת מעשה, ובאמת גם לא לעורר את הבחירה היא ג"כ בחירת באדם שמחליט להשתיק את המערכת וא"כ יוצא שהחשבון הוא עיקר בחירת האדם ונקודת האדם בעצם.

על כן יאמרו המושלים - ביאור הגר"א

ובגאון ג"כ במאמר הנ"ל העמיד את החשבון כתחילת עבודת האדם, אלא שפה יש לכאורה חילוק בין הגר"א לרמח"ל ונראה שחולקים בעצם צורת הכניסה לעבודה ונראה לקמן שורש מחלוקתם.

ולכאוף הן הרמח"ל והן הגר"א למדו מהפסוקים שלפנינו את תחילת עבודת האדם כמפורש בתורה, אלא שהרמח"ל לומד שהמושלים המוזכרים בתורה הם אלו שסיימו את גן המבוכה כראוי - והם יכולים להציע לפני האנשים שבתוך הגן את הדרך

ילכו בה והיא דרך החשבון כלומר שזה אמירתם - 'בואו חשבון'. אך הגר"א למד את פשט המילה 'מושלים' באופן אחר, דאלו המושלים ביצורם, ורק הם יכולים לבוא חשבון ולפ"ז מביא את החשבון בעניין אחר.

והוא דרוש חביב על הגר"א וחוזר עליו בכמה מקומות על הפסוק "לאמור לאסורים צאו ולאשר בחושך היגלו" (ישעיהו מט ט). שני קלקולים יש במאבק עם היצר - א. יש את האנשים שמסתובבים בחושך, כלומר שאינם יודעים את בהירות האמת ויכסה עיניו מראות דרך הישר, ועליהם אמר שצריך לגלות להם את האור. ב. יש את האסורים במאסר יצרם - ולהם צריך לאמרו 'צאו', והם יודעים את הדרך ישכון אור אלא שמכורים ללכת אחרי רצונותיהם.

והקלוקל הראשון מתאים לדברי הרמח"ל ובאמת יש חשבון ליושבים בחושך לצאת ממנו אבל החשבון המבואר בפסוק הולך לפי דברי הגר"א בעיקר על הקלוקל השני שביאר את מילת 'מושלים' על המושלים ביצורם, שאם האדם אסור במאסר היצר צריך קודם כל להתמודד ולנצח בשליטה על הגוף ורצונותיו, ואחר שבא לדרגת הממשלה ואינו אסור אז הם יכול לבוא לעשות חשבון עם עצמו לברר את המושכלות באיזה דרך ילך בה - שולוא כן אין מה לעשות חשבון כי אדרבה ככל שתגדל ידיעת האמת כך תכאב ההתנפצות על סלעי המציאות של המאסר⁵. לכן העבודה הראשונית המחויבת היא לשבור את היצר, וזאת עבודה של 'ניפוך לשמה', כלומר המלחמתיות של האדם שמגדיר לעצמו איך הוא הבעל בית על רצונותיו ומעשיו [והיא עבודה של התמודדות שהאדם פשוט פועל נגד רצונותיו כעין שעושה כל יום שנים שלוש פעמים נגד רצונו דווקא וכדו' ויש להדגיש שצריך הדרכה איך לערוך פעולות כאלו בצורה ישרה ונכונה] ולא יהיה כ'עיר זה שמהלך אחר שיחה נאה' ואז אפשר לגשת לידיעת האמת כראוי - בואו חשבון.

כלומר שהרמח"ל למד את הפסוק על יושבי החושך ולכן מביא שהמושלים הם היודעים שצריכים להאיר להולכים בחושך, והגר"א אומר שמדבר על האדם עצמו שאם הוא מושל ביצרו ואינו אסור בידיו הוא יכול לאמר לעצמו לעשות חשבון ולראות איזה דרך ישכון אור.

התוכחה והמוסר

ומביא הגר"א ששני חלקים הנ"ל הם התוכחה והמוסר, שהתוכחה היא בירור הדברים וללבן את האמיתיות כמו (תהלים נ כא) "אוכיחך ואערכה לעיניך" - ומקור החיוב ללימוד ספרי מוסר הביא ר' יצחק בלאזר שהוא מצד חשבון הנפש אלא שמכיון שיש שלא עושים את החשבון - אם ילמדו ספרי מוסר ישימו לב לעשות חשבון. ובספר חוסן יהושע הביא מקור נפלא שהוא מצד מצות תוכחה מק"ו (שאדם דן מעצמו) שאם צריך להוכיח 'לעמיתך', ודאי ודאי שחייב לחוס על עצמו ועל חייו ולהיטיב לעצמו ע"י התוכחה והמוסר. וכאמור פשוט שיש להיזהר בזה, לחשב איך לקיים את התוכחה בדרכי נועם ע"מ שתצמח ממנה תועלת.

החלק שני של המוסר הוא הממשלה על היצר, כלומר שהאדם צריך לייסר את עצמו להלחם נגד רצונותיו. והגר"א מזכיר כמה

⁴ אמנם רישא דקרא - "כל אשר תמצא לעשות בכחך עשה" כלומר שודאי שהעולם שלנו מיוחד בעניין היהיום לעשותם. אבל כשבא הפסוק לתאר את שורש החילוק בין החיים למות דורש "כי אין מעשה וחשבון ודעת בשאלו" כי כלומר שפה נמצא החילוק - והמעשה הוא תנוצצה

⁵ ויש פה מוסר גדול למי שלומד את מושגי האמת ולא מצליח לעשות וזה מתיש את הרצון והיכולת לעשות כמו שהאמת דורשת וצריך להזהר מהסכנה הזו

לאסתכאה ולאסתכלא באינון חייבין דאתטרידו בגיהנם ובדרגא דשאלו וכלהו צווחין מאינון דרגין הוא לא ישתאר תמן ולא ישתכח בנייהו ועל דא אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאלו ולא ישתכח אלא לעילא לעילא באתר דכמה נהורין ובוצינין וכמה כסופין שארין ביה וקודשא בריך הוא אתי ותאיב ליה לאשתעשעא עם שאר צדיקייא די בגן עדן, זכאה חולקהון דצדיקייא בהאי עלמא ובעלמא דאתי עלייהו כתיב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" עכ"ל ועיי"ש כל המאמר

פעמים שהמוסר הוא לשבור את המאסר, ומלשון זה נקרא 'מוסר' שהוא מכה במאסר, ומייסר את האדם. ונקודת הייסורים בזה שהמכה באה לייסר את הדעת, ויש בה אי נעילות להרגלי ומחשבות האדם, אבל היא עצמה לא פעולה של דעת והבנה אלא דווקא פעולת השליטה עצמה והוא 'לייסר את עצמו בדברים המכניעים ומשברים את ליבו בכדי שיתקן מעשיו להבא'.

וצורת העבודה במוסר הוא כמו שמוציאים את האנשים מהתמכרויות שצריך להעמיד את התחושות הרעות מסביב לרע והתחושות הטובות מסביב לטוב, וכך חוזר הבריאות לאדם לאמור לטוב טוב ולרע רע, לעומת השיבוש של האומרים לרע טוב כו', וזה תפקיד המוסר והוא ממש כמו הגמילה של המכורים - השיטה העיקרית (לעומת השיטות המפוקפקות של היום...) היא להעמיד התנייה חיובית לדבר הטוב והתנייה שלילית לדבר הרע. וכמו התענית שנהגו אצל הקדמונים או מיעוט התענוגות שבאה מחמת העבירה, שעל ידיהן מתפרש אצל האדם בעצמו שהרע משמעותו דלדול החיים, [אמנם היום גזהרים מדברים אלו שלא יבואו לסברת טעות שהתשובה היא דלדול החיים ח"ו ולכן נמנעו מכל הסיגופים והדומה להם]. זהו העיקרון של קביעת תעניות בדרכי תשובה, וכן הוא בטעימת טובת הטוב, ושניהם הם חלקי המוסר שבא להסיר את האדם ממאסר היצר.

מקור מחלוקת הרמח"ל והגר"א

ונראה מקור דאורייתא למחלוקתם של הרמח"ל והגר"א ושם מתבאר שאיננה מחלוקת בעצם - ואדרבה שם מתבאר שהגר"א מודה לרמח"ל שתחילת העבודה היא בחשבון האמיתיות אלא שבא להוסיף בחינת עבודה שקודמת והתחלה והיא היציאה ממאסר היצר. והוא בפסוקים שהעמיד הרמח"ל כבסיס לספרו את פרשת "ועתה ישראל מה ה' שואל ממך" שם מונה התורה את חמשת דרכי השלימות, ועליהם בנוי כל הספר - היראה, הליכה בדרכיו, אהבה, שלמות הלב, ושמירת כל המצוות שהם כלל כל העבודה, וכן כותב הגר"א בשיה"ש (ז-ח פירושו א) שיש חמשת חלקי העבודה ומיוסד עה"פ הנ"ל, וכ"כ בתחילת דברים שכלל התורה הם שלוש שהם חמש. אלא שבתחילת משלי בביאור הפסוק "חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט א) כותב שהם שבעת עמודי התורה האמורים בפרשת ועתה ישראל, ולכאורה הרי הם רק חמשה, אלא שמוסיף עוד שנים שנאמרו שם בהמשך "ומלתם את ערלת לבבכם, וערפכם לא תקשו עוד" היינו עקירת היצר התאוני והכעסני והם כמו שמבאר פה במאמר 'ער מואב ובעלי במות ארנון' והרי לנו עוד שני עמודים לתורה. ולכאורה פשר דבריו שיש עמודים עצמיים של החמישה של עשה טוב, ועוד שתי הקדמות של סור מרע, כלומר שיש להוריד את המאסר כדי שיוכלו לגשת נכון לעבודה, ואשר על כן נכתבו אלו בלשון יחיד ואלו בלשון רבים, כידוע בדברי הגר"א שבחומש דברים לשון יחיד הוא לכלל ישראל, ולשון רבים מכוון לכאו"א. לכן חמשת עמודי העבודה שותפים לכל ישראל, אבל "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד" שהם חלק המוסר שבפרשה הם כ"א כדאית ליה.

וא"כ עלה בידינו שתי בחינות של תחילת העבודה. יש תחילת העבודה שמתחיל ממוסר לטפל קודם בבעיית המאסר ומצד זה שבעה עמודים לתורה ויש תחילת העבודה של התוכחה למי שלא אסור במאסר היצר ויש לו רק לסדר את האמת לפניו ולהתאים עצמו לזה. והגר"א פירש לפי דרך א' דכוונת המאמר "בואו חשבון" להדריך שיש לכבוש היצר תחילה ורק אח"כ אפשר לגשת אל

המשך העבודה. ואילו הרמח"ל ביאר את המאמר לפי דרך ב' שצריך לקבל את ההכונה איך מצליחים להכניס את מושגי הטוב והרע של התורה אל תוך מציאות האדם. ומתאימים הדברים לשם הספר - מסילת ישרים, היינו שהוא מסילה לישרים, ע"ש הפסוק "כי עשה אלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז ט), ובא ללמדנו שהאדם ביסודו הוא טוב ואינו אסור במאסר היצר, ולאדם הזה פנה הרמח"ל כמפורש בדבריו 'שקבועים בלב כל אדם הישר התחלותיו ויסודותיו'. ובכל הספר פונה הרמח"ל באופן עקבי לישרים, והוסיף הגר"א שלאחר שחטא האדם נוספו לו עוד "חשבונות רבים", והם ההתמודדות עם המאסר שצריך למול את לבבו ולרכך את ערפו, ואח"כ כשיישר דרכו יוכל לחזור לעבודת האדם הישר בחמשת דרכי העבודה ושם יהיה את החשבון כמו"ש הרמח"ל.

ולפ"ז מבואר ג"כ הסדר של הפסוק לאמור לאסורים כו' שקודם המוסר לתוכחה - קודם "לאמור לאסורים צאו" ואח"כ "לאשר בחושך הגלו".

פתיחה לשייכות פשט מאמר על כן יאמרו המושלים לדרש חז"ל

ולפ"ז נראה שתי נקודות ביחס המאמר "בואו חשבון" לדרש העולה ממנו. א. כמו"ש לעיל ששניהם הוא בתחילת העבודה. ב. שיש פה תיאור של כבישת מואב ע"י סיחון, וזה היה בתקופתם, שראו איך הוא נוצח מלחמות בעצמה בכבישת ארץ ואח"כ התברר שכ"ז היה לצורך ישראל. במלחמה זו נתגלתה הפנימיות של המציאות שאינה כפי החיצונית הנראית לעיני המתבונן הפשטני. דכל המאורע נסתובב ע"י הקב"ה כהיכי תמצי ע"מ שישראל יוכלו לקחת את הערים הללו. ובעת ההיא נתן להם הקב"ה לראות באופן מציאותי את סדר הארץ ונחלותיה להפקיע את חוסר האפשרות לראות נכון בעולם הזה. לזה בא החשבון והשמיעה מאלו העומדים בראש המגדל של הגן שהם יודעים את דרכי העולם הזה באמת, שהם יתנו את ההדרכה לראות נכון שלא כפי המבט השטחי. זהו שמתרגמים חז"ל הפסד נגד שכר, דאין הכוונה רק לשכר העולם הבא אלא לאמת שמסתתרת בעולם הזה, יש את הנראה לעיניים ויש את הנשמע, ומהם נמצא החשבון שצריך לחשב. והדברים מבוארים בדברי הגר"א שנוטל חלקו וחלק חברו בג"ע⁶ כלומר שהרשע עומד על ענין הפיתוי לטייה את המציאות של העולם הזה בצבעים שקריים, והצדיק שנמנע מזה נוטל חלק הרשע ג"כ. רק היוצאים מהמבוך של בחירת הטוב והרע יודעים את האמת, כיצד להאיר את החושך שמראה לאדם על עמוד שהוא אדם ולהיפך, והגר"א מוסיף את שבירת מאסר היצר - טוב לפני האלוקים ימלט ממנה.

והיינו שהרוצה שלא יתנגד האנושי והאלוקי צריך להחיל אותו מתחילה במלחמת היצר ואח"כ ידבק באמת בשני החלקים שנתבארו בספר מסילת ישרים - העקרוני בראיה נכונה של העולם, והמעשי לראות איך חל בחייו בחשבון היומיומי. כך נזכה שיתגלה עלינו האדם הישר ב"ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם" ולפטור את החשבונות הרבים כדברי הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק יג) "ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים", אכ"ר.

⁶ נקודה זו תבואר בעייה בהרחבה שיעור הבא עם יישוב כמה קושיות שלא הספקנו לגעת בהם.

אלא במי שממית עצמו עליה

זאת חוקת התורה אשר צווה ה'... זאת התורה אדם כי ימות באוהל [במדבר יט, ב-יד], דרשו חז"ל אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה [ברכות מג, ב], וכך לדינא ברמב"ם אין דברי תורה מתקיימין באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן וכו' [רמב"ם פ"ג מת"ת הי"ב].

מדוע צריך 'להמית עצמו' עליה [להפקיר כל עניני העוה"ז בשבילה], ולמה אי אפשר לחיות עמה [לאחוז מזה וגם מזה].

משום שכך נתנה תורה.

כשעמדו ישראל למרגלות ההר לקבל תורה, ודברי התורה יצאו מפי הגבורה מתוך האש, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאה נשמתו, שנאמר 'נפשי יצאה בדברי עמו' [שבת פח, ב].

מאז ואילך דברי תורה נקלטים רק באופן של: 'נפשי יצאה בדברי עמו', רק כאשר אדם 'ממית עצמו' עליה.

*

וכל כך למה. אמרו חז"ל נתנה תורה אש שחורה ע"ג אש לבנה [ירושלמי סוטה ת, ב רש"י שה"ש ה, טז], ותמיהה יש כאן, אש לבנה אם 'כתב' הוא, הרי אין כתב ע"ג כתב [כי נמחק הלבן ע"י השחור, גיטין יט, א], ואם 'אינו כתב', לשם מה הוא בא, הרי אינו נראה.

נראה מתוך כך, שאכן האש הלבנה איננה הכתב, הכתב הוא 'האש השחורה' הנראית לעין, 'האש הלבנה' היא זו שמוצפנת ומוטמנת בתוך האש השחורה.

פשרם של דברים, 'אנוכי' דורשת הגמ' אנא נפשי כתבית יהבית [שבת קה, א], עשרת הדברות הם השורשים של כל התורה כולה [רמב"ן שמות], נמצא איפוא שתיבת 'אנוכי' היא התיבה הראשונה בתורה. המשמעות

הפשוטה של תיבת 'אנכי' כפי שהיא 'כתובה' היא 'האש השחורה', ואילו המשמעות הפנימית של תיבת אנכי, הנוטריקון 'אנא נפשי כתבית היבית' היא 'האש הלבנה', שמוצפנת בתוך 'האש השחורה'.

קליטתו של 'הכתב' של 'האש השחורה' הוא במבט במראה העין, שכן אמרו חכמים אותיות מחכימות [מגדל עוז פ"ד מאשות ה"ט], אולם קליטתו של 'האש הלבנה' של 'האנא נפשי' מתקיימת רק ע"י 'נפש הלומד' [כי נפש נקלטת רק בכלים של נפש], ע"י 'נפשי יצאה בדברי עמו', ע"י 'שממית עצמו עליה'.

וכמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם [משלי יט, יט], כערך נתינת הלב, כערך 'מסירות הנפש' כערך 'הממית עצמו עליה', 'כערך הנפשי יצאה בדברי עמו' - כך ערך הזכיה בתורה במסתוריה ובצפונותיה.

ובחז"ל [ב"ר פב, ח], כבר פגע סרדיוט אחד ברבי, ואמר לו:

אם אתם בניה של תורה, 'תנו נפשכם עליה'!

*

ולמה ידיעה כה נחוצה שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי 'שממית עצמו עליהם', מובאת כאן 'בפרשת חקת', ולא במקומו הראוי לו בפרשיות העוסקות בקבלת התורה ונתינתה.

אלא שכך אמרו חז"ל, 'זאת חקת התורה'... אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזרה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה [פסיקתא דר"כ רש"י במדבר יט, ב].

אילו נכתב 'הממית עצמו עליה' במקום אחר, יתכן היה לומר כי 'הממית עצמו עליה' הוא אופן אחד מתוך כמה אופנים שניתן ללמוד על ידם תורה, לפיכך טמנה התורה את דבריה, את 'האש הלבנה' שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, בתוך 'האש השחורה' שבפרשת 'חקת התורה', ללמד 'שחוקה חקקתי גזרה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה'.

ללמד, שרק זה הדרך המובילה לתורה, ואין בלתה. וכל כך למה, כי חוקה חקקתי וגזרה גזרתי ואין לך רשות לא לערער עליה ולא להרהר אחריה.

*

עם כל זה, אם תרצה בכל זאת לתפוס בה טעם, או אז, 'תמית עצמך עליה', תוציא נפשך בדברך עמה.

ואז, ורק אז, תחוש את הניחוח המשכר 'שכל חפצך לא ישוו בה'.

לקבלת הגליון ולהארות והערות ניתן לפנות: etik12@013.net

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

יסוד רבותינו ההור"ג פיקוח נפש מדין אונס והמסתפק

מעשה באונס אבל היה עושה כן אף בלא האונס הרי פקע מיניה היתרא דאונס דכל טענת אונס זהו רק היכא דכל עשיתו היא מכח האונס כן הביא מההפלאה, ויש להוסיף בזה דכן הוא לישנא דקרא בעיקר פרשת אונס 'על דבר אשר צעקה ואין מושיע לה' והיינו לא נגמר האונס בעיקר המעשה המוכרח כי אם בצירוף הצעקה דאינה רוצה אבל כל שרוצה בהאי אונס לאו שמיה אונס עלה, וכלשון הש"ס ריש כתובות 'טענת אונס' [יעו"ש ברש"י דזהו מפרשת ולנערה ל"ת דבר]

והוסיף בזה הבית הלוי שם 'ומזה יצא דמי שהוא פרוץ באחת ממצות השם, אע"ג דלפעמים נתרחש לו אונס שלא יוכל לקיימה מ"מ לא מקרי אונס, וכן בשמירת שבת וכדומה דלפעמים אנוס הוא לעשות מלאכה או עבור חולה ר"ל וכדומה מ"מ לא מקרי אונס רק לאותם שהיו השומרים אותו אם לא היה אונס, אבל המחלל שבת כשאינו אונס, גם במלאכה שהוא אונס מקרי מחלל, וכן הוא בכל האיסורים.

ומבואר בדברי הבית הלוי דאף לענין חולה ההיתר לפקוח נפשו שייך לפרשת אונס וכל דבין כך מחלל שבת אינו בכלל היתרא דפקוח נפשו.

ועד"ז כתב בקובץ הערות סי' מ"ט אות ט', 'דהא דפקוח נפש דוחה לכל התורה אפשר דאינו בתורת דחיה כמו עדל"ת אלא דהוי כמו אונס דגלי קרא דאינו חייב למסור נפשו וכיון דאין לו עצה אחרת איך להנצל ממילא הוי אונס ורחמנא פטריה והוי כמו שתחבו לו חבירו לבית הבליעה דודאי לא הותר לו האיסור כלל אלא דהוא פטור משום אונס.'

אשר מבואר מדברי רבותינו הבית הלוי ח"ח והגרא"ו חידוש עצום, דיסוד ההיתר דוחי בהם אינו חלות היתר כל דעושה לצורך פיקוח נפש הותרה או דחיה, כי אם דוחי בהם רק מגלה דאינו מחויב למסור נפשו, ורק ממילא נמצא דעתה אין לו אפשרות אלא לעבור וממילא הוא אונס בעשית העבירה ופטורו מדין 'ולנערה ל"ת דבר' ונתגלה בזה דקרא דולנערה ל"ת דבר אינו רק פטור בדיעבד מעונש, כי אם היתרא לכתחילה דבמצב של אונס שרי לכתחילה.

אשר לכן נקטו דכל דלאו שמיה 'אונס' אי משום דהיה עושה כן אף לולי האונס כמש"ב הבית הלוי והגרא"ו, או דעביד כן קודם לזמן שהוא מוכרח אף דעושה כן לצורך הצלתו מ"מ אכתי לא חל האונס, ממילא אין היתר לחלל שבת, ובלא היתרא דפרשת ולנערה ל"ת דבר, באמת אין את כל ההיתר דוחי בהם.

יסוד התוס' דיש היתר דאונס נפשות גם בלי 'וחי בהם'

ועיקר יסוד הנ"ל דבפיקוח נפש יש למיתי עלה מדין פרשת אונס מבואר בתוס' סנהדרין ע"ד ע"ב דאף בלא הדין דוחי בהם מ"מ סברא

היתר פיקוח נפש רק כשמוכרח ולא קודם

מפורסם מש"כ הביאור הלכה סי' שד"מ לדון דאם אונסים לאדם כגון איש צבא לעשות מלאכה בשבת מהשקיעה עד שבת בצהרים באיזה זמן שירצה תוך זמן זה, וממילא יש לו היתר לחלל שבת מדין פיקוח נפש, ודן האם עדיף לאיש צבא לעשות המלאכה בבין השמשות דאינו אלא ספק שבת מאשר לעשות המלאכה בשבת גופא או דילמא כיון דבבין השמשות גופא עדיין לא מוכרח א"כ הוי חילול מרצונו ואילו אם ימתין עד סמוך לחצות הרי אז יהיה מוכרח והוי לאונסו, ועדיף לחלל לאונסו בודאי מלחלל שבת לרצונו מספק.

וכתב שם לדון לענין המבואר בשו"ע ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא בשבת מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש ביום השביעי בקידוש והבדלה וכו'. ויעשה מלאכה בכל יום אפי' ביום שמקדש בו כדי פרנסתו מצומצמת. והעיר למה לא הרשוהו שירויח ביום אחד או בשני ימים הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיוכל לשבות את"כ ארבעה או חמישה ימים ממלאכה שעל ידי זה קרוב שיקיים מצות שבת כדין תורה משא"כ עתה שהוא עושה בכל יום בודאי יתחלל השבת במלאכה דאורייתא.

ותירץ כיסוד הנ"ל 'דעתה כשהוא עושה לפרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפקוח נפש, ועל כן עדיף יותר משיעשה יום או יומים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק כרצונו. ומזה הוליד הנפק"מ לאיש צבא הנ"ל דעדיף שיעשה המלאכה בשבת גופא לאונסו מאשר לעשות בבין השמשות לרצונו אף דהוא רק ספק. ושוב כתב דיש לדחות 'דבענינו הוא שני ימים משא"כ הכא דהוא יום אחד מה נפק"מ בין תחילת המעת לעת של שבת למעת לעת של שבת לאמצע המעת לעת, מוטה שיקדים דאפשר דע"ז זה ינצל מחילול שבת וצ"ע.'

יסוד בית הלוי והח"ח דלהיתרא דפקוח נפש בעי להיתרא דאונס

והנה הח"ח מצדד דלהיתר פקוח נפש בעי תורת אונס ולזה דן דעדיף לחלל בתורת אונס כשהוא מוכרח ולא להקדים דנדון כרצונו אף בזמן בין השמשות דאינו אלא ספק. והיינו דלא נגמר ההיתר דפקוח נפש במאי דעושה כן לצורך הצלת גופו כי אם דההיתר הוא במאי דעושה המעשה בתורת אונס, ואונס רחמנא פטריה.

וכתב כן ביתר ביאור במחנה ישראל סי' ל"ד דמותר לאנשי צבא שהכריחו אותם הצבא לעשות מלאכה בשבת ואין להם לחשוש משום שנאמר בתורה בפרשת כי תצא 'ולנערה ל"ת דבר' ואונס רחמנא פטריה.

ועד"ז כתב הבית הלוי עה"ת פרשת שמות דיסד לן דכל העושה

(א) עדיין לא מבואר בבית הלוי מהו הנפק"מ בזה דמקרי מחלל הרי מ"מ אותו גברא דבין כך מחלל ועתה הוא בסכנה אם נאמר דנאסר לו לעשות מלאכה להצלת עצמו משום דלית ליה כל עיקר המתיר משום דלאו אונס הוא על חילולו, הרי לא צייתי לבי"ד, ואם חוזר בתשובה עתה א"כ שוב נדון כאונס, וי"ל דנפק"מ דאחר צריך להפרישו מלעשות מלאכה להצלת נפשו או דאינו יכול לתת לו אוכל ביוה"כ או מאכא"ס להצלת נפשו משום דשוב ליכא לכל המתיר דפקוח נפש, דאינו עושב מכח אונס משום דאף ללא האונס היה עושה כן.

(ב) אליבא דח"ח והגרא"ו לכל הפחות בגוונא דאנס האונסו לעבור על מצוות התורה ולבית הלוי אף בחולה.

הוא דלא בעי למסור נפשו וביאר בזכרון שמואל סי"ה היינו משום היתרא דאונס ותוס' חידשו דזהו אף היתר לכתחילה לעשות מעשה האסור באונס, ועוד מתבאר מתוס' דאף ללא חידוש וחי בהם סברא הוא דאונס דנפשות נכלל באונס. וכ"ז לדעת התוס' אמנם לדברי רבותינו בעי וחי בהם לגלות דלא בעי למסור נפשו בכדי לא לעבור על המצוה מ"מ לאחר הוחי בהם דאינו מחויב למסור נפשו, שוב הדרינן לפרשת אונס וזהו היתרו מתורת אונס.

חידוש הח"ח דהיתר למנוע סכנה רק למסוכן עצמו ולא לחבירו

ומטעם זה כתב שם הח"ח במחנה ישראל דב' חיילים יהודים שנצטוו לעשות כל יום מלאכה כל אחד ואף בשבת האם ראובן יכול לומר לשמעון לאחר שעשה מלאכה בשבת להצלת נפשו שיעשה גם את חלקו כדי להציל נפש ראובן, וכתב הח"ח דכל אחד רשאי לעשות לעצמו משום דכל אחד הוא אנוס אכן אין היתר לשמעון לעשות עבור פיקוח נפש של ראובן דזהו כבר לרצון ואינו אנוס על מעשה זה.

והח"ח לשיטתו דכל ההיתר באיש צבא למיעבד המלאכה זהו מדין אונס, ולזה רק כשעושה להצלת עצמו מיקרי אונס ולא לחבירו. ולפ"ז אף לענין ההולך במדבר ע"ד משל אב ובנו שהותר לו לעשות מלאכה כדי פרנסתו מדין פקוח נפש זהו היתר מסוים לעצמו ומדין אונס אבל למיעבד לבנו עמו צריך הבן לעשות לעצמו דעביד כן מדין אונס, וזה מחודש עד מאד.

וחי בהם אינו שיאטי' להיתרא דאונס

וכל דברי רבותינו בזה מחודשים טובא, דבפשוטו הדין וחי בהם אין שייכות לפטור אונס והוא היתר בפנ"ע דוחי בהם בין אם הותרה בין אם דחיה, ורק תוס' בסנהדרין כתבו דאף בלא וחי בהם יש היתר נוסף דאונס נפשות ולכן אף לענין בן נח דליתא לגבי וחי בהם מ"מ יש היתר דאונס נפשות.

וראיה ברורה לזה דהרי מדין וחי בהם הרי הותר לכל אדם להציל חבירו כמבואר בסוגי' דיומא מאכילין אותו הקל הקל, ובראשונים שם דשווחטין חולה, והיינו אחרים אף דאין בהו משום אונס מ"מ בכל ההיתר וחי בהם, ואין הכי נמי לפמש"כ התוס' בסנהדרין לענין גוי דלית לי' להיתרא דוחי בהם מ"מ יש היתרא דאונס נפשות כתב המנ"ח מ' רצ"ו דזהו היתר רק לחולה עצמו דבו שייך האונס אכן אין היתר לאחר לעבור כדי להצילו, אמנם כ"ז לפמש"כ התוס' לדון להיתר בן נח בלא היתרא דוחי בהם, אכן לשראל שנאמר וחי בהם א"כ זהו היתר בעצם וכל ישראל יכולים להצילו, אשר מוכרח מזה דהיתרא דוחי בהם לא שיאטי' כלל לפרשת אונס.

אנס היתרו משום אונס ואילו חולה מדין פקוח נפש דוחה האיסור

אשר יראה מוכרח בשיטת הח"ח דכל דבריו דבעי להיתרא דאונס זהו באנס וה"ה למהלך במדבר דהגדון למנוע סכנה עתידית אכן כשהוא כבר חולה בזה לא בעינן להיתרא דאונס כי אם די' היתר דפקוח נפש בפנ"ע ולא תלי' כלל באונס, והאופנים דאחרים מצילין היינו בחולה כעת והגדון להוציאו מסכנתו.

ויסוד הדבר כתב בקובץ הערות סי' מ"ט אות י', דחלוק באונסים אותו לעבור דשם ההיתר מדין אונס, אכן בחולה המתרפא באיסורין אין הטעם משום אונס דלא הוי אונס כלל כמש"כ הרמב"ם דחולה

שנתרפא בדברים האסורין לו כגון עצי אשירה חייב מלקות ואם אנסוהו עכו"ם לעבור אף במקום שחייב למסור נפשו פטור ממלקות דהוי אנוס, אלא דבחולה ההיתר משום דפקו"נ דוחה או מתיר האיסור, יעו"ש.¹

הכל נכלל ב'וחי בהם'

והדברים תמוהים טובא הרי הכל נלמד מוחי בהם וכי איירי קרא 'בחולה' אדרבה הילפותא בש"ס דוחי בהם נאמר באנס בסנהדרין ע"ד וכמו שהביא הרמב"ם ריש ה' יסודי התורה ואף חולה בכלל, וכללא דמילתא כל חשש סכנה בכלל היתרא דוחי בהם, ועמד בזה הקובה"ע שם על עצמו.

ואף למש"כ הגרי"ז בספרו ה' שביתת העשור מהגר"ח לחלק לענין חולה דכעת בסכנה דלא בעי שיעורים ביה"כ, ליוולדת דאכתי אינה בכלל סכנה ורק אם לא יאכילו אותה ביה"כ יכביד החולי ויסתכן ובזה בעי שיעורים, אין החילוק בעיקר חלות ההיתר דפקוח נפש דהכל נכלל ב'וחי בהם, ורק הגדון לענין הקל הקל דביוולדת דניתן למנוע בחצי שיעור אין היתר בשיעור שלם, ואילו חולה דהגדון להוציאו מהסכנה כל מה שמועיל יותר לקרב להוציאו מסכנה הכל בכלל סכנה ופקו"נ, יעו"ש היטב. באופן דדברי הח"ח ובית הלוי דדנו בפיקוח נפש בדין אונס צע"ט, וכמש"נ.

היתר פיקו"נ הוא חלות היתר בגוף היום

והנה בביאור הלכה שם יצא לחלק דאין ראייה מדברי השו"ע בהולך המדבר דאינו עושה מלאכה לכמה ימים משום דחלוק יום אחר דאין היתר לאותו היום כגון איש הצבא דמתחילת השקיעה עד חצות הריהו בכלל אותו היום, ולכאור הרי לטעם אונס מאי נפק"מ באותו היום או יום אחר, הרי לא בימים תלי' מילתא כי אם בזמן שהוא מוכרח.

אשר יראה בזה דבאמת הח"ח [בצד הזה] חזר בו ולעולם לא בעי לצרף תורת אונס להתיר החילול שבת, ואין נפק"מ אי קעביד לרצונו או לאונסו אלא כל דמחלל שבת לצורך הצלה שרי, ורק חידש כאן דשבת דניתנה לדחות משום פיקו"נ זהו היתר דחל בעיקר השבת ד'שבת ניתן לדחות', ולזה כתב דזהו רק אותו היום אבל אין היתר לחלל ביום אחד לחבירו דאין ההיתר בזה כל דלצורך הצלת נפש שרי כי אם חלות היתר דחל אשבת, והשבת שבו הוא בסכנה חל ב' היתר דניתן לדחות וכמש"כ הראשונים ביומא דכיון דניתן שבת לדחות כבר לענין בישול לחולה אף לענין שחיטה והיינו דחל היתר בגוף היום, ואף להחולקים מ"מ זהו היתר החל בעצמו של שבת. וזהו דלא כהנצי"ב בהרחב דבר במדבר י"ז, י"ב דיו"ט החל ביום ו' והוצרך לחלל אחד מהימים י"ט או שבת לצורך חולה וכתב דעדיף לעשות המלאכה ביו"ט דקיל טפי, ולדברי הביאור הלכה אין היתר כיון דביו"ט עדיין אינו בסכנה לא ניתן יו"ט לדחות, והיינו לדעת הנצי"ב יסוד ההיתר כל דעביד לצורך החולה שרי, ואילו לדעת הביאור הלכה אף אי לא בעי לטעם אונס מ"מ בעינן להשבת ניתן לדחות ותלי' אי הסכנה היא בו ביום ושוב חל היתר בגוף היום דניתן להשבת לידחות, וכמש"נ

1) ולדעת הבית הלוי הנזכר נקט אף בחולה בעי להיתרא דאונס, וצע"ט ממש"כ הרמב"ם דמתרפאין אין היתרא דאונס.

יעלת הון

חקת תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

וכן בכתובות דף קיא. אמרינן מהפסוק יחיו מתיך נבלתי יקומון (ישעיה כו), ההוא בנפלים הוא דכתיב שנפלים גם כן חיים לתחית המתים. ונראה דאף שבירושלמי יש בזה מחלוקת תנאים ההלכה היא כרבי אלעזר, כיון שמבואר ברמב"ם שנפל מטמא כאדם גדול במגע ובמשא ובאהל, ולדברי ה"ה ז"ל והאור"ח הקדוש מי שזוכה שיש בו נשמה של כלל ישראל הוא כשמת מטמא ומזה ראייה שגם נפל יש בו נשמה של כלל ישראל ולכן הוא מטמא כאדם גדול במגע ובמשא ובאהל, וממילא יקום לתחית המתים

ה- וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ג' תשובה קל"ח) דהנה רבינא שהוא בתרא שהלכה כמותו אמר בסנהדרין (ק"י): על קטן מאימת בא לעוה"ב משעה שנזרע, ופרש"י: משעה שנקלט הזרע במעי האשה אפילו הפילה אמו ונמחה יש לו חלק לעתיד לבוא, והביא דהכי אמר בכתובות נבלתי יקומון לרבות נפלים. הרי מפורש ברש"י דלעמוד בתחית המתים וחיי עולם הבא הם דין אחד ע"ש. ולפי דברי ה"ה ז"ל והאור"ח הקד' גם מההלכה שנפל מטמא כאדם גדול במגע ובמשא ובאהל יש ראייה שיש בו נשמת ישראל קדושה ויזכה ממילא לתחית המתים ולחיי העולם הבא.

ע"י זכות התורה וזכות האבות יצאו מים מן הסלע

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" וגו'. (במדבר כ ג)

וכתוב בילקוט שמעוני אות ע"ב וז"ל, ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע. והוצאת להם מים מן הסלע. יש כח וזכות לאותן שישינים במערת המכפלה שהוציא להם מים, ואין סלע אלא זכות אבות שנא' 'ורונו יושבי סלע' (ישעיה מב) עכ"ל. והנה הילקוט כתב שתי סיבות שהקב"ה יוציא מים מהסלע, אחת שנה עליו פרק אחד היינו שילמד תורה על הסלע, ועוד זכות אבות.

וצ"ב מה הקשר של ב' הדברים? ונראה דהנה בתפילת שחרית בברכת אהבה רבה אומרים בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים וכו'. וראים שהקב"ה נתן התורה בזכות שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך, והענין מבואר במדרש שיר השירים וז"ל, אתם סבורים שבשלכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי לכם את התורה אלא בשביל האבות שנא' ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, ואין הרים אלא אבות וכו'. וכן כתוב במדרש רבה פר' 'תרו (פר' כח אות ב) ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, בזכות ההר, ואין ההר אלא אבות שנא' (מכילת ז) שמעו הרים את ריב ה'. מפורש במדרש שבזכות האבות הש"ת נתן התורה לבני ישראל ולפי זה מיושב שתי הטעמים שכתוב בילקוט שנה עליו פרק אחד היינו זכות התורה, וזכות האבות שבזכותם הש"ת נתן את התורה לבני ישראל, ועל ידי זה יצאו מים מן הסלע.

ב- על ידי התורה באים כל ההשפעות

בספר טעמא דקרא למרן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי זצוק"ל כתב על הפסוק 'ען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל' וגו' (כ"ב) וז"ל, לפי פשוטו צ"ב איזה קידוש ה' יש בדיבור יותר מבהכאה, והלא גם כשיוצא מים מהסלע ע"י הכאה הוי נס וקידוש השם?

ונראה לברא על פי הילקוט, ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע, וקידוש השם זה שלומדי תורה לא יחסר להם כלום, וכי כל הבריאה משועבדת להם, זה נחסר על ידי הכאה. עכ"ל. מבואר דהקב"ה רצה לגלות שעל ידי לימוד התורה באים כל ההשפעות ברוחניות ובגשמיות. **וכן כתוב באור החיים הקדוש** בפרשת האזינו (דברים לב ב) וזלה"ק, והוא מה שפירשנו במאמר התנא, אם אין קמח אין תורה, פירוש אם ראית שאין קמח, דע שאין תורה וכו'. עכלה"ק. והיינו שאם יש תורה יש קמח. יש כל הגשמיות.

ג- הבריאה משועבדת לתורה באיזה דרגה שלומדים את התורה

עוד אפשר לברא את הילקוט, שהקב"ה אמר למשה רבינו שתי סיבות שהסלע יתן מים, אחת שנה עליו פרק אחד, שע"י כח התורה יצאו מים. סיבה שניה ע"י זכות האבות שהיינו תפילה, שאומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב יצאו מים מן הסלע. ומשה רבינו סבר שזכות התורה הוא רק

ישראל מטמאין באהל ואין עכו"ם מטמאין באהל

"זאת חקת התורה" וגו' (במדבר י"ט ב')

א- וכתב האור החיים הקדוש וז"ל: צריך לדעת למה כינה למצוה זו שם כללות התורה, שהיה לו לומר זאת חוקה וגו' או זאת חוקת הטומאה, או חוקת הטהרה כדרך אומרנו (שמות י"ב מ"ג) זאת חקת הפסח וכו'. ויתבאר הענין על פי מה שאמרו בפרק בתרא דנזיר (סא): ופסקו הרמב"ם בפרק א' מהלכות טומאת מת (ה"ג) שאין הכותי נעשה טמא מת, וז"ל: שאם נגע במת או נשאו או האהיל עליו, הרי הוא כמי שלא נגע, הא למה זה דומה לבהמה שנגעה וכו' עכ"ל. והנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים הוא באמצעות קבלת התורה, שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל. ומעתה טעמנו צוף דבש אמרי אל במה שאמר 'זאת חקת התורה' פירוש, חוקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה תסובב מהתורה כי ע"י שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם במותם, בחייהם שבנגוע במת או יאהילו עליו וכדומה, תדבק בהם הטומאה שבמת, ולא תחפץ להפרד אם לא בכח גדול אשר חקק ה' במצוה האמורה בענין של פרה אדומה, ובמותם גם כן תרבה הטומאה, כאמרם ז"ל (בבמות ס"א). בפסוק 'אדם כי ימות' (פסוק יז) ישראל מטמאין באהל ואין אומות העולם מטמאין באהל וכו', כמו כן אדם מישראל שמת, להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ, שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל וכו' מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו משולל מהקדושה, אין כל כך התקבצות הטומאה, אלא חלק הממית הנדבק בגוף ואשר יטובב הכל היא התורה. עכ"ל.

ובפסוק י"ד כתב וז"ל: זאת התורה אדם כי ימות, אומר וזאת התורה, יתבאר גם כן על דרך שפירשתי בפסוק זאת חקת התורה (פסוק ב), והוא לצד שדקדק לומר אדם כי ימות וגו'. ודרשו ז"ל (בבמות סא) אתם קרואים אדם, ישראל מטמאין באהל ואין אומות העולם וכו' לזה הקדים תלת הטעם שסובב הדבר, ואמר זאת התורה, שמסיבתה הוא שאותו שנקרא אדם מטמא באהל, אבל אומות העולם שאין להם תורה וכו'. עכלה"ק.

ב- והנה דברי האור"ח הקדוש מפורשים בזה"ק, וז"ל ה"ה ז"ל (תרוגס): זאת התורה אדם כי ימות באהל, אמר רבי יהודה בוא וראה מה בין ישראל לעמים עכו"ם, בישראל כשנמצא אדם שמת הוא מטמא לכל גוף והבית נטמא, וגוף של עכו"ם כשהוא מת אינו מטמא לאחר והבית אינו נטמא, מה הטעם, ישראל בשעה שהוא מת כל קדושות העולמות מסתלקות ממנו ונסתלק ממנו זה הצלם הקדוש ונסתלק ממנו זה הרוח הקדוש, לכן נשאר הגוף טמא, אבל עכו"ם אינו כן, שבחיוו הוא מטמא בכל הצדדים צלם שלו טמא ורוח שלו טמא, ולפי שטומאות האלה שורות בתוכו אסור להתקרב אליו, כיון שמת יצאו כל אותן הטומאות, ונשאר הגוף בלי טומאה לטמא, ואע"פ שהגוף שלהם טמא בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטומאות נמצאות אצלם, יש להם כח לטמא לאחרים במיתתם שיצאו כל אותן הטומאות מהם אין יכולים לטמא, וגוף שלו ישראל יכול לטמא לאחרים במיתתם, לפי שכל הקדושות יצאו ממנו ושורה עליו צד הטומאה עכלה"ק. והנה דברי האור"ח הקדוש מפורשים בזה"ק, אלא שהאור"ח מוסיף שההבדל הזה נעשה באמצעות התורה, ולכן כתוב זאת חקת התורה, שעל ידי התורה נעשה ההבדל בין ישראל לעמים.

ג- הנה הרמב"ם בהל' טומאת מת פ"ב ה"א כתב וז"ל: הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין מטמא במגע ובמשא ובאהל כאדם גדול שמת שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם וכו'. ובכס"מ כן איתא בפרק כה"ג (נזיר ג). ורואים מהדין הזה שכל נפש ישראל אפילו נפל יש בו קדושה, וכיון שמת או שנעשה נפל שורים עליו כוחות הטומאה. וזה ההבדל בין ישראל לעמים.

ד- ובהו מבואר הירושלמי בשביעית בסוף פרק בראשונה (דף יב) רבנן דקסרין אמרין קטני עובדי כוכבים לא חיין לעתיד לבוא ולא נידונין עם הרשעים ועליהן הוא אומר 'וישנו שינת עולם ולא יקיצו' (ירמיה נ"א לט). והגמרא שם דנה מאימתי קטני ישראל חיין בתחית המתים, ומביאה מחלוקת תנאים בענין, ובסוף הסוגיא רבי אלעזר אמר אפילו נפלים זוכים לתחית המתים, מאי טעמא (=המקור לכך) ונצורי ישראל להשיב (ישעיה מ"ט ו), והכתיב הוא ונצרי ישראל להשיב, דהיינו כל ישראל שנוצר זוכה לשוב ולחיות בתחית המתים.

כשכלל ישראל הם בדרגה שהם מקבלים ממשה רבינו, אבל כשאמר להם שמעו נא המורים, ופרש"י ז"ל, סרבנים, תורה שלומדים כך לא יכולה להוציא מים. ולכן הכה את הסלע, היינו בזכות התפילה של האבות, במטהו פעמים, היינו המטה שהיה כתבו עליו אותיות דצ"ך עד"ש באח"ב, היינו הנסים שנישאו ביציאת מצרים בזכות האבות. והקב"ה אמר לו יען בלא האמתם בי להקדשי לעיני בני ישראל, שכלל ישראל אפילו כשהם בדרגה של שמעו נא המורים יש כח בתורה שלומדים שכל הבריאה נבראה בשבילם כמו שפרש"י בפרשת בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. והנה פשוט שאין לנו שום מושג במה שמשה רבינו הכה את הסלע רק מה שאנו יכולים לקחת חיזוק בשבילנו, שכל הבריאה משועבדת בשביל לימוד התורה, ואפילו שלומדים את התורה בדרגה נמוכה כמו שמעו נא המורים כן גם כל הבריאה משועבדת לתורה באיזה דרגה שלומדים את התורה ובו יצא קידוש הש"ת שהבריאה משועבדת לתורה.

הקב"ה התעסקו במיתת הצדיקים האלה ויחשב לכם כאילו אתם מקריבים קרבנות ביום הזה לכפר עליכם, שלמדנו כל זמן שישראל יהי בגלות ולא יקריבו קרבנות ביום הזה ואותן שני שעירים לא יוכלו להקריב יהיה להם לזכרון שני בני אהרן ויכפר עליהם. עכ"ל.
ונראה ששני הטעמים שמבואר בזה"ק הם שני הטעמים שכתבנו שהטעם הראשון שכתב הוזה"ק שישמע העם ויצטערו על מיתת הצדיקים ויכופר להם חטאתם, וכל המצטער על מיתת הצדיקים מכריז הקב"ה עליו ואומר 'וסר עונך וחטאתך תכופר' זהו הטעם שנסמך מיתת אהרן לבגדי כהונה, שמיתת הצדיקים מכפרת משום שכתוב 'ויבכו את אהרן כל בית ישראל' והטעם השני שכתב הוזה"ק בכל זמן שהצדיקים מסתלקים מן העולם נסתלק הדין מן העולם וכו'. זהו הטעם שכתוב למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת ואת זה אנחנו לא מבינים כמו שלא מבינים טעם פרה אדומה.

מיתת צדיקים מכפרת

"ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו' ותמת שם מרים ותקבר שם" (כ,א)

א- הגמ' במסכת מו"ק (כח,א) אמר רבי אמי למה נסמכה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת (וחובב ברש"י בפסוק א'), אמר רבי אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתתן של צדיקים מכפרת. ובתוס' ד"ה מיתת אהרן לבגדי כהונה כתבו וז"ל דכתיב והפשט את אהרן את בגדיו ואהרן יאסף ומת שם וכו'. ובד"ה מה בגדי כהונה מכפרין, בזבחים כו' (דף פח,ב-ג) דמבואר בגמ' שם דנלמד ממה דנסמך פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין.)

וצ"ב למה צריך שני לימודים שמיתת צדיקים מכפרת מפרה אדומה ומבגדי כהונה?

ונראה כי מיתת הצדיקים מכפרת משני טעמים א. עצם המיתה של הצדיקים מכפרת על הדור וזהו חוק בלא שנבין את הטעם כמו שפרה אדומה מכפרת 'זאת חוקת התורה' בלא שנבין את הטעם. ב. הצער והבכיה שבוכין על הסתלקות הצדיקים וזה גם כבודם של הצדיקים שמצטערים ובוכין על סילוקם, וכמו שכתבנו (כ,ב) 'ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל' וזה נלמד מכפרת בגדי כהונה, ואצל בגדי כהונה כתוב (שמות כח,י) 'ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת' שהבגדי כהונה שעושים לכבוד ולתפארת מכפרים, כן הכבוד שעושים לצדיקים כשמצטערים על סילוקם זה מכפר עוונות. והנה במיתת מרים בני ישראל לא חטאו, אלא היו מצב של להיכנס לא"י ככתוב (במד' כ,א) 'ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין' ופרש"י כל העדה, עדה השלמה שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים (תנחומא יד) ולפני שנכנסו לארץ היו צריכים כפרה, 'ותמת שם מרים' שמיתתה תכפר כמו שפרה אדומה מכפרת ובלא שנבין את הטעם, וכתב האור החיים הקד' שכתוב בילקוט שישראל לא הלכו לגמול חסד עם מרים, וטעם שלא גמלו חסד אמר הכתוב 'ותמת שם מרים ותקבר שם' ואמרו בגמ' מו"ק (כח,א) וז"ל ותמת סמוך למיתה קבורה עכ"ל. ולטעם זה לא הרגישו לבוא לגמול חסד ע"ש ולפ"ז המיתה צדיקים המכפרת אצל מרים אע"פ שלא עשו לה כבוד, זהו משום שהמיתה עצמה מכפרת ובלא שנבין את הטעם.

אולם במיתת אהרן פרש"י (כ,ב) וז"ל: על גבול אדום, מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ולהושפט כהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך (תנחומא) עכ"ל. ובגמ' חטאו והיו צריכים כפרה על חטאם, ולכן נסמכה פרשת מיתת אהרן לבגדי כהונה כמו שבגדי כהונה שעושים לכבוד ולתפארת מכפרים כן מיתת אהרן הצער על מיתתו והכבוד שחלקו לו מכפר וכמו שפרש"י על הפסוק 'ויבכו את אהרן שלשים יום' וז"ל האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (אדר"ל פ"ג,ב-ג) עכ"ל, והכפרה היתה לתקן מה שחטאו שהתחברו לעשו הרשע, ובאה הכפרה להתחבר ולכבד את אהרן הכהן.

ב- ונראה ש-ב' הטעמים שמיתת הצדיקים מכפרת שכתבנו, משמע מדברי הוזה"ק בפר' אחרי מות וז"ל [תרגום] אמר רבי יוסי תקנו חכמים לקרות ביום הכפורים פרשה זו כדי לכפר על ישראל בגלות לפי שמיתתם של בני אהרן מכפר על ישראל מכאן למדנו כל אדם שרבונו שולח עליו יסורין כפרה על חטאיו הם, וכל מי שמצטער על יסורי הצדיקים מעבידתם כחטאיו מן העולם ועל כן ביום זה קורין אחר-מות שני בני אהרן שישמע העם ויצטערו על מיתת הצדיקים ויכופר להם חטאותם, וכל המצטער על מיתת הצדיקים או מוריד דמעות עליהם, מכריז הקב"ה עליו ואומר (ישעי' ו') 'וסר עונך וחטאתך תכופר'. ולא עוד אלא שלא ימותו בניו ועליו כתוב 'ראה רוע יאריך ימים'. עוד אמרו בכל זמן שהצדיקים מסתלקים מן העולם נסתלק הדין מן העולם ומיתת הצדיקים מכפרת על חטאי הדור וע"כ הפרשה של מיתת בני אהרן נקראת ביום הכפורים להיות כפרה על חטאות ישראל, אמר

לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה שמתוך כך יבוא לשמה

"ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו" וגו' (במדבר כ"א ל"ד)

א- ופרש"י ז"ל: שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר ויבוא הפליט (בראשית יד יג) הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדלעומר וחביריו וכו' (נדה סא. תנחומא כ"ה) עכ"ל.

ובדעת זקנים כתב וז"ל: פירש רש"י לכך הוצרך לומר אל תירא אותו, מה שלא הוצרך לומר בסיחון, לפי שהיה ירא פן יעמוד לו זכות מה שהגיד לאברהם אבינו שנשבה לוט (נדה סא). וא"ת הלא כוונתו לרעה היתה כדי שיהרג אברהם ויקח שרה, ו"ל כיון דהצלה באה על ידו היה לו לירא. כמו שמצינו בפרק חלק (סנהדרין קה:) בזכות ארבעים ושתיים קרבנות שהקריב בלק וזכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ שלא נתכוין אלא לרעה לקלל את ישראל וכו' עכ"ל. וכן הביא בשפתי חכמים עיי"ש.

ב- בגמרא בסנהדרין (קה:) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק וזכה ויצאה ממנו רות.

והנה תוספות בברכות (י"ז ע"א) בד"ה העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא כתבו וז"ל: וא"ת האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (פסחים ג:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וי"ל דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנטר חביריו, והתם מיירי שלומד על מנת שיכבדוהו עכ"ל.

וכן כתבו תוספות בתענית (ד' ע"א) וז"ל: ויש לומר דתרי שלא לשמה הוי, דמה שאמרינן לעולם יעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, היינו כלומר כדי שיקרא רבי או כדי שיכבדוהו, ומה שאמרינן הכא כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשה לו סם המות, היינו מי שלמד לקנטר. עכ"ל. וכן כתבו תוספות בכמה מקומות.

ובמהרש"א בחידושי אגדות במסכת הוריות (דף י:) הביא את התוספות בניזיר (כ"ז ע"ב ד"ה שמתוך) שכתבו וז"ל: וא"ת הא אמרינן בעלמא העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, וי"ל דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח לאחרים והכא קאמר שעוסק שלא לשמה היינו לקנות לו שם עכ"ל. וכתב המהרש"א וז"ל: מיהו ההיא דבלק דמיתתיה הכא לכאורה לקפח לאחרים שהרי בא לקלל ישראל? וי"ל שהוא לא בא לקלל את ישראל רק מפני יראת עצמו כמו שכתוב 'וירא בלק וגו' ויגר מואב מפני בני ישראל וגו' והו"ל כמו לקנות שם לעצמו, ודקאמר ביה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ר"ל שמתוך שלא לשמה דהיינו שהביא קרבנות שלא לשמה רק לקנות לו שם זכה שבא לשמה שזרעו דוד ושלמה הקריבו קרבנות לשמה. עכ"ל.

ג- והנה הדעת זקנים והשפתי חכמים מביאם התירוץ שמתוך שלא לשמה בא לשמה גם על עוג מלך הבשן שויבוא הפליט ויגד לאברהם וגו', ושם היה כוונתו רק לרעה כדי שיהרג אברהם וישא את שרה, ועל זה קשה קושית המהרש"א הרי כוונתו הייתה לרעה רק לקפח את אברהם, ובוה אמרינן נוח לו שלא נברא?

ונראה כיון שזכות ההצלה בא על ידו שניצל לוט, בזה אמרינן שאפילו שהיתה כוונתו לקפח את האחרים זה נחשב למצוה שלא לשמה, כיון שהיה תועלת בפועל לאחרים שניצל לוט, אבל במקום שאין תועלת לאחרים בזה אמרינן שאם כוונתו לכבוד עצמו או כיון שמפחד, אז יעסוק שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אולם אם כוונתו לקפח את האחרים, בזה אמרינן נוח לו שלא נברא. ולפ"ז יוצא שאם נותן צדקה לאחרים אפילו שכונתו להתגאות על האחרים, כיון שיש בזה תועלת לאחרים אמרינן שיעסוק שלא לשמה שמתוך כך בא ללשמה אולם בתורה ובמצות שאין תועלת אחרים, בזה דוקא אם כוונתו לכבוד וכדומה אמרינן שיעסוק שלא לשמה שמתוך כך בא ללשמה.

לרפואת יצחק שמואל בן רחל בתשחי"א

לבידורים: 0527626683

אוסף גיליונות | יעלת חן

בְּנֵי יִצְחָק

דרכי עליה למבקשי דעת את ה' ולהידבק בדרכיו
ממשנתו של הגאון רבי יצחק זיסמן זללה"ה ר"מ וממנחילי יראה ודעת בישיבת תושיה תפרח

פרשת חקת גליון מס' 60

בס"ד

ממדבר מתנה

שימצא את הבנת הדבר, אבל קיום הדבר שלא ישתכח ממנו בזה לא סגי ביגיעה אלא בסיעתא דשמיא, ובחינה זו היא בחינת מתנה וע"ז לא סגי ביגיעה אלא צריך לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו והא בלא הא לא סגיא.

וכ"ה ברש"י בעירובין (שם) על דברי הגמ' ממדבר מתנה כתב "אם כמדבר הוא, תורה נתונה לו במתנה ולא ישכח", הרי מבואר שהמתנה בתורה זהו הלאוקמי גירסא שלא ישכח תלמודו.

אך יש בחינה נוספת במתנה שנתבארה בדברי הגר"י בלזר זצ"ל בהקדמת ספרו פרי יצחק שכתב "והנה בענין נתינת תורה אל האדם מצינו שני בחינות, א' בחינת מכר, כדכתיב (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם' וגו', ואמרו חז"ל (ברכות ה.) שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם אדם מוכר חפץ וכו'. ב' בחינת מתנה, כאמרם (גדרים נה.) 'וממדבר מתנה' כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנת לו במתנה.

והנה בהשגת התורה יש שני בחינות, האחד הוא מה ששיג האדם בכח שכלו ותבונתו, וזה תלוי לפי גדולת האדם, ולפי רוב עמלו, כי יותר שיהיה חכם, ויוסיף להיות עמל, ככה ימצא דעת ומטמוני מסתרים, אולם עוד כפלים לתושיה, כי לפעמים יוכל האדם להשיג למעלה יותר מכפי ערך שכלו ותבונתו, בכח הופעת רוח מרום, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב יב.) חכם עדיף מנביא, תדע דאמר גברא רבה מילתא, ומתאמר הלכה למשה מסיני כותיה, ופירש רש"י סברת הלב הבאה לו בנבואה, וזכה להסכים הלכה למשה מסיני.

והנה על דרך זה יש לומר כי מה ששיג האדם בתורה בערך תבונתו ושכלו, זהו בחינת מקח, פרי עמלו ויגיעו, אולם מה שזוכה האדם להשיג בתורה יותר מכפי ערך כח הבנתו ושכלו, הוא גדר בחינת מתנה מנותן התורה יתברך שמו, ליראי ה' הדבקים בתורתו, כי יתן את רוחו עליהם להאיר עיניהם באור תורתו ית"ש.

והנה ידוע כי עיקר השגת התורה הוא רק כאשר זוכה האדם למידת הענוה, ובפרט לבא לבחינה זו שיהיה התורה בגדר מתנה, בודאי צריך להגיע למידה זו להיות עניו ושפל ברוך וכו', וזהו מה שאמרו חז"ל 'וממדבר מתנה' כיון שעושה אדם עצמו כמדבר, שהוא מופקר לכל, תורה ניתנת לו במתנה, שזוכה להשפעת רוח ממרום, לסברת הלב למעלה יותר מכח שכלו ותבונתו" עכ"ל הפרי יצחק.

הרי מבואר שישנם ב' בחינות במתנה, דמלבד מה שע"י ענוה זוכה למתנה שאינו משכח תלמודו [כמבואר בגמ' מגילה דלאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא], זוכה עוד למתנה גם בהבנת התורה שמשגי בתורה יותר מכפי ערך כח הבנתו ושכלו.

ובכדי לזכות למתנות אלו צריך לשים עצמו כמדבר, ונבאר בס"ד את ב' הבחינות של משיג עצמו כמדבר.

כיון שמושגים עצמו כמדבר תורה ניתנת לו במתנה

על הפסוק (במדבר כא יח) "באר הפרוה שרים וכו' וממדבר מתנה" מבואר בחז"ל שמי שמושגים עצמו כמדבר זוכה שהתורה ניתנת לו במתנה, ובביאור 'משיג עצמו כמדבר' מצינו בדברי חז"ל ב' פירושים.

האחד הוא משאחז"ל בגמ' עירובין (נד.) "אמר רב מתנה מאי דכתיב 'וממדבר מתנה' אם משיג אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו".

והפירוש השני הוא משאחז"ל בגמ' נדרים (נה.) "מאי דכתיב 'וממדבר מתנה' וכו', כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנת לו במתנה [מלמד תורה בחנם לכל - המפרש]."

ובגמ' עירובין (שם) איתא "אמר ר"א מאי דכתיב (שה"ש יג) 'לחיו כערוגת הבושם' אם משיג אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה [שאיין בו גסות - רש"י] וכבושם זה שהכל מתבשמין בה [שמלמד תורה לאחרים - רש"י] תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים", והן הב' בחינות המבוארות בגמ' בעירובין ובנדרים על משיג עצמו כמדבר.

הרי מבואר שבשביל לזכות לקבל את התורה במתנה צריך לשים עצמו כמדבר, ובמדבר יש ב' בחינות האחד שישגים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, והשני שישגים עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, ונבאר הדברים בס"ד.

תורה במתנה

הנה מה שהתורה היא בחינת מתנה הוא מבואר בגמ' נדרים (לח.) "אמר רבי יוחנן בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה שנאמר 'ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו'".

ומדברי הגמ' משמע שהמתנה היא מה שאינו שוכח מה שלמד. [ברש"י עה"פ (שמות לא יח) 'ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו' כתב "ככלתו - כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה", ומבואר בדבריו שהמתנה היא בידיעת התורה שאי אפשר היה להספיק ללומדה בזמן מועט כזה, ונראה דתרווייהו איתנהו ועל שני הבחינות יש את המתנה].

ויסוד הדברים מבואר בגמ' נדה (ע:) "מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה וכו' הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו וכו', והא בלא הא לא סגיא", וכוונת הגמ' על זכירת התורה שבשביל שלא ישכח תלמודו צריך להתפלל על כך, וכמבואר בגמ' מגילה (ו:) "אמר רבי יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין וכו', לא אמרן אלא להדודי אבל לאוקמי גירסא [שלא תשתכח ממנו - רש"י] סיעתא מן שמיא היא [ויש יגע ואינו מוצא - רש"י]", הרי מבואר שע"י יגיעה מובטח לאדם

הבחינה הראשונה היא מה שאמרו בגמ' עירובין ומדבר מתנה אם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו, וכרש"י שם פירש שהכל דשין היינו שאין בו גסות הרוח.

באזה"ח עה"פ (שמות יט ב) "ויסעו מרפידים ויחנו כמדבר" כתב (בד"ה ויסעו מרפידים) כי מעיקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת ש-די תורתנו הנעימה הוא השפלות והענוה, כי "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו, ומשים עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר 'ויחנו כמדבר', פירוש לשון שפלות וענוה, כמדבר שהכל דורכים עליו".

וכרוח חיים (א א ד"ה ועוד אפשר) כתב "כי על ידי הענוה זוכה האדם הכל, וכמו משה רבינו עליו השלום שהיה אדון הנביאים ואב החכמים, לא נשתבח אלא בענוה, וכל מה שזכה הוא כעבוד ענותו, ואילו היה עכשיו אדם עניו כמושה, היה ודאי זוכה לתורה בשלימות, וכמאמר חז"ל למה נמשלו דברי תורה למים וכו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, ור"ל כמו המים הולכים ממקום גבוה דרך מדרון למקום הנמוך ושם מתקיימין, אף דברי תורה אין מתקיימין דוקא, אלא במי שדעתו שפלה.

כן נתגלגלה התורה עד משה, שהוא היה העניו מכל, ושפל ונמוך ביותר, וכמו כלי, כל מה שדופנו יותר דק מחזיק יותר, עד שאם תהיה קליפת השום היא כמעט כולה בית קיבול, כן האדם, כל שרוחו יותר נמוך, נשאר ביותר מקום פנוי ובית קיבול לתורה וכו'.

'ורם לבבך ושכחת' (דברים ח יד) ר"ל כיון שגבה למעלה וממילא לא נשאר מקום פנוי לתורה על כן תצא התורה ח"ו, וכמאמר הכתוב (ישעיה יא ט) 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', כמו המים המכסים לים, כמקום שהוא עמוק ביותר, נכנסים גם המים שם יותר הרבה.

ולפי רוב הענוה של משה רבינו עליו השלום כו' ולכך ניתנה התורה לו במתנה, וכמאמר חז"ל 'ומדבר מתנה' אם משים אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו, ואין מקפיד כלל על כבודו, התורה ניתנה לו במתנה ולכן לא היה משה שוכח שום דבר מהתורה, יען שלא הקפיד על כבודו כלל, וניתנה לו "עכ"ל הרוח חיים.

וכדבריו מבואר ג"כ בדברי הגר"א חבר זצ"ל (באור תורה שעל ספר מעלות התורה אות סא) שכתב "וכל מי שהוא עניו ביותר התורה מתגלה לו ביותר, שלכן משה שהיה עניו מאד מכל האדם הוא יותר גדול בתורה מכל ישראל ועל ידו ניתנה וכו', וכן כתיב (איוב כח יב) 'והחכמה מאין תמצא' במי שמשים עצמו כאין".

וכע"ז כתב עוד לבאר את דברי הגמ' בסוטה (יג:) שמבואר שם שכשמשם רבינו נפטר אמרו עליו מלאכי השרת "והחכמה מאין תמצא", וביאר הגר"י חבר זצ"ל (שם במאמרים שבסוף הספר אגמ' נדרים סד"ה עוד איתא שם בפרק קונם היין) "רצה לומר שאי אפשר לתורה וכו' להיות נקנה כי אם במי שמשים עצמו כאין, ולפי שהיה משה רבינו ע"ה עניו מאד מכל האדם, שלכן זכה ונתנה תורה על ידו, לכן נאמר עליו מקרא זה".

ומבואר בדבריהם שלא רק שע"י הענוה אינו משכח תלמודו אלא שמי שדעתו שפלה ורוחו נמוכה זוכה ומקבל יותר משום שהוא יותר בית קיבול לתורה.

וזהו כדברי הפרי יצחק הנ"ל שמלבד הבחינת מתנה שאינו משכח תלמודו כמבואר בגמ' מגילה 'לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא', יש עוד בחינת מתנה נוספת שמשגי בתורה יותר מכח שכלו והבנתו.

הכל דשין בו – בורח מן הכבוד

והנה אמנם הדברים אמורים דרך כלל על מדת הענוה ושפלות הרוח, אמנם נראה דבחינה זו 'שהכל דשין בו' מורה בפרט על בחינה מסוימת במדת הענוה והשפלות, והיא בחינת בורח מן הכבוד שאינו מבקש גדולה ואינו מקפיד על כבודו, ונבאר הדברים.

כתב הרוח חיים (ד סוף משנה א) "וגם לבד שיזהר שלא יהיה לו בלבו שום גאווה וגבהות שלזה כודאי אין שום מבוא בעולם שיזכה להשגת החכמה וכו', כי אם צריך עוד להתרחק שלא יהיה העולם נוהגים בו כבוד, כי אף אם הוא מצד טהרת לבו היה שפל רוח ולב נשבר אך אם בני אדם נוהגים בו כבוד בכל עת ורגע זה ג"כ מניעה גדולה מאוד להשגת החכמה ועבודה וכו', ונראה שע"ז התפלל מר בריה דרבינא (ברכות יז) 'נפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך' היינו שתהיה נפשי נחשבת לכל הבריות כעפר ממש שלא ינהגו בי כבוד ואז יכול להיות פתיחת לב בתורה".

ונראה לומר דבחינה זו של 'נפשי כעפר לכל תהיה' היא הבחינה של 'משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו' דהיינו שאינו מחשיב את עצמו כלפי אחרים אלא הוא מצדו נפשו כעפר וכמדבר שהכל יכולין לדרוש בו, וזכה זוכה ל'פתח לבי בתורתך' שפתיחת הלב בתורה היא הבחינת מתנה שזוכה לה מי שמשים עצמו כמדבר.

ובאמת יחרד כל לב בראותו את גודל המכשלה של בקשת הכבוד, שלא להנם כתבה התורה פרשת המרגלים ופרשת קרח (עי' מס"י סוף פרק יא), אלא ללמדנו שהכבוד מוציא את האדם מן העולם.

והכבוד גורם לאדם לשכח תלמודו כמבואר בגמ' יבמות (קה) "לוי נפק לקרייתא, בעו מיניה וכו' לא הוה בידיה אתא אתא שאל בי מדרשא", ובתוספות ישנים שם כתב (ומקורו בירושלמי שם פ"ב ה"ו) דהטעם דלא הוה בידיה להשיב להם שאלותיהם הוא "מפני שהיו מכבדין אותו מאוד, והיו מושיבין אותו במיטה של זהב, לפיכך לא ידע להשיב להם שהגאווה משכחת לאדם תלמודו", ומוכח מזה גודל הנזק שיש לאדם מן הכבוד ועל כן צריך לברוח ממנו.

והובא (הקדמת הספר תולדות יצחק, להגר"י כהנא, תלמיד הגר"א חבר, בשם הרב דשטוצין ששימש את הגר"ח מוולוז'ין בשנותיו האחרונות) על הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל שבכה על הכבוד שעשו לו כל מיודעיו ומכיריו וכפרט כשבא לוילנא, ועשה כעצמו כמה וכמה המצאות נפלאות לבל ירגיש את הכבוד שעשו לו.

וכן הובא (חוט המשולש תולדות הגר"ע"א בנדמ"ח עמוד רנו ואילך) על הגרעק"א זצ"ל שכאשר נקלע לוורשא עשו לו כבוד גדול, ובכה מאד, ואחר זמן כתב לחתנו החתם סופר זצ"ל "לרוב הכבוד וההדר אשר עשו לי בני ורשא, יראתי פן ידע לי, אך הודות לקל נוסע אנכי לביתי ומשנה לא זזה ממקומה מאוד מאוד הוי שפל רוח".

וכן מסופר על הגר"י בלזר זצ"ל (הובא בתולדותיו בתחילת ספר כוכבי אור החדש) שבשעה שהרימו אותו על כסא ורקדו לפניו ראו איך ששפתותיו רוחשות, וכשהטו אזנם לשמוע, שמעו איך שר לעצמו באותו הניגון ששרו לפניו אך במילים אחרות 'סחבו את הנבילה' סחבו את הנבילה.

וע"י הכבוד שאדם מקבל בעוה"ז מפסיד מחלקו בעוה"ב, כפי שכתב בכתר ראש (אות קלז) "כבוד המדומה זו מדה רעה, ואינו דומה הנכיון בעוה"ב עבור הנאה גולמית של מעדנים, מהנכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית".

והעצה שאדם לא יגיע לגאווה מחמת הכבוד שמכבדים אותו היא להתבונן בחסרונותיו, וכפי שכתב הגר"י מוולאזק זצ"ל (בהקדמתו לנפה"ח) "עיקר הענוה שלא להרגיש מעשיו הטובים שפעל, וערך מעלותיו שהשיג, וכל אשר יגדלו פעולותיו ומעלותיו, ושכלו ירבה להכיר גדולתו יתברך שמו, כן רוח האלקים תוסיף תת כח הרגש חסרונו, ותדמים הרגש עצמות מעלותיו, וכשרואה שמתייקר בעיני אנשים לכבודו, מצטמק עליו המעשה, ומחשב לו חסרונותיו להקטין עצמו, לבלתי רום לבבו". עוד הביא שם את דברי הגמ' ביומא (פז.) על רב "כי חזי אמבונה אבתריה [גדודי בני אדם הולכין אחריו לכבודו - רש"י] אמר 'אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד רואיו יאמרו איו' [סופו כגללו לנצח יאבד, וכל זה אמר שלא תזוה דעתו עליו - רש"י]".

עוד כתב שם (בהגהה) "ודרך דרש אולי כוונה שניה במה שאמר ר"א לתלמידיו הזהירו בכבוד חבריכם שצריך זהירות שלא יוגבה לבו מהכבוד שחביריו נוהגים בו".

ואע"פ שיעצו חז"ל (פסחים ג.) "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה" ונכלל בזה גם ע"מ שיכבדוהו ויחשיבוהו (כ"ה לדעת כמה ראשונים ועי' במס"י בפרק הטהרה), מ"מ צריך האדם לידע שהלימוד שלא לשמה הוא רק אמצעי לעוררו לעסק התורה לשמה, אבל התכלית מול פניו צריכה שתהיה להגיע ללשמה, וצריך שיקבע בלבו שאין זה אלא כרפואה שאף שמתוקה היא אי אפשר להתרגל ולרצות בה תמיד כל ימיו ללא שיעור, אלא רק בשיעור ידוע ולזמן ידוע כפי הצורך עד שיבריא.

והעצה לזה היא משאחז"ל (אבות ב ח) "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצך כי לכך נוצרת", שאף שאתה לומד תורה אך אינך אלא ממלא חובתך שבשבילה נבראת ולמה תחמוד כבוד, וגם בזה עדיין לא עשית כל הצורך וכפי שכתב הרוח חיים לבאר "אל תחזיק וכו' כי לכך נוצרת - כי לפי מדרגתך ידוקדק עמך על השגיאות הקלות והתרשלות הלימוד, וצריך עתה עוד להוסיף לצאת ידי מה שבכוהך לעשות".

כמדבר - שהוא מופקר לכל

ועתה נבאר הבחינה השניה של משים עצמו כמדבר המבוארת בגמ' נדרים "וממדבר מתנה וכו' כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנת לו במתנה" וכפי שפירשו התוס' ורא"ש שם שמופקר לכל היינו שמלמדה לאחרים.

ונראה ביאור הדבר שהטעם שע"י שמלמד תורה תורה בחנם לכל זוכה לתורה במתנה הוא משום דהתורה ניתנה לכל ישראל, וכמבואר בחז"ל (ויקרא רבה ט ג) שאמר אדם אחד לרבי ינאי ירותני גבך, דכתיב "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" ולא כתוב מורשה קהלת ינאי אלא קהלת יעקב, שהתורה היא ירושה לכל ישראל.

ולכך כשאדם מלמד תורה לאחרים זוכה שהתורה ניתנת לו במתנה, משום שע"י שהתורה ניתנת לו במתנה היא ניתנת לכלל ישראל שהרי הוא מלמדה לאחרים, משא"כ מי שאינו מלמדה לאחרים

ומשמרה לעצמו בלבד, אין התורה ניתנת לו במתנה, שהרי התורה ניתנת לכלל ישראל ולא ליחידים.

ובהקדמה לספר שערי חיים (עמ"ס קידושין) הובא בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שמעיקר צורת קבלת התורה היא שהתורה לא ניתנה ואינה ניתנת ליחידים אלא לכלל כולו, שרק הכלל יכול לקבל את התורה והוא מה דכתיב (שמות יט ב) "ויחן שם ישראל כנגד ההר" ופרש"י כאיש אחד בלב אחד.

והן אמנם שישנם יחידים בישראל שדרגתם בתורה מיוחדת ויתירה היא מן הכלל כולו, ועולים במעלתם לאין ערוך בהשגת שפע החכמה, אכן גם הם כל מעלתם ודרגתם היא עבור הכלל וע"י הכלל.

וכן כתיב במשה רבינו (שמות לב ז) "לך רד כי שחת עמך" ופרש"י (ומקורו מגמ' ברכות לב.) "רד מגדולתך לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם". ועד"ז מבואר בגמ' סנהדרין (יא.) ראוי היה שמואל הקטן שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורו זכאי לכך. וכן איתא בגמ' ב"ב (קלד.) "ת"ר שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלוששים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו, שלוששים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינוניים", וכתב הרשב"ם "ראויים שתשרה - אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך".

ומינה נראה שהדרך ליחיד לזכות לשפע התורה והחכמה היא ע"י הדאגה והמחשבה עבור הצבור כולו, שתהא הדעת נתונה להועיל לאחרים ולזכות את הרבים, ובכך ראוי הוא שישפיעו עליו ויתנו לו מן השמים עכ"ד הגר"ח שמואלביץ זצ"ל.

ובאמת עיקר שלמות האדם הוא בהיותו מועיל לאחרים כמש"כ הגר"י וואלזק (בהקדמה לנפה"ח) על אביו הגר"ח "וכה היה דברו אלי תמיד שזה כל האדם לא לעצמו נברא כי אם להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכחו לעשות", והיינו שתכלית בריאת האדם ועיקר שלימותו הוא להיות בבחינת מועיל לאחרים, וכדמיון הלב שכל השיבותו הוא בהיותו ממציא חיים לכל הגוף כך ג"כ האדם שלימותו הוא בזה שמשפיע לאחרים.

ובגמ' תמורה (טז.) איתא "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה', בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה' [שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה - רש"י], ואם לאו עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש, טיפש לזה עושה אותו חכם".

על כן בשביל לזכות לבחינה של תורה ניתנת לו במתנה צריך האדם להתחזק בב' הבחינות של משים עצמו כמדבר, הן בבחינה המבוארת בגמ' עירובין שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, ולנהוג במדת הצניעות שהיא היפך מדת הכבוד, להסתיר עצמו ולא להתבלט שלא יכירו בו ולא ינהגו בו כבוד [ולכה"פ לעורר את הלב לבקש ולהתפלל לזכות לבחינה זו], ובזה לזכות למתנה הנפלאה מכל לקבל התורה במתנה.

והן בבחינה המבוארת בגמ' נדרים להשים עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, ונותן ומשפיע מאשר לו לזולתו, ובפרט בחכמה שמקבל אם משפיע מחכמתו לאחרים, זוהי הסיבה הגדולה לקבל תורה במתנה, ופעמים נדמה לאדם שהוא מפסיד מדאגתו לרוחניות של זולתו, אך אין הדבר כן אלא אדרבה הוא מרויח שמקבל תורה במתנה ומאיר הקב"ה את עיניו בכל הבחינות.

פרשת חקת ~ יבמות קי"א עד קי"ז ~ מבחן מס' 130

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות- "לדעת"-מילוי טפסים. כמובן ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף ז"ל

073-7289669

- שני אחים הנשואים לשתי אחיות אחת קטנה ואחת חרשת, ומת בעלה של קטנה, מה הדין?
 - יוציא את החרשת בגט, ויחלוץ לקטנה כשתגדל.
 - יוציא את החרשת בגט, והקטנה אסורה לעולם.
 - החרשת מותרת לו, ויחלוץ לקטנה כשתגדל.
- אשה שנדרה הנאה מהיבם בחיי בעלה, האם כופים על היבם לחלוץ?
 - בסתמא כופים עליו לחלוץ, ואם נתכוונה למנוע את היבם מבקשים ממנו לחלוץ.
 - בכל אופן כופים עליו לחלוץ, כיון שנדרה תחת בעלה.
 - בכל אופן מבקשים ממנו לחלוץ, כיון שנדרה ממנו הנאה.
- שני אחים הנשואים לשתי אחיות ומת אחד מהם, באיזה אופן צריך החרש לתת גט לאשתו?
 - אם אחיו פיקח, אפילו אם אשת אחיו חרשת.
 - אם אשת אחיו פקחת, אפילו אם אחיו חרש.
 - רק אם גם אחיו וגם אשת אחיו פקחים.
- האם קטנה יתומה או חרשת שנישאו לכהן אוכלת בתרומה דרבנן?
 - אוכלות.
 - אינן אוכלות.
 - קטנה אוכלת וחרשת אינה אוכלת.
- באיזה אופן קטן שעושה איסור צריך להפרישו לכולי עלמא?
 - כשעושה איסור דאורייתא.
 - בעושה על דעת אביו.
 - שתי התשובות נכונות.
- אשה שאמרה בזמן רעב שבעלה מת, האם מותר לה להנשא?
 - אינה נאמנת.
 - נאמנת.
 - מחלוקת.
- באיזה אופן האשה נאמנת לומר שבעלה מת?
 - כשאומרת שהבית נשרף והיא ברחה ובעלה מת.
 - כשאומרת שבאו עליהם ליסטים והיא ברחה ובעלה מת.
 - כשאומרת שבעלה מת והיתה קטטה ביניהם.
- בעל ששלח לכתוב גט לאשתו, וכתבוהו במקום אחר, איזה מקום כותבים בגט?
 - שם מקום הכתיבה.
 - שם המקום ששלחם שם.
 - שתי המקומות.
- האם כלה או חמות נאמנות להעיד זו על זו על מיתת הבעל?
 - שתיהן לא נאמנות.
 - שתיהן נאמנות.
 - חמות לא נאמנת וכלה נאמנת.
- אשה שעד אחד אמר שמת ואח"כ בא עד אחר ואמר שהבעל לא מת, מה דינה?
 - אם נישאת או שהתירה להנשא מותרת, אבל אם לא התירה אסורה.
 - אפילו אם התירה להנשא לא תינשא, ורק אם נישאת לא תצא.
 - אפילו אם לא התירה להנשא תינשא.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- מי שהיה נשוי לשתי חרשות ומת, ובא היבם על הראשונה ואח"כ הוא או אחיו באו על השניה, מה זין הראשונה?
 - צריך להוציאה בגט.
 - מותר לו להשאירה.
 - אם הוא בא על השניה צריך להוציא את הראשונה בגט, ואם אחיו בא על השניה הראשונה מותרת לו.
- באיזה אופן שייך גירושין מדאורייתא, ורבנן תיקנו שלא יועילו גירושין?
 - אם האיש נשא כשהוא פיקח, ונתחרש או נשתטה.
 - אם פיקח נשא פיקחת ונעשית שוטה שאינה יודעת לשמור עצמה, אבל היא יודעת לשמור את גיטה.
 - אפילו אם אינה יודעת לשמור את גיטה.
- באיזה אופן נחלקו אביו ורבה האם חוששים לאדם אחר ששמו כשמו?
 - בגט שנמצא.
 - בשטר חוב.
 - שתי התשובות נכונות.
- באיזה מחלוקת חזרו בית הלל להורות כבית שמאי?
 - האם אשה שבאה ממדינה אחרת ואומרת שמת בעלה.
 - האם אשה שנאמנת לומר שבעלה מת נוטלת כתובתה.
 - שתי התשובות נכונות.
- רשות- לפי הצד שסימנים לאו דאורייתא, מתי מחזירים אבידה מדאורייתא על פי סימנים?
 - כשיש עדים על הסימנים.
 - בסימנים מובהקים.
 - אין מחזירים על פי סימנים כלל.

ההגרלה השבוע

על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:

שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669 | בעמודות 'ג' ו'ד' פלג' (לדעת)
 ✉ במייל: 7692282@gmail.com | ✉ בספק: 0799-414-344
 ✉ במייל: 7692282@gmail.com | ✉ בספק: 0799-414-344
 ✉ בנקודות המצח חוק היסודי כספרי 289-669-0737-4 מסמך 4

ניתן לשמוע שיעורים במשנ"ב ח"ח ואהבת חסד
 בטל: 03-6171132
 וכן שיעורים בהכנה לשלושת השבועות ושיעורים
 על תגילת אוכה בעברית ובאדיש
 וכן שיעורי 'המצית' שבועיים
 בטל: 0733-718-246

לדעת

מכתמים שחעיית חשאי פורסם
 בדף הימי, חפץ חיים,
 אהבת חסד ופשוט

מבחן 7 פ. חוקת כ"ז ס'ין-ג' ממוז

חפץ חיים
 הלכות לשון הרע מכלל ג' סעיף ג' עד כלל ד' סוף סעיף ט'
אהבת חסד
 חלק ב' מתחילת פרק ט' עד פרק י"א "וכבר אמר"

אהבת חסד

האם הלוואה היא חיוב או הנהגה ישרה ומידה טובה?
 א' חיוב כמו סוכה לולב ותפילין.
 ב' הנהגה ישרה ומידה טובה.
 ג' מחלוקת.

מי שיש לו קרובים עשירים שאינם רוצים לעזור, האם אחרים חייבים לעזור?

א' חייבים.
 ב' פטורים.
 ג' אם יש לקרובו סיבה מוצדקת חייבים, ואם לאו פטורים.

מי נחשב "צר עין", שהפליגו חז"ל בגנותו?

א' אדם החושב רק על טובת עצמו ולא על טובת אחרים.
 ב' מי שאינו מסוגל להוציא מכספו עבורו או עבור אחרים.
 ג' מי שעינו צרה בכך שאחרים יהנו מממונו, אפילו אם כלפי עצמו אין עינו צרה.

מדוע בית דין אומרים בעגלה ערופה "ידינו לא שפכו את הדם הזה"?

א' מפני שאם יש רוצחים בעיר בהכרח שהבי"ד לא מעוררים את העם כראוי ללכת בדרך התורה.
 ב' בית דין אומרים זאת כנציגי העיר, אבל דאי אין האשמה בבית דין עצמו.
 ג' הכונה שלא בא לידם ושילחו אותו בלי מזון.

מדוע המונע רחמים מתבירו הוקש לעבודה זרה?

א' מפני שאינו הולך בדרכיו של הקב"ה שהם דרכי הרחמים.
 ב' מפני שכל בטחונו אינו אלא על ממונו.
 ג' מפני שחוששים שהנזקק ילך לעבוד עבודה זרה כיון שלא מרחמים עליו.

על מה כתב הת"ח שצריך להתעורר תמיד ממה שדוד המלך דן למות את גזל כבשת הרש?

א' שאם עונש הגזילה חמור כ"כ, ודאי גם במניעת חסד יש עון גדול.
 ב' שכאשר האדם דן את תבירו לכף חובה גם הקב"ה דן אותו לכף חובה.
 ג' שמי שאינו מרחם על העני זה דבר חמור מאד.

מהי הסיבה הגדולה בכל הסיבות שמונעות את האדם מעבודת ד'?

א' עצלות.
 ב' צרות עין.
 ג' חוסר התבוננות.

חפץ חיים

המספר לשון הרע כדי לצחוק יחד עם תבירו, ואין כוונתו כלל לנגות את המדובר, האם יש בזה איסור?

א' אסור מן התורה.
 ב' אם באמת אין כוונתו כלל לנגותו מזת, אבל בדרך כלל כוונתו גם לנגותו.
 ג' אסור רק מדרבנון.

באיזה אופן המספר דבר שאינו נגות אבל נסכב ממנו נגות, זה בכלל לשון הרע?

א' בכל אופן זה לשון הרע.
 ב' בכל אופן אין זה לשון הרע.
 ג' אם כוונתו שיסובב מזה נגות זה לשון הרע.

באיזה אופן צריך לדון לכף זכות אדם ירא אלוקים?

א' רק בספק שקול, ואם הדבר נוטה לחובה נכון שהדבר יהיה אצלו בגדר ספק.
 ב' אף בדבר הנוטה יותר לכף חובה צריך לדון אותו לכף זכות.
 ג' רק בדבר הנוטה לכף זכות, ואז צד הזכות צריך להיות אצלו ודאי.

מה זוכה מי שדן את תבירו לכף זכות?

א' שהקב"ה ידון אותו לזכות.
 ב' שבני אדם ידונו אותו לזכות.
 ג' שתי התשובות נכונות.

האם מצות "בצדק תשפוט עמיתך" היא חיוב או מידה ראויה?

א' חיוב.
 ב' מידה ראויה.
 ג' בצדיק זה חיוב ובאדם בינוני זה מידה ראויה.

האם מותר לספר על אדם שאינו מכבד שבת כראוי?

א' מותר, כיון שחומר הענין אינו ידוע לעולם וא"כ אין בזה גנאי.
 ב' אסור, כיון שמספר שאינו נוהג כראוי.
 ג' אם מספר שאינו מכבד כלל אסור, ואם מספר רק שאינו מכבד כראוי מותר.

מי שאינו מקיים פסק בי"ד ויש לו על זה הסבר שאינו נכון, האם מותר לספר בגנותו?

א' מותר בכל אופן.
 ב' אם הוא סבור שההסבר שלו נכון אסור.
 ג' אסור גם אם הוא יודע שההסבר שלו לא נכון.

הערה לעיונא מבית עולם התורה

כתב רבינו (הלכות לשון הרע כלל א' סעיף ו') שאפילו אם רואה שאם לא ידבר לשון הרע יסובב לו הפסד גדול בענין פרנסתו, אסור לו לדבר לשון הרע. ויש להתבונן מה הדין באופן שלא יוכרח לדבר לשון הרע, אלא שבאותו מקום עבודה מדברים לשון הרע ודאי יבוא לידי שמיעת לשון הרע, האם גם בזה מחויב להפסיד פרנסתו או לא. ובספר עלי באר הביא מהגהות רעק"א על הש"ע יו"ד סימן קנ"ז מחלוקת אם גם על לאו שאין בו מעשה צריך למסור כל ממונו, זה נפק"מ גם במי שנוסע במותית תכשל בשמיעת לשון הרע, וצ"ע.

מבחן 19 פרשת חוקת

משנה ברורה

מסימן ל"ב סעיף כ"ד עד סוף סעיף ל"ה

אות שנתקלקלה ונראה לעין כל שאין צורתה עליה, האם יש בתיקונה משום שלא כסדרן כשכבר כתב את ההמשך?

- א' כן, אא"כ נתקלקלה לאחר הכתיבה.
ב' כן, אא"כ תינוק קוראה כראוי.
ג' בכל אופן פסול.

אם רגל הק' נוגעת בחלק העליון, האם יש בזה פסול של שלא כסדרן?

- א' לא.
ב' כן.
ג' כן, אבל נגיעה כחוט השערה אינה פוסלת.

האם בהפרדת אותיות מעט שנדבקו יש פסול של שלא כסדרן?

- א' כן, כיון שכשהם דבוקות האותיות פסולות.
ב' לא, כיון ששוארה צורת האות.
ג' בדיבוק כחוט השערה כשר ע"י תיקון, וביותר מחוט השערה פסול בכל אופן.

אותיות של שם שנדבקו, האם מותר להפרידם?

- א' אסור משום מחיקת השם.
ב' מותר.
ג' אם נדבקו בזמן כתיבה מותר, ואם נדבקו אחרי גמר הכתיבה אסור.

אותיות שנמחקו ונשארו רק רושם אדמומית מהתלודה של הדיו, האם יש בתיקונם פסול של שלא כסדרן?

- א' כן.
ב' אם תינוק מזהה את האות לפי האדמומית כשר ואם לאו פסול.
ג' לכתחילה יש להחמיר ובדיעבד כשר.

אות שנכנסה לחלל אות אחרת ולא נשתנתה צורת האות, האם כשר בדיעבד?

- א' פסול.
ב' משמע מהשו"ע שכשר.
ג' אם נכנס לאות שיש לה ג' דפנות כגון ח' פסול, אבל לאות שיש לה ב' דפנות כשר.

כמה רווח צריך להשאיר בין פסוק לפסוק?

- א' כמלוא י' כמו בין תיבה לתיבה.
ב' מעט יותר מכמלוא י'.
ג' לרמ"א צריך להניח יותר מכמלוא י', והאחרונים הכריעו שא"צ.

שמירת הלשון

מ"ושמעתי בשם" עד פרק ב' "זהנה ידוע"

מהי כוונת הכתוב "סור מרע ועשה טוב"?

- א' שלא לדבר לשון הרע אלא לדבר טוב על תביר.
ב' להתרחק מתבורת רשע ולהדבק בצדיקים.
ג' להתרחק מכלל העבירות שבין אדם למקום ולעשות מצוות עשה.

כיצד מבאר הח"ח הטעם למה שאמרו חז"ל שכל המצוות אינם שוות לדבר אחד מן התורה?

- א' מפני שעל ידי הלימוד יבוא לקיום כל המצוות.
ב' מפני שהתורה נעשית ע"י הדיבור שהוא כח רוחני בלבד.
ג' מפני שהתורה זהקב"ה וישראל הם אחד ממש כביכול.

נקודה למחשבה מבית: עולם התורה

א"ת כ"א א"ת

כתב רבינו (הלכות לשון הרע כלל א' סעיף ו') שאפילו אם יסובב לו הפסד גדול בענין פרנסתו וכו', ולא יהיה לו במה לפרנס את בני ביתו, אעפ"כ אסור לדבר לשון הרע, ככל שאר לאוין שמחויב לתת כל ממונו ולא לעבור עליהם. ויש לעיין מאי שנא ממש"כ בכלל י' שמותר לספר לשון הרע לתועלת אם אינו מגזים ויודע הדבר מעצמו ועוד תנאים הנצרכים לזה, ואמאי לא נימא שגם אם הוא עלול להפסיד פרנסתו יהיה מותר לו לספר לשון הרע לפי התנאים שנאמרו שם?

ניתן לשמוע שיעורים במשנ"ב ח"ח ואהבת חסד
בטל' 03-6171132
וכן שיעורים בהכנה לשלושת השבועות
ושיעורים על מגילת איכה בעברית ובאדיש
וכן שיעורי 'תמצית' שבועיים בטל' 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים:
☎ בטל': 0737-289-669 ☐ בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
✉ במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
☎ במייל: 7692282@gmail.com ☐ בפקס: 0799-414-144
📍 בנקודות הפצה ניתן לכתוב: 0737-289-669

עינינו גל

מוציאתה ודאיסות עומק בעולמו של עמלי יורה
מבה ניין לא ראתה

פרשת
חקת

בגלותא שחרות השחר בשבעין שנין בתראין – השכינה צועקת מתוך התגברות החושך בעי שנה האחרונים ר"ל, כמו שחרות השחר קודם היום סיום הלילה – שזה שהשחרוריות של השחר גדולה מהלילה מורה על סיום הלילה, כך כאן מורה על: סיום הגלות קודם הגאולה.

ומסיים שם הגר"א: בההוא זמנא יתקיים בישראל "כמו הרה תקריב ללדת, תחיל תזעק בחבליה, כן היינו מפניך ה' – שזהו כבר הלידה בפועל "ועל כן נקוה לך ה' אלקינו" – שאין מי שיכול להושיענו בשעה קשה זו וזולתו ית"ש ובהון אילת אעילת רישא בין ברכהא כו' דאינון נצח והוד כו' – שהטעם שמכניסה ראשה בין רגליה משום שהלידה תלויה בתלמידי חכמים. עכ"ל הגר"א עם בי פשוט.

ולכן כשזוכים אנו לריבוי תורה מבהיל, בהצפת ספסלי בית המדרש, ישיבות קטנות וקטנות, והיכלי הכוללים בכל קצוות הארץ, בשיא פריחת ושגשוג קהילות הקוד', בתורה ועבודה ויראת ה' להפליא, ממילא כוח הקדושה מתרבה והולך בארץ לאין שיעור, עד שכבר מגיע מצב שהרע אינו יכול לשלוט על הקדושה, כי כל ממשלה חילונית ששולטת חלילה וחס, ואפי' המינורית ביותר, גם היא בוודאי מרכבה גמורה לסטרא אחרא, מפני שהיא מסמלת את הנחש עלי צור שסותם את שפע מי התורה מלנבוע, ואם נזכה, אזי רק חכמי התורה לבדם ינהיגו את כלל ישראל, כפי שבעת בנין ביהמ"ק, שעל הר המוריה, שמשם יצאה הוראה לישראל, שלטה לשכת הגזית, שאך על פיה נחתכו כל ענייני ישראל.

ג. ומעתה אם חפצים אנו שכבר יפציע אורו של משיח, ויסתיים הגלות המרה הזאת, צריכים אנו להתגבר בתורה ביתר שאת, שרק בה תלוי זירו הגאולה, ובה יצאו מהגלות ברחמים גדולים. ואם עד כה היו מנופפים הכרוזים בסיסמת "כל קול קובע" ביחס ליחסי הכוחות בתוך הממשלות הללו שהושתתו על חילוניות והיפך התורה, אזי עתה צריכים לזעוק את הסיסמה הזאת על הקול קול יעקב, שכל עוד קול גמרא, קול משנה, קול הלשון, קובע ומכריע את זירו מהלך הגאולה, להאיר את אור התורה בכל קצוות תבל בלי גבול.

ובסוף ימי מרן שר התורה זללה"ה, ניגש אליו מנהל של תלמודי תורה בב"ב ובדרום, והשאלה היתה אם להעביר את המחנך של כתה ח' מב"ב לדרום, או לשמוע את טענת המנהל בב"ב, שכל ההצלחה של הת"ב בב"ב עומדת עליו, ומרן פסק: "שיעבור לדרום!" ותוך כדי שהוא מניף את ידו הקדו' בסיבוב נימק: "צריכים שתתמלא כל הארץ בתורה!"

כל קול קובע...

א. בוודאי אי אפשר להבטיח שלא תקום יותר ממשלה חילונית בארץ ישראל. אבל אולי אפשר להסביר למה זה קורה, שבתום שבעים שנות שלטון חילוני (תש"ה-תשע"ח) נבצר מזה, למרות רוב מאמציהם, להצליח להקים ולבסס ממשל נורמטיבי, מתוך תפילה, שאכן שוב לא יצליחו עוד להעמיד כאן בתוככי הקודש ממשלה חילונית, ככל שתהי'.

וביאור הדברים כך הוא. המציאות הזאת שנאלצים אנו לבחור בנציגים חרדיים, ולשלוח אותם לתוך הרפש והבוץ החילוניים בכדי להגן על האינטרסים החרדיים הבסיסיים, היא מציאות קשה מנשוא, שנותנת במידה מסויים אישור וכוחניות לאותה חרפה נוראה, בה מושלים אנשים שפלים, מרשיעי ברית, פורקי עול תורה ומצוה, ונעדרי זיק יהדות, על כל קהילות הקודש, עם ה', עמלי תורה בקדושה וטהרה יומם וליל, והם מנהלים אותנו, מחוקקים חוקים ומחליטים החלטות ונותנים הוראות, והקדושה רמוסה תחת רגליהם.

ב. וזה עומק חטא מי מריבה כמבואר בזה"ק שע"י נחש עלי צור, שהסט"א סותם את אותו סלע, שממנו צריכים לשפוע ולנבוע מי התורה, והוא הסוד הנרמז בדברי חז"ל אודות האילה שרחמה צר, ובחבלי לידתה צווחת שבעים קולות שרמוזים בשבעים תיבות דמזמור יענך ה' ביום צרה שהם כנגד שבעים שנה אחרונות, עד שבא נחש ומכישוה, ויולדת את המשיח, וז"ל הגר"א ע"פ דברי הזהוה"ק: בההוא זמנא אתפתחת לאולדא משיח – הגיע השלב השלישי שהוא הלידה בפועל בגין חבלים ודחקא דצדיקא ומארי מדות מארי ריזין דאורייתא כו' שנאי בצע, דדחקא לון שעתא, והאי הוא דאוקמוה מארי מתניתין: דור שבן דוד בא, אנשי חיל יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, ויראי חטא ימאסו כו' – ומבואר שם בהמשך שהיוקר יאמיר ולא יהיה להם פרנסה ומאינון קלין דיהבת – ומאלו השבעים קולות שתצעק השכינה דאינון שבעין לקבל ע' תיבין דיענך ה' יום צרה, שהוא על לידת האשה – דגם הגאולה נמשלה ללידת האשה והוא ע' שנין דחבלי משיח – דמה שנקרא כאן ע' קלין הכוונה לשבעים שנה של חבלי משיח כמו"ש בפ' משפטים דף קי"ט ע"ב שחר אקדים ליומא דפורקנא כו' דאינון ע' קלין דצווחת אילת השחר על בנהא, דאתתקף עלייהו קדרותא

חמתו על ישראל כשיהיו חוטאים. (כמו שהביא במקום אחר דברי חז"ל שהטעם שמושה רבינו לא יכל להיכנס לארץ ישראל מפני שאילו היה משה בונה את ביהמ"ק לא היה נחרב לעולם, ואז כלל ישראל היו צריכים להכרת לגמרי ח"ו על עוונותיהם).

וכיון שתיוקון הדבר יכל להעשות על ידם ולא עשאוהו, נחלט הדבר, ואמר הי"ת - "לכן", פירוש בשביל זה, גם לשון שבועה ש"לא יביאו" וגו', כי ראה הי"ת מה שעתידין לעשות באחרית הימים בארץ ישראל, וכמו שאמר להם משה עצמו (דברים לא) "ידעתי כי השחת תשחיתון", ולזה אם יכנס משה לארץ ויבנה בית המקדש יצטרך ה' להשליך עליהם חמתו כשירשיעו ולא על בית המקדש ויכלו כלל ישראל ח"ו, לזה אמר לכן לא תביאו וגו', ודקדק לומר את הקהל הזה, אמרו במדרש (שם) הקהל הזה אינכם מביאים, אבל אתם מוכניסים את כל ישראל לעתיד לבוא, דכתיב "וענתה שמה כימי נעוריה" זה משה ואהרן ע"כ, ומתוכיות הדברים נשמע, שאם היו מקדשים שם שמים לעיניהם היה הדור ההוא כדור שבן דוד בא, שיעביר ה' את רוח הטומאה ומלאה הארץ דעה את ה'...". עכ"ד האור החיים הנפלאים.

ב. מבואר כאן יסוד גדול, שכאשר אדם יכול לעשות איזו פעולה שיכולה להביא לחיזוק גדול ולקידוש ה', אבל יש לו חשש שהדבר יביא לחילול ה', ומחמת כן הוא נמנע ולא עושה את הפעולה שיכולה להביא לחילול ה', זהו חטא מי מריבה לפי האור החיים, ולמשל אם הוא מארגן כנס גדול שיכול להביא לחיזוק גדול, והוא חושש שבסוף אנשים לא יגיעו, והרבנים שהוא מביא יתבזו ויהיה חילול ה', אי"ז נכון להימנע מארגון הכנס מחמת החשש לחילול ה', כי מותר ונכון לקפוץ לאותה פעולה שיכולה לקדש את ה', ולקוות שאכן יתקדש שם שמים כי הקב"ה כבר ידאג לשמו הגדול.

וכאשר פתח מרן הגרא"מ שך זצ"ל את דגל התורה, הוא לקח סיכוי עצום שלא יעברו את אחוז החסימה, ומי שזוכר היה אז מתח האדיר בכל קהילות האברכים, שח"ו לא יגרם חילול ה', אבל לקח את הסיכון וזכה שאכן נתקדש שם ה'. שכאשר מתכוונים לשם ה', משמים מסובבים שלא יהיה מזה שום נזק וירבה כבוד ה'. וכן בכל ישיבה, כולל, וקהילת בני תורה שפותחים, יש פחד שמא אחרי שיצאו בפירסום, יתגלה שלא ניתן להעמיד את המקום כראוי ויצא חילול ה', אבל ח"ו להמנע מחמת כן מלפתוח לייסד ולפעול להקמת עוד היכלי תורה וישיבות, שכשחפצים לקדש שם שמים ומתחזקים באמונה, הקב"ה עוזר שאפי' בלי גאונות, ואפי' כששונים פרק אחד לסתם סלע, יוצאים מים להשקות את העדה... וזהו גדר דור שבן דוד בא שמתאמצים בקידוש ה'.

א. בענין "חטא מי מריבה" יש בראשונים אריכות רבה, והאור החיים הקדו מנה בפירושו עשרה מהלכים מדברי רבותינו, ודן מה שיש לדחות בכל אחד מההלכים, ואח"כ נקט מהלך יפה שמבואר בו יסוד עצום, ונביא עיקר דבריו.

הנה אמרו חז"ל (ילקו"ש תשסד): "יען לא האמנתם" וגו' ארבעה חטאות כתובים כאן, "לא האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מריתם", **לא האמנתם** - שלא אמרתם לכם להכות והכיתם. **לא קדשתם** - להביא מים מכל סלע שרוצים, **מעלתם** - שאמרתם המן הסלע הזה. **מריתם** - שאמרתם לכם ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ועברתם על דברי, עכ"ל. ומבאר דמה שאמר הקב"ה למשה שיקח את המטה בידו, היה נדמה למשה שנצטווה ליטול את המטה לצורך ההכאה, אבל באמת כל כוונת הי"ת היתה שיאחוז במטה להורות שנשלח מאת ה', ושיש בידו כוח עליון נורא, ובפועל היה יכול להוציא מים ע"י שישנה על הסלע פרק אחד, שבעצם הדיבור הזה, היה יכול לצאת מים מן הסלע.

ומה שאמר הקב"ה והוצאת להם מים מן הסלע, נתכוון במאמר זה לומר שיוציא להם מים אפילו מסלע אחר שהם בוחרים וחפצים בו שיוציא להם ממנו מים, אבל משה הבין שהכוונה בדווקא לבארה של מרים שהוא סלע מסויים שהיה רגיל להוציא מים עד שנפטרה מרים אחותו. וזה בי טענת לא קדשתם, דהיינו שלא הסכמתם להוציא להם את המים אלא מסלע מסויים, ולא מאיזה סלע שיירצו ויבחרו.

ולבסוף מבאר האור החיים מדוע קצף עליהם ה', שכיון שמאנו לעשות קידוש ה' לכן לא ייכנסו לארץ, ומה ענין העונש המסויים הזה לחטא של מי מריבה, וביאר חז"ל: "יען לא האמנתם בי להקדישני" פירוש, אתם חששתם שהסלע לא יתן מים, אלא כאשר זה יהי הסלע הידוע ורק בהכאה, ומנעתם קדושת שמי להקדישני בהוצאת מים מסלע אשר ירצו הם, ובלא הכאה, שבזה היה ה' מתקדש לעיניהם כשיראו שאפילו הדומם כל שהוא מפליא לעשות בדיבור לבד, ובהערה בשנות עליה פרק אחד, והיה לכם לבטל את חשיכם, כלפי עוצם האמונה שהייתם צריכין לעשות...".

ומסיים האור החיים: "ועומק הדברים הוא, שאם היו משה ואהרן עושים קידוש ה' הגדול באמצעות שהיתה העדה גם כן כולה שלימה וצדיקה, היו מחליטים אמונת ה' בלבם שלימה והיו מגרשים מהם חלק הרע והיה כח בהם להעמיד אמונתם לדורי דורות, ומעתה היו משה ואהרן נכנסים לארץ והיה משה בונה ביהמ"ק ואין חשש להשלכת

א. בפרשתנו נאמר עשה לך "שרף" ושים אותו על "נס", והיה כל הנשוך וראה אותו "וחי", ובמטה משה (הל' חנוכה סי' תתקפ) כתב: המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר של חנוכה, ושעשה נסים, ושהחיינו. וסימן לדבר, עשה לך "שרף" (להדליק נר ששורף) ושים אותו על "נס" (שעשה נסים) והיה כל הנשוך וראה אותו "וחי" (שהחיינו). נמצא שבפסוק זה נרמז נס חנוכה, שנוצחו היוונים שהם כנחשים. ומצינו גם בחלום של דניאל, שגלות יון נמשלה לנחש, כמבואר שם שראה את כל ארבעת גלויות בדמות פסל גדול שראשו זהב וכתפיו מכסף "וירכתיה די נחש" ורגליו מחרס וברזל, ובפתרונו הראשון מזהב במלכות הראשונה בבל, והכתפיים מכסף במלכות השניה מדי, והירך נחושת במלכות שלישית היא מלכות יון, דכתיב: "ומלכו תליתאה, אחרי די נחשא, די תשלט בכל ארעא". ונפלא לפ"ז הרמז בפסוקינו לשלשת הברכות שתיקנו במצוות נר חנוכה אשר מציינת את הנצחון על היוונים, דכמו שהשרף הזה שהניח על הנס הביא להצלה מהנחשים שבמדבר, כך ג' הברכות של הדלקת הנר, מבטאים את ההצלה מהנחשים היווניים. ומענין שהמשנה מצרפת את סגנון נס הרפואה הזאת מן הנחשים, לסגנון נס ההצלה מעמלק, כדאי' במשנה בראש השנה (ג,ח): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" וגו' (שמות יז) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה...? אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלין, כיצא בדבר אתה אומר (במדבר כא) "עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי" וכי נחש ממית או נחש מחיה...? אלא בזמן שישאל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים". ולדרכינו שעסק הנחשים הוא רמז להצלה מהיוונים, יוצא כאן יסוד שהדרך לזכות בנצחון על יון ואדום, הוא בדווקא ע"י שמסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין ליבם לאביהן בשמים. וצריך להבין מדוע בדווקא הנצחון על עמלק ויון תלויות בהשתעבדות מוחלטת לאבינו שבשמים, עד שהיו צריכים למצוא רעיון איך לגרום לכלל ישראל את ההשתעבדות הזו, במלחמת עמלק ע"י שמשה רבינו מרים את ידיו, ע"י שאהרון וחור תומכים בידי משה ומזה, ובמלחמת יון נרמז המהלך הזה באותו שרף שהעמידו אותו על נס, כדי שינצלו מן הנחשים, לרמז שהנצחון על היונים הוא באותו הצורה.

ומצינו עוד קשר ושייכות בין גלות יון לגלות אדום, דהנה ארבעת גלויות נרמזו בפס' "תהו ובוהו, וחושך ע"פ תהום" ודרשו חז"ל תהו כנגד גלות בבל, בוהו כנגד גלות מדי ופרס וחושך כנגד גלות יון שהחשיכה את עיני ישראל בגזרותיהן, ותהום כנגד גלות אדום שהיא כתהום הזאת שאין לה חקר. ומבואר שה"חושך" הוא "על פני תהום", דהיינו יש כאן שני עניינים שפועלים יחד, שהחושך הוא על גדות התהום, והביאור בזה, שאע"פ שחושך בכל מקום הוא חמור, אבל שבעתים הוא אסון במקום שיש תהום, שכאשר שורר על פני תהום חושך וערפל, בקלות נופלים לתוך עמקי התהום. וזהו העיוות של חכמת יון שמייצרת כל מיני תיאוריות של חיים, ועל התיאוריות שלהם צומחת ופורחת תרבות אדום הקלוקלת, וכששניהם מצטרפים ביחד, נעשה שיטה ודרך מכל התועבות והקלקולים הנוראים של עמלק ושל אדום. ובמצב של חושך כזה אכן אין עיצה, אלא לשעבד ליבנו לאביו שבשמים, והוא הסימן שנתנו חז"ל (סוטה מט,ב) לפני שיבא משיח: חכמות סופרים תסרה, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו... פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים. ע"כ. וכבר ביארו בזה, שאי"ז רק עיצה בעלמא, אלא שזהו הסימן האחרון, שמגיע מצב בו מבינים שהדרך היחידה לשרוד את סוף הגלות אדום, בה מתערבים יחד הכוחות של יון ואדום ונעשה חושך על פני אדום, רק ע"י השרף שעל הנס, וע"י ידי משה, שמזכירים לנו את חובתנו כעת, לשעבד את ליבנו לאבינו שבשמים. ולכשתמצי לומר נוכל לרמז ששני דברים אלו, מופיעים בצורה מסויימת בדורינו, שמחד שוצף כעת הגל השישי של הקורונה, שאומרים ששורשו מארס נחשים, והנה כל בני העולם כבר קלטו והפנימו שלכל חכמי יון שבדורינו אין מה לעשות נגדו, שכל מיני חיסונים, בדיקות ותרופות, לא הצליחו למגר את החיידק הזעיר הזה, שאולי לא נברא אלא בכדי לשעבד את כלל ישראל לאביהן שבשמים, ומגל לגל, ככל שקולטים שאין לרפואה מה לעשות הוא הולך ונחלש, כי תרופתו האמיתית, היא לשעבד את הלב לה, ואז - וחי! מאידך עומדים על עולם התורה ערב רב ועמלק, שהדרך היחידה לנצח אותם, לא בקואליציות חזקות, ולא במלחמה פיזית והפגנות, אלא אך ורק ע"י המשך עמל התורה, שהוא בחינת "ידי משה" שעושות מלחמתה של תורה, את והב בסופה, הם הידיים שהורידו את הלוחות, והיא היד החזקה שעשה משה לעיני כל ישראל... כן יזכנו הי"ת להנצל מהם.

ניסיון העושר (5)

א. כבר הרבה הארכנו אודות פרטי ניסיון העושר בסדרת מאמרים זו, וכבר פרטנו חלק מהקשיים והסכנות שקיימות בזה, וכן הדגשנו שניסיון העושר הוא לא רק לעשירי עולם שמתגוררים בחוילות פאר, אלא כל משפחה שכעת למשך איזה זמן שרויים ברווחה כלכלית, וידם קלילה על ההדק בקניות והוצאות כאוות נפשם ונפשות ביתם... מתבוססים הם מבלי משים בביצת העושר, שסוחבת את האדם לתוך הבלי עוה"ז, ומרחיקה אותו אט אט מבורא עולם, ומבזזת את שכרו בעוה"ב על הנאות חולפות מתכלות וגם אווליות.

ועתה נבא לענין אחד שנוגע הלכה למעשה ממש, והוא השיבוש והעיוות אשר הולך ומתאזרח בלב טועים, שכאי מסלול של מחשבים וכדו' אמור לשדרג אותם בשידוכים.

ונבאר כמה שיבושים זה כולל. ראשית הרי כולם יודעים לדקלם את החז"ל של ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול מכרזת בת פלוני לפלוני... אבל אם נחשוב טיפה מה זה אמר, נוכל להרגע ולהיות בשלווה. כי הרי לא מכריזים שם הגבלות: בת פלוני בכירה בהי-טק לפלוני בחירי ישיבה איקס... אלא מכריזים את השם הסתמי עם השם הסתמי!

ויסוד זה מיוחד מאד בדברי הגר"א (היכל ה' דפקודי), וז"ל: "בטחו בו בכל עת" הוא סוד הזיווג שנקרא 'כל' ועת... ואמר שיש לבטוח בזה על ה' (ולכן הדגיש הפסוק בטחו בו בכל עת שיש ענין בטחון מיוחד בנושא של שידוכים) כמ"ש (מועד קטן יחב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שמה' אשה לאיש, מן התורה מה' יצא הדבר, מן הנביאים ולא ידעו כי מה' הוא, מן הכתובים ומה' אשה משכלת, וכמ"ש "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" שהוא הזיווג שנקרא "בנין בית" כידוע, ואמר אם ה' כו' ש"שוא" הוא עסק בני אדם בענין הזיווג שהכל הוא מאת ה', וזהו שנא' "אך הבל בני אדם כזב בני איש" (שזהו כענין שנאמר "שוא עמלו בוניו בו"), עכ"ל הגר"א.

ב. כמזכיר זה חיזוק רב גם להורים! שהרי אם נשאל אברך שחיתן, נו, איך מחתנים?? כולם עם אותה תשובה: רואים עזרה פלאית מעל הטבע!! וגם הדחוקים ביותר מודים בפה מלא כי בנוגע למופת נשואי הילדים רואים סיעתא דשמיא פלאית המלווה אותם בכל צעד ושעל. ואף אחד אינו יודע להסביר איך וכיצד ומהיכן נחתו עליו הסכומים הנדרשים.

ואע"פ שכל פרנסתם של האברכים בניסי ניסים ממש, בכל זאת מה שיש מציאות כזאת של אברך שמחתן ילדים ומ"מ נשאר בכולל, זה פלא מעל כל הפלאים שיש בעולם (וכמאמרו הידוע של האדמו"ר מסטמאר שנס אחד אי אפשר

להכחיש, והוא: שבארץ ישראל כל הציבור החרדי רוכש דירות לילדיו). ובמשך החיים, אולי עוד יכול איזה אברך להתעלם מהניסים שמקיפים אותו, אבל כשמגיעים לפרק הנישואין מוכרח להתרומם לגובה ולהבין שהוא במהלך אחר לגמרי.

ואל יאמר אברך אין אני בדרגה! כי זה אפשר לומר בדבר שתלוי בהחלטתו, שידוע שאין כדאי לקפוץ לדרגה שאינו אוחוזה בה כלל כי תיכף יפול, אבל כאשר העמידו אותו מול איזו מציאות, אזי בוודאי ששם אוחוזה, וזהו מקומו האמיתי, והרי את הילדים בורא עולם נתן לו, ואת צרכיהם עד עתה ג"כ נתן לו, א"כ גם את חתונתם יתן לו. וכמו בשעת לידה כשמושהו נתקע, מבין שאין ברירה אלא לפנות להי"ת, כך כשעליו לחתן ילד, פשוט שיכול להתרומם טפח וטפחיים מעל הקרקע להגיע לאמונה חושית - שהכל הוא מאת ה'...!

ועכ"פ יוצא לפי דברי הגר"א, שמיותר לגמרי השתדלות בעבודה "קורעת" ומכניסה, כי בלאו הכי הכל מעת ה' לבד, וניתן לראות זאת עין בעין איך שנגמרים כל מיני שידוכים מופלאים שאיש לא נתן להם סיכוי, ולא מוצאים התאמה לא בגובה, לא בכסף ולא בסגנון המשפחות... ובכל זאת הכל הסתיים על הצד היותר טוב, וחיים באושר כל ימיהם!

ג. שיבוש שני, הרי לפרנסה החודשית ברוב המסלולים ניתן לקבל משכורת יפה שיכולה לפרנס בכבוד, אך עדיין לא בשביל רכישת דירה במרכז חרדי, בב"ב ירושלים... לכן פורחים מסלולי המחשבים. אז הנה למרבה האירוניה יוצא שיהיה זוג נפלא שייעדו להם גדולות בבניית בית של תורה, אבל בפועל בגלל השאיפה לדירה במרכז, הם עמלים יומם ולילה לאסוף פרוטה לפרוטה, לא על מנת לבנות בית "של תורה" אלא בשביל לבנות "בית"! בית של מרכז, וזה הכל!

אז נכון שיש משפחות שהתרגלו שהנשואים גרים לידם במרכזים חרדיים, ואף שמיום ליום הולכים וגדלים קהילות הקודש בכל קצווי הארץ, ובכל הפרינקטים הכי מרוחקים, ע"י אברכי משי, ת"ח ובני עליה מפוארים, ששיגם ושיחם בהיות הש"ס. בכל זאת יש שרואים זאת כקריטי להתגורר בשכונות החרדיות הותיקות, ובורא עולם דואג גם להם. אבל יש להזהר הרבה, שלא להגרר להעמיד את כל הבית בטירוף של לחץ ועומס עבודה יומיומי, באפס חופשים עם תחרות הזויה, רק בכדי להגיע לבית מכובד עדכני ומאובזר.

ד. שיבוש שלישי ולא אחרון... מי הבטיח שהמסלול יביא עבודה?? הרי פעמים רבות המסלול התאים, אבל העבודה בכלל לא, ואז מנסים לעשות הסבת מקצוע... מה נגיד, טוב יש לנו בטחון שנמצא עבודה. אז נסמוך ישר עליו ונבטח בו שהוא יצליח להצמיח פרנסה ודירה, מכל מסלול שיהיה...!

נושא הגיליון

'בדיקת מזוזות ישנות'

וְכַתְּבֶתֶם עַל מְזוֹזוֹת בְּיַתְּךָ

תקציר: במסגרת סדרת הגיליונות בנושאי כשרות סת"ם, נושא הגיליון הראשון (מספר 358) הגהת סת"ם. נושא הגיליון השני (מספר 359) 'בדיקת תפילין ישנות'. נושא הגיליון הנוכחי (מספר 360) 'בדיקת מזוזות ישנות'.

כעבור איזה פרק זמן קבעו חז"ל לבדוק את המזוזות - של יחיד ושל רבים, ומה הדין בזמננו? האם צריך לבדיקה מגיה מומחה בחסידות ויתירות? כשמוריד לבדיקה האם חייב להניח מזוזה אחרת בינתיים? והאם יש לברך בשעה שמחזיר את המזוזה לאחר הבדיקה?

1. מועדי הבדיקה

יחיד ורבים: מבואר בגמ' (יומא דף יא.), ונפסק ברמב"ם (הלכות תפילין ומזוזה פרק ה הלכה ט), ובשו"ע (יו"ד סימן רצא סעיף א), מזוזה של יחיד צריך לבדוקה פעמיים בשבוע (=7 שנים), ושל רבים צריך לבדוקה פעמיים ביובל (=50 שנים).

וכתב הגר"ח קניבסקי זצ"ל (פרשה פתוחה מזוזה פרק ב הלכה טו, מסכת מזוזה סימן רצא ס"ק ג, מסכת מזוזה פרשה סדורה אות ע), שכך דעת רבי שמעון בברייתא (מסכת מזוזה פרק ב הלכה טו) לגבי של רבים פעמיים ביובל שיבדוק פעם אחת ל-25 שנה, וממילא פעמיים בשבוע פירושו פעם אחת ל-3.5 שנים, והטעם שלא פירש בשל יחיד פעם ב-3.5 שנים, ושל רבים פעם ב-25 שנה, כיון שלא רצה להאריך. וכן נקט בספר יוסף אומץ (אות תעט), והגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי חלק ד עמוד קלז אות יג-יד, עניני יו"ד עמוד ש"ג אות א'), ושו"ע המקוצר (סימן קסז סעיף כד), ושערי המזוזה (פרק כ הערה ב) בשם קונטרס המזוזה (סימן רצא ס"ק ב), שצריך לבדוק אחת ל-3.5 שנים. וכתב בבירור הלכה (יו"ד סימן רצא עמוד תא), אף שמסברא נראה שאין צריך לבדוק בדיוק כעבור 3.5 שנים, מכל מקום לענין דינא קשה להקל נגד האחרונים שכתבו בסתמא לבדוק פעם ב-3.5 שנים.

מאידך בחוט שני (הלכות מזוזה עמוד קלה) כתב ש"פעמיים בשבע שנים" פירושו שלא יעברו שבע שנים בלא בדיקה, וכאשר בדק לפני שקבע אותה בדלת, ובסוף שבע שנים בדק שוב, כבר

דבר העורך

בדיקת תפילין ביום אחד

בו ביום: כל אחד מכיר את המראה המצוי: בפתח בית כנסת יושב סופר ליד דוכן, וכלי מלאכתו עמו, ובקרבתו מתנוסס שלט המפרסם שניתן למסור לו תפילין לבדיקה ולקבלם תזרה עוד באותו יום, כדי שיוכל המוסר להניחם למחרת בבוקר; לפעמים מקבל בודק כזה כעשרה זוגות תפילין לבדיקה.

חשוב לדעת, מה שכתב בספר סת"ם מורה דרך לקנייה, שימוש ובדיקת סת"ם (פרק צ) שלפי קביעת המומחים, בדרך כלל לא כדאי למסור תפילין לבדיקה כשהבודק מתחייב להחזיר את התפילין באותו יום ובודק תחת לחץ, הבדיקה צריכה להעשות במתינות וביסודיות ובהירות הראויה, בלי לחץ לגמור ולהחזיר מיד.

גם כאשר הבודק מעסיק שנים שלשה מגיהים, עדיין הרבה עבודה לפניו; פתיחה, בדיקת הפרשיות והבתים, תיקונים, תפירה, סגירה וצביעה, וההתחייבות שהתפילין הללו (ועוד עשרה כמותן) יהיו מוכנות בו ביום עומדת לו לרועץ. ולכן יש להעדיף בדיקה שאינה מהיום להיום וישאל בינתיים תפילין מגמ"ח וימתין בסבלנות. ואם נחוץ לו לקבל את תפיליו בחזרה בו ביום, יתנם לבדיקה אצל סופר פרטי מומחה, שיכול לקבל על עצמו תנאים אלו.

פעמים רבות מוצגת תעודה סמוך לדוכן המעידה על סמכות המגיה, וכדאי לבדוק האם היא תעודה רק לכתובת סת"ם או גם לבדיקת סת"ם. שכן בכדי להגיה סת"ם צריך תעודה מיוחדת בדירוג גבוה יותר מכותב סת"ם, ולא לכל בעלי הדוכנים קיימת תעודה כזו.

בדיקה הבאה: ישנם בודקי תפילין, שבגמר תהליך הבדיקה מדביקים מדבקה על הנרתיק החיצוני, בדבר מועד הבדיקה הבאה לתפילין, ומציינים את התאריך בו יעבור 3.5 שנים בו כביכול יפוג תוקף הבדיקה וצריך לבדוק שוב. וזה אינו נכון ומטעה את הלקוחות, שהרי אין חיוב לבדוק כעבור 3.5 שנים כי אם בתפילין שמניחם רק לפרקים, אבל תפילין שמניחם כל יום יש להם חזקת כשרות, ואזרבה בדיקות תכופות עלולות לקלקל את הבתים והפרשיות.

וכך צריכים לרשום על גבי המדבקה, שאם לא יניחו את התפילין במשך 30 יום, יש לבדוקם כעבור 3.5 שנים, אבל אם יניחו את התפילין אחת ל-30 יום, אין צורך לבדוק כי אם פעם אחת בשנים רבות.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

את המזוזה ולעיין בכל אות אם היא לא נרקה, כיון שעשו להירקב ולהתבלות באורך הימים. והביא התת"ס, מה שכתב הרמב"ן על הפסוק (דברים פרק ח פסוק ד), שְׁמַלְתָּהּ לֹא בְלָתָה מְעַלְתָּהּ, שאם תכסה את הקורה בשמלה חדשה בארבעים שנה, תבלה אף על פי שאין בה זיעה. ומסיים החת"ס, כל שכן מזוזה שמזיעת החומה והגשמים המזלפים רגילה היא להירקב.

וכן נקטו במשמרת שלום (סימן רצא ס"ק א), ובמאורות נתן (סימן פח ס"ק ד), ובלבושי עוז (הלכות מזוזה עמוד רכת), והגרשז"א זצ"ל (ועלהו לא יבול חלק ב סוף אות קל), שמספיק הגהה של אדם רגיל. והוסיף בחוט שני (מזוזה עמוד קלה) שלא מספיק לבדוק בהעברה בעלמא במבט אחד שאי אפשר לתפוס את הכל, ולפעמים במקום אחד במזוזה מתקלקל יותר, אלא צריך שיקרא את כל המזוזה ויראה שלא נתקלקל שום אות.

ומכל מקום מבואר בפרי מגדים (או"ח סימן לט אשל אברהם ס"ק טו), וספר אגור באהליך (פרק לט סעיף יא), שהמרבח לבדוק על ידי סופר מומחה הרי זה משובח, וכתב בגיליון לענין הלכה על פי מגיהים מומחים, שיש ענין גדול לתת לסופר מומחה, כי קשה לאדם שאינו מומחה, לשים לב האם נתלש צבע שחוררית האותיות, ואם יש תחילת מחיקה שנפרדו איברי האותיות מגוף האות, וחשש חיבור לאותיות אחרות, ובפרט אם רוב המזוזה נראית בסדר לא ידע מה לבדוק, ולפעמים צריך שאלת חכם.

בזמננו: מכיון שמטרת הבדיקה היא לוודא שלא נגנב ולא נרקב, נקטו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק ד דבר הלכה אות נב, ועלהו לא יבול חלק ב אות קל), והגרי"ש אלישיב זצ"ל (וישמע משה פסקי הגרי"ש עמוד שו, מזוזת ביתך אות ד הערה 24, לקט הלכות מצויות במזוזה פרק ד תשובה יא), והגר"ח פ"י שינברג זצ"ל (צאה חלק יג עמוד נג אות א), והשולחן גבוה (סימן רצא אות א), הובא בקול יעקב (סימן רצא ס"ק ב), שכיום שהמזוזה מונחת במקום טוב ושמור, בתוך בית מזוזה אטום למים מפלסטיק איכותי וזכוכית וכדומה, והקלף אינו נוגע במשקוף ואינו נרטב מהגשם, ומוגן גם באמצעות ניילון נצמד, ובמציאות אין חשש נרקב, וגם אין לחוש שנגנב שהרי רואים אותו לפנינו, אין חיוב בדיקה פעמיים בשבוע שאין לחוש שמא נטשטשו האותיות. והעיד הג"ר אהרן גולדברג שליט"א (לרבני הילכתא), שסבו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הקפיד לא לפתוח את המזוזה, וביקש שיתקינו את המזוזה בזכוכית מעין מבחנה סגורה וחתומה.

מאיך לדעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל (לקט הלכות מצויות במזוזה פרק ד תשובה יא והערה ל), והג"ד עזריאל אויערבאך שליט"א (לבושי עוז הלכות מזוזה עמוד רכת), וכן נקט בספר אגור באהליך (פרק לט סעיף ד), שנשאר חיוב בדיקה שקבעו חז"ל גם באופן שהמזוזות מונחות בנרתיק אטום וסגור, כי לפעמים האותיות נסדקות על ידי שינוי קור ותום וכדומה.

3. של רבים פעמיים ביובל

טעם ראשון: פירש רש"י (ד"ה ושל רבים), הביאו הש"ך (ס"ק א), בשל רבים כגון שערי חצירות ומדינות ועיירות רק פעמיים ביובל, כדי שלא להטריחו הרבה, שאם כן כל אחד יאמר שחביריו יעשו.

טעם שני: על פירוש רש"י הקשו בתום ישנים (ד"ה ושל) ותוס' הרא"ש (ד"ה ושל) הובאו בריטב"א (ד"ה ושל), אם משום טירחה מדוע הגמ' מביאה על כך את המעשה של ארטבין שבא לידי סכנה, שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של ציפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז, הרי לדעת רש"י טעם הקולא בשל רבים אינו מחשש סכנה. לכך פירשו בעלי התוס' וכן פירש הראב"ה, שטעם

נחשב שבדק פעמיים בשבע שנים, ולכן הגמ' נוקטת את הלשון 'פעמיים בשבוע' כלומר שלא יעברו שבע שנים בלא בדיקה, ולא פעם אחת בכל 3.5 שנים, וכך יש לפרש גם 'פעמיים ביובל' שמספיק שבדק לפני הקביעות במשקוף, ובדיקה נוספת בסוף חמישים שנה. והוסיף בחוט שני, ששמע שכמדומה כך למד הג"ר משה דויטש זצ"ל, ואפשר שכך למד מתורתו של החזו"א זצ"ל.

ולדעת הגרשז"א זצ"ל (ועלהו לא יבול חלק ב אות קל) ושו"ע המקוצר (סימן קסז סעיף כד), מסתבר שאין צריך לצמצם הזמן, למנות בדיוק ג' שנים ומחצה מהבדיקה האחרונה, שאם כן מדוע נקטו בסתם פעמיים בשבע שנים, ונראה שאם בודק פעם בג' שנים ופעם נוספת בד' שנים, מקיים חובת בדיקה כראוי.

תזכורת: ומנהג מהר"ם מינץ (יוסף אומץ מנהגי פפר"מ סימן תעט, בית ברוך ח"ב קונטרס המזוזה סימן רצא אות ג), והגר"ש דבליצקי זצ"ל (בנתיבות ההלכה חלק מז עמוד 919, דרך ישרה פורים עמוד קעג), לבדוק את המזוזות בכל שנת עיבור בחודש אדר, ובלי זה קשה לזכור מתי צריך לבדוק. ואין קפידא לבדוק מיד ביום שנגמר 3.5 וחצי שנים שהרי אמרו 'פעמיים בשבע שנים'. ויש שהציעו לבדוק את המזוזות בזמן "ביעור מעשרות" בערב פסח של שנה רביעית ושביעית.

אנשי מעשה: כתבו במטה אפרים (או"ח סימן תקפא ס"ק י), ובקיצור שולחן ערוך (סימן קכת סעיף ג), ובשער המלך (שער הראשון פרק א דרוש א) ובספר צוואה מחיים להגר"ח פלאג'י, ובספר עולת החדש (לבעל התשובה מאהבה חלק א סוף דרוש ה), שכל זה מצד הדין אבל אנשי מעשה נוהגים לבדוק את התפילין והמזוזות כל שנה בחודש אלול.

וכתב באור לציון (שו"ת חלק ד פרק א סימן ו) שגם כאשר בודק אחת לג' וחצי שנים, יש ענין לבדוק באלול כדי לקיים מנהג אנשי מעשה, ולכן יבדוק כל שלוש שנים בחודש אלול, ויצוין לעצמו כמה זמן עבר מהבדיקה הקודמת.

2. טעמי הבדיקה

נרקב נגנב נמחק: נחלקו הראשונים בטעם חיוב הבדיקה, לדעת רש"י (יומא יא, ד"ה מזוזה נבדקת), ותוס' (מנחות מג, סוף ד"ה תפילין), ושו"ת בעלי התוס' (סימן עז) בשם מהר"מ רוטנבורג, והרא"ש (הלכות קטנות להרא"ש תפילין סימן לא), טעם הבדיקה מחשש שנרקבה. עוד פירש רש"י שטעם הבדיקה מחשש גניבה. ולדעת הרמב"ם (שם), טעם חיוב הבדיקה שמא נקרעה ממנה אות אחת או נמחקה, מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת.

וכתב הרד"ק (בהגהות כתב יד), הובא בשו"ת ברכה (להתיד"א, יורה דעה סימן רצא אות א), שלפי הפירוש השני ברש"י שנבדקת אם נגנבה, לא צריך לבדוקה מבפנים ומספיק לוודא שלא נגנבה המזוזה, ועל זה סומכים רוב העולם שאין בודקים האם נרקבה. אבל לשיטת הרמב"ם שפירש כפירוש הראשון ברש"י שהחשש הוא אולי הרקיבה המזוזה, צריך לבדוק גם מבפנים, ונכון לכל ירא שמים להתמיר.

ונחלק עליו בשו"ת ברכה (שם), שלא שייך לסמוך על הפירוש השני ברש"י, כי רש"י נקט את שתי החששות, ויש לחוש לשני הטעמים מעיקר הדין ולא מצד חומרא.

קריאה: וכתב החתם סופר (שו"ת חלק ב יו"ד סימן רפג), הביאו הפתחי תשובה (יו"ד סימן רצא ס"ק ג), על פי המבואר ברש"י ותוס' שהבדיקה הוא מחשש רקבון, כיון שמתהילה קודם קביעותה כבר נבדק כדון, שוב לא צריך בדיקה נוספת על ידי מומחה שבקי בחסירות ויתירות, אלא כל אדם יכול לבדוק, אבל צריך לפתוח

ריעותא: כתב הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה חלק יו"ד חלק א סימן קפג), ובספר מעורר ישנים (סימן קעג), והגר"ח קניבסקי זצ"ל (פרשה סדורה סוף מסכת מזוזה ס"ק עא, סימן רצא שער הצינן ס"ק ט), שאם נולד ריעותא בכשרות המזוזה צריך לבדוקה מיד, כגון שירדו עליה גשמים, או שסייד את הבית וקיים חשש שמא נפל סיד על המזוזה, ולכן בעת צביעת המשקוף יש להשגיח שלא יזקו המזוזות. וכעין מה שכתב במשנ"ב (סימן לט ס"ק כו) לגבי תפילין שנפלו למים צריכים בדיקה מיד שמא נמתק הכתב או נתקלקל.

מזוזה חילופית: כשמסיר המזוזה לבדוק, נחלקו גדולי הפוסקים אם צריך להניח בנתיים מזוזה אחרת או לא. לדעת העמק ברכה (מזוזה אות יא), ושבת הקהתי (חלק א סימן רעג), ופתחי מזוזות (ס"ק ב), ושערי המזוזה (פרק א סעיף לא, פרק כ סעיף יב, והביא שם כמה מראי מקומות בענין), המסיר מזוזה לשם בדיקה, אינו מחויב להניח בינתיים מזוזה אחרת במקומה, ולכתחילה ישתדל להחזירה באותו יום. ומנהג הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (רבבות אפרים חלק ה סימן תקמח), כאשר היה צריך להגיה את המזוזות, הוריד את כולן כאחת ומסרן להגהה, ולא חשש במה שהבית יעמוד בינתיים בלי מזוזה.

מאיך לדעת התשובות והנהגות (חלק א סימן תרמג), וספר אגור באהליך (פרק לט סעיף לב, סעיף לה), ודעת קדושים (ס"ק א), ורבבות אפרים (שו"ת חלק ה סימן תקמח), כאשר מגיה ומחזירו מיד אפשר לסמוך על המנהג שלא לקבוע מזוזה אחרת, אבל אם משתהה זמן נוסף יש להניח בינתיים מזוזה אחרת.

5. וצינונו לקבוע מזוזה

ספק: מובא בפתחי תשובה (סימן רפט ס"ק א) דעת הלשון לימודים שאם הוריד את המזוזה למוסרה לבדיקה, יש ספק האם צריך לברך כשחוזר וקובעה. ומבאר הפתחי תשובה שאינו דומה לפושט טליתו או תפילין על דעת לחזור וללבושם, שלדעת השו"ע (סימן ח סעיף יד, סימן כה סעיף יב) חוזר ומברך, ולדעת הרמ"א (שם) אינו חוזר מברך, מכל מקום בדיקת מזוזה גרע, כי שמא נחשב שאין דעתו לחזור ולקבעה, על הצד שימצא פסול במזוזה.

לא לברך: ולדעת הערוך השולחן (סימן רפט סעיף ד), והגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק חלק ח פרק כ אות ה עמוד רנה), והגר"ח קניבסקי זצ"ל (מסכת מזוזה סימן רפט ס"ק ו), ותשובות והנהגות (חלק ב סימן תקנא), אין לברך על המזוזה, שכך הוא הדרך להורידה ולבדוקה ולחזור ולקבעה, אלא אם כן החזירה רק למתרת או בהפסק גדול והיסח הדעת.

ואם קובע מזוזה אחרת משום שהמזוזה הראשונה פסולה, לדעת הערוך השולחן (סימן רפט סעיף ד) מברך על השניה. אולם לדעת המהרש"ג (שו"ת יו"ד סימן ז), והגר"ש ז"א אויערבאך זצ"ל (שיח הלכה סימן כה הערה ז), והגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק שם), ושערי המזוזה (פרק יז סעיף כג), גם אם מניח מזוזה יותר מהודרת אין צריך לברך, כי הברכה היא על קיום המצוה, ולא על החפצא של המזוזה, וכמו במחליף שופר באמצע התקיעות שאינו חוזר ומברך.

באותו מקום: לדעת הגר"ש ז"א אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה הלכות ציצית פרק ג דבר הלכה לה), ותשובות והנהגות (חלק א סימן תרמט), מזוזה שהיתה קבועה במקום ודאי חיוב, אין להעבירה למקום שהוא רק ספק חיוב, כמבואר במשנ"ב (סימן טו ס"ק א) שלא להתיר ציציות מטלית גדול, ולהטיל אותם בטלית של קטן שחיובו רק מדרבנן. והאריך בזה בשערי המזוזה (פרק יד סעיף כ), והסיק שלכן כשמוריד את המזוזות יעשה סימן על כל מזוזה היכן מקומה.

הקולא בשל רבים כדי שלא יבואו לידי סכנה (שמזוזה של רבים יש בה יותר פרסום) הקילו עליהם בבדיקה כמה שאפשר, ולכן הביאה הגמ' את המעשה של ארטבין שבא לידי סכנה.

וכתבו בבירור הלכה (סימן רצא עמוד שעט) ובשו"ת רבבות אפרים (חלק א סימן לד) שגם בזמננו שאין מצוי סכנה, מזוזה של רבים נבדקת רק פעמיים ביובל משום דלא פלוג חכמים. מאיך בהערות הגר"ש אלישיב זצ"ל (יומא דף יא), כתב שיש נפק"מ בין הטעמים, במזוזה של רבים במקום שאין סכנה, לדעת הריטב"א חוזר החיוב בדיקה פעמיים בשבוע כמו בשל יחיד, ולרש"י גם כשאין סכנה חייב רק פעמיים ביובל. הרי שסובר הגר"ש שרק כשיש סכנה בפועל בודק פעמיים ביובל. טעם שלישי: כותב בספר האשכול (הלכות מזוזה דף עו:), מזוזת יחיד נבדקת פעמיים בשבוע, כי אינה נשמרת כל כך וניזוקת מעיפוש ומים, אבל מזוזה של רבים הכל שומרים אותה כשיוצאים ונכנסים, ולכן מספיק לבדוקה פעמיים ביובל.

וכתב הב"ח (סימן רצא ס"ק א), וכעין זה בחתם סופר (שו"ת סימן רפג), ובפתחי תשובה (ס"ק ג), הביאו הגר"ח קניבסקי זצ"ל (בביאורו 'מזוזות ביתך' על מסכת מזוזה סימן רצא אות א), לגבי מבנה גדול שמכיל הרבה בתים, ועושים מזוזה ביחד בפתח הסמוך לרשות הרבים נקרא של יחיד שצריך בדיקה פעמיים בשבוע, וכפי שמדויק מרש"י (יומא יא. ד"ה ושל רבים) שרק בפתח חצירות ומדינות ועירות נקרא של רבים. וכתב בחוט שני (מזוזה עמוד קלו) שמזוזה בפתח חדר המדרגות של הבנין דינה כמזוזה של יחיד, ואילו בפתח בית כנסת או בית מדרש דינה כמזוזה של רבים.

4. כשאין חזקה יבדוק מיד!

חזקת כשרות: הכלל האמור "בשל יחיד פעמים בשבוע, בשל רבים פעמיים ביובל" מתייחס רק למזוזה שנבדקה כדין בשעת קביעותה, ויש 'חזקת כשרות' על המזוזה, אבל באופן שפקע חזקת כשרות של המזוזה, צריך לבדוקה מיד לוודא שהמזוזה עדיין בכשרותה ולא נסדקו או נמחקו האותיות, כמפורט באופנים הבאים.

שינוי מקום: מבואר במסכת מזוזה (פרק ב הלכה ד, והובא גם בפרשה סדורה סימן רצא ס"ק ג), הכל שוין שאם היה מעבירה ממקום למקום, שצריכה בדיקה. וכתב הגר"ח קניבסקי זצ"ל (פרשה פתוחה שם, פרשה סדורה אות עא), טעם הדבר משום שבמקום החדש אין למזוזה חזקת כשרות. ועוד משום שמתקלקל על ידי ההורדה. ולפי טעם זה אפילו אם הורידה על מנת לחזור ולקבעה באותו בית עצמו צריכה בדיקה, ומסיים שבפוסקים לא הובא דין זה כלל. והוסיף, שלפי ברייתא זו הוא הדין אם מעביר פרשיות של תפילין מבית אחד לבית אחר, או ציצית לטלית אחרת צריכין בדיקה.

מקום התורפה: כתב בערוך השולחן (סימן רצא סעיף א) שאם המזוזה נמצאת במקום שיש בו לחלוחית ומצוי בו ריקבון, או בשמש, צריך לבדוקה תדיר לפחות פעם בשנה, וכתב שכך הוא נוהג. וכתב בשערי המזוזה (פרק כ הערה י) שחשש רטיבות מצוי במזוזה בשערי בתים חצרות ומרפסות שעלול להתקלקל מהגשמים, ולעיתים מוצאים שהקלף קרוע ומכווץ, או שנמחקו האותיות.

והוסיף בערוך השולחן וכן כתב בפתחי תשובה (ס"ק א) בשם מהר"י מלכו (כתב יד סימן קמב), שגם אם מצא 3 מזוזות מתוקנות שלא התקלקלו, צריך לבדוק את כולם, ולא שייך בזה חזקה, משום שכל מקום שונה מחבירו.

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. זמני הבדיקה: מזוזה של יחיד שהוחזקה בכשרות, נבדקת פעמיים בשבע שנים, ושל רבים נבדקת פעמיים ביוכל. אנשי מעשה בודקים כל שנה בחודש אלול.
- ב. הגהה: עיקר ההגהה מחשש ריקבון, ולא חייבים לכך מגיה מומחה שבקי בחסירות ויתירות, ומכל מקום יש הידור לתת למומחה.
- ג. רשות הרבים: 'מזוזה של רבים' = שערי חצרות מדינות ועירות, וכן בתי כנסת ובתי מדרש, אבל חדר מדרגות דינו כשל יחיד.
- ד. אין חזקה: נולד ריעותא במזוזה (גשמים, צבע, וכדומה) נבדקת מיד. מעבירה ממקומה למקום אחר נבדקת מיד. מקום המועד לריקבון כגון שמצוי לחלוחית, יבדוק לפחות פעם בשנה.
- ה. בזמננו: כיום המזוזות סגורות ומוגנות ועומדות בחזקת כשרות ואין חייבות בבדיקה, ויש חולקים שגם כיום חייבות בבדיקה.
- ו. בינתים: הסיר את המזוזה על דעת להחזירה אחר הבדיקה, נחלקו אם מותר לשהות כעת בבית ללא מזוזה.
- ז. ברכה בחזרה: כשמחזיר את המזוזה, לרוב הפוסקים אין לברך, ואם היה הפסק והיסח הדעת גדול או שעבר יום יברך, ואם קבע מזוזה אחרת, נחלקו הפוסקים האם צריך לברך.
- ח. העברת המזוזה: אין להעביר מזוזה ממקום שחייב בודאי למקום שחייב רק מספק.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן

הזוכה בהגרלת גיליון 359 בסך 100 שקל מזומן

האברך המופלג הר"ר מאיר כהן שליט"א

כולל 'אור יחזקאל' מודיעין עילית

שאלה: מהו התוקף ההלכתי של הגהת

סת"ם באמצעות מחשב?

האם הגהה באמצעות תוכנת מחשב מהווה תחליף להגהת אדם, האם כיום יש חיוב להגיה במחשב או שהוא רק בגדר המלצה? ומה ההבדל בזה בין חסרות ויתירות לצורת האותיות?

מקורות: שבט הלוי (חלק ז סימן ב); הליכות שלמה (חלק א פרק יב דבר הלכה מספר 131); חוט שני (נושאים שונים סימן לב סעיף יט); להורות נתן (חלק ו סימנים א-ג); מנחת יצחק (חלק י סימן פט); משנה הלכות (חלק יא סימן קיד); באר שרים (יו"ד סימן קה); תשובות והנהגות (חלק ב סימן צט, חלק ג סימן שכז); ועד לשכת הקודש (חלק א עמוד רעו); מסורת סת"ם (מכתבי פוסקי הדור).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית והחשובה מרת רות ע"ה בת הר"ר יעקב

זצ"ל נלב"ע י"ח סיון - "בצל כנפיך יחסיון" ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

אזהרה

המזוזות והפרשיות הפסולים המוכנסים למיכלי הגניזה נשדדים מידי יום ע"י מנלים המוכרים אותם כמהורים לאנשים תמימים

זהירות מרמאים

אזהרת הקדמונים; כאשר מניחים סת"ם פסול בגניזה ליזהר שלא יוכלו הרמאים למוכרו בחזקת כשרים.

לחתוך: כתב בספר קול סופרים (הלכות תפילין סימן א) בשם הפרי מגדים וספר הזכרונות שיעשה קרע בין השיטין שלא יוכלו הרמאים למוכרו ככשרים.

לא לחתוך: מאידך כתב במעורר ישנים (סימן קעד, הובא במסכת מזוזה סימן רצא שער הציון ס"ק ט), שאם מצא פסול במזוזה אין לחותכה משום משחית דברי קדושה, אלא יגנזנה היטב שלא ימצאנה אדם שאינו הגון וימכרנה בחזקת כשרה.

נושא הגיליון הבא:

'דין הגהת מחשב'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב להג"ר בנימין קרלנשטיין שליט"א לרגל הופעת ספרו החדש "ים ודרום ירשה" בענין גבולות ארץ ישראל בליווי מאות תמונות ומפות מדהימות. ניתן להשיג: בחנויות הספרים המובחרות, ובבית המחבר אור החיים 4 קרית ספר.

הילכתא

לדעת לחשוף פהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים יומי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 201

פרשת חוקת

תשפ"ב

ב' כהנים בביכנ"ס אם עדיף שאחד ילך לביכנ"ס שאין בו כהן ♦ הרב אורי יצחקי
הלן בטליתו בלילה (ב) (הרווח וההפסד בלבישת ט"ק בשינת לילה) ♦ הרב אליסף פרלמן
אם יש איסור 'לא תחנם' במניעת סגירת שער החניון לערבי ♦ הרב זאב פראנק
חידושים בטהרת נטילת ידים וט' קבין (נט"י לתוספת קדושה) ♦ הרב חיים הלפרט
שכח יעלה ויבא ונזכר בברכת מודים וחזר ליעלה ויבא במקום לתחילת רצה ♦
ז' היכ"ת דאם לא אמר יעו"י במעריב ליל ר"ח חוזר לראש ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

ביכנ"ס שבו שני כהנים אם עדיף לאחד מהם לילך לביכנ"ס שאין בו כהן כלל

(וכמו שהבאנו שנחלקו בזה הפוסקים), אך י"ל לאידך גיסא שכל המחלוקת רק לגבי חיוב הכהן בברכת כהנים ואם מבטל מצות עשה אם אינו עולה, אבל באיכות הברכה שווה ברכת כהן יחיד לברכת שני כהנים, או דזיל לאידך גיסא כשם שחלוקים בגדרי החיוב והציווי (להך צד דכהן אחד אינו חייב מדאור), ה"ה איכות הברכה חלוקה, דהברכה תלויה בחיוב, וממילא לפי הצד שכהן אחד אינו חייב אלא מדרבנן גם הברכה פחותה מברכת שני כהנים, וצ"ע.

ד. נמצא שספיקא דידן בהוראה לכהן השואל אם לילך לבית הכנסת השני או להישאר בבית הכנסת הראשון, תלויה בשאלה זו אם יש הפרש באיכות הברכה בין ברכת כהן אחד לברכת שני כהנים, דאם שווה איכות הברכה באחד כמו בשנים הרי שחזרה ההכרעה הנ"ל למקומה שילך לבית הכנסת השני שבו יקיים ספק מצות עשה דאור' של נש"כ וודאי מצות חסד וזיכוי הרבים בברכה והשתתפות במצות נש"כ של הכהן, משא"כ בבית הכנסת הראשון לא יקים רק ודאי מצות עשה שלו ושל הקהל, אבל אם איכות הברכה בכהן אחד פחותה מאיכות הברכה בשני כהנים הרי גם בבית הכנסת הראשון מקיים מצות חסד וזיכוי הרבים וישאר בבית הכנסת הראשון.

ה. ובהשקפה הראשונה עלה בדעתי כי נידון זה אם חלות הברכה תלוי בחיוב המצוה, תליא בפלוגתא הפרישה והחזו"א באם הברכה שהבטיחה התורה לשומרי שמיטה "ועשת את התבואה לשלוש השנים" שייכא גם בזמן שחיוב שמירת שמיטה רק מדרבנן, דהפרישה נקט דבזמנה"ז שחיוב שמיטה רק מדרבנן אין הבטחה לברכה המיוחדת לשומרי השמיטה, והחזו"א חלק וסבר שגם בזמנה"ז יש הבטחה וברכה לשומרי שמיטה.

שוב התבוננתי שיש מקום לומר דגם לפי הפרישה דוקא בשמיטה תלויה הברכה בחיוב, אבל בברכת כהנים אין חלות הברכה תלויה כלל בחיוב. והסברא לחלק, דבשמיטה הברכה המובטחת היא על המעשה, דהינו דפשוטות הפרשה היא שהתורה תולה את הברכה בשמירת הציווי, כאילו אמרה התורה "אם תקיים את הציווי תיזכה לברכה", ולכן כל שאינו מצוה אין הבטחה, משא"כ הברכה שמברכים הכהנים את ישראל בברכת כהנים היא מציאות שאינה תלויה בציווי, וכמו שברכת אדם לחברו אינה תלויה בחיוב אלא עצם מה שמברך את חברו גורם להשפעת שפע מן השמים, ה"ה ברכת כהנים, ולא מצאנו בפרשה שהתורה תלתה את השפע הנשפע ע"י הברכה בחיוב לברך, וכל מה שהתחדש בציווי הוא שהכהנים נצטוו לברך והקב"ה הבטיח שכנגד זה יברך את הכהנים או את ישראל (כמבואר בפלוגתא התנאים בחולין מ"ט ע"א ויובא א"ה בסמוך).

ו. ולענ"ד פשטיה דקרא בפרשת נשא קצת משמע כהבנה זו, וכן המשמעות הפשוטה של סוגית הגמרא בחולין דף מ"ט ע"א, וכן

א. בשכונתנו ב' בתי כנסיות סמוכים שמתקיימים בהם מניניו ותיקין, ובאחד מהם מתפללים באופן קבוע כמה כהנים ובשני ע"פ רוב אין אפילו כהן אחד, וכמה פעמים נתבקש אחד מהכהנים שבבית הכנסת הראשון לבא להתפלל בבית כנסת השני כדי לזכות את הציבור בברכת כהנים. והסתפק אם חייב או אם אפילו מותר לו לעשות כן.

ב. ראשית צריך לברר מה החיוב של נש"כ בכהן אחד ואם חיובו פחות מחיוב של שני כהנים, ובפשוטו הוא מחלוקת הטור ורבינו פרץ המובא בריש סימן קכ"ח, ומדברי התוס' במנחות דף מ"ד משמע שלא היה ברירא להו הכרעה בזה אך כתבו דמ"מ חייב לכה"פ מדרבנן, ולהלכה נחלקו בזה הט"ז והפר"ח עם המג"א, דהמג"א ס"ל דאין אחד חייב לעלות ולהט"ז והפר"ח נקטו דחייב, ועיין בפוסקים שדנו לגבי אם כהן אחד שעלה יברך ברכת אקב"ו, ורובם נקטו כהמג"א שיברך (דלא כהלבוש והחת"ס שהסתפקו בזה שלא יברך מחמת ספק ברכה לבטלה), אך המעיין יראה שגם המצדדים לברך סמכו על התוס' במנחות שיש עכ"פ מצוה מדרבנן, דגם על מצוה דרבנן שיק' למימר "וציוונו", וא"כ לעיקר הספק נקטו דהוי ספיקא דדינא, וכן המשנ"ב לא הכריע בזה, ויש לנקוט דהוא ספיקא דדינא.

ג. ונקדים שבפשוטו השאלה רק על הכהן השואל עצמו, אבל אין לקהל זכות לעכבו, גם אין לו להתחשב בכהן אחר שמתפלל בבית הכנסת הזה שע"י הליכתו תתקיים נש"כ ע"י הכהן הנשאר לבדו, אלא כל הנידון בשאלתנו הוא אך ורק לגבי הכהן השואל. ונציע את צדדי הספק.

נראה דמצד מצות נש"כ עצמה הרי ודאי עדיף קיום של ודאי מצות עשה מספק מצות עשה, וא"כ ישאר בבית הכנסת הראשון, אך מצד שני אם ילך לבית הכנסת השני זוכה למצות חסד וזיכוי הרבים במה שמזכה אותם בברכת כהנים, הן מצד הברכה שמברך אותם והן מצד שהקהל עצמו מקיים מצוה במה שמתברך כמבואר בביה"ל בריש סימן קכ"ח בשם החרדים.

אלא שאכתי יש לפקפק דלכאורה גם בבית הכנסת הראשון יש לכהן השואל מצות חסד במה שמברך אותם בשני כהנים, ואע"פ שבלאו איהו יש להם כהן אחד שמברכם וא"כ אין תוספת במה שיברך אותם גם הכהן השני, דילמא שאני ברכת כהן אחד משנים

גם אם קראוהו ולא עלה אינו מבטל מצות עשה. אבל בזה הסכמנו דלהצד שאינו חייב אין כאן כלל קיום של מצוה, אלא שרצינו לחדש שאפילו להצד שאינו מחויב מדאור' וממילא אין כאן קיום מצוה ביחיד, אעפ"כ שווה איכות הברכה ביחיד לברכת שנים, דהברכה אינה תלויה בחיוב ולא בקיום מצות עשה אלא במציאות וכמושנת"ב לעיל מילתא בטעמא.

אך שו"ר בתשובת מהר"ם מינץ סימן י"ב (שהביא המג"א בס"ק ג') שחזר ושנה ושילש דאע"פ דאינו מצווה ביחיד מ"מ אם עולה מקיים מצוה מדאור'.

וז"ל שו"ת מהר"ם מינץ סימן י"ב: כשהכהן יחיד עולה לדוכן, שמעתי ל"א שאינו יכול לברך בא"י אמ"ה אקב"ו וכו', ועלה בלא ברכה. ונותנין טעם לדבריהם, דכיון דכתוב בסמ"ק דיחיד אינו עובר אפילו אומרים לו לעלות, דכתב אמור להם, לשון רבים, א"כ אינו חייב לעלות והוא ברכה לבטלה.

ונ"ל דאינו כן, דנהי דלא עובר, מ"מ מקיים מצות עשה אם עולה, כדמשמע לישנא דסמ"ק גופיה דקאמר אינו עובר, משמע מעבר הוא דלא עביר, הא מ"מ מצוה הוא דרמיא עליה, מדלא קאמר אינו חייב לעלות.

ועוד דהא אפילו נשים דפטורות ממצות [עשה] שזמן גרמא מ"מ מברכין כיון דמכניסות עצמן לחיוב, מכ"ש הוא. עכ"ל.

עוד כתב בסו"ד וז"ל: אף על גב דכי עולה פעם אחת ביום שוב אינו עובר, מ"מ נהי דלא עובר, מצוה מיהא עביד בכל פעם. וראיה כדפ"ל דבכל פעם מברך אקב"ו וכו'. עכ"ל.

הנה אע"פ שדבריו לענין ברכת אשקב"ו אינם מוסכמים וכפי שנתבאר לעיל, דיש הסבורים באמת שלא יברך (הלבוש והסכים עימו בתשובת חת"ס), וגם המצדדים שיברך רבים מהם סמכו על התוס' במנחות שס"ל שאע"פ שאינו מחויב מדאור' מחויב מדרבנן ומברכים על חיוב דרבנן, מ"מ אין סתירה מדבריהם בעיקר סברות דאם עולה יש לו קיום, ומה שלא רצו לסמוך ע"ז לענין ברכה משום דאם אינו מצווה לא שייך לשון הברכה "וציונונו", ולכן הידרו לחפש טעמים אחרים לומר שיכול לברך ברכת אקב"ו.

הנה לפ"ז יש לפקפק בכמה מהראיות שהבאנו, אך אדרבה אין הראיות נצרכות כי לפי יסוד המהר"ם מינץ ממילא נפשט עיקר הספק דידן, דכיון דמקיים מצוה ודאי ברכתו ברכה כמו בשנים, ממילא אין תוספת ברכה בשנים יותר מבאחד גם להצד דאחד אינו מחויב.

ט. העולה לדינא בנידון שנסתפקנו בו, אם רגיל הכהן להתפלל במנין שיש בו עוד כהן בלעדיו, ונתבקש הכהן לברך למנין שאין בו כהנים כלל, שפיר דמי להענות לבקשתם ויקיים בזה מצות עשה של נט"כ מדאור' אע"פ שאינו מחויב אלא מספק, וגם יקיים מצות חסד וזיכוי הרבים, ואין לו לחוש לא לטענת הקהל בבית הכנסת הראשון שרגיל בו שמפסידם מברכת כהנים בשנים, ולא לטענת הכהן הנוסף שבבית הכנסת הראשון שמפסידו מודאי מצוה דאור', כי אינו מפסידו אלא מהחיוב ולא מהקיום. וכש"כ באם בביהכ"נ הראשון יש כבר ב' כהנים מבלעדיו ודאי יעשה כן, כנלענ"ד.

הרב אליסף פרלמן

הלן בטליתו בלילה (ב)

הרווח וההפסד בלבישת טלית קטן בשינת לילה

א [כתב השו"ע סי' יח"א ס"א וז"ל לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעית מוראיתם אותו (במדבר טו, לט) להרמב"ם, כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום, ומה שלובש ביום חייב, אפילו מיוחד ללילה. ולהרא"ש, כסות המיוחד ללילה, פטור, אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום ולילה, חייב, אפילו לובשו בלילה. וכתב הרמ"א וספק ברכות להקל. והנה לא נראה הכרעה בדבר לא מדברי השו"ע ולא מדברי הרמ"א, אלא כספק השקול, והמשנ"ב סי' יח"א סק"ז הביא דהגרא"א בביאוריו מצדד לדעת התוס' והרא"ש דכסות יום חייב בלילה, ולעיל בחלק א' [הודפס בשבוע שעבר פרשת קרח] הבאנו דלפ"ז יש מעלה בישיב בציצית בלילה, דלד' התוס' והרא"ש הרי הוא מרויח שמקיים מצות ציצית כיון דהוא כסות יום.

והרווח שיש לו בזה הוא באחד מג' זמנים, הא' בזמן שהוא לילה ודאי והוא הולך לשנתו ועדיין לא נרדם, דלהרא"ש הוא מקיים מצוה בכל רגע ורגע, והזמן הב' הוא בשעת שנתו להסוברים דבזמן

משמעות הראשונים והפוסקים וכמו שיתבאר בעז"ה.

[א] עיין בסוגיא דר"ה דף כ"ח ע"ב, דמסקינן התם כיון דאלו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך כוליה יומא זמניה הוא, ע"כ, ואמרין עוד בהמשך הסוגיא שם: הכא (גבי ברכת כהנים) אי בעי מברך אי בעי לא מברך, ע"כ, וכתבו התוס' שם ד"ה הכא אי בעי מברך - משמע מכאן דכיון דעלה לדוכן פעם אחת ביום שוב אינו עובר בעשה דאמור להם (במדבר ו') כל היום דהא קאמר אי בעי לא מברך, ע"כ, אשר מבואר דכהן שכבר בירך פעם אחת שוב אינו מצווה לעלות ולברך, ואעפ"כ פשיטא דברכתו ברכה, ש"מ דאין חלות הברכה תלויה בציוי.

הנה עיין בשו"ע סימן קכ"ח ס"ג: אם עלה פעם אחת ביום זה שוב אינו עובר אפי' אמרו לו עלה, ע"כ, וכתב המג"א בס"ק ג': ואם עלה פעם שנית מברך אפי' באותו צבור (ר"מ מינץ סי' י"ב ל"ג), ע"כ, לאפוקי מלבוש [סעיף ג'] שנסתפק אם מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו פעם שנית, כיון דאין מחויב עוד (פמ"ג), מבואר דעד כאן לא נסתפק הלבוש אלא לגבי ברכת אשר קדשנו במצותיו וצונו, אבל לגבי עצם הברכה לא נסתפק, דאל"כ טפי הו"ל להקשות אמאי עולה כלל כיון דאין ברכתו ברכה כיון דאינו מצווה.

[ב] וכתב עוד הפמ"ג שם - ודע, דכהן יחיד עכ"פ מדרבנן צריך לעלות, כמו שכתב המ"א אות י"ו. ולכאורה הוא הדין בציבורא אחרינא מדרבנן מיהא חייב, דאם לא כן למה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, ע"כ. מבואר דטעמא דהמג"א דמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו פעם שנית אע"פ שאינו מצווה מדאור', כיון דעכ"פ מצווה מדרבנן ויכול לומר "וציונו על ציוי דרבנן, וש"מ דאע"פ דציוי דרבנן לא מהני לגבי ברכה דאור' וכמאן דליתא לענין ברכה, כמבואר מדברי הפרישה בחו"מ סימן ס"ז לגבי ברכת השם בשמיטה, מ"מ לגבי ברכת כהנים אינו כן, וכמושנת"ב לעיל.

[ג] עיין בדברי החת"ס בשו"ת או"ח סימן כ"ב שפלפל בארוכה בגדרי החיוב של כהן שנשא כפיו כבר באתו היום בפולגת הלבוש עם המהר"ם מינץ המובא במג"א ס"ק ג' אם מברך כשעולה פעם שניה, ומסקינן לדינא וז"ל: מ"מ לדינא נלע"ד ב' תפילות שונות גזון שחרית ומוסף פשוט ומעשים בכל יום שמברכים באשכנז בנשיאת כפיהם שחרית מוסף ונעילה ואין פוצה פה ונכון הוא מדינא, ובאותו ציבור בתפילה א' אין לישא כפים ב' פעמים בשום אופן, אך בציבורא אחרינא באותה תפלה שכבר נשא כפיו אם אין שם כהנים ישא ידיו ויברך כדי להוציא הציבור ולברך אותם, ואם יש שם כהנים בלא הוא נ"ל דלא ישא כפיו ולא יכנס עצמו לספק ברכה, ע"כ.

הנה מש"כ "אם אין שם כהנים ישא ידיו ויברך כדי להוציא הציבור ולברך אותם", ודאי כוונתו שיברך ברכת כהנים בלא ברכת אקב"ו, שהרי לדידה הוא ספיקא דדינא וספק ברכה לבטלה, דמה"ט כשיש כהנים אחרים פסק שלא יעלה כלל ולא יכניס עצמו בספק ברכה לבטלה, ואיס"ד דהיכא דאינו מצווה ליכא חלות ברכה, למה פסק דבאין שם כהן אלא הוא יעלה ויברך, אלא ע"כ דלא תלי ברכה בציוי וכמושנת"ב. ואין להתעקש כי מה שפסק שיעלה באחד הוא מספק דגם לדידה אינו ודאי דאינו מצווה אלא ספק, דסתמות לשונו שכתב "ישא ידיו ויברך כדי להוציא הציבור ולברך אותם" משמע ודאי ברכה ולא ספק.

[ד] עוד ראיתי שם בשו"ת מהר"ם מינץ הנ"ל ששו"ט בדין שיש שני כהנים בעיר אחת, ושונאים זה לזה, ואחד מהם אינו רוצה לעלות לדוכן עם חבירו, ואחר שמצדד שם שמותר לעלות ביחד (והובאו דבריו במשנ"ב בסימן קכ"ח ס"ק ל"ז) דן באותו שאינו רוצה לעלות עם חבירו, אם יכול לכופ חבירו לחלוק עמו הנשיאות כפים לומר לו עלה אתה ליוצר ואני למוסף, והעלה דאיך יאמר אני אינו רוצה לבטל מצוותי ואעלה לדוכן בכל פעם כאשר מוטל עלי ולא איכפת לי אי אתה עולה עמדי, ואי אתה ממאן לעלות מאי איכפת לי, ולא כל כמינך לבטל מצותי בשביל שטותך. ולפי הסברא נ"ל דאין יכול לכופו לבטל מצותו, וכי אמרינן לאדם הוא ולא תקיים מצוותך בשביל שיזכה חבירך, בתמיה. אע"ג דכי עולה פעם אחת ביום שוב אינו עובר, מ"מ נהי דלא עובר, מצוה מיהא עביד בכל פעם. וראיה כדפ"ל דבכל פעם מברך אקב"ו וכו'. עכ"ל.

וקשיא לי בכל אריכות דבריו גבי תביעת הכהן השונא שיחלקו את העליות של הנש"כ אחד לכל תפלה ולא יעלו יחד, לא העיר מהפסד הציבור שיש בברכת אחד מברכת שנים ביחד, ש"מ דכל שמקיים מצוה אף באחד שווה ברכתו לברכת השנים וכמושנת"ב.

ח. הנה עד עתה נקטנו ששורש המחלוקת בכהן אחד הוא בחיוב, דהיינו אם כהן אחד חייב בברכת כהנים וממילא אם לא יעלה כשקראוהו מבטל מצות עשה, או דילמא פטור מהחיוב וממילא

וכתב הפמ"ג סי' תקפ"ט סק"ה וז"ל ובספק אם אינו יודע אם כוון או לאו, בשל תורה לחומרא. ואף על גב דמשמע בכמה דוכתי דספק הוא אם מצוות צריכות כוונה ולחומרא, לא הוה ספק ספיקא בזה, עכ"ל ונראה כונתו דלא הוי ס"ס בזה מכיון דפשיטא לן להילכתא דמצוות צריכות כונה בדאו' ואין זה משום ספק, ועל כן אינו מצטרף לס"ס, ועיין בה"ל סי' ס' דהביא שיטות דס"ל דלא הוכרע ההלכה דמצוות צריכות כונה, ועל כן עשינו פשרה דמדאו' לחומרא ובדרבנן לקולא, ולא הכריע הבה"ל כמותם.

אכן נראה לדון בנידון דידן, דכיון דודאי היתה כונת מצוה בלבישת היציצית אתמול, והיתה הכונה על כל הלבישה, אלא שיש כאן ספק שמא הלילה הוי הפסק, ושמא כל כהאי גונא יש לנו לדון על חזקה דמעיקרא דלא נעשה הפסק, ואע"ג דאיכא ריעותא בהחזקה במה שהיה לילה, מכל מקום גם כשיש ריעותא בחזקה מוקמינן לדינא על חזקה דמעיקרא כל שלא נפשו הספק [עיין חי' רעק"א כתובות ג': דהם ב' דיני חזקה], וממילא יש לדון דבהכי מעיקר הדין הוא אינו מחויב לחדש את הכונה.

האם שייך להעמיד על חזקת הדין כאשר שורש הדין נשאר בספק

ד] ואמנם יש לומר דשאני הכא דאין אנו יכולים לסמוך על החזקה מחמת דשורש הספק של דין הלילה אינו נוגע דוקא לענין ההפסק, אלא הוא ספק על עצם זמן הלילה אם מחויב ביציצית, והרי התם ע"כ אין שום חזקה לומר דהוא מחויב ביציצית דאע"ג דביום ודאי היה חייב ביציצית ובלילה הוא ספק, אין דנים חזקה מהיום להלילה, וא"כ הוא ספק בלא שום חזקה, וכיון דהכי שמא אין לנו לדון חזקה על הנידון של הפסק הלילה, כיון דהוא כמו שכבר דנו על שורש הנידון של ספק הלילה ונשאר דאין בו שום חזקה והכרעה.

אכן נראה דאינו מעכב לדון חזקה על ענין ההפסק, משום דכל דהספק נשאר בעינו ולא הוכרע בו כלל משום דלית ביה דין חזקה, אין הפשט שנקבע עכשיו דאין לנו לילך אחר חזקה בכל תולדותיו של ספק זה, אלא דהוא עצמו נשאר כספק בלא הכרעה, אבל כאשר אנו דנים לענין הבוקר האם הלילה היה לו הפסק מהכונה, הרי ס"ס כיון דלגבי זה יש לו חזקה דמעיקרא לומר דלא היה הפסק, א"כ שפיר יש לנו לאוקמי על חזקתו דלא ראינו הפסק.

ועדיין יש לדון בנוסח דומה אך אחר, לעכב על החזקה, והוא דגם אם נפריד בין הנידון של החיוב ביציצית בלילה שבו לא הכרענו, ובין הנידון של ההפסק שדנים עליו בבוקר, הא מיהת, כיון דיסוד הספק, האם יש כאן הפסק או אין כאן הפסק, הוא נידון האם היה כאן המשך קיום מצוה בלילה, הרי שאין ראוי לדון אלא על נידון זה אם היה קיום מצוה בלילה, וא"כ חזקה זו איננה יכולה להעמידו על חזקתו שנמשך תורת כונה על לבישה זו, כיון שהיא אינה יכולה לומר מידי על קיום המצוה בלילה, ד"ל רק היכא דהמצואות נשארת בספק דנים חזקה על הדין, וכדברי רעק"א הנ"ל, אבל כאן שהדין עצמו בספק בלא שנדון בו חזקה, איך נדון על פרטי הדין שיש בו חזקה.

והנראה דיש לחלק, דהנה לענין הנדון האם איכא מצות ביציצית בלילה, הרי הספק נשאר בהעדר הכרעה לצד החיוב לומר דיש כאן מצות ביציצית, ונשאר העדר הכרעה לצד החיוב הזה, אכן לגבי הנידון של ההפסק הרי אם אנו דנים בו דין הפסק הוא לקיחת צד ההעדר מצות ביציצית, כצד לחיוב לאידך גיסא, לענין דאמרינן דנעשה בו הפסק, והרי לענין יצירת דין בחיוב של הפסק לא היה לנו בו נידון מעיקרא, ונמצא דהוא כנידון חדש שלא דנו בו, וכלפי נידון זה כל הנידון הוא על הדין הפסק שבו, ואין מונע על החזקה מלדון בו ולומר דאין כאן דין הפסק בחיוב, דלגבי נידון זה כל תחילתו הוא רק לענין ההפסק, האם יש לדון כאן זמן של הפסק ע"י הלילה, והחזקה מלמדת שלא נדון בו דין הפסק, ואכתי יל"ע.

האם לשיטת הרא"ש צריך כונה חדשה בכל יום

ה] והנה השו"ע בסי' ח' סט"ז פסק וז"ל הלן בטליתו בלילה, צריך לברך עליו בבוקר, אף אם לא פשטו. עכ"ל. והנה בפשוטו זהו כשיטת הרמב"ם דס"ל דלילה לאו זמן ביציצית ואפי' כסות יום שלובשה בלילה אינה חייבת ביציצית, ועל כן הוי הפסק, אכן הב"י שם הביא מתשו' הרא"ש דפסק נמי דצריך לברך בבוקר, ולכאור' צ"ב שהרי הרא"ש ס"ל דכסות יום חייבת בלילה ביציצית ומדוע יתחייב לברך בבוקר עוד פעם, וכתב הב"י בביאור דעת הרא"ש וז"ל משמע דסבירא ליה דאף על גב דכסות המיוחד ליום חייב ביציצית ומברכין עליו, כיון דלילה לאו זמן ביציצית היא שהרי גורם לפטור כסות המיוחד ללילה אפילו אם לובשו ביום, הוי הפסק בין יום ליום, וצריך לחזור ולברך. עכ"ל.

השינה שייך קיום מצוה, וכמו שהביא שיטות אלו בשדי חמד לגבי מצות סוכה דעולה לו קיום מצוה כל רגע בשנתו, וא"כ הכי נמי לגבי ביציצית עולה לו לקיום מצוה בזמן שנתו, והזמן הג' הוא מיד בקומו משנתו והוא כבר יום, ועדיין לא היה סיפק בידו ללבוש ביציצית, אך כיון שהוא כבר עטוף בהם הרי זה מרויח קיום מצוה לאלתר, וכן כשמתעורר אחר עלות השחר אפי' אם עדיין אין בדעתו לקום.

והבאנו בחלק א' לגבי זמן שהוא ניעור משנתו, דלכתחילה בשביל שיעלה בידו קיום מצוה, והרי מצות צריכות כונה, על כן צריך שיזדרז מיד כשהוא מתעורר לכוון בלבישתו לשם כונת מצוה, כיון דלהרמב"ם הוי הלילה הפסק בין המצוה של אתמול למצות של היום, וחייב לכוון מחדש לשם מצות ביציצית, אמנם נתבאר דגם אם אינו מכוין לאלתר לא הוי ביטול עשה וזה עפ"י דברי המנח"ח דכל שלובש את הביציצית אין כאן ביטול עשה אע"פ שאינו מכוין.

אכן מדברי הביאור הלכה מבואר דחשש בזה לביטול עשה, דכתב הבה"ל סימן ס' סעיף ד' וז"ל אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכוין אז בלבישתו לקיים המ"ע של ביציצית ממילא עובר בזה על המ"ע - והעולם אין נזהרין בזה עכ"ל. ובספר מנחת שלמה [למרח הגרש"ז זצ"ל ח"א סי' א'] העיר דלפ"ז אם לן בטליתו בלילה דבטלה ממנו המצוה, א"כ מיד כשעלה השחר והגיע הזמן של ביציצית אם לא נזכר לכוין אז למצוה נמצא שהוא עובר בכל רגע על עשה דביציצית, עכ"ד.

והנה לפ"ז הרי נראה דאם הוא אינו בקי בעצמו ויודע שיזכור לכוין לשם מצות ביציצית מיד בקומו כל שהוא אחר עלות השחר, א"כ הרי עדיף שלא ילון בטליתו בלילה, שהרי גם לפי שיטת הרא"ש דכסות יום בלילה חייבת בטלית הא מיהת דהוא אינו מחויב ללבוש טלית בשביל מצות ביציצית ובפרט כאן דהוא רק ספק, כיון דלהרמב"ם הוא פטור, וא"כ אינו אלא חומרא להרויח מצוה קיומית של מצות ביציצית לדעת הרא"ש, אכן מאידך הרי הוא מכניס עצמו בצד של ביטול עשה שהוא עבירה בידים בכך שלמחר בקומו הוא יבטל את מצות הביציצית לפי הרמב"ם ע"י שיחסר לו הכונה, ויצא שכרו בהפסדו.

האם יש להקל ולומר דמספק אין כאן

היסח הדעת בודאי

ב] ולכאור' יש לדון להקל בזה, מטעם ד"ל דמה שהוא לובשה מחמת הספק חשיב דאין כאן היסח הדעת גם להצד דאינו מחויב בה, ולא חשיב כהפסק, דהא י"ל דעיקר ההפסק הוא משום ההיסח הדעת דאיכא בזמן זה שאינו מחויב בה, והרי הכא מספק הוא לובשה מחמת הצד מצות ביציצית דאית בה, וא"כ שמא ע"כ לא חשיב כהפסק.

ומצאנו כעין זה בשו"ת 'הר צבי' סי' קנד' להגרצ"פ פרנק זצ"ל, דהביא מהגאון הגרא"ז מלצר זצ"ל לתת טעם גם מבחינת הלכה, על זה שנהגו הנשים שלא לטעום מהיין של כוס ההבדלה, משום דאנו חוששים דשמא הלכה כשיטת האומרים דנשים פטורות מהבדלה, ולשיטה זו האמן שהיא עושה על ברכת האור וההבדלה הוי הפסק בין בורא פרי הגפן שיוצאת מפי הבעל לשתיה, עכ"ד, וכתב על זה ה'הר צבי' דיש לעיין קצת בזה דהרי סוף כל סוף היא חייבת להבדיל מספק, וגם חייב מסיבה הוי חיוב ותו לא הוי הפסק. ובמנחת שלמה סי' יח' סוף אות ב' פשיטא ליה דך סברא דכל שהוא מחויב באמירה מספק, הרי זה אינו הפסק באמירה כזו בין הברכות, גם על הצד דאליבא דאמת הוא פטור.

אכן הנראה לחלק בזה דהכא אינו שייך להתם, משום דהתם כל כמה דיש כאן אמירה שצריך הוא לענות מספק, א"כ מאי דרמיא עליה לענות זה עצמו מוציא מתורת הפסק באמירה זו, משא"כ בנידון דידן ההפסק אינו שייך למה שהוא מחמיר בלילה כשיטת הרא"ש ללבוש ביציצית אלא ההפסק הוא מחמת המצואות שבלילה בטל זמן המצוה, ומה אהני לן שהוא חושש להרא"ש אם אליבא דאמת בטל זמן המצוה בלילה, ולא שייך בזה לומר דהא מיהת הוא אינו מסיח דעתו, דהא נראה דגם אם לא יסיח דעתו בהדיא כל זמן שהוא פטור, הרי זה הפסק, וממילא בודאי אינו מועיל זאת להק צד דבלילה ליכא מצות ביציצית.

יש להעמידו על החזקה דמעיקרא

ג] והנראה לדון בזה להקל מטעם אחר, דהכא שאני, שהרי אין כאן אלא ספק כונה דתליא האם הלילה הוי הפסק על הכונה, והנה יש לדון האם בספק בכונת המצות יש לחוש לחומרא בדאו' או דכיון דאינו ספק בעיקר המצוה על כן לא חשיב כספק דאו' להחמיר בו,

הנה מבואר בכאן דיש סברא מיוחדת לומר דאפי' לפי הרא"ש יש בבוקר חיוב חדש לחזור ולברך כיון דלילה חשיב הפסק, ולכאור' צ"ב בגדר הדבר מאי שייך לומר דהלילה הוי הפסק הרי סו"ס הוא ממש"ך באותה הלבישה של הבגד של כסות יום והוא גם קיים בו כל הזמן לבישה וקיום מצוה ואיך יהפך להיות הפסק ע"ז שהלילה אינו סיבה מצד עצמו לחייב במצות ציצית.

ולכאור' נראה דהביאור הוא דעל כן נקטינן דכל יום הוא מצוה בפני עצמה והוא מחייב חדש על הלבישה שהוא לובש ביום זה וא"כ ההפסק איננו מחמת שהיה כאן זמן שהוא אינו מצווה בו אלא ההפסק הוא מחמת שנתחדשה המצוה ומעתה אית לן חיוב ברכה על המצוה שנתחדשה עליו היום, ועל כן גם לשיטת הרא"ש יש חיוב ברכה חדש אפי' על טלית שלא פשטה כל הלילה ואע"ג שקיים בה עצמה מצוה גם בלילה.

ומה שיש לדון בזה האם עכשיו נתחדש עליו נמי דין כונה חדש לפי הרא"ש דמכיון דמצות צריכות כונה, ועכשיו נתחדשה המצוה א"כ לא סגי בכונה שכיון לשם מצוה אתמול, או דילמא דאין זה חילוק אלא לענין הברכה דמתחייב לברך מחמת השם מצוה שהתחדש היום, אבל לענין הכונה כיון שהלבישה מעיקרא נעשתה לשם מצות ציצית א"כ גם עכשיו נמשך הכונה לשם מצות ציצית ואין זה צריך כונה חדשה שהיר גם מעיקרא לא כיון למצוה של היום אלא למצות ציצית בכללות כמו מה שהיא מוטלת עליו.

ובפשטות נראה דיש לדמות ולומר דאע"ג דהוא מכיון בכללות למצות ציצית מכל מקום מונח בזה כונה על המצוה המוטלת עליו וכיון שמונח עליו מצוה מחמת היום הרי כלפי זה הוי הכונה, ולמחר כשמתחדש מצוה חדשה ומחייבת ברכה חדשה א"כ גם הכונה צריכה להתחדש מחדש חידוש המצוה, ולפ"ז עולה דבין להרא"ש ובין להרמב"ם צריך להזהר מיד בקומו לכיון לשם מצות ציצית, וא"כ נדחה כל מאי דאמרן דיש להקל מחמת דהוא ספק אם צריך כונה ותליא במחלו' הרמב"ם והרא"ש.

אכן מצינו דכמה מגדולי הפוסקים נחלקו על דברי הב"י בזה, ותחילת הדברים נראה מדברי הטור דפסק דא"צ לברך בבוקר, ואכן תמה עליו הב"י מתשו' הרא"ש הנ"ל, אבל הב"ח כתב דהרא"ש בפסקיו לא ס"ל כתשובה זו, ולשיטתו בפסקיו שהן עיקר, א"צ לברך בבוקר עוד הפעם, וכן כתב הדרישה, וכ"כ הט"ז, ופסק כמותם באליה רבה, והביאם המשנ"ב, וא"כ הדרן למילתא דדבר זה בספק הוא נשאר, וגם להב"י לא פשיטא מילתא דה"ה לענין כונה בעינין כונה חדשה לדעת הרא"ש ויל"ע, ואפשר דיש להקל על סמך חזקה דמעיקרא לומר דלא הוי הפסק [אלא דיש לדון בכל זה האם אמרינן חזקה במקום דתליא בפלוגתא דרבוותא, ואכ"מ].

הרב זאב פראנק

נהג ערבי מבקשו למנוע את סגירת שער החניון, אם יש בו משום 'לא תחנם'

מעשה שהיה באברך שעמד בפתח חניון שמופעל בו שער חשמלי, והשער היה הולך ונסגר, ונהג ערבי שרצה ליסע וליכנס לתוך החניון על מנת להחנות את רכבו, ביקש מאותו אברך שיושיט את ידו אל כנגד השער הנסגר על מנת שיחזור ויפתח, ונסתפק אותו אברך שמא הדבר אסור משום לאו ד'לא תחנם', ועשה עצמו כאינו מבין לבקשת הנהג, ויש לברר אם אכן יש צד איסור בכל סיוע לנכרי.

היתר הנתינה לנכרי במקום דרכי שלו

והנה המבואר בע"ז (כ' א') דתלת שמע מינה מקרא ד'לא תחנם', לא תתן להם חניה בקרקע, ולא תתן להם חן, ולא תתן להם מתנת חנם, ומתנת חנם גופה פלוגתא דר"מ ור"י היא לענין נבילה אם מותרת בנתינה לנכרי, וק"ל לאיסור כמבואר בש"ע (יו"ד קנ"א סי"א, חו"מ רמ"ט ס"ב) שאסור ליתן מתנת חנם לנכרי, ובמעשה דידן יש לדון רק מצד איסור זה דמתנת חנם, [ומה שמסייע לנכרי בהחניית הרכב, פשוט שאין בו משום 'לא תתן להם חניה בקרקע'...].

איברא, דאיתא בש"ע (יו"ד שם סי"ב, חו"מ שם ס"ב) שאם יש בדבר משום דרכי שלו, מותרת הנתינה לנכרי, כגון לפרנס עניייהם, ובטעם הדבר כתבו התוס' בע"ז (שם ד"ה רבי), דדרכי שלו אין זו מתנת חנם, וא"כ בנידון דידן נמי, אם יסרב להדיא להיענות לבקשת הערבי, יש בו חשש איבה ודרכי שלו, כי מיבעיא לן בכגון שיכול לעשות עצמו כמי שאינו מבין, דתו ליכא משום דרכי שלו,

האיסור לבקר חוליהם אם לא משום דרכי שלו

והנה לשון הש"ע (יו"ד שם), שמותר לפרנס עניייהם ולבקר חוליהם ולקבור מתייהם ולהספידן ולנחם אבליהם משום דרכי שלו, ע"כ, ומשמע דאי לאו משום דרכי שלו היה איסור גם בביקור חולים וקבורה והספד וניחום אבלים, ולכאור' היינו משום לתא ד'לא תחנם', הא קמון, שגם פעולה שאין בה נתינת ממון בכלל האסור.

אמנם יעויין בט"ז (שם סק"ט) דאי לאו משום דרכי שלו היה אסור בכל הנך משום דומיא דהשבת אבידה, דאיתא בסנהדרין (ע"ו ב') דהמחזיר אבידה לכותי, עליו הכתוב אומר 'למען ספות הורה את הצמאה לא יאבה ד' סלוח לו', ופירש"י שמראה בעצמו שהשבת אבידה אינה חשובה לו מצות בוראו, שאף לכותי הוא עושה כן שלא צטווה עליהם, ע"כ, קמ"ל דשרי משום דרכי שלו.

וא"כ שוב אין ללמוד משם דאיסור 'לא תחנם' כולל גם פעולה ומלאכה בעלמא, דהא מה דסלקא דעתין למיסר בביקור חולים וקבורה והספד וניחום אבלים, לאו משום לאו ד'לא תחנם' הוא, רק מצד אמשווה כותי לישראל ומשום קרא ד'למען ספות' וגו'. ואדרבה ממה שהוצרך הש"ס דסנהדרין גבי מחזיר אבידה לכותי להך טעמא ומקרא דדברי קבלה, ולא נקיט לאיסור תורה משום 'לא תחנם', שמא נילף מינה דלא מיתסרא מ'לא תחנם' אלא נתינת ממון ממש, משא"כ במחזיר אבידה דמיידעם דנפשיה קמהדר ליה [כדאמרינן בנדרים ל"ג ב' לענין מודר הנאה, ואע"פ שאבידת נכרי מותרת למוצאה, מ"מ אינו זוכה בה, ונשארת של הנכרי, כמבואר ביו"ד קמ"ו ב' ח"כ סק"ב ושו"ך סק"א].

וכן משמע לכאור' מדתנן בע"ז (כ"ו א'), בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים, מפני שמיילדת בן לעבודת כוכבים, ותפ"ל משום לאו 'לא תחנם', רק דנימא שפעולה בעלמא כהולדה לא קרינן בה 'לא תתן להם מתנת חנם'.

פעולה ומלאכה גם היא בכלל מתנת חנם

אמנם בתוס' רבינו אלחנן לע"ז (שם ד"ה ורמינהו) כתב להדיא, דלעולם כן שייך לאיסור לילד עובדת כוכבים משום 'לא תחנם', [ובמתני' שהוצרך לטעמא דמפני שמיילדת בן לעבודת כוכבים, שמא כר"מ מיתוקמה דשרי לנכרי בנתינה], הרי שגם מלאכה בעלמא בכלל האיסור. וכן משמעות דברי התוס' שם (ד"ה לא) בהא דעובדי כוכבים לא מעלין, דלר"י פשוט הוא דאסור משום מתנת חנם, אבל אפילו לר"מ דשרי לנכרי בנתינה אין מעלין, וטעמא משום שאם מעלהו נמצא מגדל בן לעבודת כוכבים [כמבואר בתוס' כ' א' ד"ה רבי, יעוי"ש בהגהות וצינונים].

ובאמת דתלמוד ערוך הוא בע"ז (ס"ד א'), בהא דתניא אין עודרין עם העכו"ם בכלאים וכו', ומוקים לה כגון דקעביד בחינם ור"י היא דאמר ליתן להם מתנת חנם אסור, הרי שבכלל האיסור דמתנת חנם גם עשיית מלאכה ופעולה בחינם, ותו לא מיד.

והא דאמרינן בגיטין (ס"ב א') דאין עודרין עם העכו"ם בשביעית, ופסקו הרמב"ם (הל' שמו"י פ"ח ה"ח), ומכללא נשמע דאילו בשאר שני שבועי עודרין עם העכו"ם, היינו היכא דליכא למיסר משום מתנת חנם, כגון דקעביד בשכר, או בעכו"ם המכירו דק"ל ביה בש"ע (ביו"ד ובחור"מ) להיתר, דהרי הוא כמוכרו לו. ובהחזרת אבידה לכותי נמי שהוצרך הש"ס לאוסרו מקרא דדברי קבלה, שמא משום דנפקא מינה לעכו"ם שהוא מכירו או שכינו שהנתינה לו לא חשיבא מתנת חנם. וכן בב"ב (ד' א') דפרך אבבא בן בוטא שיעץ להורדוס מהך דמפני מה נענש דניאל, מפני שהשיא עיצה לנבוכדנצר, שנאמר וכו', ותפ"ל משום לאו דאורייתא ד'לא תחנם' שכולל גם פעולה בעלמא, אלא שהרי נבוכדנצר היה מכירו ושכינו של דניאל, וכל כהאי גונא ליכא משום 'לא תחנם'.

ותירוץ זה מוכרח בלאו הכי, שמצינו גם נתינת ממון גמורה לנכרי, בביצה (כ"א ב') דמזמנין את הנכרי בשבת דליכא למיגזר שמא ירבה בשבילו כמו ב"ט, ותפ"ל משום 'לא תחנם' דאפילו בחול אסור, וצ"ל דמייירי במזמנו בשכר או בנכרי המכירו. וכן בע"ז (ט"ו א') דגזרינן במכירת בהמה גסה לעכו"ם משום שכירות ושאלה דאית בהו בשבת משום שבייתת בהמתו, ותיקשי דשאלה בלא"ה אסור אפילו בחול משום 'לא תחנם', [ואע"פ שאין כאן מתנה גמורה לעולם, כבר מצינו דכוותה בתוס' ב"מ ע' ב' ד"ה תשיך, שאסור להלוות לנכרי בחינם משום 'לא תחנם'], ועל כרחין דמייירי בגוונא דשרי, שמא ישאיל למכירו ושכינו שהנתינה להם כמכר.

אם יש איסור במלאכה קלה שאין לה ערך ממוני

ונחזור לענין שאלתינו, במי שביקשו נהג ערבי למנוע את סגירת השער החשמלי ע"י הושתת היד, דגם אחר מה שנתברר שהאיסור 'לא תתן להם מתנת חינוס' ישנו גם בעשיית פעולה ומלאכה, מ"מ אכתי יש לעיין, דשמא מהות האיסור נתינה ממונית דוקא, או שנותן ממון ממש או שעושה פעולה שיש לה ערך ממוני, ואפילו שווה רק פחות משר"פ, מ"מ ליתסר משום חצי שיעור, כמש"כ המגיד משנה (הל' גניבה פ"א ה"ב) לענין גניבת פחות משר"פ, אבל מלאכה כזו שאין לה ערך כלל, דאין לך אדם שיתן שכר לפועל על מעשה זה של פתיחת שער, שמא לאו שם מתנה עלה, ולא קרינן בה 'מתנת חינוס'.

ועוד יש לעיין מצד אחר, דהרי שורש האיסור כדי שלא יבוא הישראל לקירוב הדעת עם הנכרי שיחזיק לו טובה על שנתן לו מתנת חינוס, ושמא ילמד ממעשיו הרעים, כמו שעולה מדברי החינוך (מצוה תכ"ו), ושמא היינו דוקא בנתינת ממון או פעולה חשובה שאין דרך לעשות לאחרים בחינוס אם לא לאוהבו הרוצה בטובתו, אבל מלאכה קלה כהושתת יד בעלמא, הרי דרך העולם לעשות בחינוס גם לאיניש דעלמא, רק אדרבה אם יסרב להיענות לבקשת הנכרי, ייראה כמתנכל להרע לו שלא כדרך העולם, ותו ליכא למיחש להחזקת טובה וקירוב הדעת, וצ"ע למעשה.

היתר נתינת כלי לנכרי כדי לפוטרו מטבילה

וראיה לסברא זו, מהמבואר בש"ע (שכ"ג ס"ז) לענין כלי חדש הטעון טבילה, שנחלקו הפוסקים אם מותר להתבילו בשבת, דירא שמייס יצא את כולם ויתן הכלי לאינו יהודי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו ואין צריך טבילה, ע"כ, ויקשה דלמה לא תיאסר נתינת הכלי לנכרי משום 'לא תתן להם מתנת חינוס'. רק ד"ל דכיון שהכלי נשאר ביד הישראל הנותן, ואין לו לנכרי כל תועלת במה שקיבלו במתנה, שהרי אין דעתו לתובעו לעולם, נמצא שאין כאן החזקת טובה מצד הנכרי המקבל, ולא זו מתנת חינוס דאסר רחמנא.

אמנם הנה כבר נשאל בזה בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ס"א), ובתחילה כתב לפרש, דכיון שנתנית הישראל לצורך עצמו, להוציא הכלי מספק חיוב טבילה, אינו בכלל האיסור, וכמש"כ הרמב"ן (גיטין ל"ח ב') לענין שיחרור עבדו שהותר לצורך מצות תפילה בציבור, דאפשר שלא אמרה תורה 'לעולם בהם תעבודו' אלא משום שלא ליתן להם מתנות חינוס, כענין דכתיב בגויים 'לא תחנם', אבל כשהוא משחררו מפני שנותן דמי עצמו או משום מצוה וצורך הרב דליכא חנינה מותר, ע"כ, והיינו נמי מש"כ התוס' דע"ז בהא דמפרנסין עניי נכרים מפני דרכי שלו', דכל שעושה מפני דרכי שלו' אין זו מתנת חינוס, שאין הנתינה לצורך הנכרי המקבל.

אמנם יעוי"ש שהאר"ק, ומסקנת דבריו לחומרא, דלעולם אסור ליתן מתנת חינוס לנכרי גם כשהנותן מתכוין לתועלת עצמו, וגם בכלי הטעון טבילה, אין ליתנו אלא לנכרי המכירו או שכינו, ומש"כ הרמב"ן והתוס' האר"ק לפרש במילי אוחרי, יעוי"ש בתו"ד.

הרב חיים הלפרט

חידושים בטהרת נטילת ידיים וט' קבין

בד' הרמב"ם דמי שהוזה עליו עדיף ממי שלא נטמא

הרמב"ם למד מפרשת חקת חידוש בגדר טהרת הזאה, ויתבאר להלן שיש מדבריו נ"מ לטהרת טבילה, ט' קבין ונטילת ידיים. דהנה בתורה כתוב דטמא מת הרי הוא טמא שבעת ימים, ומלבד מה שצריך ביום השביעי כיבוס בגדים וטבילת גופו, בעי נמי הזאה ביום השלישי וביום השביעי, וידועים דברי הרמב"ם בפיהמ"ש למסכת פרה פ"ג מ"ג שלמד מפרשה שטמא מת שהוזה בשלישי ובשביעי מעלתו יתרה ממי שלא נטמא ולא הוזה עליו, וז"ל, "ואין הבדל בין האדם שלא נטמא כלל במת או שנטמא כל ימיו וטבל והוזה עליו שלישי ושביעי, ולא עוד אלא שזה שהוזה עליו יש לו מעלה יתרה בטהרה, לפי שהכתוב כבר שפט עליו שהוא טהור".

גם הטובל לשאר טומאות עדיף ממי שלא נטמא

ויל"ע אם דוקא טמא מת שהוזה עליו יש לו מעלה יתרה בטהרה מחמת מי ההזאה, אבל מי שנטמא בשאר טומאות כגון בטומאת שרץ דסגי בטבילה והערב שמש אין מעלתו יתרה על מי שלא נטמא,

או שאף מעלת טהרת מקוה יתרה ממי שלא נטמא ולא הוצרך לטבול. ויש ללמוד דבר זה מעצם מקורו של הרמב"ם 'לפי שהכתוב כבר שפט עליו שהוא טהור', ואף בטומאת שרץ כתוב בתורה [ויקרא כ"ב ו' ז'] "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים, ובא השמש וטהר", והיות והכתוב שפט עליו שהוא טהור, מעלתו יתרה ממי שלא נטמא כלל.

וראוי לברר מדוע יתרה מעלת מי שהוזה עליו בטומאת מת או מי שטבל לשאר טומאות יותר ממי שלא נטמא כלל, הא לכאורה טהרה שע"י הזאה וטבילה מהני לכל היותר לסלק טומאתו, אבל מהיכי תיתי שתועיל לעשותו במעלה יתרה על מי שלא נטמא כלל.

בהא דלומדים הפרת נדרים מטבילה

וכדי לבאר הדברים נקדים לבאר את גדר טבילה המטהרת. דהנה בנדרים דף ע"ה נחלקו ר"א וחכמים בבעל שמיפר נדרי אשתו, דר"א ס"ל דאם כחו להפר נדרים שבאו לכלל איסור פשיטא שמיפר נדרים שלא באו לכלל איסור, וחכמים סברי דאינו מיפר אלא נדרים שכתו לקיימם, וכשם שקודם שנדרה לא שייך לקיים כך לא שייך להפר, וראייתם מדמצינו שטבילה אינה מצלת מלקבל טומאה וה"ה הפרה, וז"ל הרא"ש בפירושו, 'ואהא מייתי ראייה ממקוה דאע"ג דמועיל לטומאה שעברה אינו מועיל לטומאה שעתידה לבא שלא תחול עליו'. ובדבריו ישנם כמה תמיהות.

א. איך אפשר ללמוד ממה שאין טבילה מצלת מטומאה עתידית, הא כל ענין הטבילה לסלק הטומאה, וטומאה שעדיין לא באה לא שייך להסירה. ב. הפרת נדרים הוי חלות בפנ"ע שמבטל הנדר כדמוכח מהא דשייך להישאל עליו, והיכי ילפי' דיני חלות הפרה מדיני טבילה.

ומוכרח דטבילה ל"ה סילוק טומאה אלא הוי כח קדושה חיובי, ומה שהטומאה סרה הוא דבר של ממילא ע"י שנוספה בו קדושה, ולפ"ז מובן הדימוי בין טבילה להפרת נדרים, דכשם שטבילה אינה מצלת מטומאה שלא תבוא, כך הפרת נדרים אינה מועלת לבטל נדר עתיד. ומצינו ראיות נוספת ליסוד זה.

טבילה מסלקת הטומאה ע"י תוספת קדושה

א. מצינו טבילה באדם טהור לתוספת קדושה, ועי' במ"ב בסי' שכ"ו דבטבילה בשבת לתוספת קדושה ליכא חשש מתקן [ורק שיש חשש סחיטה], ואם טבילה הוי סילוק הטומאה, מנ"ל דשייך טבילה רק לתוספת קדושה. וכבר מצינו מפורש בתורה בפרשת אחרי מות שהכהן הגדול ביה"כ רוחץ בשרו במים אחרי כל פעם שהיה פושט בגדיו על אף שלא נטמא בין פעם לפעם, והוי טבילה רק לתוספת קדושה, ומינה יש ללמוד דאף גדר טבילה המטהרת מטומאה, ל"ה סילוק טומאה אלא חלות של תוספת קדושה שממילא מועיל לסלק הטומאה, ונמצא דגדר טהרה לתוספת קדושה שוה לטהרה המסלקת טומאה, והכל חד.

ב. הגר"ח בסי' תכ"ד חקר בהא דטובל ושרץ בידו אינו נטהר, אם הוא משום דחוזר ונטמא מהשרץ, אבל טומאה ישנה בטלה ע"י הטבילה, או דטובל ושרץ בידו אין טבילה מטרתו מטומאה ישנה, ונפק"מ לטומאת מקדש דבעינן ידיעה בתחילה, אי בעי ידיעת הטומאה חדשה או הישנה, והכריע כצד שני דאינו נטהר מטומאה ראשונה. ואי נימא טבילה הוי סילוק הטומאה, מהיכי תיתי שהשרץ יעכב את הטהרה מטומאתו הישנה, ומוכרח דטבילה ל"ה סילוק הטומאה אלא כח קדושה חיובי, והתחדש שא"א ליצור דבר זה כשרץ בידו.

וכ"כ השערי ישר ש"ב פכ"א [ד"ה והנה] בבאור דברי הגר"ח, "נראה לי דגם בטהרת הטומאה שהוא ענין דין חלות שחל על הטובל דין טהרה, ומשו"ה היכא דיש על הטובל שני דיני טומאות אחד המתטהר ע"י טבילה ושני שאינו מתטהר, לא מהני טבילה להפקיע דין טומאה המתטהרת, משום דאי אפשר לחול על הטמא דין טהרה כיון דנשאר בדין טומאתו".

ג. בחגיגה יח: מבואר שעשו מעלות בטבילה, דטבל לחולין הוחזק לחולין ואסור למעשר, טבל למעשר, הוחזק למעשר ואסור לתרומה וכו'. ואי גדר טבילה הוי סילוק הטומאה, איך שייך שיחול כפי דרגת כוונתו, וע"כ דטבילה הוי כח קדושה חיובי, ולהכי חל כפי דרגת כוונתו. ואף שמבואר ברש"י שם וברמב"ם פ"ג מאבה"ט דהמעלות שעשו הוו רק דרבנן, אבל מדאורי' כיון שטבל טהור לכל, מ"מ אם טבילה הוי רק סילוק הטומאה, אין טעם לחילוקים אלו אף מדרבנן, וע"כ שאף מדאורי' יש מדרגות בכח הקדושה, אלא שמדאורי' אין נפק"מ בזה, ורבנן תלו את היתרי הטבילה בדרגת הקדושה.

וכן מצינו ברמב"ם בפ"א ממקוואות ה"ב שלמד משם את גדר טבילה, "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן

אולם באמת רבים מפוסקי זמנינו חולקים בזה ע"ד הגרשז"א, והנני להציע ששה טעמים שונים שראיתי לדון בהם דיצא יד"ח בדיעבד;

הוראתו המופלאה של הגר"ח מבריסק דיעלה ויבא עולה במקום ברכת רצה

א] אפתח במילי מעלייתא מכבשונו של רבינו הגר"ח מבריסק זצ"ל, דהנה בספר עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ג עמ' ש) כתב וז"ל; 'ראיתי בכת"י הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא (שליט"א) [זצ"ל] דברים ששמע בהזדמנויות שונות מרבינו הגר"ח זצ"ל [וזוה לשונן]; שמעתי מפי רבינו הרב [הגר"ח] זללה"ה ביום ר"ח אדר א' תש"ג, מעשה באחד שבר"ח חנוכה אמר ועל הניסים קודם ותחזינה ושאל ע"ז לרבי חיים ז"ל והשיב לו שישאל לרבי רפאל שפירא ז"ל [חמיו של הגר"ח] ויאמר לו שדעתו הוא כי יעלה ויבא הוא במקום ברכת רצה, וכשסיפר הדבר לרבי רפאל ז"ל שאל לו מה אמר קודם יעלה ויבא או על הניסים וכשענה שאמר יעלה ויבא קודם פסק לו שיחזור ויתפלל ע"ל. והדברים באו סתומים וחתומים.

אכן ביאור הדברים הוא, דהגר"ח נקט דהזכרת על הנסים שלא במקומו הרי זה הפסק בברכה ומעבד בדיעבד (וכן דעת החכמת שלמה (סי' ק"ח סי"ב), אולם בשעה"צ (סי' תרפ"ב סק"ב) כתב דאינו הפסק), והנה ההפסק אינו מקלקל את כל הברכה אלא רק גורם שתחילת הברכה מתבטל הואיל ואין לו חתימה, אבל סוף הברכה עם החתימה אינו מקולקל, אלא דס"ל דמי שחיסר עיקר ברכת רצה והתחיל מ'ותחזינה עינינו' לא יצא יד"ח אפי' בדיעבד (וכד' הגרשז"א הנ"ל), ולכן הואיל ועשה הפסק קודם 'ותחזינה' נמצא שנשאר לו רק סוף הברכה עם החתימה ולא יצא יד"ח הברכה, וחמיו הגר"ר שפירא זצ"ל קיבל את דבריו ולכן הורה לו לחזור ולהתפלל. אלא שחידש הגר"ח דיעלה ויבא עומד במקום תחילת ברכת רצה, ולכן מי שחיסר תחילת הברכה בר"ח ואמר יעלה ויבא ואח"כ 'ותחזינה עינינו' וכו' יצא יד"ח בדיעבד, ולכן אמר הגר"ר שפירא זצ"ל דתלוי אם הקדים יעלה ויבא לעל הנסים או להיפך, דאם הקדים יעלה ויבא לעל הנסים, נמצא שההפסק ביטל גם את הזכרת יעלה ויבא, ונשאר לו רק סוף הברכה עם החתימה ולא מהני, [ומלבד מה שחסר לו ברכת רצה, חסר לו ג"כ הזכרת יעלה ויבא שלא נאמרה במקומה בברכת רצה שיוצא בה יד"ח], אבל אם היה מקדים על הנסים ליעלה ויבא היה מתבטל רק תחילת הברכה, ובדיעבד יוצא יד"ח באמירת יעלה ויבא עם סוף הברכה והחתימה.

יעלה ויבא היא תפלה על קרבנות היום

ביאור חידושו של הגר"ח דיעלה ויבא עומד במקום תחילת הברכה כתב לבאר בספר שיח מרדכי (עמ' של"ד) ע"פ דברי רש"י (שבת כד. ד"ה ואומר) דהטעם שתקנו לומר יעלה ויבא בעבודה הוא משום דיעלה ויבא הוא תפילה לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום, וכתב דשמא יש לבאר דברי רש"י דזה מרומז בתיבות 'זכרון ירושלים עיר קדשך', ובאבודרהם סדר תפלות הפסח כתב 'ירצה על שם לרצון על מזבח' וכו' וכל אלו הלשונות הם ח' כנגד ח' מעלות שיש ב'אתה בחרתנו', כיצד וכו' וכנגד וכתבנו מלכנו לעבודתך אמר 'ויגיע עת הקריבה והעבודה', והנה מציינו בדברי חז"ל דברכת רצה חשובה כברכת עבודה (ברכות כט. שבת כד. מגילה יח. וסוטה לח.) דמתפללים על עבודת הקרבנות, ולהאמור נמצא דבר"ח וחוה"מ מוסיפים להתפלל גם על הקרבנות המיוחדים לאותו היום. ולכן נקט הגר"ח דיעלה ויבא עומד במקום עיקר טופס הברכה של רצה, שהוא תפלה על עבודת הקרבנות.

ולפ"ד הגר"ח עולה דלא כד' הגרשז"א הנ"ל, דמי ששכח לומר יעלה ויבא ונזכר במודים וחזר ואמר יעלה ויבא והמשיך ותחזינה עינינו וכו' יצא יד"ח בדיעבד, כי יש לו ברכת רצה, דהזכרת יעלה ויבא גופא מועילה בתורת עיקר ברכת רצה כמבואר. [ושו"ר שעמד בזה בספר משברי ים (תפלה סי' ג)].

תחילת ברכת רצה הראשון מצטרף לסוף השני

ב] בספר מבית לוי (ח"ו עמ' כ"ה) כתב 'דאף שלא חזר ואמר רצה כדין מ"מ הוה כמפסיק בין רצה שאמר מתחלה כדין וכל מה שאמר בפעם ראשונה מותחזינה הוה הפסק בשוגג ואח"כ שאומר יעלה ויבא הוה המסף התפלה' עכ"ל, והיינו דתחילת ברכת רצה הראשון מצטרף לסוף ברכת רצה השני, וההפסק שבאמצע הוא הפסק בשוגג ואינו מעבד בדיעבד כמבואר במשנ"ב (סי' ק"ד סק"ה וסי' ק"ח סק"ח), וכ"כ הגר"מ ועקנין שליט"א ששמע כן מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל.

אולם לפו"ר הוא תמוה, דמאחר שחתם את הברכה בחתימה של

ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, והיינו דמהך מתני' מוכרח דטבילה ל"ה כסילוק טיט או צואה אלא גזה"כ, ולהכי תלוי בכוונת הלב.

ולפ"ז א"ש מש"כ הרמב"ם, "שזה שהוזה עליו יש לו מעלה יתרה בטהרה, לפי שהכתוב כבר שפט עליו שהוא טהור", דאף טהרתו של טמא מת ע"י הזאת שלישי ושביעי ל"ה סילוק טומאה אלא הוי כח קדושה, וכל החילוק הוא רק שטבילה הוי כח קדושה המועיל רק לסתם טומאה, ואילו הזאה הוי כח קדושה שמועיל אף לטמא מת, וזהו שכתב הרמב"ם דמעלתו יתרה לפי שהכתוב שפט עליו שהוא טהור, והיינו דהתחדש בגזירת התורה, הך כח קדושה.

אם מהני רחיצה בט' קבין לתוספת קדושה

ולפ"ז יש להסתפק אי אף רחיצה בט' קבין מהני לתוספת קדושה. דהנה קי"ל בשו"ע בסי' פ"ח דביטלו את תקנת עזרא שאסר בעל קרי בד"ת ק"ש ותפלה, אולם כתב המ"ב בסק"ד, "ומ"מ יש אנשי מעשה שנוהגין בתקנה זו וטובלין א"ע לקריין ואם קשה עליהם הטבילה רוחצין א"ע בט' קבין", והמקור מברכות דף כ"א דמהני רחיצה בט' קבין לקיום תקנת עזרא, ויל"ד אם רחיצה בט' קבין מהני רק לקיום תקנת עזרא, או דמהני אף לתוספת קדושה.

ונ"ל דאם מהני רחיצה בט' קבין לטומאת בעל קרי, מינה יש ללמוד דמהני אף לתוספת קדושה, דהא אף סילוק הטומאה אינו באופן ישיר, אלא התחדש בגזה"כ דיש בטבילה כח קדושה חיובי וממילא מסלק לטומאה, וא"כ, מדאיכא סילוק טומאה ע"י ט' קבין מוכרח דאיכא תוספת קדושה.

ויסוד זה מבואר בבא"ח בספרו תורה לשמה שאלה שע"ה שדן אם רחיצה במ' סאה מים שאובין מהני רק לבעל קרי להסיר טומאתו או אף לתוספת קדושה, והכריע דממה שמצינו שמהני לבעל קרי, יש ללמוד דמהני גם לתוספת קדושה, וכן י"ל אף לענין ט' קבין.

אם נטילת ידים מהני לתוספת קדושה

ולפ"ז יל"ד עוד, דהנה הכף החיים סי' ע"ו סק"ב כתב דבעל קרי שאין באפשרותו לטבול ואף לא לרחוץ בט' קבין, יש עצה שיטול ידיו מ' פעמים [ע"ש הסדר]. ואף בזה יל"ע אם מהני רק לבעל קרי או אף לתוספת קדושה. ובבן איש חי נצבים שנה א' סק"ג כתב דמהני אף לתוספת קדושה, והבאור ע"פ הנ"ל, דאף נט"י ל"ה חפצא של סילוק טומאה אלא כח קדושה, ומדמהני לסילוק טומאה ע"כ דמהני אף לתוספת קדושה.

וכן מצינו בשו"ת הרשב"א דנט"י הוי כח קדושה, דכתב בח"א סי' קצ"א לבאר את טעם תקנת נט"י בבוקר דאינו משום שסתם ידים עסקניות ויש בהם טומאה לענין תרומה, אלא דהוא משום שבשחר אנו נעשים כבירה חדשה "ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו ולטבול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו", ומבואר שנט"י ל"ה חפצא של סילוק טומאה, אלא יש בו כח קדושה כדחזינא בכהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו, ומינה יש ללמוד דאף סילוק טומאת הידים נעשה ע"י תוספת הך קדושה, והכל חד. והראוני שכתב הכלבו בסי' כ"ג [הובא במלאכת שלמה פ"א מידיים מ"א] דרביעית לנט"י הוא כמקוה קטן, ומבואר דהכח קדושה בא ע"י המקוה קטן שיש בנטילת ידים.

הרב אברהם זנגר

שכח יעלה ויבא ונזכר במודים וחזר ליעלה ויבא במקום רצה

מי ששכח להזכיר יעלה ויבא בר"ח (בשחרית או מנחה) או בחוה"מ (בכל התפלות) ונזכר לאחר שהתחיל ברכת מודים עליו לחזור לברכת רצה כמבואר בשו"ע (סי' תכ"ב ס"א), ודנו פוסקי זמנינו איך הדין אם טעה ובמקום לחזור לרצה חזר ואמר יעלה ויבא והמשיך ותחזינה עינינו וכו' מודים וכו' עד סוף התפלה, האם יצא יד"ח בדיעבד. ובהערות למשנ"ב הוצאת 'דרשו' ושאר ספרי המלקטים כתבו בשם הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה ר"ח פ"א ס"ב) שנקט בפשיטות דלא יצא יד"ח, ועליו לחזור לראש, דהואיל וחיסר את עיקר הברכה שהוא ענין העבודה הרי זה מעבד בדיעבד והו"ל כלא בירך כלל ברכת רצה, וא"א לצאת יד"ח הזכרת יעלה ויבא אלא בברכת רצה.

חול והזכיר שבת באחת מהברכות יצא יד"ח בדיעבד, ומאי גרע ר"ח משבת. ומשמע מזה דאם הזכיר בכל הברכות יצא יד"ח ולא דוקא בשומע תפלה, וכן הוכיחו בספר פקודת אלעזר (סי' תכ"ב) ותהלה לדוד (סי' רס"ח סק"ו). והרחיב בענין זה בספר שיח מרדכי (סי' ח).

חכ"א נוהג לומר 'חננו מאיתך דעה בינה והשכל ביום ראש החודש הזה'

ובפקודת אלעזר שם וכן בתחילת ספר בית תפילה לבעל הפלא יועץ כתבו שהם נוהגים להזכיר ר"ח בשומע תפילה כדי שאם ישכחו לומר יעלה ויבא בברכת רצה לא יצטרכו לחזור. ושמעתי שחכ"א נוהג לומר כן בברכת אתה חונן 'חננו מאיתך דעה בינה והשכל ביום ראש החודש הזה' כדי שאם ישכח לומר יעלה ויבא לא יצטרך לחזור, דהא מותר להוסיף בקשות בתפלתו מענין הברכה. וכ"כ בספר פקודת אלעזר שם דאם אמר כן ושכח יעלה ויבא א"צ לחזור. אולם בספר שיח מרדכי (עמ' רפ"ו) השיג ע"ז, דלכתחילה בודאי אין לומר נוסח זה, משום דהוי שינוי במטבע הברכה דמעט בקשתו לחכמה וכו' רק ליום ר"ח, והביא מקור לזה ע"ש.

ולפ"ז כתבו רבים ממחברי זמנינו דה"ה בניד"ד יצא, שהרי הוא אוהז באמצע ברכת מודים ואמר יעלה ויבא, ובדיעבד אם הזכיר יעלה ויבא באמצע ברכת מודים יצא, ומה שהוסיף ואמר אח"כ 'ותחזינה עינינו' כמאן דליתא, וברכת רצה יצא יד"ח בברכת רצה הראשונה. אולם יש לפקפק בזה מכמה טעמים;

א. לא ברירא אם מועיל בדיעבד להזכיר יעלה ויבא גם בברכת מודים ושים שלום לדעת האחרונים הנ"ל או רק בשאר הברכות, וזה תלוי לפ"ר במה שנחלקו האחרונים בדן השו"ע לענין שבת, בהתפלל תפלת חול והזכיר שבת במודים או שים שלום אם יצא בדיעבד או רק אם הזכיר בברכות האמצעיות או בעבודה יצא יד"ח, (עי' א"א מבוטשאטש תנינא סי' רס"ח ס"ד שהסתפק בזה, ובתה"ל סק"ו הביא מהדה"ח דלא יצא, אולם תמה עליו דמסתמת הפוסקים משמע דיצא גם בב' אחרונות בדיעבד, וכן דקדק בספר שיח מרדכי (עמ' רפ"ה) מל' הפמ"ג (שם א"א סק"ו), וכתב התה"ל דלפ"ז גם בר"ח אם הזכיר יעלה ויבא במודים יצא יד"ח בדיעבד, ומה שצריך לחזור לברכת רצה אם נזכר במודים שלא אמר יע"ו, היינו כדי לקיים תקנ"ח לכתחילה, אבל בדיעבד אם אמרו במקומו יצא יד"ח. אולם הרב המגיה לספר שלמי חגיגה (דיני יע"ו בר"ח) וכן בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' קמ"ו) כתבו דמסתמת הפוסקים שכתבו דאם נזכר במודים עליו לחזור לרצה ולא הוסיפו בדיעבד אם לא חזר והזכיר במקומו יצא יד"ח, משמע דלא יצא אפי' בדיעבד. וע"ע בספר שיח מרדכי שם מש"כ בזה).

ב. כתב בספר שיח מרדכי (שם אות ב') דיש לדון בד' האחרונים הנ"ל, דשמא רק אם הזכיר ר"ח באמצע הברכות יצא יד"ח, אבל אם הזכיר בין ברכה לברכה לא יצא, וכן יש לדון בד' השו"ע לענין שבת, אם התפלל תפלת חול והזכיר שבת בין ברכה לברכה, אפשר דלא יצא יד"ח.

והנה בניד"ד אע"פ שאחז באמצע ברכת מודים, מ"מ מאחר והיה בדעתו לחזור לברכת רצה וחזר ואמר יעלה ויבא וגם חתם המחזיר שכינתו לציון, מסתבר שעקר לגמרי מברכת מודים ונתקלקלה ברכת מודים הקודמת, ולא יוכל עתה לחזור למקום שאחז באמצע ברכת מודים [וכמו שנתבאר לעיל אות ב'], וא"כ נמצא דהזכיר יעלה ויבא בין ברכה לברכה (בין ברכת רצה לברכת מודים), וכ"כ בספר שיח מרדכי (שם סוף אות ג'), ולהאמור יתכן דבכה"ג לכ"ע לא יצא.

ובאמת יש להביא ראיה מוכרחת דלהלכה אם הזכיר בין הברכות לא יצא יד"ח, דהא המשנ"ב חידש להלכה דאם נזכר שלא אמר יעלה ויבא לאחר שאמר ברוך אתה ה' של חתימת ברכת רצה יאמר למדני חוקיק, ואף דהוי הפסק לומר פסוק באמצע שמו"ע (נשמת אדם כלל כ"ה סק"א), וגם אינו ראוי לסיים בפסוק כשהתחיל אדעתא דברכה (מג"א סי' קל"ה סק"ח), מ"מ כתב בביה"ל (סי' קי"ד ס"ו) דיש לחוש לד' רבינו יונה ודעימיה דס"ל דא"א להשלים הזכרות לאחר סיום הברכה, ולדבריהם לא יצא יד"ח תפלה אם יאמר יעלה ויבא לאחר חתימת הברכה, ולכן יאמר למדני חוקיק, וכדבריו כתב השלמי חגיגה (הובא בשערי תשובה סי' תכ"ב סק"ד והעתיקוהו להלכה החיד"א בקשר גודל סי' כ"א ס"ג והפלא יועץ בחדש לאלפים סי' תכ"ב ס"ה ועוד אחרונים). ומוכח להדיא מדבריהם דס"ל דמי שהזכיר יעלה ויבא בין הברכות לא יצא יד"ח אפי' בדיעבד, דאל"כ אף דלד' רבינו יונה א"א להשלים לאחר הברכה דברים המעכבים בברכה, מ"מ יוכל להזכיר שם יע"ו מדין הזכרה בין הברכות, ובע"כ דלא מהני. [וכן הוכיח בספר גנת אגוז להג"ר שמשון אלטמן שליט"א (תש"פ עמ' כ"ז)].

[ולכן מה שתמה בשו"ת שאל בני (ח"א עמ' קצ"ט) ע"ד הגרש"א שהורה בניד"ד דחוזר לראש, מדברי האחרונים הנ"ל שנקטו

המחזיר שכינתו לציון והתחיל מודים הרי כבר עקר עצמו מברכת רצה, ואף שלבסוף נתברר שלא יצא יד"ח בברכת רצה ועליו לחזור, מ"מ הוא כבר עקר עצמו מברכת רצה ועליו לחזור לתחילת הברכה, וכ"כ הגר"א גנחובסקי זצ"ל דמסתבר דא"א לצרף ב' חלקי הברכה בכה"ג, וכתב דדמי למי שבאמצע ברכה בשמו"ע טעה וסיים בברכה שלאחריה וחזר למקום שאחז באמצע הברכה הקודמת וסיימה, דמסתבר דלא מהני, דאחר שחתם הברכה כבר עקר עצמו מברכה זו אע"פ שהחתימה היתה שלא כדין.

חתם חונן הדעת במקום הקל הקדוש

ויש להביא דוגמא לזה במה שנחלקו הפוסקים במי שטעה בסיום ברכת הקל הקדוש וחתם חונן הדעת, האם הוי כהפסק בדיבור בשוגג וחשבינן ליה כלא סיים הברכה ויחזור לתחילת הברכה כמו אם אמר 'בא"י למדני חוקיק', או דכיון שנתכוין לחתום הברכה חשבינן ליה כסיים הברכה ועליו לחזור לראש, עי' שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סוס"י קע"א) דא"צ לחזור לראש (הביאו המהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ח וכן בדעת תורה סי' ק"ד ס"ה וסי' קי"ד ס"ו) וכתב דבנשמת אדם כלל כ"ה משמע שלא כדבריו אולם אין בידו לחלוק עליו במקום חשש ברכה לבטלה), וכן נראה מדברי הא"א מבוטשאטש (סי' קי"ט), אולם בשו"ת אמרי יוסף (ח"ב סי' ט' סק"א) כתב דפשוט דחוזר לראש, וכ"ה להדיא במשנ"ב (סי' קי"ד סק"ד), ועי' ספר שיח מרדכי (סי' ז' ענף ה' ובהוספות עמ' שמ"ח ועמ' שס"א) מש"כ בזה.

וכי"ב מצאנו במי שחתם בעש"ת הקל הקדוש במקום המלך הקדוש דחוזר לראש, ולא אמרינן דנחשב כלא סיים הברכה מאחר וחתם שלא כדין, ובזה כו"ע מודו כיון שזוהי חתימה הראויה לברכה זו, שהרי כך חותמים בכל השנה, וא"כ ניד"ד דומה לזה, שהרי חתם 'המחזיר שכינתו לציון' שהיא החתימה הראויה לברכת רצה.

וביותר העיר הגר"מ ועקנין שליט"א לפ"מ שידוע בשם החזו"ר והגר"ז דמי ששכח להזכיר יעלה ויבא אין ברכותיו לבטלה והרי הם עולות לו למאה ברכות אע"פ שחוזר ומתפלל, [ובספר בירורי ברכות בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח' הערה ז' הבאנו לזה ראיות רבות ואכ"מ], ומסתבר דגם מי שחזר על ברכת רצה שנית באמצע השמו"ע, ברכת רצה הראשונה אינה לבטלה (ולא רק אם סיים את התפלה וחזר ומתפלל את כל השמו"ע שנית), וא"כ בודאי חשבינן ליה כסיים הברכה וחתם כדין, שהרי היא ברכה מעליא, ורק חסר לו הזכרת יעלה ויבא, ובשביל ההזכרה הוא צריך לחזור ולברך ברכה זו.

הזכרת יעלה ויבא בין רצה למודים

[ג] בשו"ת חקי חיים (להגר"ח קניג זצ"ל, ח"ד סי' כ"ב, תשנ"ד) כתב דיצא יד"ח משום דל מהכא סיום הברכה 'ותחזינה' שחזר ואמר שנית, סו"ס הלא אמר יעלה ויבא קודם ברכת מודים וקי"ל (סי' תכ"ב ס"א) כד' הראב"ה דיכול לומר יעלה ויבא בין ברכת רצה לברכת מודים.

ודבריו תמוהים, דייעוי' בביה"ל (סי' תפ"ז ס"א) שנקט בפשיטות דמי שנזכר שלא אמר יעלה ויבא לאחר שהתחיל מודים, אפי' אם אמר רק תיבת מודים עליו לחזור לרצה, ואם כהנ"ל למה יחזור בחינם על ברכת רצה, ולמה לא נאמר דל מהכא תיבת מודים והרי הוא מזכיר יעלה ויבא בין ברכת רצה לברכת מודים, והטעם בזה מבואר בביה"ל שם, דיסוד ד' הראב"ה הוא דכל שלא התחיל ברכה אחרת הרי הוא נחשב עדיין כאילו עומד באמצע הברכה הקודמת ויכול להשלים מה שהחסיר ממנה ונחשב כחלק מהברכה, והובא בב"י (סי' קי"ז), ולכן אם התחיל אפי' רק תיבה אחת מברכת מודים כבר נעקר מהברכה הקודמת ואינו יכול להשלים ועליו להתחיל שוב מתחילת הברכה, ועי' משנ"ב (סי' קי"ד סק"ח) דה"ה ש"ץ שלא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם והתחיל קדושה חוזר לראש אע"פ שעדיין לא התחיל ברכת אתה קדוש, והיינו משום דכבר נעקר מברכת מחיה המתים, וה"נ בניד"ד מאחר שהתחיל מודים עקר מברכת רצה הראשונה ושוב אינו מצטרף לברכה זו.

הזכיר יע"ו בברכה אחרת אם יצא בדיעבד

[ד] דעת כמה אחרונים דמה שתקנו חז"ל להזכיר יעלה ויבא בברכת רצה אינו לעיכובא, ובדיעבד אם הזכיר יעלה ויבא באמצע אחת מהברכות יצא יד"ח, דיסוד חיוב הזכרת יעלה ויבא הוא להזכיר מעין המאורע בתפלתו, ואי"ז ממטבע ברכת רצה, אלא דלכתחילה קבעו לאומרו בברכת רצה, אבל בדיעבד יצא בכל גווני, ובברכי יוסף (סי' תכ"ב סק"ד) הביא תשובה משנת תע"ב לאחד מחכמי אותו דור דאם הזכיר ר"ח בשומע תפלה ואח"כ שכח להזכיר ברצה יצא יד"ח בדיעבד, ובתשובה זו הביא כמה ראיות לדבריו, ואחת מהראיות היא מהמבואר בשו"ע (סי' רס"ח ס"ד) דאם התפלל בשבת תפלה של

הברכה), אלא דהחצי השני מעכב בכללות התפלה, ולזה מהני השלמה בשומע תפלה.

ולפ"ז נראה דה"ה מי שדילג על תחילת ברכת רצה והתחיל את הברכה מ'ותחזינה עינינו' ואת תחילת הברכה אמר בתוך ברכת שומע תפלה יצא יד"ח, ואף שהמתחיל ברכת רצה מ'ותחזינה עינינו' חסר בה את עיקר הברכה שהוא ענין העבודה והקרבות, מ"מ גם זה נחשב ברכה, ואי"ז ברכה לבטלה לדברי הביה"ל.

ומעתה י"ל דיצא יד"ח בניד"ד, דהא הברכה היא ברכה מעליא אע"פ שהתחיל מ'ותחזינה עינינו' כאמור, וא"כ הרי זה נחשב שאמר יעלה ויבא בברכת רצה, ומצד מה שהוא חייב להשלים את תחילת הברכה (והרי לא השלימו בשומע תפלה), בזה י"ל דיצא יד"ח בברכת רצה הראשונה, שהרי ידוע בשם החז"א והגר"ז דמי ששכח להזכיר יעלה ויבא אין ברכותיו לבטלה והרי הם עולות לו למאה ברכות אע"פ שחוזר ומתפלל, ומסתבר דגם מי שחזר על ברכת רצה שנית באמצע השמו"ע, ברכת רצה הראשונה אינה לבטלה, וא"כ שפיר י"ל דיצא בה יד"ח תחילת הברכה, ולא גרע ממה שאפשר להשלים את תחילת הברכה בתוך ברכת שומע תפלה. [כ"כ הג"ר יואל מקלב שליט"א (קובץ בית אהרן וישראל קע"ג עמ' ע"ד)].

הזכיר יעלה ויבא לפני שהתחיל ברכת רצה

אולם דן הגר"י מקלב שליט"א (שם) על ב' הטעמים האחרונים דל"ל דלא יצא מטעם אחר, לא מצד חסרון בברכת רצה כי אם מצד חסרון בהזכרת יעלה ויבא, דההזכרה של יעלה ויבא אינה בתוך ברכת רצה אלא קודם ברכת רצה, והו"ל כמי שאמר יעלה ויבא בין ברכת שומע תפלה לברכת רצה דלא יצא יד"ח כמש"כ בחכמת שלמה (סי' תכ"ב). ושוב כתב בשם הגר"ק זצ"ל דמ"מ אפשר דיצא, דנחשב כאמרו בתוך ברכת רצה, וכוננתו נראה משום שדעתו לאומרו יחד עם ברכת רצה, אך בשם הגר"ח זצ"ל כתב דמסתבר דלא יצא מטעם זה. וכן הגר"א גנחובסקי זצ"ל נסתפק בזה בכתביו.

אמנם כ"ז רק לפי ב' הטעמים האחרונים, אך לפי מה שהבאנו בתחילת דברינו בשם הגר"ח מבריסק דהיעלה ויבא בעצמו עומד במקום ברכת רצה פשוט פשוט, ודוגמא לזה מצאנו בהזכרת אתה חוננתנו שכתב המשנ"ב (סי' רצ"ב) דאם טעה ודילג תחילת הברכה והתחיל מאתה חוננתנו יצא יד"ח, וביאר בשעה"צ הטעם משום דיש בהזכרה זו ג"כ מענין הברכה, הרי דכה"ג נחשב שאמרו בברכת אתה חונן, ופשוט.

תמצית הדברים

מי שנזכר באמצע מודים שלא אמר יעלה ויבא ובמקום לחזור לרצה חזר ואמר מיד יעלה ויבא והמשיך ותחזינה עינינו עד סוף התפלה, כתב הגרש"א דחוזר לראש, אולם רבים מפוסקי זמנינו צידדו דיצא יד"ח בדיעבד, (בעל שבת הלוי זצ"ל, הגר"ח זצ"ל, הגר"ח זצ"ל, הגר"א גנחובסקי זצ"ל, הגר"מ בראנסדורפר זצ"ל, חזוק למשכני יעקב, וכן עולה מהמעשה המובא אוזות הוראתם של הגר"ח מבריסק וחוננתו הג"ר רפאל שפירא זצ"ל).

ועיקרי הטעמים שנתבארו בדבריהם הם;

- א. דגם מי שהתחיל ברכת רצה ב'ותחזינה עינינו' יצא יד"ח בדיעבד.
- ב. דגם מי שהתחיל ברכת רצה ב'ותחזינה עינינו' יש לזה שם ברכה ולכן יוצא יד"ח בהזכרת יעלה ויבא בברכה זו, ואף דתחילת הברכה מעכבת מ"מ יכול להשלימה בשומע תפלה, ובניד"ד השלימה בברכת רצה הראשונה.
- ג. חידושו של הגר"ח דהזכרת יעלה ויבא בעצמה עומדת במקום הפתיחה של ברכת רצה.
- ד. דהתחלת ברכת רצה הראשונה וסוף ברכת רצה השניה מצטרפים זל"ז, וכל מה שאמר באמצע הרי זה כסח בשוגג דאינו מעכב.
- ה. דחצי ברכת מודים שאמר מתבטל כשחזר ואמר יע"ו ונמצא שאמר יעלה ויבא בין ברכת רצה למודים דמהני לפ"ד השו"ע.

ו. דביעבד אי"ז לעיכובא להזכיר יעלה ויבא בברכת רצה, וגם אם הזכיר בשאר הברכות או בין ברכה לברכה יצא יד"ח. אולם בירורנו דלדינא אין מקום לג' הטעמים האחרונים הנ"ל, וא"א להכשיר את היעלה ויבא ידידה אלא לפי ג' הטעמים הראשונים דברכת רצה השניה היא ברכה מעליא ולא ברכה לבטלה.

דמי שנזכר באמצע מודים שלא אמר יעלה ויבא ואמר יעלה ויבא במקומו והתחיל שוב ברכת מודים לא יצא יד"ח כי חסר לו ברכת רצה, והיינו דס"ל דא"א להזכיר יעלה ויבא כי אם בברכת רצה.

דביעבד מועיל להזכיר יעלה ויבא בכל הברכות, להאמור אין כאן תמיהה כלל, כי מלבד מה שלהלכה לא בוריא כלל דק"ל כדעות אלו, וסתמת הדברים להלכה שלא כדבריהם¹, מלבד זאת הלא מוכח להדיא מדברי המשנ"ב דעכ"פ בין ברכה לברכה לא מהני אפי' בדיעבד כאמור].

התחיל ברכת רצה ב'ותחזינה עינינו'

[ח] בעיקר מה שנקט הגרש"א בפשיטות דמי שדילג על תחילת ברכת רצה והתחיל את הברכה ב'ותחזינה עינינו' לא יצא יד"ח אפי' בדיעבד, יש שחלקו על כך מתרי טעמי;

ד' הגר"א דיוצאים יד"ח בחתימת ברכה בלבד

א. ידועה ד' הגר"א (הובא בביה"ל סי' י"ט ס"ב, ק"י ס"ה, ק"ט ס"ג) דבכל ברכה יוצאים יד"ח בדיעבד בחתימת הברכה לחוד (עכ"פ באופן שהיתה פתיחה כלשהו), ולפ"ז נראה דאם התחיל את הברכה מ'ותחזינה עינינו' יצא יד"ח בדיעבד, וכ"כ בספר שיח מרדכי (פ"א הערה ה"א) ובקובץ בית אהרן וישראל (קע"ג עמ' ע"ה) בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל דלד' הגר"א מסתבר דיצא אם התחיל הברכה מ'ותחזינה עינינו', ובספר אשי ישראל (פ"ז הערה י"ב) כתב בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל דביעבד יש לסמוך ע"ד הגר"א (ונראה דטעמו משום ספק ברכות להקל).

אולם הגר"א גנחובסקי זצ"ל כתב דגם לד' הגר"א יתכן שלא יצא, יתכן דגם לד' הגר"א צריך פתיחה מענין הברכה, וצ"ל לספר אריח על גבי לבונה שדן בזה וכן לספר לה' הארץ ומלואה שנו"נ בזה עם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (ח"א עמ' ט"ז ואילך ועמ' רצ"ב ואילך).

והגר"מ ועקנין שליט"א צ"ל לדברי העמק ברכה (תפלה סק"ה) שחידש דד' הגר"א היא רק בברכות אבל בתפלה שהיא בקשת צרכיו אם אמר רק החתימה נמצא שלא אמר רק ברכת הודאה וחסר התפלה ובקשה של אותה ברכה ולכן בודאי אינו יוצא בזה [אך זה דלא כד' המשנ"ב שנקט דד' הגר"א היא גם בתפלה].

ב. המשנ"ב (סי' ק"כ סק"א) הביא ד' הפמ"ג דמי שהתחיל ברכת רצה מ'אשי ישראל' וכו' לא יצא יד"ח משום דהו"ל כמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, אולם המשנ"ב פקפק בזה, ומשמע דלדינא נקט המשנ"ב דביעבד אינו חוזר. ובעמק ברכה (תפלה סק"ד) נקט בפשיטות דלפ"ז גם אם התחיל מ'ותחזינה עינינו' יצא יד"ח בדיעבד ע"ש, ולפ"ז בניד"ד עולה דיצא יד"ח, וכ"כ רבים מפוסקי זמנינו. (חיזוק למשכני יעקב עמ' ו', אולם כתב דאם נזכר לאחר שאמר בא"י יאמר למדני חוקיך כי סר"ס אי"ז פשוט), הגר"מ בראנסדורפר זצ"ל (קול התורה תשרי תשע"ג עמ' קפ"ו), בשם הגר"ח זצ"ל דאפשר דיצא (קובץ בית אהרן וישראל קע"ג עמ' ע"ה), בשם הגר"ח זצ"ל (הגר"מ ועקנין שליט"א, וכ"כ הגר"ח זצ"ל במכתב בספר שאלת רב עמ' שמ"ה דיתכן שיצא אך לא ביאר שם טעמו), הגר"א גנחובסקי זצ"ל נסתפק בזה בכתביו, ואמר למעשה דעכ"פ לא יחזור לראש בלא תנאי דנדבה (משברי ים תפלה סוס"י ג', גנת אגוז תשע"ז עמ' צ"ה), וכן בספר מבית לוי (ח"ו עמ' כ"ה) כתב בשם בעל השבט הלוי זצ"ל לגבי ניד"ד דיצא יד"ח, וביאר טעמו כנ"ל).

אולם ד' הגרש"א לחלק בזה, דאם התחיל מ'אשי ישראל' הרי אמר ענין העבודה שהוא עיקר הברכה ולכן יצא יד"ח, אבל אם התחיל מ'ותחזינה עינינו' חסר עיקר הברכה ולא יצא יד"ח גם לד' המשנ"ב. ובשו"ת דברי שלום (ח"ה עמ' תל"ו) הוסיף להוכיח כן, דעיקר הברכה הוא ענין העבודה והקרבות, ממה שכתבו בתשובות הגאונים (סי' ג) קבלה שקבלו מרבי יהודאי גאון ז"ל שקבלה מרבו ורבו מרבו עד רבי יהושע בהא דתנן בברכות כח. ר' יהושע אומר מעין שמונה עשרה, ומבואר שם הסדר דמעין כל ברכה וברכה, ומעין ברכת רצה כתבו בזה"ל; 'פרי שפתינו וקרבינו תקבל ברצון בשובך לציון בא"י המחזיר שכינתו לציון', הרי דעיקר מטבע הברכה הוא להזכיר את הקרבות.

אם אפשר להשלים את תחילת ברכת רצה בתוך ברכת שומע תפלה

[ז] הביה"ל (סי' ק"י ס"ה) צידד דמי שדילג על דבר עיקרי בברכה והשלימו בשומע תפלה יצא יד"ח כמו הזכרת טל ומטר (כגון אם חסר ענין קיבוץ גלויות בברכת תקע בשופר שהוא עיקר הברכה). וביאור דבריו נראה דגם חצי ברכה נחשבת ברכה (ואפי' אם חסר בה את עיקר

¹ עי' ספר שגיאות מי יבין (סי' מ"ו הערה כ"ט) ושיח מרדכי (עמ' י"ט הערה ל"ב) מה שצינו בזה, וכ"כ בספר מסורת משה (ח"ב עמ' צ"ג) ושו"ת רבבות אפרים (ח"ב סי' קפ"ה אות י') בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל,

אמנם בשו"ת מגדנות אליהו (ח"א סי' ל) כתב דלא נראה כן, דאין מחשיבים כדי לגמור את כולה במה שהוא אמר או לא אמר בפועל אלא במה שהיה עליו לומר מעיקר הדין, ורק לגבי מהירות האמירה מחשיבים לפי האדם אבל לא בנוסח התפילה. וכ"כ הגר"ח ק"צ"ל במכתב שנדפס בספר מעיל קטן (עמ' רל"א), וצ"ע.

לא התפלל מנחה בר"ח שחל בע"ש ובליל שבת התפלל לתשלומין תפלת חול

[ה] מי שלא התפלל מנחה בר"ח שחל בע"ש ובליל שבת טעה והתפלל לתשלומין תפלת חול, כתב השואל בשו"ת האלף לך שלמה (סי' נ"ד) דאם הזכיר יעלה ויבא יצא יד"ח, ואם לא הזכיר לא יצא יד"ח וחוזר ומתפלל.

וכן נראה באופן שמתחילים לומר ותן טל ומטר בחו"ל בליל ב' דר"ח כסלו או בליל ב' דר"ח טבת, ואחד שכח להתפלל מנחה ביום א' דר"ח, ובתשלומין בליל ב' דר"ח לא אמר טל ומטר, אם הזכיר יעלה ויבא יצא יד"ח, ואם לא הזכיר יעלה ויבא לא יצא יד"ח.

ביאור הדבר, דאף דקיי"ל דתפלת התשלומין מתפללים כמו תפלת החובה של אותה שעה, מ"מ חידש הפר"ח דאם התפלל כמו התפלה שאותה הוא בא להשלים יצא יד"ח בדיעבד, ולכן מי שהתפלל בליל שבת תפלת חול לתשלומין של מנחה של ערב שבת יצא יד"ח בדיעבד, וכן אם התפלל ושכח טל ומטר באופן שבתפלה שאותה הוא בא להשלים לא אמרו טל ומטר יצא יד"ח בדיעבד, וכן פסק המשנ"ב (סי' ק"ח ס"ק כה-לו). אולם באופנים הנ"ל אם לא הזכיר יעלה ויבא ממ"נ לא יצא, כי גם בתפלה שאותה הוא בא להשלים לא היה יוצא יד"ח בתפלה זו בלא יעלה ויבא.

והנה הגר"ש קלוגר שם חלק על השואל ונקט דיצא יד"ח, אולם טעמו שייך רק באותו מקרה, אולם בציור דין (ששכח להזכיר טל ומטר) נראה שגם לד' הגר"ש"ק לא יצא יד"ח. [אמנם בגליון פניני הלכה פ' נח תשפ"א הארכנו בנידון זה אם אמרינן ממ"נ לד' הפר"ח, והבאנו כמה ראיות לנידון זה, ועכ"פ הגר"ש"ק נקט דאמרינן ממ"נ, ואכ"מ].

התפלל מנחה פעמיים, אם השניה עולה לו למעריב

[ו] מי שהתפלל מנחה גדולה ושכח שהתפלל וחזר והתפלל שוב מנחה לאחר פלג המנחה, צידדו פוסקי זמנינו דתפלתו תעלה לו לתפלת מעריב, ואף שנתכוין לשם מנחה לית לן בה. [עיי' שו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' כ"ב) מנחת פרי (ח"ב סי' י"ז) ובר אלמוגים (סוסי"ב) שהביאו כמה ראיות לדבר, ולא דמי לנתכוין לשם תשלומין דלא עלתה לו לשם חובה או נתכוין לשם נדבה דלא עלתה לו לשם חובה וכן להיפך, דהתם ב' סוגים של תפלות הם, עי' ספר צפוני דודי (ח"ב סי' ע"א)].

ויש מקום לדון דאם בלילה הוא ר"ח ולא אמר יעלה ויבא לא תעלה לו תפלתו למעריב.

ביאור הדברים, דהנה בשו"ת בצל החכמה (שם) כתב דתלוי אם הוא זמן הראוי לכתחילה להתפלל בו ערבית, דאם הוא נוהג כר' יהודה להתפלל ערבית בקביעות מפלג המנחה בודאי עולה לו לערבית, אבל אם הוא נוהג כרבנן להתפלל אז מנחה, והוי רק בדיעבד להתפלל אז ערבית, ככה"ג אינו עולה לו לערבית אא"כ כיוון להדיא לשם ערבית.

ולפ"ז יש לדון דה"ה אם לא הזכיר יעלה ויבא (כיון שהיה סבור שהוא מתפלל מנחה של ערב ר"ח), כיון דזהו רק בדיעבד להתפלל ערבית דר"ח בלא הזכרת יעלה ויבא לא עלתה לו לערבית, וצ"ע בזה.

התפלל מעריב בטעות אם עולה לו למנחה

[ז] בספר דרך שיחה (ח"א עמ' תקל"ט) כתב הגר"ח ק"צ"ל דמי שלא התפלל מנחה והתפלל ערבית מפני שחשב בטעות שכבר הגיע הלילה ולאחר התפילה נתברר שעדיין יום, עלתה לו התפלה לשם מנחה. [וצ"ע מדברי המשנ"ב (סי' ק"ח סק"א) ואכ"מ].

אכן אם בלילה הוא ר"ח י"ל דתלוי אם הזכיר יעלה ויבא, דאם הזכיר יעלה ויבא עולה לו לשם מעריב ולא לשם מנחה, דלגבי מנחה הוי הזכרת מאורע שלא בזמנו, ואף למאי דקיי"ל דאינו מעבד בדיעבד, מ"מ אינו עולה לו בלא כוונה מפורשת כיון שאי"ז תפלה הראויה לכתחילה למנחה, וא"כ תעלה לו לשם מעריב כדן מתפלל מפלג המנחה, [דאף דגם זה אינו לכתחילה להתפלל מעריב מפלג המנחה, סו"ס הרי נתכוין להדיא לשם מעריב]. אבל אם לא הזכיר יעלה ויבא לא תעלה לו לשם מעריב אלא לשם מנחה.

והנה אם נזכר במודים שלא אמר יעלה ויבא ובמקום לחזור לרצה חזר ואמר מיד יעלה ויבא ולא המשיך 'ותחזינה עינינו' אלא חזר והתחיל ברכת מודים, לפי ב' הטעמים האחרונים יצא יד"ח, אולם לפי מה שביררנו דאינם נכונים לדינא פשוט וברור שלא יצא יד"ח, וכ"כ בספר מסורת משה (ח"ב עמ' צ"ג) ושו"ת רבבות אפרים (ח"ב סי' קפ"ה אות י) בשם הגר"מ פיינשטיין צ"ל.

ז' היכ"ת דאם לא אמר יעלה ויבא במעריב ליל ר"ח חוזר לראש

חידה; קיי"ל דהזכרת יעלה ויבא במעריב דר"ח אינה מעכבת, ואם שכח להזכיר יעו"י אינו חוזר. איך יתכן דאם לא הזכיר יעלה ויבא חוזר לראש ואם הזכיר יעלה ויבא אינו חוזר. ונראה לבאר ז' היכ"ת.

דילג על תחילת ברכת רצה עד 'ותחזינה עינינו'

[א] דילג על תחילת ברכת רצה עד 'ותחזינה עינינו'. לפי חידושו של הגר"ח שהבאנו לעיל עולה דאם אמר יעלה ויבא יצא יד"ח, דיעלה ויבא עומד במקום תחילת הברכה, הואיל והיא תפלה על הקרבנות, אבל אם לא אמר יעלה ויבא לא יצא יד"ח כיון שחזר את עיקר הברכה, וחוזר לראש.

לא הזכיר יעלה ויבא בחובה והזכיר בתשלומין

[ב] כתב הרמ"א (סי' ק"ח ס"ט) 'אם לא התפלל מנחה בערב ר"ח מתפלל של ר"ח שתיים, ואם לא הזכיר יעלה ויבא בראשונה והזכיר בשניה צריך לחזור ולהתפלל'.

שכח יעלה ויבא בחובה וחזר ושכח בתשלומין

[ג] שכח יעלה ויבא במנחה בא' דר"ח ונזכר בליל ב' דר"ח מתפלל שתיים, ואם שכח יעלה ויבא בתשלומין, צידדו בספר מעדני יו"ט לאאמור"ר שליט"א (ח"א סי' י) ובספר בר אלמוגים למור"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (עמ' שפ"ה) דחוזר ומתפלל בתנאי דנדבה, והטעם מפני שלד' תוס' (ברכות כו:) כל חובת התשלומין כששכח יעלה ויבא היא רק כדי שיזכיר יעלה ויבא בתשלומין, ולכן ס"ל דאם לא היה ליל ב' דר"ח לא היה מתפלל תשלומין, והובא בשו"ע (סי' ק"ח סי"א), וא"כ גם אם הוא ליל ב' דר"ח דיש לו דין תשלומין, מ"מ אם לא הזכיר יעלה ויבא לאו מידי קעביד.

אולם בבאר היטב (סי' ק"ח סק"ז) ופמ"ג (שם א"א סק"ב) כתבו להדיא דאינו חוזר לראש, וצ"ל דס"ל דאמנם חיוב התשלומין חל עליו כדי שיזכיר יעלה ויבא, אבל לא חל עליו חובת הזכרת יעלה ויבא כי אם חובת תפלה, ודין תפלה זו היא דהזכרת יעלה ויבא אינה מעכבת בה כמו בתפלת ערבית של החובה, ועי' בספר מעדני יו"ט ובר אלמוגים שם מה שכתבו בזה, והרחבנו בזה בספר בירורי ברכות (הערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח' הערה ר), ואכמ"ל.

שהה כדי לגמור את כולה בלי אמירת יעו"י

[ד] מבואר בשו"ע (סי' ק"ד ס"ה) דאם שהה כדי לגמור את כולה באונס חוזר לראש, ושיעור הזמן כדי לגמור את כולה תלוי בכל אחד ואחד, דאם הוא מאריך או מקצר בתפלה דיינינן לפי שיעור זמן דיליה (שו"ע שם ס"ו, ובתשובות הגר"ח"ק בסוף ספר אשי ישראל אות מ"ז הוסיף דנראה דדיינינן לפי מהירותו בתפלה זו שעומד בה ולא לפי רגילותו בעלמא), ועי' בשערי תשובה (סי' תרכ"ה) לענין חזרת הש"ץ ברה"ה דשהה כדי לגמור את כולה מקרי בלי הפיטום, ומשמע דרק את הפיטום אין מחשיבים אבל את ההזכרות זכרנו ומי כמוך מחשיבים אע"פ שאינם מעכבים כיון שהם מעצם טופס התפלה, וה"נ נראה דיש לחשב הזכרת על הנסים בחנוכה ופורים והזכרת יעלה ויבא בליל ר"ח.

ואמר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דמ"מ נראה דזהו רק אם אמר בפועל על הנסים, אבל אם שכח להזכיר על הנסים ואח"כ שהה כדי לגמור את כולה בלי אמירת על הנסים חוזר. ואמר דנמצא לפ"ז היכ"ת דאם היה אומר על הנסים היה יוצא יד"ח, ומחמת שלא אמר על הנסים עליו לחזור לראש. וכ"כ הגר"י גואלמן שליט"א בספר הזכרון שירת מרים (עמ' קס"א) בשם הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל.

ולפי דבריהם נראה דה"ה בליל ר"ח, אם שכח להזכיר יעלה ויבא ואח"כ שהה כדי לגמור את כולה בלי אמירת יעלה ויבא חוזר, ונמצא לפ"ז דאם היה אומר יעלה ויבא היה יוצא יד"ח, ומחמת שלא אמר יעלה ויבא עליו לחזור לראש.

יכמות דף קז

מיאון

קטנה שנישאה ע"י אמה ואחיה יכולה למאן בבעלה ולהפקיע את הנישואין.

נפתח בביאור המילה 'מיאון'. הרי בלשון הקודש יש צורות נוספות להביע שאדם אינו מעוניין במשהו, כגון: לסרב, לא אבה וכדומה. מה מיוחד במילה 'מיאון'.

מבארים רבותינו (שפת אמת, אגרא דכלה) ע"פ הפסוק שנאמר אצל יוסף, שכאשר אשת פוטיפר ניסתה לפתותו, נאמר 'וימאן'. והטעם על התיבה הזו הוא שלשלת. ומבארים ש'מיאון' הוא מבלי להכנס לדין ודברים סביב העניין. מיאון הוא סירוב מוחלט ללא נתינת טעם.

וזה יסוד גדול בעבודת ה', שכאשר היצר הרע בא לפתות את האדם, צורת העבודה היא תיכף ומיד למאן. בתחילה אסור להכנס לדין ודברים, אלא דבר ראשון יש לשים במחשבה ובלב 'מיאון'. אני לא מעוניין! אחרי כן אפשר להכנס להסברים. אבל אם כבר בתחילה הוא מנמק את סירובו, הרי שכנגדו היצה"ר יביא נימוקים סותרים.

וכך מבואר במשלי (א, י) "בני אם יפתוך חטאים אל תאבה, ואחרי כן כתוב: "אם יאמרו לכה איתנו כו", ואז הפסוק משיב על טענתם. אבל בראש ובראשונה "אל תאבה!"

ומעתה מבואר שזה ענין המיאון בקטנה. בדרך כלל אשה שרוצה לצאת מבעלה יש תהליכים, יש טעמים ודין ודברים. ואילו מיאון הוא ניתוק שמגיע כענין בפני עצמו ללא הקדמות ונימוקים. וכפי שמבאר הגר"ח שהמיאון הוא עקירה 'מכאן ולהבא למפרע'. כלומר מכאן ולהבא כאילו לא היה כלום מעולם.

ובזה יש לבאר קצת יותר את דברי ב"ש בתחילת הפרק. שב"ש אומרים אין מומאנץ אלא ארוסות אבל לא נשואות. הרב זווין מביא מהרוגצובר ביאור חדש, שב"ש סוברים שממאנים רק לארוסות ולא לנשואות, שבת שאירבה אביה ומת, והשיאוה אמה או אחיה, אינה יכולה למאן בנישואין בלבד. כלומר אפשר להפקיע את הארוסין אבל אם רוצים להפקיע את הנשואין בלבד ולהשאיר במקומם את הארוסין, את זה אי אפשר. וזה שאמרו לקמן אין תנאי בנישואין.

וביאור הדבר כנ"ל, שסוברים ב"ש שמיאון הוא הפקעה וניתוק גמורים מבלי להכנס לדין, ועל כן סוברים ב"ש שאין לעשות מיאון לחצאין.

דף קח

מימינו בכסף שתינו

"מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבואו" (איכה ה, ד). הפירוש הפשוט של הפסוק הוא, שהמים שייכים לנו ואעפ"כ היינו צריכים לשלם לאויבים עליהם. הגמ' כאן דורשת אותו, שבשעת הסכנה נתבקשה הלכה זו (האם אשה שמיאנה בבעל השני יכולה לחזור לבעל הראשון שנתן לה גט), ושכרו אדם בארבע מאות זוז ושאלו את ר"ע בבית האסורים ואסר, את ר' יהודה בן בתירא בנציבין ואסר.

כלומר, דברי תורה היו אמורים להיות בחינם, אבל בשעת הסכנה הוצרכו לשלם ממון רב כדי לקבל את פסק ההלכה מר"ע וריב"ב.

המהרש"א מבאר כיצד רואים בפסוק שמדובר בדברי תורה, כי אין מים אלא תורה, ועצים הם גם מרמזים על תורה שהוא מלשון עצה - עצת השם. הערוך לנר מפרש שאינו מלשון 'עצה', שא"כ היה צריך לומר "עצתינו במחיר יבואו", אלא מלשון 'עץ' חיים היא למחזיקים בה. וכן מביא ר"א מגרמייזא על המדרש באיכה שמפרש כנ"ל.

עכ"פ צריך ביאור מדוע יש כאן שני דברים, מים ועץ. וכן האם במקרה הסיפור כולל שאלה ששלחו לשני תנאים - ר"ע וריב"ב? האם יש שייכות בין הכפילות בפסוק והכפילות באישים הנשאלים?

ונראה כך, במדרש לקח טוב באיכה נאמר שההבדל בין 'מימינו' ל'עצינו', שמיימינו הוא תורה ועצינו הוא טעמי תורה.

ויש להוסיף מה ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל שבאופן כללי צריך להבין מה הדמיון בין המילה עץ והמילה עצה שהן מאותו שורש - עצ. וביאר, שהאדם עץ השדה, וכשם שבעץ הגיל שלו ניתן להבחין בו דרך גודלו, שככל שהעץ יותר עבה סימן שהוא יותר מבוגר. כך ככל שהאדם מתבגר, מתגברת בו החכמה והנסיון.

בחז"ל מבואר דאפילו זקני עם הארץ צריך לכבד, ד'כמה הרפתקי עברו עליהם'. החכמה הזו שמגיעה מתוך נסיון חיים נקראת 'עצה'. עצת זקנים. הזקנים נותנים עצות. זה הטעם שעצה ועץ הם מאותה מילה, כי הנקודה של העצה מגיעה מהגיל, כדוגמת עץ שככל שהוא יותר עבה, כך רואים את הגיל שלו.

מכילא יש לבאר כך, בפסוק כתוב שיש מים של תורה ויש את העץ של תורה, המים זה עצם התורה, ואת זה שואלים את ר"ע שהוא שורש תושב"ע, ואילו כשמגיעים לעצה של תורה, שזה הטעמים, הרי שבחינה זו שייכת במיוחד לר' יהודה בן בתירא, כפי שמביא הרב היימן בתולדות תנאים ואמוראים שריב"ב חי עד גיל מופלג והיה נחשב בדורו כמי שנוטלים ממנו עצה. וכן בריש פסחים נתן עצה כיצד לדעת שאותו אדם שביקש לקבל פסח, הוא גוי. זו 'חכמת החיים' כביכול של ריב"ב, בנוסף לענין התורה.

ר"ע זה המים, וריב"ב הוא סוד העצה וטעמי התורה. כדי להגיע לכך היו צריכים לשלם ממון. מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבואו.

דף קט

אין לי אלא תורה

"כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו". פירש"י שאינו מקיים, אפילו שכר לימוד אינו מקבל.

המהר"ל (חידושי אגדות) מסביר: "כי ע"י עשיית המצוה אז התורה אצלנו בפועל, לא כאשר למד בשכלו בלבד". כלומר שעיקר התורה בעוה"ז הוא להביא לידי מעשה, ולולי כן אין האדם מחובר לגמרי לתורה.

וזה מבואר בגמ' בשבת (פרק ר"ע) שכשמשעה עלה למרום והמלאכים רצו למנוע ממנו לקבל את התורה לארץ, הוא השיב להם שבתורה יש דברים ששייכים רק לבני אדם, ובכך ניצחם. כלומר משה הוכיח שהתורה צריכה לצאת לפועל בעולם המעשה. האדם שהוא המוציא לפועל של תורה, הוא ייצור של עולם המעשה. תפיסת השכל היא דבר נפלא, אבל אין בה חיבור מושלם. רק דרך הגוף אדם מתחבר לגמרי לתורה.

פירוש נוסף מבואר במהר"ץ חיות שכל האומר אין לי אלא תורה, כלומר תורה שבכתב, אפילו תורה אין לו, כי התורה שבכתב אינה מתפרשת אלא ע"י התורה שבעל פה.

החתם סופר בחידושו כאן ובדרשות מביא ביאור נפלא, בשם החובות הלכות, שכאשר אדם אומר אין לי אלא תורה כלומר אינו מקיים אלא מה שהתורה מחייבת, אבל אינו מעוניין להוסיף כלום, בכגון דא - אפילו תורה אין לו, כי החיבור לתורה הוא חיבור של אהבה והתלהבות כאשר האדם מחובר בכל נימי נפשו לתורה ויוצא מגדרו לקיים אותה. על כן כל האומר אין לי אלא תורה, שעושה רק מה שהתורה מחייבת, אז אין לו אפילו תורה, כי החיבור דורש גם עשייה מעבר למחויב.

ובזה מבאר בהגדה של פסח, שהבן החכם שואל 'מה העדות החוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם', כלומר אני חלק מכם, אבל "אתכם" משמע אתם ולא אני. מבאר החת"ס שבכל התורה קטן אינו מחוייב במצוות, ואילו בפסח גם הקטנים אמורים ליטול חלק בליל הסדר, וכן קרבן פסח נאכל איש וביתו, כולל הקטנים. זה מה שהבן החכם אומר שגמדוע כאן גם הקטנים מצטרפים בשונה מכל מקום אחר? התשובה שאנו אומרים שכיון שה' הוציאנו ממצרים על כן אנו מודים ומשבחים לו עד כדי שגם מי שאינו מחוייב גם הוא מצטרף, ומשום שהאהבה מביאה אותנו לעשות הרבה יותר ממה שאנו מחוייבים.

כל האומר אין לי אלא תורה, רק מה שאני מחויב, אפילו תורה אין לו.

דף קיא

הוא עשה שלא כהוגן

הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן.

בספר מאיר נתיב מציין לגמ' לעיל קז: גבי פישון הגמל שמיאנו שלא בפניו ואחרי נישואין, ומ"מ הועיל אפילו לשיטת ב"ש, והטעם, שבמידה כפוושה מדד לפיכך מדדו לו במידה כפוושה. והוא כעין מה שנאמר כאן.

וכן יש שציינו את הגמ' ב"ק, כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור.

לכאורה ההבנה הפשוטה היא שזה מידה כנגד מידה.

בספר מעשי ה' לרבי אליעזר אשכנזי (מעשי מצרים פי"ג) מבאר, שהענין הוא להכריז ולהודיע שהוא נהג שלא כהוגן, שע"י שמתנהגים עמו שלא כהוגן זה מגלה מה הוא עשה.

ובזה מבאר דבר נפלא, שהנה יש לתמוה על מה שנצטוו ישראל לפני יציאתם ממצרים, לשאול מהמצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, כאשר באמת לא היתה להם כוונה להחזיר. "והיאך הסכימה מדת משפטיו ישרים שישאלו אשה משכנתה ושינצלו את מצרים, וזה יהיה חסרון להדיט שבהדיטות, על אחת כמה לאומה נבחרת... שודאי לא יתכן להנהיגם בתחילת הנהגתם בפעולה מגונה כזאת".

אלא שהטעם הוא שבהנהגה זו יש גילוי שגם מצרים נהגו עם כלל ישראל שלא כהוגן, כאשר פרעה החזיק כעבדים באנשים שבאו תחת צל קורתו והוא שלח עגלות להביאם, ולא עוד אלא להשליך בניהם אל היאור, וכן התחיל את השעבוד בפה רך, שאמרו שכולם יעבדו כולל פרעה. "לכן רצה המשפט האלקי הישר שיעשה בהם שלא כהוגן כדי להתפרסם שגם הוא עשה שלא כהוגן ולא כדרך המלכים". נמצא שאכן אין זו הנהגה ישרה, אך כאשר נוהגים כן, מתגלה שהמצרים עצמם התחילו בהנהגה שכוון. והוא עניין "הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן".

דף קיא

יבם קטן

הגמ' דנה כיצד יבם קטן יכול לייבם, הרי הוא לא מתקיים בו 'להקים לאחיו שם'. ונאמרו שני תירוצים: אביי לומד זאת מהפסוק 'במה יבא עליה' כל דהו. רבא אומר שלא יתכן שבתחילה תהיה אסורה ולאחר מכן מותרת, והטעם שלא ניתן לומר שבאמת היא אסורה, שהרי נאמר כי ישבו אחים יחדיו. וברש"י משמע שהוא מ"מ סברא, שכיון שהתורה לא אסרה, א"כ אין לומר שאסורה מעיקרא. תוס' הוסיפו עוד בזה, שמפסוק "כי ישבו אחים יחדיו" למדים לאיסור של אשת אחיו שלא היה בעולמו, ומשמעות הפסוק שרק אם לא היה בעולמו אסור, אבל אם היה בעולמו, אפילו יום אחד, אין כאן איסור.

ובעיקר דין ייבום של קטן, מצינו מחלוקת ראשונים האם מדאורייתא קטן שמייבם יכול לקנות את יבמתו, או שאין כאן חלות מדאורייתא אלא רק היתר. רש"י בקידושין דף י"ט לומד שקטן בן ט' שבא על יבמתו קונה אותה מדאורייתא. והתוס' חולקים דאין כאן חלות יבום.

ונקודת המחלוקת היא סביב מה שנאמר לעיל דף צ"ו עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, האם הפירוש שמדאורייתא קונה לגמרי ורבנן הורידו את דרגת הקנין להיות רק כמאמר. או להיפך, שמדאורייתא אין הקטן קונה כלל, ורבנן האלימו את כוחו שיקנה כמו דרגת מאמר.

המהרש"א כאן רוצה לבאר בדברי הגמ' שגם אביי וגם רבא סוברים כהתוס' שאין כאן אלא היתר.

הנוב"י (אהע"ז קמא נד וביתר ביאור בתנינא קמ) חולק על המהרש"א ומבאר שמחלוקת אביי ורבא תלויה באותה מחלוקת ראשונים. אביי שלמד מהפסוק 'במה עליה כל דהו, פירוש הדבר שקטן יכול לייבם ולקנות. ואילו רבא לא למד שהוא קונה, אלא רק שאין כאן איסור, ובמיוחד לשיטת התוס' הנ"ל שאינו נכלל בגדר אשת אחיו שלא היה בעולמו, אבל אין כאן מקור שיש לקטן קניין גמור.

נמצא שלפי הנוב"י שורש מחלוקת אביי ורבא בדרשת הפסוקים הוא מחלוקת הראשונים.

הבאנו לעיל דף נד שהאר"ז"ל מבאר דכל עיקר יבום הוא שהקנין מגיע משמים ולא ע"י מעשה התחוננים, וניתן לבאר שזו בעצם המחלוקת כאן - עד כמה היבם משתתף במעשה היבום - אליבא דאביי עיקר כוח הקנין מגיע מלמעלה והיבם לא עושה דבר ועל כן אפילו קטן שאין מעשיו כלום בכוחו לייבם. אבל אליבא דרבא היבם צריך להשתתף במעשה היבום, וצריך להיות בר-הכי ליצור את היבום, ורק גדול יכול לעשות כן.

דף קיב

חרש וצורת אדם

"חרש שדיברו בו חכמים בכל מקום אינו מדבר ואינו שומע".

הפשט הפשוט הוא שמפני שאינו יכול להתקשר ולשאת ולתת עם בני אדם, לכן חסרה לו דעת. גדולי האחרונים דנו מה הדין בימינו שישנם אמצעים ללמד את החרש לתקשר עם סביבתו ולהביע את עצמו. ויש על כך דיון גדול.

בדברי רבותינו מבואר שהחסרון של חרש אינו רק ענין 'טכני', אלא שאדם שחסר לו את כוח הדיבור וכוח השמיעה, הרי שאין בו צורת-אדם שלימה. הרי אדם נקרא 'מדבר', ובלי יכולת זו, חסר לו בבסיס. בספר 'הקנה' כתוב: ידעת בני, חרש אינו דוגמה עליונה (פי', שהקב"ה הוא מתגלה בצורת אדם) שהרי נסתלק ממנו השפע הנעלם.

דף קיד

איסור הוא קיים במציאות

הנה בגמ' מובאת מחלוקת אי קטן אוכל נבלות אי ב"ד מצווין להפרישו. ובאחרונים (עי' קובץ הערות) מבואר שתליא האם יש איסורין לקטן אלא שאינו בר עונשין, או שאין שום איסור על הקטן כלל.

ובהמשך הגמ' מבואר דאפילו למ"ד שקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, מ"מ עדיין יש איסור ספייה בידיים. והרשב"א לומד שאיסור זה הוא איסור דאורייתא. וביאור הדבר בעומק הוא כפי שמבואר בדברי האחרונים על הרמב"ם, בכלל שספיא דאר וייתא לחומרא ספיא דרבנן לקולא, דבאיסורי דאורייתא האיסור הוא במציאות, שכאשר אסרה תורה דבר, יש כאן חפצא של איסור בעולם. וא"כ כאשר יש ספק בדבר, הוא ספק בדבר ממשי ואסור. אבל בספיא דרבנן, האיסור הוא לא בעצם, אלא בהתנהגות בניא דם, שרבנן אמרו לאדם להתנהג בצורה מסוימת ולאסור עצמו מהדבר, וע"כ אם הוא ספק מקילים כיון שהאיסור אינו בעצם.

ולפי זהו הביאור כאן, אע"פ שאין איסורין לקטן, אבל מ"מ יש כאן דבר אסור, מציאות של איסור, ועל כן נאסר לספות בידיים לקטן.

וכן מצינו בהרבה צדיקים שיכלו להרגיש את האיסור אפילו בלא ידיעת האיסור.

וצרף לכאן מה שמוכח בספר מקור חיים בשם הה"ק מסאנז ז"ל, שבמס' חולין דף צ"א א' מבואר שכאשר אחי יוסף באו לאכול נאמר: "וטבוח טבח והכין", וביאר הגמ': "מאי דכתיב וטבוח טבח והכין, פרע להם בית השחיטה, והכין נטל גיד הנשה בפניהם. וולכאורה קשה צדיק מה פעל להראות להם בית השחיטה דלמא נפסל בשהיה או דרסה ולא אדעתם שאינו ניכר? אלא שיוסף לא היה צריך לכל זה, כיון שצדיקים כמו שבטי ישורון היו בעלי רוח"ק ובעיניהם הכל צפוי וא"כ בראיה בעלמא היו יכולים לראות אם דוח קדושה שורה על הבשר והיו יכולים לידע ע"ז אם אין בו משום פיסול. אבל מ"מ בדיני תורה אין סומכין על רוח"ק ותורה לא בשמים היא, רק דכ"ז אינו אלא דוקא בדבר שחיובו הוא מצד עיקר הדין אבל בדבר שאינו אלא מטעם חומרא וחסידות ע"ז יכולים לסמוך גם על רוח"ק.

וא"כ מתבאר נפלא, שהנה איסור גיד הנשה ניתן ליעקב אבינו, וא"כ היו מחוייבים בו, ולכן היו צריכים לראות שאכן הוא ניטל. אבל שאר איסורים שעדיין לא נתחייבו בהם, סמכו על רוח הקודש שלהם לידע שאין הבשר אסור.

ובספר פאר וכבוד מבוא סיפור בעניין, שפעם הנודע ביהודה ישב בצוותא חדא עם הבעש"ט הק' זצ"ל והביאו איהו שאלה על עוף לפניהם ובדקו הנוב"י ז"ל והכשירו ואמר אח"כ הבעש"ט ז"ל באמת הוא כשר גם אנו רואים שהוא כשר א"ל הנוב"י ז"ל בשלמא אנכי בדקתי העוף וראיתי ואדע שפיר כי כשר הנהו אבל מע"כ איך יודע כי כשר הוא אחרי שלא בדקו והשיב לו הבעש"ט אנו רואים סטרא דטהרה שורה על הבשר ונדע עי"ז כי כשר הנהו.

אמר הנוב"י ז"ל עתה נתיישב לי מאמר הש"ס שבת דף קל"ח ב' שאמרו שם עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ולא נטמא בנפילת שרץ לאויר תנור כלי חרס וקשה למה לה להביא את הככר לביהמ"ד הלא תוכל לשאול את השאלה כן בפשיטות בלא הבאת הככר אלא שאמרו שם בתחילה שעתידיה תורה שתשתכח מיישראל ח"ו ולכן תצטרך להביא את הככר לביהמ"ד למען יראו אם רוח טהורה שורה עליו לידע עי"ז את הדין.

(צוטט מתוך הספר אהל שלמה ח"ב, הראני הרה"ג רבי נפתלי ייגר שליט"א, תשואות חן חן לו).

והדבר דומה למה שדיברנו לעיל לגבי 'כרות שפכה' שהמקובלים הביאו שהוא איננו מדוגמה העליונה, שאינו מביא תולדות.

ובשו"ת חת"ס (אהע"ז סי' ב) כתב בתחילת דבריו שזו הלכה למשה מסיני שחרש שוטה וקטן אין בהם דעת. ואע"פ שבהמשך דבריו משמע שאם אנו יודעים שיש לאותו חרש דעת, הרי שנחשב בר דעת, מ"מ בתחילת דבריו משמע שהוא על דרך עקרונית, שאינו תלוי בדעת הפרטית שיש לו או שאין לו, אלא שזהו חסרון מהותי - שזו ההכלה למשה מסיני, שאדם שאין לו שלמות ב'צורת אדם' נחשב כאינו בר-דעת. ואליבא דגדר זה אפ"ל אם ניתן להתקשר עמו בדרכים אחרות, אינו נחשב כבר דעת.

ונצרף לכאן את דברי החפץ חיים על הפסוק במשלי (יג, ג) "בו לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא ישולם", ואומר הגר"א שהפשט הוא שכל אדם יש לו רמ"ח אברים ושם"ה גידים כנגד רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא תעשה, וכשאדם פוגם באחת מהמצוות, ממילא נפגמת הבהינה הרוחנית של אותו איבר. וכן מביא מהר"ח בשערי קדושה שכל איבר נושא עליו מצוה מסוימת ואדם שפוגם במצוה פוגם באותו איבר.

ואומר החפץ חיים (זכור למרים פ"ו) שעיקר קבלת שכר בעוה"ב הוא מה שמגיע דרך הדיבור בדברי תורה והקשבה לעולם העליון. ומאידך, אדם שפושע באיסור לשה"ר כלומר שמושמש בכוח הדיבור והשמיעה לדבר ולשמעו לשה"ר, פוגם באותם איברים שנושאים את המצוות הללו, וכשיעלה למעלה לשמים יהיה כחרש שאינו שומע ואינו מדבר. יהיה לו חסרון בעצם הצורת אדם (והוא מוסיף שזה נאמר רק לאלו שפושעים בדבר, אבל סתם ישראל אע"פ שהטאו עושים תשובה).

הרי לנו בדבריו דוגמה נוספת לאותו ענין שחרש חסר לו בכוח הדיבור והשמיעה הרוחניים, חסר לו בצורת אדם.

דף קיג

יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא

המהר"ל בדרך חיים (תחילת פרק ד) על המשנה 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', מבאר, שהתואר 'חכם' אינו ניתן למי שאוצר במוחו ידיעות רבות, אלא זה שתמיד רץ ומתאוה להרבות את חכמתו. וביאור הדבר הוא כמו שהבאנו לעיל בשם המהר"ל, שהאדם עצמו הוא גוף חומרי, אלא שהחומר יכול להתאוות לקבל צורה. ומה נותן לאדם צורה וייתודיות? השכל והנשמה. אדם שהוא חכם מתאוה ורץ לקראת חכמה. על כן: "איזהו חכם הלומד מכל אדם", כי בכך הוא מוכיח את רצונו העמוק להתחבר אל הצורה.

זה הביאור כאן. כידוע איש ואשה הם סמל של חומר וצורה.

האיש הוא בחינת הנשמה והעליונים, האשה היא בחינת הגוף והחלק התחתון שבעולם. האשה היא בחינת עקרת הבית, והאיש מביא אל הבית את הבחינה העליונה.

על כן בכל מקום 'איש' ו'אשה' הם כנגד 'נשמה' ו'גוף', וכן הם משל ל'הקב"ה' ו'ישראל'. זהו הביאור שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא, כי החומר מצפה ומשתוקק אל הרוח, אל הצורה. זה כל עניינו לבקש את הצורה ולהתתקן על ידה.

ונוסיף מה שהבאנו בתחילת המסכת בשם רבי יוסף ענגיל, שהאיש מתחילת בריאתו היה יחיד ורק אח"כ נוספה האשה. ואילו האשה מייד כשנבראה היתה עוז כנגדו של האיש. פירושי: האשה נבראת כדי להנשא, זהו כל מהותה. ולפי ענין המהר"ל יבואר כך, שהצורה יש לה מהות לעצמה, ואילו החומר כל ענינו הוא להתחבר לצורה. וזהו הביאור של יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

- א. קשוט עצמן ואחר כך קשוט אחרים – גם בחינוך הבנים!
- ב. להשפיע על אחרים גם כשלא הגיע עדיין לתכלית השלימות
- ג. להתנועע בתפילה רק כדי לחנך את בניו לתפילה בכוונה!

הלכות חינוך

יזהר מאד שלא להעניש (גם בהיתר!), בדבר שהוא עצמו נגוע בו!

כתוב (הושע א ד) "עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל, על בית יהוא והשבתי ממלכות בית ישראל". ביאר **רש"י** (שם) את דמי בית אחאב שהרג יהוא ביזרעאל על שעבדו את הבעל, והלכו הוא ובניו אחרי כן ועבדו עבודת עכו"ם, לכך אני חושב עליהם דמי בית אחאב כדם נקי, עכ"ל.

כתב **הסמ"ק** (מצוה פב) בשם ריב"א, דאפילו אלו שמצוה להורגו, כמו הרודף אחר חבירו להורגו, זה שהורגו צריך להיזהר אח"כ מאבק שלהם. כי אם ח"ו ישלל ההורגם בעבירה כיוצא בהם, יחשב לו אותו הנהרג לדם נקי. וראה מיהוא שנענש בדמי בית אחאב, אף על פי שצוה לו הנביא בשם ה' להורגם, לפי שנכשל בעברה של בית אחאב, עכ"ל.

ו**כתב החפץ חיים** (שמירת הלשון ח"א שער התבונה יז) וז"ל: ואף שטובה גדולה עשה בישראל, שאחאב עבד את הבעל והעגלים, ויהוא השמיד את הבעל מישראל, וכו', ואעפ"כ כיון שנשאר עדיין אצלו מהעוון של אחאב נענש, ומדבריו של הסמ"ק נלמד דהוא הדין אם אחד יעניש חבירו באיזה דבר של עונש, בהכאה, או בהלבנת פנים, או בספור לשה"ר עליו, אפילו אם בזה היה הדין עם המלבין והמספר, אעפ"כ ידע בנפשו שאם הוא עבר ג"כ מכבר על זה הענין גופא, או שיעבור לבסוף על זה, יחשב ממילא צערן של זה האיש שהלבין פניו או שספר לשה"ר עליו לדם נקי, ועונש יענש עליו, עכ"ל.

מבאר **מון הגר"ש אלישיב** זצ"ל (הערות פסחים פז): וז"ל: וקשה מאד הא עשה כן ע"פ ציווי ה'? ולומדים מכאן בעלי המוסר דכיון שרואים לבסוף שלא היה נקי מחטא זה, א"כ כשהרגם ע"פ ה' לא היה ההריגה נקי לגמרי לשם שמים אלא היה מעורב בזה רצון עצמו שרצה להרוג את בית אחאב אלא שהיה אסור להרגם, ושמח שמחה אחר שהקב"ה ציווהו להרגם ונמצא שהרגם גם משום שרצה בזה ולכן נענש, עכ"ל.

האם מותר להעניש את בנו בדבר שהוא בעצמו נגוע בו?!

ה**חפץ חיים** חידש כאן מדברי הסמ"ק דבר נורא! שאסור לאדם להעניש ואפילו כשנעשה בהיתר, (מגן שעושה כן בציווי ה' יתברך). אם הוא בעצמו נגוע באותו איסור, ואפילו אם עתידי לעבור על אותו האיסור ייענש על כך! וביאר מון הגר"ש שזה רק באופן שמעיקרא היה נגוע בזה האיסור! ולכא' הוא הדין בחינוך הבנים, אסור להעניש את בנו בדבר שהוא עצמו נגוע בו! והשאלה היא, וכי בטלה מצות חינוך הבנים בעבירות ומידות רעות שהורים לא הגיעו בהם לשלימות?!

קשוט עצמן ורק אחר כך קשוט אחרים!

כתיב (צפניה ב א) "התקוששו וקושו הגוי לא נכסף". ביאר **המצודת דוד** (שם) חפשו עצמיכם אחר העבירות שבידכם לשוב מהם, וגם חפשו עבירת זולתכם להשיב אותם. והובא **בגמרא** (ב"מ קז:) כתיב "התקוששו וקושו" ואמר ריש לקיש: קשוט עצמן, ואחר כך קשוט אחרים!

והובא בספר **ראשית חכמה** (פרק גידול בנים) וז"ל: וצריך האדם ליזהר ביותר ולשמור פיו ולשונו שלא ידבר בפני בנו בדבר מגונה וכ"ש לעשותו ואף על פי שהוא מגונה אם עשאו בפני הבן או שלא בפניו מ"מ יותר מגונה הוא האב אם דבר או עשה דבר מגונה

בפני בנו שמא ילמד בנו ממנו, אם יאמר לו האב למה עשית כך וכך, יאמר לו הבן והלא כך וכך עשית אתה, ועל זה אמר הנביא (צפניה ב) "התקוששו וקושו" פי' קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, עכ"ל.

כתב הגר"ל בלון זצ"ל (ר"י טלז תר"ע – תר"צ) בספרו **שיעורי דעת** (ח"ג ממשלת הדעת שיעור ו) וז"ל: יש להסתפק; כשעדיין רחוקים אנו ממדרגה גדולה, האפשר לפעול ולהשפיע על אחרים ולהאציל מרוחם על העולם? אכן אם לזאת יחכה האדם ויצפה לא אדע מתי נתמלאה סאת התפתחותו והשתלמותו, עד אשר יאמר יש לי רב ואוכל כבר להשפיע על אחרים, כי האם הגיע האדם מעולם לתכלית השלימות ולסוף מעלת הקשוט ושפור המחשבה והמעשה?!

ולכן, אם יחכה האדם עד אשר יגיע למעלת השלמות לא יבא לידי מעשים ופעולות לעולם! ואעפ"י שנאמר "התקוששו וקושו" ואמרו חז"ל "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, אין הכונה בזה שלא ישתדל להשפיע על אחרים עד שיגיע לתכלית השלמות, ורק אז יקשט את אחרים! אלא נאמר בזה כי יכון ויתאים את הקשוט לאחרים לרגשותיו ולשאיפותיו הוא, וההשפעה על אחרים תהא שופעת מנפשו כתולדה מקשוט עצמו.

לכן, אם רק מרגיש האדם, כל אחד לפי מדרגתו, שאיפה לטוב ואהבת האמת וכבר זכה לאיזו הכרה נכונה, בה במדה שהוא מצא לעצמו מן האמת ושואף ועמל לקבוע את דרכו על פיה, באותה מדה עליו לשתף באשרו את אחרים ולהאיר עיניהם מאותו האור המזהיר לפניו, עכ"ל.

ולכן, אם האב אינו מדקדק כ"כ במצות ק"ש בזמנה, חלילה לו לצעוק או להעניש את בנו הבחור כשמצאו בבין הזמנים ישן מתחת לשמיכה ואינו רוצה לקום לזמן ק"ש!! וביותר, מסתבר שלא קיים בכך מצות חינוך כלל! כי איך בנו יקבל תוכחתו כאשר הוא בעצמו אינו נוהג כן! וכי איך הילד יגיב כאשר אביו צועק עליו לבל ידבר לשון הרע, ומאוחר יותר ישב עם אשתו לארוחת ערב ויפער פיו באיסורי לשון הרע!

אלא פשוט, שגם אם ההורים אינם בתכלית השלימות במידות ובמעשים, מכל מקום עדיין מוטל עליהם חיוב לחנך! ולכן, בדברים אלו העצה היא לבוא עימהם בנחת, ולהציע ממתק או מבצע וכדו', ויכול אף לומר לילדו 'יש כאן עניין חשוב, אני ואתה נתחזק בזה ביחד, לכבוד ה' יתברך! וכדו', ובאמת יקפיד להשתפר בזה הענין.

אבל לא בעונשים או צעקות. ועוד למדנו שאם להורים יש להם שאיפה והשתוקקות לטוב ולפעמים יש נפילות, אז בודאי מותר לחנך את ילדיהם בדברים הללו, שאין בזה 'קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים' כמש"כ.

ומענין לענין באותו ענין, מעשה נחמד שהביא הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד עירובין מו): וז"ל: שאלה: אני יושב ומתפלל מהסידור כל התפילה, וח"ו איני מדבר באמצע התפילה, אלא שאני מרגיש שילדי אינם מקבלים דוגמא אישית מתפילתי, האם ראוי לעשות תנועות חיצוניות [וכדברי הרמ"א (או"ח סי' מח ס"א) ונהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה, דוגמת התורה שנתנה ברתת, וכן בשעה שמתפללים, על שם: "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" (תהילים לה, י)] כאילו אני מתפלל בכוונה, למרות שאיני מחזיק עדיין במדרגה זו, כדי שילדי יקבלו דוגמא אישית ממני, או כיון שאיני מחזיק במדרגה זו, הרי זו שלא לשמה, ואין ראוי לעשות מעשים כאלו?

תשובה: יהודי הגיע אל ר' שלומקה מזוועהיל זצ"ל, וסיפר לו שהוא רגיל לקרות עתון קודם התפילה, אך כשילדיו גדלו הוא יודע שזה מפריע לחינוכם, ולכן הוא לוקח ספר מוסר, אך היות והוא אינו רוצה לעשות שקר בנפשו, ולבו נמשך יותר אל העתון מאשר אל ספר מוסר, האם ראוי לעשות מעשה כזה שלא לשמה. השיב לו ר' שלומקה זצ"ל, אמנם זה שלא לשמה בלימוד המוסר, אך זה לשמה בחינוך הילדים.

ובנוסף לכך, יש לומר שגם אם עושה מעשים שכעת אינו מחזיק בהם, אך לאט זה ישתרש בלבו, ויגיע למדרגה זו, וכמו שכתב החינוך (מצוה טז) וז"ל: דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, עכ"ל.

[ומ"מ גם הרוצה לנהוג כן ולהתנועע, הובא בכף החיים (סי' מח סק"ז) שי"א שבתפילת עמידה אין להתנועע ורק שפתייה נעות, ודעביד כמר עביד מ"מ שופרא דמילתא להנהיג בעצמו שלא להתנועע שהוא כעומד לפני המלך! ועוד כתב ואפילו המתנועע יהיה בנחת לא בתנועות גדולות וקולות משונים וידעו שעומדים לפני מלך הכבוד, עכ"ל.]

הערת והארות: חיים פרובין טל' 0527688072
או בזוא"ל: shiuryrgm@gmail.com

שלושת הפיות של ערב שבת בין השמשות

שלושת הפיות, עליהם לומדים בפרשיות קרח חוקת ובלק, פי הארץ פי הבאר ופי האתון, נבראו בערב שבת בין השמשות.

כל היצירות שנבראו בערב שבת בין השמשות משלבות בעליל קודש וחול, עליונים ותחתונים. לדוגמה: המן: "לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו" שמזין גוף גשמי. הקשת: אות הברית בין הקב"ה לעולם, הכתב המכתב הלוחות: כמו שאומר ריה"ל: "אין אנו יודעים כיצד התגשם הענין האלוקי והיה למילים". המטה: שעשו בו את האותות. כך גם שלושת הפיות.

פה משמעותו פתח בין החוץ לפנים, בין הפנים לפנים. הפה הוא הכלי שבו האדם מדבר ודיבור פירושו יציקת רעיונות מפסגת הנשמה לתוך חמשת מוצאי הדיבור הגשמיים. הפה הוא הכלי המעביר את המוצר הסופי מהפנימיות החוצה.

קורח הטיף נגד נבואת משה. נבואת משה הייתה למעלה מכל הנביאים.

כאמור לעיל, כל דיבור מבטא קשר בין גוף לנשמה. הנביא שדבר אלוקים בפיו נקרא נביא מלשון "ניב שפתים". הנבואה היא עילוי הדיבור. כי בעוד שדיבור אנושי רגיל מבטא את מזיגת הנשמה והגוף כאמור לעיל, שרעיונות מן הנשמה באים לידי ביטוי באמצעות חמשת מוצאי הדיבור הגשמיים, הרי הנבואה היא למעלה מזה, כי את הרעיונות מקבל הנביא מהקב"ה והנבואה היא יציקת הרעיונות האלוקיים בחמשת מוצאי הדיבור הגשמיים של הנביא.

לעומת כל הנביאים נבואת משה הייתה מסוג אחר. כמו שכבר נאמר למרים בדברה על משה: "אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו" כאמור לעיל, זו מהות הנבואה "אדבר בו" הקב"ה מדבר דרכו. דברי הנביא הם קשר בין חמשת מוצאי הדיבור שלו לדבר האלוקים. וממשיך ואומר: "לא כן עבדי משה, בכל ביתי נאמן הוא" כלומר, משה עולה לקבל נבואה בעוד ששאר הנביאים הנבואה יורדת אליהם. ולכן נבואת משה לא התבטאה בפיו, אדרבא, אמר משה: "לא איש דברים אנוכי" והיה "כבר פה וכבר לשון". ואהרן היה "נביאו" כמו שנאמר "ואהרן אחיך יהיה נביאך" הוא שהביא את הדברים בפיו אל העם.

וקרח, שערער על נבואת משה. קבל תשובה בכך שנפתח "פה" לאדמה ובלע אותו על גופו ועל נשמתו שירדו חיים שאולה כך שבעוד שמשה עולה עם גופו למעלה ל"ביתו" של הקב"ה שם מוגדר הוא כ"נאמן" ("בכל ביתי נאמן הוא"), קרח יורד עם נשמתו לאדמה. וכמו שמטוהו של משה עמו עשה את האותות נברא בערב שבת בית השמשות. והכתב והמכתב והלוחות שקיבל משה, נבראו בערב שבת בין השמשות, כך נוצר פי הארץ עבור קורח בערב שבת בין השמשות. ערב שבת בין השמשות מהווה זמן שבו קודש וחול משמשים בערבוביה בזמן

זה עצמו נוצרו הדברים שעליונים ותחתונים משמשים בהם בערבוביה, אלא שאצל משה התחתונים התערבבו בעליונים ואצל קורח להפך.

פי האתון - היה צריך שתשרה נבואה על אחד מאומות העולם, כדי שלא יהיה להם פתחון-פה לומר שאם היה להם מישהו שכח ראייתו למרחוק כשל משה היו מתנהגים אחרת. נתן להם האלוקים אפוא את בלעם, נביא בדרגת ראייה כשל משה רבנו שנאמר "לא קם בישראל נביא כמשה" ודרשו חז"ל "בישראל לא קם אבל באומות העולם קם". ואולם, כדי להגיע לנבואה צריך להגיע לשלמות. לעבור את כל הסולם של רבי פנחס בן יאיר שעליו כתב רמח"ל את מסילת ישרים, כיצד אדם ירוד כבלעם יכול לקבל נבואה?

כדי שבלעם יוכל לקבל נבואה הגם שכל כולו היה שקוע בטומאת החומר. ברא הקב"ה פה מיוחד בתוך החומר. החומר מבטא את החומר וכך נוצר פי האתון (ולמה אתון ולא חמור זכר? אומר מהר"ל שאברהם משה ומשיח רוכבים על חמור ובלעם על אתון, כי לזכר אין חבור עם זכר אך יש לו חבור עם נקבה. פירוש הדבר: אברהם משה ומשיח התעלו מעל החומר - "רכבו על החמור" בדרכם אל השלמות. ומטרתם היתה להתעלות מעליו ולהשתמש בו לצורך העלייה הרוחנית. ואילו בלעם, גם בשעה שהתעלה מעל החומר עשה זאת כדי להביא את מה שקיבל למעלה לחומר ולצרכיו. הדבר בא לידי ביטוי ברכיבתו על האתון). פי האתון הוא פתח נבואה מיוחד בתוך החומר.

פי הבאר - האור החיים הקדוש מבאר את מהותה של בארה של מרים ואומר: "יתבאר על פי דבריה שאמרו (ב"ר ס"ד ח') כי באמצעות עסק התורה מתקנים מקור עליון שנקרא באה, והתיקון הוא כפי בחינת מעלת העוסקים בתורה, הצדיקים הראשונים שהיו במדרגה גדולה הם שחפרו את הבאר, ועשאוה לשתות ממה, והם האבות, בסוד והאבן גדולה על פי הבאר... ומאז הייתה ראויה התורה לינתן לישראל. ועודנה לא הייתה בבחינת השגה לשתות ממנה, עד ש"כרוה נדיבי העם", הם משה אשר הורידה לנו. ועמדו אחריו מקבליה ממנו זקנים ונביאים ואנשי כנסת הגדולה ופירשוה וגילו מצפוניה, והוא אומרו "כרוה נדיבי העם", כי תורה שבכתב בלא תורה שבעל פה, אין אדם יכול לשתות ממימיה".

בארה של מרים מבטאת את חידושי התורה שבעל פה.

מה משמעות חידושי תורה שבעל פה? - השכל האלוקים מתמזג עם השכל האנושי וכך יוצאים הדברים אל האור. ולכן גם דברי החכמים נקראים "נבואה" כמאמר הגמרא (ב"ב י"א ע"ב) שאף ממשחרב בית המקדש וניטלה נבואה מן הנביאים, נבואת החכמים לא ניטלה. כי גם דברי החכמים הם צורת נביעה של מים עליונים דרך הצינורות התחתונים.

שלשת הפיות הם אפוא שלשה מסלולי קשר מיוחדים בין עליונים ותחתונים. פי הארץ ופי האתון מהוים קשר מיוחד של העלונים לתחתונים. ופי הבאר מהווה קשר בין התחתונים לעליונים.

{ אז נדברו }

פרשת חוקת (בחר"ס: קרה) תשפ"ב | לסדר: "זאת חוקת התורה" | גליון מס': 563

להצטרפות לרשימת התפוצה

בחייל:

a8447168@gmail.com

מתחילים מסכת כתובות!!! כל אחד מממש את זכותו הדמוקרטית!!!

שהיינו וקיימנו... הסיים של מסכת יבמות בפתח... זה בהחלט מרגש מאוד... כי יבמות נחשבת למסכת הקשה ביותר בש"ס... וב"ה זכינו לכבוש אותה... כעת כל מי שהבטיח לעצמו טיול משפחתי במידה והוא מסיים את המסכת אז בבקשה!!! נא לקיים הבטחות... והפעם זה עקרונות!!! (אם אין ספק התפלל על זה... אין בריה... לא עושים צחוק ממנו נשמי שיכול להפציל חיזוק בתורה...)

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם
בהוצאות הגדולות!!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (סעיף 46)

באשראי: "נדריים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

ובכן: כאמור, כעת אנחנו מתחילים לחמם מנועים לקראת מסכת כתובות... והפעם אני מוכרה לשתף אותם בפלונטר אישי שיש לי כעת... **מסכת כתובות נקראת ההמסכת בה"א הידיעה!!!** יש מושג ידוע שמסכת כתובות היא ש"ס קטן... אם פעם כתבתי שמסכת יומא זה הש"ס קטן של סדר קדשים אז מסכת כתובות היא הש"ס קטן של כל הש"ס... יש התבטאויות מפליגות אודות הגישמאק המיוחד שיש במסכת כתובות וידועי דבר טוענים שיש הרבה מה להאריך בנושא...

דא עקא!!! ש-לי באופן אישי יש בעיה אחת... אני כעת בולע את הרוק ומאוד מאוד מתבייש להיחשף... אבל אני... אני מעולם לא למדתי מסכת כתובות!!! מה אעשה... מה שנכון נכון... אין לי שמץ של מושג מה כתוב במסכת הזו!!! אני רק יכול להגיד לך שכתוב שם שצריך להיות "יהודים טובים..." (כנראה... מה יכול להיות...) ההיכרות היחידה שכן יש לי ממסכת כתובות זה מהעניינים הבורקות של התלמידי חכמים שכן בקיאים בה וזה נשמע מהם שזה ממש מגרה... אבל להתחיל כעת לכתוב לך על מסכת כתובות כאילו אני שט בה כדג במים... לא נעים... אני לא במקום הזה!!! (לפחות אחיה איש אמנה... "ישא ביום ההוא לאמר לא אחיה חובש ובתי אין לחם ואין שמלה... עיין שבת קט"ו) ותאמין לי... אני נורא מתבייש להודות בזה... סו"ס אני לא בחור ביש"ב"ק וגם כבר לא בן שלושים... ובגיל שלי לעמוד עם ראש מורכן ולהתוודות שאני לא יודע מסכת כתובות... אני לא מאחל לך בחור יקר את הביזיונות האלו... **בינינו:** לפני כמה חודשים כתבתי שאני לוקח ריטלין... ולא התביישתי בזה בכלל!!! גם זה שבקרתי פעם אצל פסיכולוג לא איכפת לי לכתוב... סו"ס עזרת לי לעצמי!!! עשיתי מה שהייתי צריך לעשות... בן אדם שמזיז את עצמו ועושה מה שצריך הוא האחרון שצריך להתבייש... אבל לכתוב שאני בגיל העמידה ועדיין לא יודע מסכת כתובות זה באמת ביזיון אמיתי!!! זה מהחל אמיתי!!! **נו. אז אם זה כאלו ביזיונות אז למה בכל זאת ראיתי לכתוב לכתוב את זה ולחשוף את קלוני לעיני כל???** כי אני רוצה לתת צ'אנס אחרון לכל מי שרוצה לצחוק עלי "לרדת" עלי על זה שאני לא יודע כתובות... זכותו המלאה...

אבל שיזדרז!!!!

כי... כי בשבוע הבא אני בעזה"ש בל"ג מתחיל מסכת כתובות עם כל המרץ... ואם ירצה ה' אשתדל ללמוד את זה ברצינות... ותוך ארבעה חודשים זהו... אתה תחמיק את ההזדמנות לצחוק עלי שאני לא יודע כתובות... **ולכן: תזדרז!!!** תנצל את ההזדמנות שיש לך עסק עם בור ועם הארץ שלא יודע מסכת כתובות!!! **אבל הנושא בטיפולי!!!** אותו עם הארץ לא שוקט על השמרים!!! הוא עובד על זה בנחישות... ואי"ה תוך כדי החודשים הקרובים אתה כבר לא תוכל לצחוק עלי...

לפני מה הדברים אמורים??? יש כאלו שחושבים שעמארצת זו הגדרה איסטרטגית!!! יש בן אדם שכתוב לו על הגב עם הארץ... ויש אחד שהוא נקרא תלמיד חכם... **אז זהו שלא!!!**

מסתמא ברוב המקרים ההבדל בין עם הארץ לתלמיד חכם מתחיל ונגמר ברגע של החלטה!!! זה נטו עניין של אסרטיביות!!! אתה תמיד יכול להחליט בכל רגע נתון שאתה מעוניין לעשות סוף לבורות שלך ופשוט לפתוח גמרא ולהתחיל ללמוד... **וזה בדיקו מה שאני הולך לעשות עכשיו...**

עד עצם היום הזה לא ידעתי מסכת כתובות... לכן מה?? לכן כתוב לי על המצח שאני בור ועם הארץ?? בסיידר... נכון... אז עד השבוע זה היה כתוב על המצח והשבוע החלטתי שאני עושה סוף לחרפה הזו... סו"ס אל תשכח שאנחנו לפני בחירות... ושמאלני אחד פעם ישב והסביר לי שבחירות זה יום מאוד מיוחד!!! **זה יום שבו כל אחד יכול לממש את זכותו הדמוקרטית להשפיע...** אני משום מה מאוד התלהבתי מההגדרה המיופייפת הזו... החלטתי לאמץ אותה לכל השנה כולה... (בשביל מה יש פה כל שבועיים בחירות... אם לא בשביל להפנים את ההגדרה הזו...) אז הנה... אני כעת מממש את זכותי הדמוקרטית... ובדיקו כמו שיכולתי להמשיך להנציח את המחל המתמשך שאדון אז נדברו לא יודע מסכת כתובות... אז זהו שלא!!! אדון אז נדברו החליט לממש את זכותו הדמוקרטית והוא בחר בתקופה הקרובה להמסר להכישית בקיאות במסכת כתובות... נא לא להפריע לי בתקופה הקרובה!!! אני עוסק במימוש זכותי הדמוקרטית... **וכמובן!!!** שדמוקרטיה זו דמוקרטיה ואנחנו מכבדים כל החלטה... אני עוד יכול להחליט שאני יורד מזה... אני יכול גם להצטרף לאלו שהחליטו לא לממש את זכותם הדמוקרטית... אבל אנא... תשא בעדי תפילה שאני לא אסוג מההחלטה הנחושה שלי... שלא אפרוש מהמירוץ... ואזכה להגשים את משאלת הלב שלי... מה שבטוח... לעת עתה פתחתי פה מטה בחירות לטובת מסכת כתובות... מי שמעוניין גם הוא לצדק חברתי... להעמיד את האינטרס הלאומי לדמוקרטיה אמיתית ולא לתת למיעוט אופל לנהל את חיינו מוזמן לתפוס את עצמו לידיים... כל אחד בצומת הרוחנית שבה הוא נמצא בחיים ולבצע שינויים ולממש את זכותו הדמוקרטית כבעל בחירה להרים את עצמו עד השמים... כל זמן שהנר דולק אפשר עוד לתקן... (אבל בעזה"ש שבוע הקרוב אני מתכנן לשכור איזה הליקופטר שיעשה לי טיסה מעל שמי מסכת כתובות ויעניק לי תמונה אירית וכך יתן ה' שאזכה גם הפעם לסרוק איזה הערכת מצב לקראת הכניסה רגלית לעומק מסכת כתובות... אמנם הפעם אני אסקור את זה כמו עיתונאי מבחין... לא כמו אחד שכבר נמצא בפנים... אבל עובדים על זה.) מי רוצה להיכנס יחד איתי לאתגר? יוצאים לדרך... שבוע הבא יום חמישי.

אין עלינו! אין כמוני! אני הכי הכי בעולם!!!

קראת את הכותרת?? מה אתה אומר על זה?? איך אומרים היום... "עף על עצמו"???

אבל כן!!! היה משהו אחד ויחיד שהירשה לעצמו להתבטא ביטוים כאלו מפליגים על עצמו... היה זה לא פחות ולא יותר יוסף הצדיק... באתם רגעים הכי גורליים של הניסיון הכי קשה... לפתע יוסף מכריז על עצמו: **איננו גדול בבית הזה ממני!** אין יותר ממני! אני הכי גדול פה בבית הזה!!! ולכן אני עומד בניסיון...

כן... זה מה שנתן ליוסף את הכח לעמוד בניסיון... אני גדול! ולא סתם גדול... אלא אין גדול יותר ממני... **איננו** גדול בבית הזה ממני!!! והיות ואני הכי גדול יש לי אחריות... אסור לי ליפול... כי אם אני חלילה אפול הכל יתרוסק... כן... יוסף הצדיק הוא בחינת יסוד!! כמו היסוד שעליו עומד כל הבית... ממילא אומר יוסף: איננו גדול בבית הזה ממני... היות ואני היסוד של כל הבנין אם אני זז... זה רעידת אדמה... כל הבית נופל...

ולא תאמין... משהו הראה לי זוהר הקדוש מבהיל... הזוה"ק מדבר על הפסוק המפורסם: קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להינחם על בניה כי **איננו!** שואל הזוה"ק: אם רחל מבכה על בניה (לשון רבים) היה צריך לכתוב כי "אינם..." למה כתוב לשון יחיד "כי איננו"?? אומר הזוה"ק: הכוונה היא ליוסף... שעליו נאמר: **"איננו** גדול בבית הזה ממני!!! רחל בוכה על אותו יוסף שפעם ידע והפנים את גודל מעלתו ש"איננו גדול בבית הזה ממני..." ובזכות שהוא זיהה שהוא היסוד שעליו עומד הכל... זה נתן לו כח להחזיק חזק ולשמור על עצמו... ובזכותו כל הבית עומד על תילו...

אבל ברגע שנחרב בית המקדש... רחל יודעת להצביע על שורש הנקודה... למה נחרב בית המקדש... רחל מבכה על בניה מאנה להינחם על בניה כי איננו!!! אומר הזוה"ק: רחל בוכה בכי תמרורים... איפה ה"איננו" שלי?? איפה היוסף שלי שפעם זיהה והבין ש"איננו גדול בבית הזה ממני"!!! הוא ידע להכיר את רום ערכו... הוא ידע שהיסוד שעליו עומד כל הבנין והשיעור קומה של כנסת ישראל... מאנה להינחם על בניה כי איננו!!! מי איננו?? אותו אחד שידע לומר איננו-- הוא איננו!!!

חז"ל אומרים: שכשיוסף עמד בניסיון הקשה... ה' הגיש לפניו את אבן השתיה שממנה הושתת העולם ואמר לו: אם אתה עומד בניסיון הזה מוטב... ואם לא אני מפור את האבן הזו וכל העולם חוזר לתוהו ובוהו... זה מה שיעקב אבינו מברך את יוסף: מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל!!! שיוסף הוא האבן של ישראל... הניסיונות שהיו לו בזכותם הם למעשה אלו ששמרו על האבן שממנה הושתת העולם... ואיך?? איך באמת יוסף הצדיק עמד בניסיון כ"כ קשה בו בזמן שהוא היה לבד??

נו... מה התשובה?? הנה!!! הוא פשוט הבין שעליו עומד כעת כל העולם... הוא הבין היטב ש"איננו גדול בעולם הזה ממני..." בטח... אם ה' מעמיד לפני את אבן השתיה ואומר לי שעכשיו כל היקום כולו בידיים שלי... נו... אז איננו גדול בבית הזה ממני!! היסוד של כל הבנין עומד עלי... מי שמבין את זה מקבל כח לעמוד בניסיונות הכי קשים...

ועל זה!!! על זה רחל מבכה... איפה האיננו שלי... איפה הבחור הצעיר שלי שידוע להעריך מה זה התגברות ועמידה בניסיון... איפה הרווק הדר בעיר ואינו חוטא לא רק בגלל שאסור אלא בגלל שהוא מבין ש"איננו גדול בבית הזה ממני"!! הוא מבין שקדושת ישראל שבו נוגעת בשאלטרים הכי רגישים בלוח הבקרה של אבן השתיה...

כן!!! יש מחסור חמור ב"איננו"!! דרושים בני עליה מתמודדים שיודעים ומפנימים שגם ברגעים המבישים ביותר מול הניסיונות המחפירים ביותר ומול המחשבות הגרועות ביותר גם אז "איננו גדול בבית הזה ממני"!!! בינינו לבין עצמנו... כשמיגע רגע של ניסיון... התחושה היא בעיקר "איננו קטן בבית הזה ממני..." עמלק מגיע רק ברגעים הכי שפופים שאתה מרגיש הכי קטן והכי לא שווה... ובינינו... יתכן... יתכן שהיום אתה באמת לא שווה... סו"ס בא נגיד שלא עשית כלום היום חוץ מלקרא עיתון... בא נגיד שבאמת בזבזת את הזמן ואין לך סיבה להרגיש שווה... אין בעיה! אני בעד... אם לא עשית היום כלום תרגיש לא שווה... אבל פתאום הוא הגיע!!! עמלק הגיע והתחיל לזנוב... תקשיב... אתה לא שווה כלום... אז יאלה... בא נעשה צחוקים... בא נעשה מה שרוצים... הופה!!! בבת אחת אתה מחליף דיסק... בבת אחת אתה מתרומם בקומה זקופה ומכריז: איננו גדול בבית הזה ממני!!! אדוני היקר... עד לפני דקה באמת לא הייתי שווה... אבל מרגע זה ואילך אין כמוני!!! איננו גדול בבית הזה ממני... עלי עומד כעת כל העולם... אל תתקרב אלי...

רגע... אבל לכאורה זה סוג של רמאות עצמית... אם עד לפני דקה הרגשתי כזה אפס מאופס... אז איך פתאום אתה רוצה שאני אחליף דיסק וארגיש שאין כמוני? מי פה הרמאי?

התשובה היא: זו בכלל לא סתירה!!! מסיבה פשוטה: תאר לעצמך שיום שלם אתה מסתובב מחוסר מעש ולא אושה כלום... כלום כלום... אתה הולך הלך חוזר ברחוב שוב ושוב... נו... אתה אפס?? כן!!! אבל!! תחשוב שתוך כדי השיטוט ברחובה של עיר בחוסר מעש... לפתע עברת ליד איזה רכב... ובזוית העין פתאום שמת לב שיש פה תינוק לכוד ברכב ומראה סימני מצוקה... בשבריר שניה גילית תושיה... נפצת את השמשה... הגיע טיפול נמרץ וקבע נחרצות שאתה הצלת את חיי התינוק הזה ברגע האחרון... תגיד לי: אתה תרגיש פתאום שווה משהו? בטח!!! אה... אבל לפני עשר דקות הרגשתי גוש שעמום מהלך...

נכון!! עד לפני עשר דקות לא היה משהו מיוחד... ממילא הייתי סתם משועמם... אבל ברגע שנקלעה לפני סיטואציה שכזו שכמעט קרה פה אסון וברגע האחרון הצלתי חיי אדם בבת אחת כל התמונה השתנתה... ומגוש שעמום שלא שווה כלום נהפכת לכול המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא... מה יש פה להבין? על אותו משקל: אם יום שלם הסתובבת מחוסר מעש... אתה באמת לא שווה... מה שנכון נכון... אבל ברגע שהיצר הרע הגיע וכמעט עשה פה מחסן... מה שעשה קרה פה אסון!!! ואתה ברגע האחרון גילית תושיה והצלנת את המצב... בבת אחת **"איננו גדול בבית הזה ממני"**! אדרבה... אם היצר הרע מגיע אליך ואומר לך אתה בלאו הכי לא שווה... עזוב אותך... תגיד לו: אתה צודק... עד הרגע לא הייתי שווה!!! אבל מעכשיו אני מתחיל להרגיש שווה!! אתה מצליח לעשות אותי שווה... הנה... אני מתגבר ומתגבר ולא נותן לך לבצע את המחסף... איננו גדול בבית הזה ממני!!! מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכל לפעולתך ושבנו בנים לגבולם... יש לנו בחורים בני עליה שמידי יום מכריזים מול יצרם: איננו גדול בבית הזה ממני...

הספר "מסולאים בפי" על התורה לתשומת ליבכם! מהזורה זו נמכרת בחצי מחיר. בקרוב כשיגמר המלאי בע"ה יעלה גם המחיר. למעוניינים-הקדימו לרכוש כעת.

מוקדי המכירה שברחבי הארץ:

- ירושלים**
- רח' נחמיה 10 קומה ג'
- גבעת שאול**, רח' בן עוזיאל- 054-8491554
- בית וגן**- משפחת נוישטט רח' הרב פראנק 29
- הר נוף- 053-3148861
- רוממה**- ה"ג 29- 052-7682281
- רמות ד'**- רובין 47- 054-8419684
- נה יעקב (חדש)**- 0527680281

- מודיעין עילית**
- רחוב קצות החושן 14, 052-7174781
- הפיץ חיים** 14- משפחת דרבקין- 089742750
- פיצוחי בראשית**- מרכפלד בלדו: 0527137444
- נתיבות המשפט** 24- 052-7137444
- גרון פארק** 0527644795

- אופקים**- משפחת שפירא: 053-4112035
- אחינסן**- שרגל 052-7171721 שבת אשר 9
- אחינסן שלב ב'** 0534162979
- אלעד**- 03-9073067

- אשדוד**- הרב צור- 050-4120311

- חדש באר שבע**- משפחת חיון 0533162445
- ביתר עילית**- אזור רמי לוי- 054-8450998

- בית שמש**- נהר הירדן 9 ר"ב 058-3294147
- התנ"ך** בית שמש רמה ד' 3'- 0533119644
- בני ברק**- קיבוץ גלויית 9- 055-6728458
- חזו"א 34 052-7117271
- חדש** אזור רח' הרב קוק- 0527603814

- חיפה: פולק**, גאולה 15, 052-7683095
- טבריה**- 054-8441354
- נוף הגליל**- 054-8431731
- כרמיאל**- משפחת שטיימן 052-7136165

- נתיבות**- משפ' עקיבא הר' גרשונוביץ 42
- 089934274
- עפולה**- 052-7686876

- פתח תקוה**- (מרכז העיר) 0504124235
- צפת**- 052-7181828
- רהובות**- 054-8423047
- רכסים**- 054-8415410
- תל ציון**- 052-7150166
- תפרח**- לימן- 055-6705003

- נקודות הפצה בחו"ל:**
- ארה"ב:**
- מונסי: 914 879 6022
- ברוקלין: 3475123254
- ליקווד: 347-675-6830
- מקסיקו: 5512778074

- אירופה:**
- לונדון: 07970287781

מי הן שתי המפלגות המובילות בשנה הבאה??

חודש תמוז בפתח... ואם בכל שנה כשמגיע חודש תמוז מקובל להזכיר את הר"ת שזמני תשובה משמשים נבאים... הרי בשנה זו שנת השמיטה... חודש תמוז מזכיר לנו עוד דבר... **שמוצאי שביעית קרב ובא!!!** ואם כך צריך לקחת בחשבון אופציה שבשביעית מלחמות ובמוצאי שביעית בן דוד בא... **והשאלה הנצחית שכעת נשאלת:** האם ניתן כבר לסמן סופית ולזהות מי הוא אותו גוג ומגוג?? **תבין:** כשהנביא יחזקאל מתנבא על גוג ומגוג הוא מדגיש שבמשך אלפי שנים אי אפשר יהיה לזהות מי!! מי זה אותו גוג ומגוג... ורק כשישראל יחזרו לאדמתם (שה קרה רק בעשרות שנים האחרונות) אז יופיע אותו אויב ורק אז נוכל להצביע ולזהות אה... הנה... עכשיו אנחנו יודעים שזה אתה... (כה אמר ה' אלוקים ה' וישראל הנבאים בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אתך עליהם...) **השאלה היא:** האם אנחנו כבר בתוך "שביעית מלחמות" שאנחנו יכולים כבר לזהות סופית שהנה... גוג ומגוג זו כנראה האומה שנקראת רוסיה (כפי שמשמע בגמ' יומא)??

נ... מיישהו יודע לענות על השאלה הזו??

אף אחד!! ימים יגידו... אי אפשר לדעת... מה שבטוח אנחנו צריכים להיות מוכנים וערוכים... להמשיך להתפלל **ברכה השמינית** של שמו"ע "ראה נא בעינינו וריבה רבנו וגאלנו..." שהגמ' אומרת שהיא כנגד השנה השמינית של מוצאי שביעית שאז בן דוד בא וברוך אתה ה' גואל ישראל...

אבל!!! גם אם אנחנו לא יודעים לזהות מי זה **גוג ומגוג** בעצמנו... יש לי מידע סודי שהוא דווקא מפורש בנביא!!! ולמרות שזה פסוקים מפורשים בנביא אשורית על הספר ובדיו... בכל זאת אני מתעקש לקרא לזה **מידע סודי**... וההוכחה שלי **שזה סודי** שעד לפני חודשיים לא ידעתי בכלל שיש כזו נבואה... וכמדומני שיהיו עוד כמה וכמה אנשים שאם תהיה לכם סבלנות לקרא את הנבואה שאני מצטט עכשיו... הרי מבחינתכם אני בעצמי הוא הנביא שמתנבא את זה כעת ועכשיו... לכן אנא... אל תסמכו עלי... תקראו את זה אתם בעצמכם בפנים...

ובכן!!! הנביא זכריה מתנבא (פרק י"ב): **הנה אוכי עם את ירושלים סף רעל לכל העמים וגם על יהודה יהיה במצור על ירושלים**, מפרש רש"י במקום: "שיהיו בית דוד מפנים ועכו"ם יצורו עליהם ויבואו גם בני יהודה על כרחם לצור על ירושלים..."

כתוב כאן: שמלחמת גוג ומגוג זה לא כמו שאנחנו חושבים שיבואו גוים וילחמו נגד היהודים... לא!!! זה הולך להיות משהו הרבה יותר מסובך ורגיש... מה יש?? יהיה שלב מסוים שכלל ישראל בעצמו יתחלק לשני חלקים... **אנשי יהודה**-- **ואנשי ירושלים!** ואנשי יהודה יהיו לא פחות ולא יותר בצד של חיל גוג... הם בעצמם יהיו שותפים במלחמת גוג ומגוג להילחם נגד אנשי ירושלים.

הופה!!! אתה קולט מה כתוב פה??

זאת אומרת: אם קודם שאלתי בסקרנות מי זה אותו גוג ומגוג? האם רוסיה או איראן?? עזוב... מתברר שיש פה שאלה הרבה יותר קריטית... **מי אני???** כן... אני בעצמי... האם אני שייך **לאנשי יהודה** ששייכים לצד של חיל גוג... או שאני בצד של אנשי ירושלים... אני חושב שזו השאלה האמיתית! האם פוטין זה גוג ומגוג... זו שאלה שאמורה להטריד בעיקר את פוטין... אבל האם אני שייך לגוג... זו השאלה היותר מלחיצה??

אבל הלאה... זה לא נגמר בזה... הנביא ממשיך בנבואתו:

לאחר שאלופי יהודה יהיו בצד של חיל גוג ונלחמים נגד ירושלים...

לפתע תהיה מהפכה... ה' פתאום יעשה לאנשי ירושלים ניסים ונפלאות ויכה כל סוס בתמהון ורוכבו בשגעון... בקיצור: ה' יכה את חיל גוג באותות ומופתים ויעניש אותם על זה שהם נלחמו נגד אנשי ירושלים **ואז!!!** אנשי יהודה שעד כה היו שייכים לצד של גוג ומגוג... לפתע הם יראו במו עיניהם איך ה' עוזר ומושיע לאנשי ירושלים ומכה את חיל גוג...

אבל לא רק זה!! אנשי יהודה ישימו לב **לעוד דבר מאוד מעניין**...

לא רק שה' מכה ומעניש את חיל גוג ומגוג (על זה שהם לחמו בירושלים) אלא הוא גם **לא מכה ולא** מעניש אותנו- את אנשי יהודה!!!

רגע... איך זה שהוא לא מעניש אותנו?? הרי אם אנחנו- אנשי יהודה בחרנו להיות בצד של חיל גוג... אז הוא אמור להעניש גם אותנו כי גם אנחנו יחד עם חיל גוג?? **אבל לא!!!** ה' אמנם יכה את חיל גוג... אבל **"על בית יהודה אפקח את עיני וכל סוס העמים אכה בעיוורון"**... ואז יקרה התפנית!!! **ואמרו אלופי יהודה כלכם אמצה לו יושבי ירושלים בה' צבקה אלוקיהם...** כלומר: ברגע שאלופי יהודה יפעמו מההשגחה הפרטית **הכפולה הזו!!!** איך שה' **מצד אחד** מעניש את חיל גוג ומצד שני אותם הוא לא מעניש... זה יגרום להם שיתעורר בליבם הניצוץ היהודי ופתאום הם יקלטו שלמיייעשה אנחנו בכלל בצד של אנשי ירושלים... וכל הסיבה שעד כה היינו שייכים לצד של חיל גוג זה בגלל שהוא הצליח לכבוש אותנו (עוד לפני שהוא ניסה לכבוש את ירושלים) ולכן ממילא נהיינו אנשים שלו ושייכים לשורות החיילים שלו... ואז בבת אחת הלב שלהם יתהפך באהבה לאנשי ירושלים!!! הם יתהפכו מאויבים נגד ירושלים... לאוהבים ונלחמים בצד שלהם... ואז

ביום ההוא אלים את אלופי יהודה ככור אל בלעים וכפרי אל בלעמיר, ו"ישובו וילחמו עם אותם שהביאום שם..." (רש"י) בקיצור: אנשי יהודה ילחמו כאש להבה נגד אותו גוג ומגוג שעד לפני רגע הם היו חלק מהם... **עד כאן המבנה של מלחמת גוג ומגוג**...

ושוב: זו לא נבואה שלי... אל תבא אלי עם שאלות... זה הנביא זכריה...

ובכן: מה הפשט בזה??? מה העומק שטמון במלחמה הזו??

והכי הכי: אני בחץ... איך אני יכול לדעת לאיזה צד אני שייך??

וחוץ מזה... באופן כללי יש מדרש שנקרא מדרש הלל שהוא מבאר באריכות את הנבואה הזו של זכריה ומבאש שם בזה הלשון:

"עתיד גוג ומגוג לתפוס שבטו של יהודה ולאסור אותו בקולרין ולמסור כל אחד ואחד לשנים משלו, ואז יאמרו אנשי יהודה, יבואו אחינו שבירושלים וישלטו בנו שנא' ואמרו אלופי יהודה אמצה לו יושבי ירושלים..."

אם תשים לב... יש במדרש הזה משהו מאוד תמוה: בתחילת הקטע זה נשמע עגום מאוד... זה נשמע כמו בשואה... שהנאצים מגיעים עם אקדחים וכלבים ושולחים יהודים חסרי ישע למחנות ריכוז בשלשלאות של ברזל... **אבל לא!!!** בהמשך אתה פתאום שומע מנגינה אחרת... לפתע אותו יהודי משבט יהודה אומר... **"יבואו אחינו שבירושלים וישלטו בנו..."**

אני לא מביין: מיישהו דיבר איתך?? מיישהו שאל אותך את מי אתה מעדיף שישלטו עליך?? תחשוב שיהודי באושוץ היה אומר... הוי... אני מעדיף שהאמריקאים יבואו וישלטו עלי מאשר הגרמנים... מיישהו שאל אותך מה אתה מעדיף?? גרמנים או אמריקאים? אתה כעת במחנה השמדה...

אז מה הפשט בזה?? מה פשר הדו שיח הזה שיהודי מצד אחד אזוק בשלשלאות של גוג ומגוג... ומצד שני הוא אומר... אוי... אני כבר מעדיף שאנשי ירושלים ישלטו עלי כאילו הוא באמצע לבחור מזגן של תדיראן או של אלקטרה?? עד כאן השאלות... וכעת ננסה לפתוח את הנושא...

ובכן: תרשה לי לומר על דרך הפשט או הדרש... זכותך לחלוק עלי ולומר אחרת... אבל איך שאני מבין מ-בין בתרי הדברים (ועוד כמה הוכחות בפסוקים ובמדרשים שלא רציתי להלאות את הקורא) **כתוב כאן כמעט בפרוש:**

שמלחמת גוג ומגוג הולכת להיות מלחמה הרבה יותר פנימית ועמוקה... מלחמת רוח ונפש... גוג ומגוג הולך אמנם להופיע בשער ירושלים עם שלשלאות של ברזל... אבל זה **לא** שלשלאות מהסוג של מסך הברזל של רוסיה... זה שלשלאות מסוג אחר... מסוג של **והתמכרותם** שם לעבדים ושפחות ואין קונה... "זה השלשלאות של הרשת האלחוטית וכל ההולך ילך של המתירנות והרדידות והשפלות של ה"וישח אדם וישפל איש" של שנת 2022... יהודי מרצונו האישי הולך ומכניס את עצמו בתוך שלשלאות של ברזל וממכר את עצמו לרשת של חיל גוג ולאנשים האלו קוראים "אנשי יהודה"... ואילו אנשי ירושלים זה אותם שרידים אשר ה' קורא... זה אלו שיחזיקו מעמד בניסיונות של המ"ט שערי טומאה **ולא יפלו ברשת!!!**

זכריה מפורש!!!

כתוב כאן שכעת ועכשיו יש "אנשי יהודה" שהם בצד של חיל גוג... ולעומת זאת יש "אנשי ירושלים" שהם ישארו נאמנים לה'... אבל אני חייב להוסיף סקופ קטן... עוד סוד כמוס שגם הוא מפורש בנביא זכריה...

זכריה מתנבא שאותו אחד מאנשי יהודה שיתפוס את עצמו ברגע אחד שלפני האחרון ויאמץ לעצמו את אנשי ירושלים... הנביא מתנבא:

והושיע ה' את אהלי יהודה בראשונה !! : למען לא תגדל תפארת בית דוד ותפארת יושב ירושלים על יהודה...

זה לשון רש"י: **'בטרם יבואו בני ירושלים ללכת מן העיר תהיה ללכתי יהודה תשועה לשוב אל אלהיהם ואל ביתם ואה"כ תהא תשועה לבני העיר ירושלים למען לא תגדל תפארת ירושלים להתפאר עליהם ולומר לא ניצלתם אלא כשכילנו'**

כתוב כאן שאותו יהודי משבט יהודה שבטעות בחר ללכת אחרי חיל המון גוג... וקשר את עצמו בשלשלאות האלחוטיות של גוג... אם הוא יתפוס את עצמו בידיים ברגע האחרון!! ה' לא יתן לנו ללעוג לו... ה' לא יתן לי ולכל החברים שלי... כל אלו שמנהלים מאבק נגד האינטרנט... הוא לא יתן לנו "לרדת עליו"... הנה... אמרנו לך שאתה לא צודק... הוא לא יתן להקניט אותו ולהגיד לו... הווי... אתה זוכר שפעם אמרת לנו כל הזמן שנצא מהחומות... ואתה רואה... הנה... דידן נצח!!! לא!! ה' לא יתן לנו להתנשא עליו... ולכן ה' יתן לו חיבוק ראשון!!! עדיין לא מאוחר...

אפשר תמיד לנתק את השלשלאות של ברזל ולחזור הבייתה ועוד לקבל חיבוק ראשון... והושיע ה' את אהלי יהודה בראשונה... אבל ברגע אחד שאחריו!!! אם אנשי יהודה יחמיצו את ההזדמנות האחרונה... לפתע ינעלו השערים וברגע שה' יופיע בהדר כבודו יבואו ימים אשר אין בהם חפץ... שאין בהם לא זכות ולא חובה... אי אפשר יהיה לא לחזור בתשובה ולא לתקן את המעוות... אשר על כן **עזוב נא בן אדם עזוב נא**... שערי ירושלים פתוחים... לא קל שמה!!! חנוק!!! כן... קשה!!! שלא תגיד שלא אמרו לך שזה קשה... אבל לא תמיד זה יהיה קשה וגם לא תמיד יהיה את הדרך חזרה... בא נצל את השעות האחרונות... רגע לפני מוצאי שביעית שעדיין חיל המון גוג צובא על ירושלים והשערים פתוחים... ונסיים בדברי המדרש שמתאר את הקבלת פנים שאנשי ירושלים עושים לאנשי יהודה (תסביר אתה מה הפשט בזה) **אנשי ירושלים אומרים מבפנים: קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ואנשי יהודה אומרים מבחוץ: ימין ה' עושה חיל... אנשי ירושלים אומרים מבפנים: לא אמות כי אחיה, ואנשי יהודה אומרים מבחוץ: ואספר מעשי י-ה... אנשי ירושלים אומרים מבפנים: ברוך הבא בשם ה' ואנשי יהודה אומרים מבחוץ: ברכנוכם מבית ה'...**

שמחוברים לרשת... כל אחד בתורו הוא פתאום מקבל רמזים עבים מה'... שיבין שהם בחר בצד הלא נכון... הרשת לאט לאט מתחילה לכרסם לו את החיים ולפרק לו את הבית מבפנים... כלשון המדרש: **עתידי גוג ומגוג לתפוס שבטו של יהודה ולאסור אותו בקולרין ולמסור כל אחד ואחד לשנים משלו... אותו אחד מאלופי יהודה שטען כנגדי כל הזמן והסביר לי עד כמה שאין מנוס... אין ברירה... חייבים... צריך לפתוח ראש... אי אפשר להישאר מצומצמים בתוך חומות ירושלים... יום אחד הוא מתקשר אלי בקול רועד: לא... לא... אני מעדיף לחזור לתוך שערי ירושלים!!! הבית שלי כמעט התפרק... העיניים שלי נשרפו... החיים שלי כמעט נהרסו... ונכון!!! קשה לי לחזור שוב לתוך שערי ירושלים ולהינעל מבפנים... אבל **עוד יותר קשה לי** שחיל גוג תופס אותי בשלשלאות אלחוטיות ולוקח לי עוד ילד וילדה ומחריב לי את הבית ועושק ממני את החיים ומרוקן אותי מבפנים... **כן... זה אולי הפשט במדרש...****

חיל גוג זה לא כמו הנאצי והרומאי שמגיע בכח הזרוע ולופת יהודים בשלשלאות של ברזל באכזריות!!! אצל חיל גוג הכל פתוח... הכל בחירה שלך... גם שערי ירושלים הנעולים הם לא באמת נעולים... הם נעולים בבחירה של אותם יהודים שבחרו לנעול את עצמם בהם... ומי שיצא החוצה להמונו של גוג זה נטו עניין של בחירה... וכעת ועכשיו!!! יש הרבה אלופי יהודה שבחרו ללכת אחרי חיל גוג... היה להם חנוק מידי להישאר בתוך חומות ירושלים... והנביא מכין אותנו מראש שיום אחד ויאמרו אנשי יהודה, 'בואו אהינו שבירושלים וישלטו בנו שנא' ואמרו אלופי יהודה אמצה לי יושבי ירושלים..."

לאנשי ירושלים תהיה הזדמנות בדקה התשעים להבין את התמונה ולקפוץ בחזרה ולהיבלע בתוך שערי ירושלים... לא כולם יעשו את זה!! יהיו כאלו שישארו עד הרגע האחרון מבחוץ ועליהם נאמר "ואשלם ניחומים לו ולאבליו..." אבל יהיו כאלו שיתפסו את עצמם ברגע האחרון ויקלטו את התמונה הנכונה... או... אני בסה"כ שבוי!!! שבוי אצל חיל המון גוג... ולא נותר לי אלא פשוט לקבל החלטה ש"יבואו אחינו שבירושלים וישלטו בנו..." כן... אני לא אוהב שחונקים אותי... אני לא אוהב את הפלאפון הכשר... זה מחניק אותי... (מי אוהב את זה?? תראה לי משהו אחד שאוהב שחוסמים אותו??) זה קשה!!! אבל אלופי יהודה בדקה התשעים שזה עכשיו!!! פתאום יקלטו שהשלשלאות של זהב של המונו של גוג הם הרבה הרבה יותר גרועים... כן... זה המון!!! יש המון דברים ברשת... כשאתה מחובר לחיל המון גוג... אתה מרגיש שיש לך ההכל... אבל למעשה אתה לא שם לב שזה בסה"כ שלשלאות של קולרין... כן- עתידי גוג ומגוג לתפוס שבטו של יהודה ולאסור אותו בקולרין ולמסור כל אחד ואחד לשנים משלו... (מה זה למסור כל אחד ואחד לשנים משלו?? אינני יודע מי זה השנים האלו... אולי אנשי יהודה שיחזרו הבייתה יסבירו לנו... אולי זה גוגל ג'ימל... אולי זה שני קבוצות וואצפ מסוימות שאתה לא יכול לחיות בלעדי... יש לי מיני אפליקציות אפשריות של "שנים משלו" שיכולים לקשור אותך בשלשלאות... לבחירתך...)

אפשר להאריך בנושא הזה הרבה... כי הנבואה הזו היא סוגיה ממש עמוקה ומרתקת... והכי הכי: מפורשת!! זה לא כתוב באותיות הקטנות של מדרשים חדשים שראו אור בכ"י... מדובר בנביא

כן... זה פסוק מפורש: "והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה כאשר אמר ה' ובשרידים אשר ה' קורא..." כתוב כאן שירושלים מייצגת את השרידים אשר ה' קורא שהם בורחים לתוכה... **ויהיו כאלו!!!** וברוך ה' יש כאלו... יש שרידים אשר ה' קורא שממשיכים להחזיק מעמד נגד חיל גוג... הם מחזיקים בשיניים ונועלים את עצמם בתוך שערי ירושלים ולא נותנים לשלשלאות של חיל גוג לחוג על נשמתם ולעשוק מהם את מערכת הנישואים עם ה'... ותכל'ס... שערי ירושלים למעשה לא נעולים לרגע!! אף אחד לא מפריע לך לצאת... (וכי משהו מפריע לך כיום לקנות פלאפון ללא חסימה?? וכי יש קהילה אחת היום בכלל ישראל שמצליחה לכופף לגמרי את עצמה הרמטית בתוך שערים נעולים שלא תכנס שם הרשת??)

אין!!! אין אפשרות למונע... שערי ירושלים פתוחים לרווחה וכל מי שרוצה יכול לצאת... אבל השרידים אשר ה' קורא **בבחירתם ננעלים בתוכה!!!** לא יוצאים... ואילו חיל גוג עומד מבחוץ וכל הזמן מנהדק את המצור... הוא מסביר לך מיום ליום יותר ויותר עד כמה אתה לא ריאלי... אי אפשר לחיות היום בלי אינטרנט... מה... אתה לא יודע... א"א להישאר בתוך החומות של ירושלים עם חיצים ובליסטראות... וחיל גוג הוא גדול ועוצמתי!! והוא אויב הכי עוצמתי ש-קם על ה'!!! כי ה' מסר בידיך את כככל המשאבים ללא יוצא מן הכלל... והוא כל הזמן יוכיח לנו בשם המציאות והעובדות שאי אפשר היום לעשות כלום בלי לצאת החוצה... להיחשף לעולם הרחב... וככל שנוקפים השנים והחודשים המצור מתהדק יותר ויותר... ויהיו הרבה יהודים שבהתחלה עוד החזיקו בשיניים בתוך שערי ירושלים... ו... ובשלב מסוים גם הם ערקו... ואז הם נהיו אנשי יהודה!!! הם הפכו להיות חלק כמעט בלתי נפרד מחיל גוג... בשלב מסוים אנשי יהודה אפילו יצורו על ירושלים יחד עם חיל גוג...

הם יעמדו מול אנשי ירושלים וגם הם יצטרפו למסע הלחץ והשכנועים והפתינות תקשיבו אנשי ירושלים... אתם לא רלוונטים... תפסיקו להתבצר מבפנים... תצאו החוצה... אנשי ירושלים מצידם ינסו בשארית כוחותם להסביר לאלופי יהודה... תדעו לכם: כשאתם יוצאים מחומת ירושלים... אתם אוטומטית שטופים בחיל **המונו** של גוג... אתם מחוברים בעל כרחם לאויב מספר אחד של הרב"ש"ע שכל מטרתו לנתק את בנו של ה' ממנו!!! מי שמחובר היום לרשת הוא לא מחובר לעצמו... לא מחובר לאלוקיו... אבא שבשמים מפסיד את בנו... ולכן המונו של גוג זה האויב הכי גדול של האבא הכי אוהב שבשמים... אבל מי מקשיב לאנשי ירושלים... הם בעצמם בקושי מצליחים להחזיק את עצמם בשיניים בחומה... ואל תשכח שסו"ס הם בעצמם לפעמים נאלצים להיעזר בחיל גוג... (לפחות לקבל ממנו סיוע הומינטרי... באמצעות מייל ואינטרנט מסונן לגמרי וכדו') אבל הם עדיין נשארים בקנאות ולא יוצאים מהחומה! לא להיחשף לרשת ויהי מה... (אני סומך על הקורא הנבון שמבין ש"אינטרנט" ו"רשת" זה הגדרות גלובליות על כל שאר פיתויי ההמוניות והסחף הערדי של דורנו... שהפתרון היחיד מולו זה להתבצר בחומת ירושלים ששעריה ננעלים בלילה ודינה כרשות היחיד... ואז!!!! יום אחד ה' יכה כל סוס בעיוורון... ה' יתחיל לטלטל את העולם... ויתחיל לאט לאט להראות שנשגב ה' לבדו ביום ההוא... אותם אנשי יהודה

המשך: שני בני הדודים... אחד כהן והשני עבד... איך קורה כזה דבר???

בשבוע שעבר סיפרנו על שני הילדים המעורבים שאחד כהן והשני עבד... על האמא המסורה שהחליטה לאמץ את שניהם באהבה ולא להפלות ביניהם ולא לשנות להשוות ביניהם... אבל לכל האמהות המזועזעות שטוענות בקנאות... מה... איך אפשר שלא לזהות בין שני ילדים מי שייך לי ומי לא?? אז... בשביל להפיס את דעתם... נשתף אתכם ברקע ההסטורי היותר קדום...

ובכן: אם שבוע שעבר פגשנו את התנא ר' בנימין הכהן ורעייתו הרבנית... אז זהו!!! שאנכם כולם מכירים את ר' בנימין... כולם מעריכים אותו... כזו אישיות נאצלת... איזה גדלות בתורה ובענווה... אבל לר' בנימין יש גם אח!!! לאח שלו קוראים מוטי!!! ובניגוד לאחיו מוטי לא עשה כבוד גדול למשפחה... היו עליו כל מיני שמועות קצת מפקפקות... בפעם הראשונה זה שהיה כשהעורר עליו חשד כבד שהוא גורם למומים בבכורות בשביל לקבל אותם (בלי לטרוח להעלות אותם לירושלים להקריב... שהרי בכור תמים הכהן מקבל ומעלה לירושלים ואכל אותו בשרו שלמים ואם הבכור בעל מום הכהן מקבל אותו לאלתר ואוכל אותו בבית)... יום אחד הגיעו שני עדים וסיפרו שהם ראו כמו עיניהם איך שמוטי כהן נכנס בלם בעלות השחר לדיר העיזים של השכן והדיבק חתיכת בצק לאוזן של העז הבכור שנולד לפני חודשיים ושלה אותו ל"טול"... אין צורך להרחיב שלאחר כמה שעות "משום מה" העז חזר עם אוזן סדוקה ונקובה... מסתתקן שהשכן הבטיח למוטי שבתום השלושה חודשים צריך לספל בו שלושה חודשים ורק אז נותנו לכהן הוא יתן לו את הבכור כדי שהוא יעלה אותו לירושלים להקריב... ותכל'ס השלושה חודשים התקרבו לקיצם ולמוטי "לא כ"כ התאים" כעת לעלות לירושלים... יותר "התאים לו" להישאר כאן ולאכול את הבכור יחד עם המשפחה... לכן הוא החליט לחסוך את הנסיעה הארוכה... חמש דקות של פחד... מדביקים איזה פיתיון לאוזן של הבכור... יגיע איזה כלב ויעשה שם איזה משהו וזהו... הבכור נשאר כאן יחד איתו... תכל'ס... המבצע לא הוכתר בהצלחה כי בדיוק באותה שעה ישבו שם ר' קלמן ור' פייביש בשדה המופקרת שלהם ועסקו בתורה והם ראו את מעשיו של מוטי ומיד הלכו והעידו... מוטי החזמן לשימוע בבית הדין והודיעו לו חד משמעית שהוא לא זכאי לקבל את הבכור הזה... (הפעם הוא לא קיבל מלקות בגלל שזה גרמא... כך לכאורה) אבל זה עוד הסיפור "העדין"... כי היו עוד כמה סיפורים מפקפקים שהתגלגלו כאן בעיירה וממדיד ידו של מוטי היתה במעלל... אבל זה לא סתירה שאחיו ר' בנימין נחשב כאן לצורבא מרובן מופלג בו בזמן שאחיו מכבדו כהן ברחוב בכל איזה פרשייה מסתורית...

עד שיום אחד יצא המרצע מהשק... לאחר גל גנבות משמעותי בכפר שלנו... יום אחד נתפס מוטי כשבידו שני עגלים בדרך למכור אותם בשוק... תוך כדי המעקב הוא נתפס במחסן גדול של גנבות שאת חלקם הוא מכר... ואז הוא הוזמן לבית דין והייתה שם תביעה יצוגית על רשימה ארוכה של גנבות שלבסוף הוא הודה על הכל... אבל תכל'ס... לא היה לו כסף לשלם כי את הכל הוא כבר הספיק למכור ולאבד את הכסף... ובקיצור: לא היתה ברירה... והוחלט למכור אותו לעבד עברי!!! (ולא על התשלומי ד' וה' אלא על הקרן עצמה...)

בי"ד כבר קבעו יום להעמיד אותו בצורה מכובדת למכירה לשש שנים... אלא שאכן התגלתה אישיותו האצילית של אחיו ר' בנימין!!! במקום לעזוב את השטח... במקום להתנער מאחיו שלא גומר לשפוך בוץ ולהחתיים את השם של המשפחה (ועוד משפחת כהנים מיוחסת)... האח ר' בנימין החליט להתייצב לצידו אחיו ועד הסוף!!! הוא השתתף בכל הדיונים של בית דין... ספג את העלבונות יחד איתו והיה שם איתו ברגעים הקשים של גמר הדין... וברגע שבי"ד החליטו למכור אותו לעבד... ר' בנימין היה נחוש... **אני!!! אני קונה אותו לעבד עברי!!!** הוא היה עבד שלי... אני פורש עליו **חסות**... זה אח שלי... הוא זרע אהרן הכהן... ור' בנימין סגר את כל העניינים מול בי"ד... שילם על אחיו טבין ותקלין ובכך החזיר את כל החובות שלו לאנשים... ואז לקח את מוטי הבייתה והתחיל איתו מסע שיקומי!!! ר' בנימין הרגיל את מוטי לחיים נורמליים... הוכיח לו בצורה נעימה שאפשר לחיות טוב גם בלי ללכת סחור סחור... אפשר להתפרנס גם בלי לעקוץ אחרים... אפשר להרויח כסף גם דרך הדלת ולא רק בקפיצה מהחלון בשאון ליל... במקביל ר' בנימין החזיק את האשה והילדים האומללים של מוטי... ילדים שהתגלגלו לחיות בצל אבא שעד כה לא שימש להם כמודל לחיקוי... ואז הגיע אחד הרגעים הקשים... התעורר צורך למסור למוטי שפחה נכנענית!!!

ר' בנימין בתחילה התקשה להשלים עם זה... הוא היה שבור עד עמקי נשמתו... מה... איך יכול להיות שאחי מוטי מזרע אהרן ימסר לשפחה נכנענית... הרי שפחה זו אחת מפסולי כהונה... אבל אין ברירה... עושים מה שצריך!!! והיות ומותר ומשורת הדין הרי עבד עברי אפילו אם הוא כהן מותר בשפחה נכנענית... אז ר' בנימין נאלץ למסור לאחיו שפחה נכנענית... ואז!!! קרה מה שקרה... התחילה המלחמה... וכאן אנחנו מגיעים למשנה שדיברנו עליה שבוע שעבר "כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה..." למעשה: שני הילדים המעורבים שאחד מהם כהן והשני עבד... **סו"ס הם בני דודים!!!** יש להם באמת דימיון אחד לשני... סו"ס האבות הם אחים... אבל!!! עדיין... למרבה האבסורד למען האמת הם בכלל בכלל לא בני דודים... אפילו לא בצחוק... כי ברגע שמדובר בשפחה הרי חוק בל יעבור ש"האשה וילדיה תהיה לאדוניה"... הבנים של שפחה לא מתייחסים בכלל לאביהם אלא לאמא השפחה שהיא בעצמה מתייחסת לאדון ממקום של שפחה... כך שהבן שלה הוא עבד לכל דבר!!! אין לו שום זיקה של כהן למרות שאבא שלו כהן מיוחס...

ותכל'ס... שש שנים עברו ביעף... ומוטי דווקא עשה חיל בביתו של אחיו ר' בנימין... וכשהתקרב התאריך של "ובשביעית יצא לחפשי חינם"... יום אחד נישג מוטי לאחיו ר' בנימין ואמר לו: תקשיב... אני שוקל להישאר... אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי... חיך אליו ר' בנימין בחיך עגום ואמר לו: מוטי... אני מצטער מאוד... אתה לא יכול להישאר אצלי!!! כ... כי אתה כהן!!! ובשביל להישאר אצלי צריך לרצוץ לך את האוזן... ורציעה זה מום... בקיצור: מתברר שלא רק את האוזן של העז אסור לפגום... גם את האוזן של הכהן צריך לשמור ללא מום... אין לי ברירה... גם אני אהבתי אותך... אבל אני יותר אוהב אותך אם תחזור לשקם את הבית שלך ותחזור לחיים תקינים... טוב... מוטי נאלץ לבלוע את הגלולה והתחיל להיערר להיפרד מאשתו השפחה ומבניו... אבל הוא בדיוק למד דף היומי ושם עלה לו רעיון... הוא נישג שוב לאחיו... תקשיב ר' בנימין... מה דעתך לשחרר את ג'אמלה השפחה... כך היא התפוך להיות יהודיה ואני אוכל להמשיך לחיות איתה לאדוניה יצא בפה ר' בנימין שוב ברגעמומיות שהשתחרר לא יכול לישא שפחה כמו שכתוב "האשה וילדיה תהיה לאדוניה יצא בפה ר' בנימין שוב ברגעמומיות ואמר למוטי... צר לי... הפתרון הזה הוא טוב רק לישראל!!! לישראל מותר לישא גיורת וא שפחה משוחררת... אבל לכהן אסור להתחתן גם עם שפחה משוחררת... אין לך ברירה מוטי!!! במקום לסבול כל הזמן מזה שאתה כהן... בא תחליט שאתה לוקח את זה כתנפיה... נשא את ראש בני לוי מתוך בני ישראל!!! תחליט שאתה מתחיל לחיות חיים מרוכמים של משרת לדר במעון... סו"ס ה' לא שאל אותך... הוא בחר בך בעל כרחך להיות לו לעבד ה'... אז בא תאהב את זה... זה לא היה קל אבל בסוף זה קרה!!! בסוף כשמוטי יצא בשביעית... הוא לא יצא בגפו! הוא יצא עשיר בהבנה וברוממות על הזכות שלו להיות כהן משרת... עד כאן סיפורים מהחיים... כן... מסכת יבמות זה סיפורים מהחיים... לא תמיד זה סוגה בשונים... מותר לדעת... אשרינו שזכינו לסיים יבמות... בעזה"ש משבוע הבא נשתדל לעסוק בסיפורים יותר משמחים.

אם אתה זוכר... לפני ארבעה חודשים...

כשהתחלנו מסכת יבמות הבאתי כאן שאלון מראש!!! שעל השאלות האלו אתה אמור לענות בסוף המסכת... אבל הבאתי את זה כבר בהתחלה שיעמוד לפנינו כמשך הלימוד... לטובת העניין אני רוצה לחזור ולהעתיק את השאלון... כעת תענה לעצמך על השאלות...

השאלה הראשונה: איזה הדף היה לך הכי קשה במסכת יבמות??? (לי דף י"ט כ"ז כ"ח כ"ט וכמוכן לו, קשה לי לחזור ביניהם)

השאלה השנייה: מאיזה דף ואילך הרגשתי שנוכנסת לשוונג והתחברתי בכל נימי נפשך ליבמות??? (לי מפרק ארבעה אחין שמה באמצע)

שאלה שלישית: האם אתה יודע להצביע על דפים מסוימים במסכת שנושאת אליהם ופשוט לא יכולת לסגור את הגמ' מרוב גישמאק??

(תתפלא לשמוע... אבל אצלי דווקא הדפים הכי קשים... בהתחלה היה קשה... מדי פעם נשלתי במידת הכנס... אבל בסוף הם הכי גישמאק)

שאלה רביעית: באיזה דף או דפים במסכת יבמות... היה לך בדיקו רום קשה או שבוע שבועיים קשה... והיה לך קשה מאוד לעזוב הכל וללכת ללמוד ובכל זאת התאמצת והרי הדפים האלו הם בגדר תורה שלמדתי באף??? אני מתכוין לדפים האלו שאתה רק רואה אותך... זה מציף לך איזה נוסטלגיה עמוקה של תורה שלמדתי באף (מדיעו: אין דבר נוסטלגי יותר מדף גמ'... אין דבר שיכול להחזיר אותי לתחושות כמו מפגש עם דף גמ' מהעבר... הדף שלמדתי בביל ל"ג בעומר בשעה 2.00 בלילה... לנצח זה יחרת אצלי ברקע של הסירות והמסוקים של קרבות מיוון... ופרק ראשון של שבת לנצח יחרת אצלי עם ריח של אלמגול... אז זהו... שאני מתכוון לזה...)

שאלה חמישית: איזה דפים מבחינתך היו לך הכי קלים במסכת??

שאלה ששית: איזה דפים במסכת יצא לך ללמוד בסיטואציה יוצאת דופן... אם זה ברכבת, או בהמתנה בקופ"ח, או באמצע הסקנדל של ערב פסח, או בשעה 4.00 לפנות בוקר לאחר החתונה של... או בשכרות של פורים וכו' וכו'... בקיצור: תציין דפים שאותם למדת לא כ"כ "בשבבתך בביתך" אלא יותר "ובלכתך בדרך..."

שאלה שביעית: תציין את ימי השפל של מסכת יבמות... שהתחלת לדפדף בחוסר עניין ולראות מתי כבר גומרים... ומתי זה חלף לך???

שאלה שמינית: איזה דף ממסכת יבמות זכית לחזור עליו הכי הרבה פעמים... או במקביל: איזה דף אתה הכי זוכר אותו??

או הנה!!! אלו הם השאלות שנתכתו כאן בניליון בפרשת ויקרא לפני ארבעה חודשים... וכעת רגיע יום המבחן הפומבי!!!
תנסה לענות על השאלות האלו... (אני באמצע לשקוד עליהם...)

מה שבטוח שלמרבה האבסורד... כסופו של דבר דווקא המסכת הכי קשה... כסוף היא יוצאת הכי קלה!!! כי ככל שהיא יותר קשה זה אומר שיש פה עקרונות מסוים שאם הבנת אותה פנים ולגמרי בפנים וזה רץ... ואם לא הבנת אותה או אתה לגמרי בחוץ ולכן זה נקרא קשה!!! זה לא קשה אלא זה לא!!! לא מובן...

זה על משקל "ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך"... וחז"ל דורשים אל תקרי מה, אלא מאה... זה כמוכן תמוה: כי לכאורה זה ההיפך הגמור... פירוש המילה "מה ה' אלוךך שואל מעמך" זה... זה מה בכלך זה קשת... ובכך שחז"ל אומרים אל תקרי מה אלא מאה... מאה זה המון!!! אלא מאי???

חז"ל באו לומר לנו שאם אתה בפנים... אם אתה מחובר לה' ויש לך קשר איתו... אז לדבר איתו מאה פעמים זה כלום... ואם אתה לא בעניין... אם אתה לא מחובר... או גם חמש ברכות זה עומס דת... אנחנו נבחר את הבחירה הנכונה וחלילי להיות מחוברים למסכת כתובות... הדרך עלך מסכת יבמות...

אודות הנכתב בשבוע שעבר על שבתות גיבוש!!!!

הפעם אני רוצה להקדיש מאמר שלם כדי לחזור בי ממה שכתבתי בשבוע שעבר!!! בשבוע שעבר כתבתי מאמר במעלות השבתות גיבוש המשפחתיות... הייתי משובכע לגמרי במה שכתבתי... אלא!!!

שבמשך השבוע הגיעו כל מיני תגובות שונות ומגוונות... שהמכנה המשותף בין כל התגובות היה שכל אחד דיבר על משהו אחר לגמרי... כל אחד הציג בעיה מזוית אחרת לגמרי ביחס לנושא של גיבוש משפחתי... וכשניסיתי לסכם ולשקלל את התגובות ביחד... בסופו של דבר יצאתי עם מסקנה אחת ויחידה: כנראה שכל משפחה זו מדינה!!! מדינה בפני עצמה!!!! כמו שבאינצקלופדיה יש כזה מושג שכל מדינה מורכבת מכל וכן שבתים שזה מה שיוצר את המרקם הדי מסוים של המדינה... ככה כל משפחה מורכבת מכך וכן שבתים קטנים שהאיוון העדין ביניהם יוצר מרקם מאד מסוים!!! וממילא הנתונים מאד מאד משתנים בין משפחה למשפחה... כך שהמאמר שכתבתי הוא לא רלוונטי!!!! הוא לא נכון... כי להכיל ולומר שטוב לעשות שבתות גיבוש זה לא נכון... וגם להגיד שלא טוב זה גם לא נכון... מה שבטוח- אם יש כזה טרנד- ללכת קעת ולאמץ אותו זה ודאי וודאי לא!!! אדרבה... כשקראתי את כל התגובות וקלטתי איך שכל אחד מדבר מתוך המרקם המשפחתי המסוים שלו... אז פתאום קלטתי איך שגם אני!!! גם אני כתבתי את המאמר מהמקום המאד מסוים שלי... אשר על כן... אני חוזר בפני דברים שאמרתי לכם לא מתאימים לכל משפחה!!! האם זה טוב לעשות גיבוש משפחתי או לא??? הכל תלוי במרקם המאד מסוים של המשפחה!!!!

לכל משפחה יש את הנקודה החזקה שסביב הנקודה הזו המשפחה מתלכדת... יש לך משפחה שמתלכדת סביב ההורים המיוחדים שעניי כולם נשואות אליהם בהערצה... (אגב: זו לא סתיה לרגע שכשהם היו ילדים הם לא הקשיבו להורים בגרוש... אבל השנים עושים את שלהם ויש הרבה שמגיעים לגיל העמידה הם לפתע חוזרים לאבא ואמא בהכנעה ומבינים שיש הרבה מה לקבל מהם)... ויש משפחה שבדיוק הפוך... זיוקא ההורים הם המיושנים והלא רלוונטיים והלא מבינים... ובמשפחה שכזו זיוקא העסקן האיפיוניסטי של המשפחה... הוא זה שנותן את הטון החזק... ואם ככה אתה מבין לבד את ההבדלים התהומיים בין שני סוגי המשפחות... יש משפחה שמתגבשת סביב בילויים ונהנתנות... ויש משפחה שמתאחדת סביב התמודדויות ואתגרים משותפים (שעל זה דיברתי בעיקר...)

אתה מבין לבד שיש הבדל תהומי בין משפחה של אנשים שהנתניים שהנושא המשותף ביניהם זה איפה התקדמנו באיכות החיים ומבאיזה מקום בחו"ל עדיין לא היינו... לבין משפחה שהאבא הפטר לפני שנתיים ממחלה ממושכת ומשאלת הלב היחידה שלהם זה השגרה הכי אפורה... רק מה נעשה שעדיין הדרך ארוכה מול שלל אתגרים וכל יתום פרוייקט הטיפולי האישי שלו... והחובות שמתחלקים בין המשפחה...

בקיצור: זה עולמות שונים לגמרי!!!

וכמובן!!!! שעד עכשיו דברתי רק שחור לבן... אתה מבין לבד שברוב המשפחות זה משהו מעוררב כזה... כלאים כזה... יש אח ושני גיסים שהקמו משפחות נפלאות של יראים ושלמים מסלתה ומשמנה של עולם התורה והחסידות... ומאידך יש עוד שני גיסים ואח אחד שהם מאד מודרניים ולא קרב זה אל זה כל היללה... ונד... ואיר נראה המרקם של המשפחה הזו? כן... מתחיל כיפוי כוחות אחת... כשיתכנסו את השבת גיבוש... זה יעמוד על כך שיהיה... והרי משהו בסוף ינצח!!! מי זה יהיה?? תלוי מי יותר נותן את הטון!!! ומה נגיד על שני ילדים בני דודים בני שמונה תשע... שאחד נבחן כבר על כל סדר מועד משניות והשני אלוף בכל משחקי הג'מבוני... ולך תושיב אותם שבת שלימה אחד לצדי השני כמו חברים... זו בעיה!!!! בעיה אמיתית!!!

ולכו מה שכתבתי בשבוע שעבר לא נכון- ולו מסיבה אחת ויחידה:

כתבתי שיש כזה טרנד לעשות שבתות גיבוש... וקדימה... זה טוב!!!

אז זהו שלא!!! זה שיש כזה טרנד זה ממש ממש לא מצדיק להיכנס להרפתקאות רוחניות ולהפסיד את עמלנו אלו הבנים... (וגם לא לסכן את המינוס המאושר בהחלטה על שיפוץ פיזי ובלתי צפוי בעקבות התמועט שדלוג ללא הרף במוציא שבת על זה שכולם התקדמו ושיפוץ ורק אנחנו נשארו מאחור ד"ל...)

אז מה כן??? אין תשובה מוגדרת!!! כל אחד צריך לקרא את המפה המשפחתית המורחבת שלו ועל פי זה לבנות את הקשר המשפחתי... אני דברתי בעיקר על משפחות שמרקם ביניהם מבוסס על התמודדויות וביחס אליהם אני לא חוזר בי... אצל משפחות עם רקע איכותי וערכי בריא להם להיות בקשר חיובי... אבל באותה מידה משפחה שמרקם שלהם בנוי על תחרות ונהנתנות... מרקם כזה הוא מיותר... ושישאר בינינו... לדאבוננו הרב סוג האנשים האלו גם לא עומדים אחד לצדי השני ברגעים קשים... זה שישאר בינינו... (כלומר: אם דברתי על חשיבות הגיבוש בשביל לקבל כח לתמוך אחד בשני הנהנתן והחומרי ע"פ רוב בעלם כבאילו מקומות...)

...תזכרו כלל ברזל!! תכניס את זה לראש "לתאוונה יבקש-- נפרד"!!!

מי שהראש שלו נמצא בתאוונה ובמילוי סיפוקים הוא יצור לא חברתי!!! אנשים הנתנים זה כאלו שאי אפשר לגבש אותם... לא חיינים צעיר שמתמודד בנפילה רוחנית אוטומטית זה הוא מגיע למקום של יציאה מהמסגרת וחוסר חיבור למערכת... ולמה???? כי לתאוונה יבקש נפרד!!! זה כלל ברזל: **תאוונה ונהנתנות מפרידה את הסיבוץ המדינינו**... ממילא משפחות שחלק מהגיסים או האחים הם אנשים מודרנים ונהנתנים חבל על המאמץ לנסות לגבש אותם... הם תמיד ישארו לא מחוברים!!!

זו הסיבה שאתה יכול להגיע לרמת גן ולראות בנין עם שלושים קומות ויש שם דממה!!! זה נראה לך קבורה בקומות... אתה לא רואה שם אנשים מדברים אחד עם השני... כל אחד נבלע לו בחניה ומשם הוא נכנס ישר למעלית ומשם לבית... אין!!! אין שום דבר ביניהם!!! ולמה?? כי ברגע שכל אחד תקוע בנהנתנות שלו... ממילא זה סוג של קדרות תאוונה!!! וממילא ששאל קבור בתא הנפרד שלה!!! לתאוונה יבקש נפרד...

זו גם הסיבה שצעיר שחונק ברוחניות אוטומטית זה מגיע איפשרה למקום של חוסר שייכות למסגרת... שמכאן ועד נוער ביטוין הדרך קצרה... (והוא אחת המשתיות של בחורים... בחור חושב שבחור ישיבה שיש לו איפיון הבעיה שלו מגיע לידי ביטוי בזה שהוא לא מגיע לבית המדרש!!! ואני חושב שאם נרצה לנוע בלב הבעיה... בחור שיש לו איפיון הוא גם לא רוצה להגיע לקמפפ!!! בזק ומנוסה... איפיונסט לא רוצה להגיע גם לטיול... הוא לא משתלב בחיי חברת... הוא דוחה קשר חברתי... וזו כבר בעיה

בעצם האנושיות ואכז"ל) זה חוק בל יעבור... אנשים שנותנים דרוור ליצרים שלהם... זה אנשים לא חברתיים באופן מובהק!!! וחשוב לדעת את זה... ולו בשבילנו שאנחנו עדיין חושבים לפעמים... שאלו שעושים מה שבא להם... הם נהנים מהחיים... אז זה... שאתה חושב ככה רק בגלל שאתה לא רואה את התמונה המושלמת... אותו אדם פתוח שיש לו אפשרות להתכתב עם כככולם בוואצפ... תכל"ס... למרבה האבסורד הוא יצור אנטי חברתי!!! זיוקא זה עושה אותו טיפוס מנותק חברתי!!!

בקיצור: הדבר היחיד שיכול לאחד וללכד בין אנשים זה רק אידיאל שווה... עקרונות משותפים... הורים שאנחנו מתאחים סביב הכבוד והמורא שלהם... זה דבר שיכול לגבש בינינו... התמודדות או משימה ערכית משותפת יכולה לגבש... והכי הכי: חינוך מסוים והקניית ערכים שקבלנו מההורים ואנחנו רוצים שוב ללבן ולרענן אותם ביחד... אין לך גיבוש עוצמתי מזה!!! ואז!!! כשיש את הרקע הערכי הזה... כאן מתאים טוב להכניס את הגיבוש ואת הקורטז וגם משותפת ואת האווירה החמהה שחוסף... אבל אם לך הקשר והגיבוש המשפחתי מתחיל ונגמר בכיף וביילוי וקורת גג אחת שמאחדת "נפרדים" שונים שזה אוהב שוארמה וזה חלבי... חבל על הזבזבז כסף!!! לתאוונה יבקש נפרד... מכאן לא יצא גיבוש!!! משפחה שהראש שלהם במילוי סיפוקים גם אם יתגבשו ויתאחדו מבוקר ועד ליל לא יהיה ביניהם שום דבר... ולא צריך להגיע לאפיוזה המוכרת והעגומה של משפחה שלימה שיושבים סביב שולחן אחד בדממה וכל אחד מרוכז מול הסמארטפון בודד ומכונס... לא צריך להגיע לזה!!! גם אם כולם יושבים ומפספטים... אם הנושאים שביניהם רדודים ועוסקים בפנייני חומר... בסופו של דבר אין ביניהם שום דבר!!!! אם לתאוונה יבקש הרי הוא נפרד! הוא נפרד מכל גיבוש... בזק ומנוסה... ומצאתי כלי יקר מדהים שכדרכו מטיב להגדיר בלשונו הנפלאה... בעניין דור

הפלגה: וזאת תורת הנקואה המצויות בין הכותב אשר כל פיעשהו לא לשם שמים... ועיקר הסיבה לה שיש לכל אחד מהם תכלית חיונית, חלק לבם זה פוה, כי זה יתאה לעשרי וכבוד, וזה לרוב פאל, וזה לרוב מוש', וזה יאמר נעשה לנו שם ורעה להיות גבוה מעל גבוה, ומתוך כך הבריאה פושטשית ובהאן מן הצד שאין להם תכלית אחר, כי הדיכויים רעים הם רבים, והדרך הטוב אינו כי יא עושה, הן מצד שכל אחד יש לו הפני ורצון להיות במעלה יותר שאת על ולתה, ומזהו ז' הלא היא ברבת בני עמנו, על כן פיזור כיתות אלו טוב מהקמין כמיש יתפרדו כל פועלי און' אין טוב כי אם ליתן ריחה בין הדברים ומכ"ש 'בלע ה' פלג לשונם כי ראיתו הנתן וריב בעיר... כמדומני שכל מילה נוספת מיותרת!!!

ושוב: המסר הזה חשוב... לא רק!!! לא רק בשביל לתקן את מה שכתבתי שבוע שעבר... אלא בעיקר להשקית את רוחם של כל אלה שמתפקים במועט ועדיין פועלים בקנאה לחיי המתירנות... לעבר אותה משפחה ש"יושבים טוב..." הננים... יוצאים... מבלים... מרשים לעצמם...

אז זהו שלא!!! יש לי ולך טעות פשוטה... **זו בדיוק הטעות שקרתה לי בשבוע שעבר**... בשבוע שעבר כתבתי גדולות וצדורות על שבת גיבוש כמה שזה חשוב וטוב... **אבל עדיין!!!** אז זה לא סיפוקי... שכושעניתי את אותה שבת גיבוש... כמה שזה היה מיוחד ומעצים ומרומם (וממש יצאתי עם המסקנה כמה שזה חשוב)... עדיין היה משהו שצבט לי את הלב... ס"ס התנאים היו ברמה מינימלית... והיו לי רגעים שחשבת... הו הלואי והיו לנו קצת יותר אפשרויות... והיינו משקיעים והולכים לאיזה אחוזה פסטורלית עם פיננקים ובריכה וטרמפלניות וערסלים ואל תשאל... (כן... מכיר את המחשבות האלו?) **אז זהו שלא!!!** אם המשפחה שלי היתה בסגנון כזה חומרני שמתפקים ומלונוות וכו'... על כרחך **היה לזה מחיר ברמה האישית הרוחנית שלהם!!!** וממילא לא הייתי יוצא ככזה מולהב משבת גיבוש שכזו!!! ללא ספק שהתכנים של שבת מפנקת שכזו היו עשר רמות פחות... (מה שבטוח- לא הייתי טועה לכתוב את המאמר שכתבתי בשבוע שעבר) וממילא אברך יקר נא לא להתבלבל... אני מבין אותך שאתה רוצה לקחת את המשפחה המדהימה שבנית בשמונים מ"ד... ולקחת אותה **שם** לפנטאזו 300 מ"ר עם גינה ומרפסת... **אז זהו!!!** לפני שאתה מייחל לכזו רמת חיים... קודם תברר איך נראים הפרצופים שחיים ברמת חיים הזו... איך נראית שם מערכת היחסים כשהיא טובלת בים של חומריות... וכשתראה את זה אני לא בטוח שתמשך לחלום על זה!!!!

ולסיים: אם חפשתי מקור למושג של גיבוש... אז הנה... פסוקים מפורשים בתחילת ספר איוב... **איש זהו בארץ עין איוב שמו זהו האיש הוא תם וישר ורא אלהים וסר מרע, ויהלול לו שבעה ביום ולחלוש ביום והוא מקוולו שבעת אלפי זאן...** והוא האיש הזהו גדול מכל בני קרב, והלכו בניו וילכו בעתה בתי איש ויבנו תלחלו וקראו לשלשלת אוזותיהם לאכל ולשתות עמיהם, והיו כי תקיפו ימי המשיחה וישלחו איוב וקדעום וחלשים בבקר העולה עלות מספר כלה כי אמר איוב אולי זוטאו בני ורכבו אליקים בלבלבם כבה יעשה איוב כל דמיים,

מה כתוב כאן?!! שהם היו מתגבשים מידי כמה זמן לשבעה ימים... ואז ביום האחרון איוב היה עושה שום שם בה"ב כזה... שהם חטאו ח"ו לכפר עליהם... אז כמוכן שאצלנו איוב זה סדין אדום... אם אני מביא קעת מקור לגיבוש מאיוב... אוטומטית זה אומר שההל... תברח מזה!!! אבל לא בהכרח... לא כתוב שבגלל הגיבוש הזה קרה מה שקרה... (אדרבה, הוזה"ק אומר ע"פ פנימיות שזה בגלל שאיוב הביא עולות ולא שלמים) אבל מה שבטוח היה שם אם שמה **תם וישר** ע"פ **אלוקים וסר מרעו** הוא היה שם יחד איתם... פיקח ושומר מכל משמר שלא יהיו שם פרצות ורחניות (כפי שבהמשך הספר איוב מעיד על עצמו עין פרק ל' לא) ובכל זאת גם אחרי שאיוב שם ופיקח על כל המערכת לראות שאין פרץ ואין יוצאת... אחרי הכל הוא ראה צורך לעשות יום תשובה על פירצה שאולי קרתה והוא לא יודע... (אולי חטאו בני ורכבו אליקים בלבלב) וכאן לא אחד יעשה את החשבון נפש האישי שלו: מי בדיוק מפקע על שבתות גיבוש כאלו??? האם יש שם איזה דמות ערכית תורנית שיש לו מילה והוא אחראי לתת את הטון הראוי... ולשלול שאין שם קלות ראש מעבר לטעם הטוב ולז? הלא? האם יש מי שיוודע לשם את גבולות הצניעות במקומות אלו? ושבתות גיבוש זה עוד הבעיה הקטנה... מי מדבר על הארבעה ימים נופש בבין הזמנים בקמפוס שכל המשפחה המורחבת נמצאת שם ביחד... האם יש משהו שדואג שהגבולות הרוחניים הבסיסיים נשמרים???

ושוב: זה לא אומר שאי אפשר... אבל צריך את הפיקוח הרוחני מהאיש החזק במשפחה שנותן את הטון... אם יש כזה... בקיצור: אם שבוע שעבר התלהבתי אז בשבוע זה אני מקווה שנתתי את המשקל המקביל.

תוספת שבת

זמני הדלק"ג שבת מוקדם שבת פרשת חוקת

ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04

בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19

מודיעין עילית: 7:22 מוקדם: 7:12

חיפה: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

המכתב האחרון שנכתב ע"י הגה"צ ר' ישראל אליהו וינטרוב זצוק"ל לחובת לימוד והחזקת התורה ביום שישי, ושע"ז גם מכינים לשבת:

ובפרט ביום שישי ער"ש חוקת שכתב המשנ"ב בסי' תק"פ ס"ק ט"ז:

כתב התניא ביום ו' פר' חוקת נהגו היחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת, גם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו יום. (וידוע שלימוד רצוף בכוחו שוה לתענית)

דברים נפלאים במעלת הלימוד ביום שישי

ובלימוד הלכות שבת, לרגל תחילת לימוד הלכות שבת במסגרת עיון ההלכה שע"י מפעל עיון הפרשה, לימוד משנ"ב חלקים ג' וד':

אמנם אחרי כל ההכנות נשאר מספיק זמן גם ללימוד ביום שישי, שזהו ההכנה האמיתית כמו שהביא הגה"צ רבי ישראל אליהו וינטרוב זצוק"ל במכתבו, וכמו שזועקים כל גדולי הדור שליט"א וצוק"ל על הזלזול בלימוד בסופי השבוע שהם כשליש מהחיים!! ובפרט שמצוה ללמוד ביום שישי הלכות שבת שזה גם הכנה אמיתית לשבת!

וכמו שהביא רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זיע"א עפ"י דברי הח"ח בשם עולם סוף פ"ד: "ושמעתי מגדול הדור אחד לפי מה שידוע מחז"ל דמי ששומר שבת בעוה"ז אז גם שם אפי' אם נתחייב ח"ו עונש גיהנום עבור עוונתי אינו נענש ביום השבת, דנחשב לאיש ההוא זמן שבת מעת שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת, ומגין עליו זכות שבת, וע"כ צריך להשתדל בענין צרכי שבת ויטב לו בזה ובבא, עכ"ל, ולמד מזה מרן האילת השחר שודאי לא גרע הכנה גשמית מהכנה רוחנית ובכל זמן שלומד הלכות שבת באמצע שבוע בזמן ההוא לא יהיה בגיהנום! ואכן מרן קרא

כמה פעמים ללמוד הלכות שבת בכל יום כחצי שעה! וכדברי הקדמת המשנ"ב ח"ג (שחובה לקוראו...) וכבר העיד התומים (הגר"י איבשיץ זצוק"ל) "כי אי אפשר במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בוריים היטב היטב".

וכמו שכתב הרמ"א בסי' רנ"א "ויש לאדם למעט קצת מלימודו בערב שבת כדי שיכין צרכי שבת" והביא המשנ"ב שודאי מותר ללמוד רש"י על הפרשה ולימוד דבר שיש לו קצבה וכן התיר ללמוד כרגיל כשיש לו אחרים שיכינו לו וכ"ש שהכין ביום חמישי, (כמשנ"ב ר"ב סק"ב שכתב: ומסתברא בימים הקצרים כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום ה' עדיף) ורק צריך לתקן איזה דבר לכבוד שבת כדי לקיים מש"כ בסי' ר"ג. וכן כתוב בהקדמתו הנפלאה של האבני נזר בספרו "אגלי טל" ובחברתי

לנכבדי ואפרתי עירינו בני - ברק ת"ו עיר התורה והחסד השם עליהם יהיה.

ידוע לכל חובת ההכנה שצריך לעשות מערב שבת כדי שהגוף והנפש יכנסו לאוירה המיוחדת של שבת, כדכתיב: "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו", וכל זה הוא משום דשבת אינה רק תוספת במצוות חדשות רק נמצא בה חזון עולם שכולו שביתה ומנוחה לחיי עולמים כמו שאמרו חז"ל. וכאן הוא יציאת האדם מעולמו של ימי החול שבהם התרבו הטרדות המטרידות את האדם מלהסתכל לתוך פנימיותו, שבה המנוחה והשלוח הנשמתי. וע"ז צריך הכנה כדי שיהיה נקלט תוכה האוירה הזאת.

והנה האדם מורכב מנשמה ושכל עם גוף, ההכנה לעניין הכנת הגוף הוא הבישול והאפיה בערב שבת כדי להכנס מוכן עם מאכלי השבת, אמנם גם נשמת האדם צריכה להכנס לתוך אוירה של שבת, ושם היא תחיה חיים אצלתיים עדינים שאין למצוא אותם במערבולת הסתירות לטבע אופי שלה. וההכנה שלה הוא בד"ת שהיא לומדת בערב שבת.

לאדם שלומד בערב שבת, לימוד זה מזכך את החלודה הנדבקת לנשמתו בימי החול ומעבירה ממנו על ידי שלהבת אש קודש, וזהו ענין נהר דינור הידוע ליודעי חן. וע"כ מי שהשעה קצרה לו מלעשות את זה בעצמו יכול לקיים זה ע"י שאחרים ילמדו גם בשבילו בערב שבת..

ויהי רצון שכל אחד יזכה לטעום מעץ החיים. ונחשב לצורך נפשו ע"ז הכנה לכבודה של שבת.

והנה אברכי כולל "תורת יוסף רפאל" שקועים בלימוד עניני שבת בשישי ובמוצ"ש ומן הטעם שיטעמו הם בכניסתם לאוירה של שבת יטעמו גם כל אלו המעמידים עמודים לקיומו ויתברכו ממעין כל הברכות שהיא השב"ק וכמש"כ בעל ה"לכה דודי": "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה". ומימיה תזכו לטעום לחיי נצח. המברך לכל אלו בעונג השבת

(נכתב יום ג' ט"ז אדר התש"ע - 3 שבועות לפני פטירתו - ונעתק מתוך הקובץ "בנתיבות ההלכה" שע"י "והגית" כרך ט"ו)

מכתב רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זיע"א להגה"ג הגר"י נויבירט זצוק"ל לרגל היארציט שחל השבת:

לכ' ראשי ישיבת נתיבות חכמה הגר"ד וולפסון והגר"י נויבירט, באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד, כמו שאמרו חז"ל על השומר שבת שנותנים לו נחלה בלי מצרים. והיות ויש רגילות בין האנשים לעשות דברים האסורים בשבת ברגעים האחרונים שלפני שבת, וח"ו יכול להמשך אחרי השקיעה בערש"ש, ע"כ חושבני שטוב להנהיג בישיבה ששלשה רבעי שעה לפני זמן הדלקת הנרות יתחילו ללמוד, ומהם עשרים דקות שלפני השבת טוב ללמוד הלכות שבת, ויהיה בזה תועלת רבה וזיכוי הרבים גדול מאד ולרבנים ולתלמידים רב ברכה מאד.

הברית, ולכן שבת מביא גאולה... ועפ"י יובן נחיצות הלימוד בהלכות שבת לתיקון פגם זה, כי תיקון הברית תלוי בעיקר בלימוד התורה, ובפרט בעיון, שהחטא שנעשה במחשבה נתקן ע"י מחשבה בלימוד ובפרט בהלכות שבת שהיא מיוחדת לתיקון פגם הברית, (וע"ש דבריו הנפלאים שהוסיף שעיקר המצוה על לימוד תורה זה ההנאה מהלימוד, ואין בזה חסרון שלא לשמה כשנהגה)

להדפיס תחילה בהלכות שבת יען שבש"ס (סוטה לז) שכל מצוה ומצוה נכרתו עליה ארבעה בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ומבואר שללמוד וללמד הוא מחלקי המצוה, ומובן שכשם ששמירת שבת שקול ככל המצוות כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד בכל המצוות.. ובזה יובן כי שבת נחוץ לתיקון הברית וממילא גורם לשמירת

דברים נחמדים ללומדי הדף היומי יבמות דף קג:– קה. בענין מצוות עונג שבת ניתנה ליהנות אבל לשם המצוה, ואינה כחליצה שצריכה להיות רק לשם מצוה, אבל בלימוד תורה, מצוות כן להנות ניתנו, ובחידוש השערי תשובה: שהעסק בתורה מכפר גם על עוון החמור של חילול ה' ולא רק להארכת ימים של זרע עלי הכהן.

שיק שעדיף לצאת בשחיינו על בגד ופרי ולפטור הספרים. נקודה נוספת שראינו בדף היומי (יבמות קה) ובר"ה י"ח שבני עלי מאריכים ימים בזכות לימוד התורה וביותר מצוות החדש, ולכן רבה שעסק בתורה האריך לגיל 40 ואביי שעסק גם בחסד האריכו לו לשישים שנה, לכאורה משמע שבשמים הסכימו שאביי צודק וחסד עדיף, שהאריכו ימי אביי יותר, ואמנם הרמב"ם כתב בהלכ' ת"ת (פ"ג ב' ג') שמצוות ת"ת שקולה ככל המצוות ורק במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים דוחה תורה כי התורה ניתנה ע"מ לקיימה (שו"ע יו"ד רמ"ו סי"ח), ומוכיח האהבת חסד שאביי עסק בחסד גם במצוות שיכלו להעשות ע"י אחרים, שאל"כ גם רבא היה מפסיק לחסד, וחידוש שהיה ויכוח בין רבה לאביי באופן שכשאביי יתעסק בגמ"ח, הגמ"ח בעתיד יצליח יותר האם זה גם נקרא מצוה שא"א לעשות ע"י אחרים או לא, ומזה שמשמים הוכיחו שאביי צדק (שהאריך ימים) מוכח שמותר להתבטל מעט מלימודו ולפתוח גמ"ח באופן שיצליח יותר מאחרים שיעסקו בזה, שהרי העולם עומד על החסד, אמנם הביא שכל לימוד ע"מ ללמד גם נחשב לעושה חסד ויש להקפיד ללמוד ע"מ כן!. (אהבת חסד ח"ג פ"ח ובהגהה), וכן בשעה"צ סי' ר"ג ס"ק ט' הביא שאין לבטל תורה גם בשביל חסד כשאפשר לעשותה ע"י אחרים, ורק למצוות הכנה לשבת שחשובה מאד מותר ואפי' שאפשר לעשותה ע"י אחר! (ע"ש), ועיין בהרחבה בספר החדש "קניני תורה" פ"ג הסברים נפלאים ממרן הגראי"ל זצוק"ל, מתי מותר וצריך לעשות חסד על חשבון התורה)

אמנם דייק בברכת אברהם הבדלי נוסחאות בין גמ' ביבמות לגמ' בר"ה יח. שבר"ה כתוב שאביי אמר שבני עלי כדי להנצל הוצרכו לתורה וגמ"ח וביבמות אמר אביי רק גמ"ח (רק יש רש"ש שהוסיף גם אצלינו תורה) ודייק מזה נפק"מ שאחד מבני עלי שאינם בכוחו לעסוק בתורה או שנזקק לפרנסתו או שאין לו מי שילמדו יעסקו ביותר בגמ"ח וינצלו, שכל דבר בפני עצמו עוזר להנצל, וכן הביא מהשערי תשובה לגבי תורה (ש"ד אות טז) שדברים אלו שעוזרים לבני עלי עוזרים על עוון חילול ה' אפי' שנאמר עליה שלא עוזר ע"ז רק מיתה, ע"כ מהגה"ג ר"א ארלבגר זצוק"ל.

בגמ' יבמות קג: "אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט ואחד סנדל של עכו"ם לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשירה", רואים שבדיעבד שעשו חליצה עם סנדל עם צרעת או של ע"ז יצאו ידי חובה, ושאל רש"י למה לא נפסול חליצה זו שהרי הסנדל אסור בהנאה, וכשלו בשו"ת גהנה מזה. ותירץ שמצוות לאו ליהנות ניתנו וכיון שלובש הסנדל רק למצוה אינו נחשב לנהנה מאיסורי הנאה, וכמו שכתב רש"י (חולין פט) שהמצוות לא ניתנו להנאה אלא גזירת מלך עליהם, ולפי"ז יוצאים תקיעת שופר משופר הקדש וע"ז (ר"ה כח), ושמיעה משופר מודר הנאה (שו"ע יו"ד רכ"א סי"ג, וב"י תקפו) וע"ל לפי האגלי טל בהקדמתו: בלימוד תורה לא נאמר מצוות לאו להנות ניתנו, שלימוד כן ניתן ליהנות וזהו עיקר המצוה, (וכן באבנ"ז חלק א' ס')

ויל"ע אם לכבוד עונג שבת גם יהיה מותר להנות ממודר הנאה כשופר שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, ומאידך הרי מצוה זו להנות ניתנה, רק צריך לחשוב שנהנה בשביל מצוות עונג שבת, כדברי הרד"ק עה"פ "וקראת לשבת עונג" (ישעיהו ג"ח יב, יג) וז"ל: מצוות עשה לענג הגוף ביום השבת במאכלים ערבים וטובים, שמתוך שישנהו משאר ימים לטוב, יזכור במעשה בראשית ושהקל חידשו מאין, ושבת ביום השביעי, ומתוך כך ישבח לקל ויפאריהו בפיו ובלבבו, ותתענג נפשו בו, וכן כתב הגר"א: אכילת השבת ותענוגו "וקראת לשבת עונג" הענין כרשב"א בב"ב באגדת לויתן, ששלימות הנשמה רק ע"י אכילה ושתייה שמיישבים הגוף, וזהו סעודת לויתן לעתיד לבוא, וכן כל הסעודות של מצוה. (ביאור הגר"א לאגדתות בכורות ח:), ודברי הרשב"א בב"ב: ובהתעורר כוחות הגופניות יתעוררו ויתחזקו ג"כ כוחות הנפש לאיזה ענין שיכוון איליו האוכל להמשיכם ולהיישירם איליו" (ע"ש בהרחבה).

ובגלל שמצוות לאו להנות ניתנו: כתב המג"א בסי' רכ"ג סק"ה ובמשנ"ב שאין מברכים שהחיינו בקניית ספרים חדשים שמצוות לאו להנות ניתנו, ויש חולקים ולמעשה יברך בלי ברכה, ושקיבל מתנות לבר מצוה ספרים הביא הגר"ש ז"א אורבך זצוק"ל שודאי יברך שהרי נתווסף לו רכוש, ולמעשה הביאו הכף החיים והמהר"ם

מה שנכתב בעלון בשבוע שעבר "שקרה זלזל בציצית והוא גם זלזל בשבת", נמצא אסמכתא לדברים אלו בזוהר בריש קרה, שדימה שלום לשבת, וקרה שעשה מחלוקת בזה גם ביטל שבת וביטל קיום העולם, וכצלפחד המקושש, וז"ל: "ויקה קרה" תא הזי לית עלמא דקאי אלא על שלום כד ברא קודש אברך הוא עלמא לא יכיל לאיתקיימא עד דאתא ושרא עליהו "שלום" ומה הוא "שבת" דהוא שלמא דעלאי ותתאי וכדון אתקיים עלמא ומאן דפליג עליהו יתאביד מעלמא" וע"ש.

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת חוקת

ומעתה אי נימא שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן, אי"כ מצד הישראל 'הנותן' יש לדון דיש כאן איסור דלא תחנם, כיון שכלפי 'הנותן' י"ל שהכסף שמבזבז בלא צורך ובלא תועלת נחשב כלפיו כימתנת חנינם' שהוא נותן בכדי להנות את הנכרי.

[ואע"פ שהי זה בדרך מקח וממכר, וגם הי זה לצורך בניי בכדי שאדום יתנו להם לעבור בארצם, - אך מ"מ לכאוי נראה שלא הותר לתת מתנת חנינם לנכרי בכל מקום שיש לישראל תועלת עי"ז, אלא יש לדון בכל מקום ומקום לפי עניינו, עיי בחי חתי"ס (גיטין מא: בד"ה והר"ן בשם יש מפרשים תירץ), וכן נוכיח להלן, - וכן עי"ע בחי חתי"ס (שם מז. בד"ה המוכר את שדהו לנכרי) שמבואר בדבריו, שגם בדרך מקח וממכר שייך איסור לא תחנם ואע"פ שיש לישראל תועלת במקח, עי"יש ואכמ"ל].

אכן אי נימא שגדר איסורא דלא תחנם תליא ב'מקבל', אי"כ י"ל דאין כאן סרך איסור דלא תחנם, כיון דמצד הנכרי 'המקבל' בעצם הוא לא קיבל שום מתנה מהישראל, שהרי הנכרי מצידו נתן אוכל ומים תמורת הממון שקיבל, וא"כ מצד 'המקבל' הנכרי נמצא שהנכרי לא קיבל כלל מתנת חנינם מהישראל.

- ב -

לפי"ז יש מקום לבאר, דהאבן עזרא ס"ל שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן, ולכן הוא לא פירש כדברי המדרש הנ"ל שבניי אמרו שיקנו מאדום אוכל ומים בכדי להנות את אדום (ואע"פ שבעצם לא הי להם צורך בזה כלל), - משום שס"ל להאבן עזרא שהלכה למעשה לא נקטינן ששרי למיעבד הכי כדברי המדרש הנ"ל, אלא ס"ל שיש איסור לנהוג כך משום 'לא תחנם', - ולכן פירש כפשוטו שבניי אמרו לאדום שלא ישתו כלל ממי הבארות של אדום וכנ"ל.

אך רש"י ס"ל שגדר איסורא דלא תחנם תליא ב'מקבל', וא"כ לפי"ז אין שום סרך איסור 'לא תחנם' כאשר קונה אוכל מנכרי בגוונא הנ"ל, כיון שלמעשה הנכרי לא קיבל שום מתנה מהישראל (ואע"פ שהישראל כשלעצמו בעצם אי"צ כלל את המקח), ולכן פירש רש"י שפיר כדברי המדרש הנ"ל, שבניי אמרו שיקנו מאדום אוכל ומים בכדי להנות את אדום וכנ"ל.

[ועוד י"ל שיתכן שגם רש"י ס"ל בעלמא, שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן (ולא ב'מקבל'), - ומ"מ ס"ל לרש"י שאעפ"כ אין כאן שום סרך איסור דלא תחנם, משום שגם כלפי הנותן יש לדון, דכיון דלמעשה הנותן קיבל אוכל ומים כתמורה לכספו, אי"כ יש לדון דלמעשה זה נחשב שהנותן לא ינתן כלל מתנה לנכרי, ולא אכפת לן בזה שהנותן בעצם אי"צ כלל את התמורה שהנכרי נתן לו, מחמת שבמציאות יש לו כל העת אוכל ומים בשפע ובחנינם, דו"ק בזה].

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקִּדְשׁ אֵל מִלֶּךְ אֲדָוִים פֶּה אָמַר אַחִיד יִשְׁרָאֵל אַתָּה יִדְעַת אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֵתָנוּ: ... נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצְךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר דְּרֹךְ הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִטָּה יָמִין וְיִשְׁמְאוּל עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר גְּבוּלְךָ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדָוִים לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן בְּחָרְב אֶצְא לְקִרְאֲתֶךָ: (כ, יד-יח).

ופירש רש"י: 'ולא נשתה מי באר - ... כך אמר משה, אע"פ שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות, לא נשתה ממנו, אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם' עכ"ל, - והיינו שמה שבניי אמרו למלך אדום 'ולא נשתה מי באר', הכוונה שבניי לא ישתו מהבאר שהלכה עימם, אלא הם יקנו מאדום מים ואוכל בכדי להנות את אדום, - וזהו ע"פ 'במדבר רבה' (פרשה יט, טו) ו'יתנחומא' (יב).

והנה הרמב"ן פירש בתחילה את מה שאמרו 'ולא נשתה מי באר' כפשוטו, והיינו שבניי לא ישתו מים מהבארות של אדום כלל וכלל, אך לבסוף כתב הרמב"ן: 'ומדרשו, לא נשתה מי באר שלנו, [אלא] וניקח מכם, כמו שכתב רש"י, עי"ש'.

אך יעוי' באבן עזרא שכתב לפרש את מה שאמרו 'ולא נשתה מי באר' רק כפשוטו ממש, והיינו שבניי אמרו בתחילה לאדום שאפ"י ממי הבארות שלכם לא נשתה, עי"ש.

ולכאוי יל"ע בזה, מדוע האבן עזרא מיאן בפירושו של המדרש, ולא הביא כלל את דברי המדרש הנ"ל, שלא נשתה מי באר הכוונה שלא נשתה כלל ממי הבאר שלנו, אלא רק נקנה מכם מים בכדי להנות אתכם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דנהה יש מקום לפלפל בזה, ע"פ מה שיש לחקור חקירה גדולה בגדר הא דאסור לתת מתנת חנינם לנכרי משום 'לא תחנם', האם האיסור תליא בינותן והיינו שאסור לישראל 'לתת' מתנת חנינם לנכרי, - או"ד דהאיסור תליא ב'מקבל', והיינו דגדר האיסור שיש על הישראל הוא, שאסור שהנכרי יקבל מהישראל מתנת חנינם.

ויש מקום לדון דאיכא נפ"מ בזה בנידו"ד, שהנה בעצם בניי הרי לא היו צריכים כלל וכלל לקנות אוכל ומים מאחרים, כיון שהי להם הכל בחינם, שהרי במדבר אכלו מהמין ושתו מהבאר שהלכה עימם, - וא"כ כל מה שבניי רצו לקנות אוכל ומים מאדום הרי הי זה מבחינתם פשוט ביזבוז כסף על דברים שאין להם צורך בהם כלל, וכל המקח כולו בא אך ורק בכדי להנות את אדום.

והנה איתא בקרא, שלאחר שבניי ביקשו מאדום לעבור בארצו, ואדום השיב להם: **'לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך'**, אזי בניי ביקשו אח"כ שוב פעם מאדום: **'ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימך נשתה אני וימקני ונתתי מקרם רק אין דבר קרולי אעברה'**, (ואדום השיב להם שוב: **'ויאמר לא תעבר...'**).

ויש לשאול בזה לפי דברי המדרש ורשיי הנ"ל, שמלכתחילה בניי הציעו לאדום שהם יקנו מהם אוכל ומים בכדי להנות את אדום וכנ"ל, ובכל זאת אדום לא הסכים להם לעבור בגבולו, - דא"כ צ"ב מדוע בפעם השנייה שבניי ביקשו מאדום שוב שיתן להם לעבור בגבולו, בניי לא הציעו לאדום הצעה שתהיי שווה ומשתלמת מאוד מאוד לאדום.

והיינו שכיון שבניי בין כך כבר הסכימו להיפרד מהכסף שהציעו בתחילה לשלם לאדום תמורת האוכל והמים שימכרו להם, (ואע"פ שבעצם בניי לא היו צריכים את המקח הזה כלל, כיון שהיי להם כל העת אוכל ומים בחינם וכנ"ל), - א"כ צ"ב מדוע בניי לא הציעו לאדום (בפעם השנייה) שאדום יקבל את כל הכסף שבניי תיכננו לתת להם בהצעה הראשונה (בעבור האוכל והמים) במתנה גמורה בלא שום תמורה מצד אדום, והיינו שלמעשה אדום לא יתן לבניי כלום תמורת הכסף.

והרי לבניי בין כך ובין כך לא היי בזה שום נפ"מ אם אדום יתן להם אוכל ומים או לא, כיון שבין כך היי להם כל העת אוכל ומים בחינם, והעיקר היו זקוקים לכך שאדום יתן להם סוף סוף לעבור בארצו תמורת הכסף שיתנו לו.

ואם נחשב את סכום הכסף שהיי מדובר שם בתחילה בעבור קניית אוכל ומים לכל בניי, נמצא שהיי מדובר שם בסכום עצום מאוד מאוד, וא"כ לכאוי צ"ב מדוע בניי לא הציעו לאדום בפעם השנייה את ההצעה הנ"ל, והרי בניי לא היו מפסידים עי"ז מאומה יותר מאשר ההצעה הראשונה שהציעו לקנות מהם אוכל ומים אע"פ שבעצם כלל לא היו זקוקים להם וכנ"ל.

ומאיידך זו יכלה להיות הצעה שווה ומשתלמת מאוד מאוד לאדום, שיקבל סכום עצום כזה בלא לתת שום תמורה לבניי, אלא רק להסכים להם לעבור בארצו, וא"כ צ"ב מדוע בניי לא הציעו לו את הנ"ל.

והנראה לומר בזה, שבאמת גם לפי דברי המדרש ורשיי הנ"ל, מ"מ היי אסור לבניי לנהוג כך לתת לאדום סכום עצום שכזה בלא קבלת תמורה של אוכל ומים, אלא רק בתמורה לכך שאדום יתן להם לעבור בארצו, - כיון שזהו לא המחיר האמיתי שמקובל לתת בעבור זה שיעברו בארצם, אלא זהו מחיר מופקע לגמרי, ולכן הדבר אסור משום לא תחנם.

וגם אם יעשו את ההסכם הנ"ל בדרך של מקח וממכר מ"מ הדבר אסור, ואע"פ שלמעשה תהיי לבניי תועלת במקח הזה בכך שיוכלו לעבור דרך אדום מ"מ הדבר אסור, כיון שסוף סוף זה נחשב שאדום מקבל מתנת חינם במה שהוא מקבל סכום עצום שכזה בלא נתינת תמורה אמיתית לכך, ולכן הדבר אסור.

[ואין להקשות ממה שבכל הדורות נהגו ישראל לתת שוחד לנכרים בכדי שיבטלו את הגזירות שגזרו על ישראל וכדוי ולא חששו לאיסורא דלא תחנם, דאין דנים אפשר משאי אפשר, וכאן

בניי יכלו לעקוף את ארץ אדום כפי שאכן עשו לבסוף, ואכמ"ל בזה].

וכע"ז מבואר בחידושי חת"ס (גיטין מז. בד"ה המוכר את שדהו לנכרי), שכאשר הנכרים היו מעלים את מחירי הדגים בערב (שבת), אזי אם הישראל יקנה מהם במחיר גבוה הוא יעבור באיסור דלא תחנם, שהוא מעשיר את הנכרים עי"ש, - ומבואר בדבריו שגם בדרך של מקח וממכר שייך איסור לא תחנם, וגם במקום שלמעשה לישראל הלוקח יש תועלת במקח הזה, מ"מ הדבר אסור משום לא תחנם.

[ואמנם כבר כתבנו לעיל, דלמעשה יש לדון בכל מקום ומקום לפי עניינו, כיון שישנם מקומות שהתירו לתת מתנת חינם לנכרי אם יש בדבר תועלת לישראל, ואכמ"ל בזה].

והנה יעוי בשו"ת המבי"ט (ח"ב סי' קכב), שנראה מדבריו שמומר דינו כנכרי לעניין לא תחנם, ולכן בכה"ג שאסור לתת מתנה לנכרי אזי גם אסור לתת מתנה למומר משום לא תחנם, (וע"ע במג"א סי' קפט, א).

ולפי"ז העירוני לדון לגבי מה ששד האוצר הרשע (שלכאוי דינו כ'מומר להכעיס') **הטיל מס גבוה על מוצרי החד פעמי, בכדי להציק לציבור החרדים בארה"ק, שמעתה לפי כל הנ"ל יש לדון האם מותר לקנות היום מוצרי חד פעמי במחיר המופקע שמוכרים אותם כיום, שהרי המס המופקע הולך לקופת המדינה שנמצאת היום תחת שלטון של מומרים להכעיס, וא"כ לדברי המבי"ט הנ"ל אולי יש בזה חשש איסורא דלא תחנם וכנ"ל.**

אכן באמת י"ל דגם לדברי המבי"ט הנ"ל אין בזה חשש איסור דלא תחנם כלל משום ב' טעמים, - א. י"ל דכל דברי החת"ס הנ"ל שיש איסור לא תחנם כאשר קונים מנכרי במחיר גבוה, זהו רק כאשר המחיר האמיתי של השוק הינו במחיר נמוך, ורק ביום שישי למשל הנכרים מעלים את המחירים של הדגים בכדי לסחוט את היהודים.

אך לו יצוייר שהנכרים היו מעלים את המחירים של הדגים בכל ימות השבוע, אזי י"ל דכבר לא היי בזה איסורא דלא תחנם שאסור לקנות מנכרים במחיר גבוה, כיון שבכה"ג למעשה המחיר של הדגים השתנה ומחירו האמיתי כיום הינו כמחיר הגבוה, ודו"ק.

וא"כ לפי"ז בנידו"ד שבכל ימות השבוע ובכל המקומות התייקרו המחירים של מוצרי החד פעמי, א"כ י"ל דמעשה נקבע להם מחיר שוק חדש, ולכן אין זה שייך כלל לאיסורא דלא תחנם וכמבואר.

ב. ועוד י"ל דכיון דהמיסים של מוצרי החד פעמי אינם הולכים לקופה פרטית של 'מומר להכעיס' מסויים, אלא המיסים הולכים לקופה הציבורית של המדינה, לכן י"ל דאין שייך בזה כלל איסורא דלא תחנם, ודו"ק ואכמ"ל. - [וע"ע במש"כ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ב סי' נא), שעל עוברי עבירה מישראל לא נאמר איסורא דלא תחנם, עי"ש].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442
לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850
<p>המען לתגובות: יצחק זאב כגן רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית טל': 1515-271-55442 (תא קולי) פקס: 02-655-0973 דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM</p>

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש"ו וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' מוקצה, מלאכת כותב בשבת (ועוד)

גליון 374

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

עוד יש להיזהר להניח השעון מעורר מכוסה במקום שלא יבוא לכבותו בטעות כשמתעורר משיתנו, כהרגלו בחול.

נפל פלאפון לכיור

נפל פלאפון לכיור, וממילא אי אפשר להשתמש בכיור משום שהמים יקלקלו הפלאפון. יש לעיין האם מותר לטלטל הפלאפון משום דהוה טלטול כלי מלאכתו לאיסור לצורך מקומו, כדי להשתמש בכיור. או שנאמר שהרי הוא יכול להשתמש עכשיו בכיור, רק שהוא לא רוצה לגרום נזק לפלאפון, וממילא נכלל בהכלל של טלטול כלי מלאכתו לאיסור 'מחמה לצל' שאסור. והובא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל גם אני אודך (בעניינים שונים ח"ג אות צ"ב) שמסתבר שמותר, שזה טלטול לצורך מקומו.

מזיז הפלאפון ואינו יודע אם צריך מקום הכיור: אכן אם מזיז הפלאפון זמן מה לפני שמשמש בכיור, ואינו יודע אם יצטרך להשתמש בכיור בשבת, לכאורה אסור משום דהוי כטלטול מחמת לצל.

נפל טלפון נייד לכיור: השאלה יותר חמורה כיון שטלפון אינו משתמש כשעון מעורר, ודינו ככלי מלאכתו לאיסור שאין בו שימוש היתר ד"י"א שדינו כמוקצה מחמת גופו.

יחוד חפצי מוקצה

הכנת דבר מוקצה ע"י מחשבה: הבא להכין קודם השבת דבר מוקצה ולייחדו לשימוש בשבת, כגון שמייחד אבן לסמוך בה את הדלת שלא תיסגר, יש להבחין בין שני אופנים: א] דבר מוקצה שבני אדם רגילים לייחדו לשימוש זה, נחלקו הראשונים אם צריך לייחדו לשימוש זה לעולם או שדי לייחדו לשימוש זה לשבת אחת, ולהלכה כתב המשנה ברורה (ס' שח ס"ק צז) שבמקום צורך יש לסמוך להקל בייחוד לשבת אחת.

¹ ולדעת המשנה ברורה מותר לטלטלו בגופו, כגון ע"י שתי זרועותיו, ולדעת החזון איש אין היתר לטלטל מוקצה בגופו (ובנידון דידן י"א שמדינת טלפון הוה ככלי שמלאכתו לאיסור).

² כתב השו"ע ס' שח סעי' כב אסור לכסות פי חבית באבן או בבקעת, או לסגור בהן את הדלת, או להכות בהן בברזא (פירוש הקנה שמשימים בחבית להוציא היין ממנו); אף על פי שחשב עליה מבע"י, אסור, אלא אם כן יחדה לכך לעולם; אבל יחדה לשבת זה בלבד, לא. וה"מ, בדבר שאין דרכה לייחדה לכך, כגון: הני דאמרן; אבל בכל מידי דאורחיה בהכי, כגון: לפצוע בה אגוזים, ביחוד לשבת אחת סגי. ויש מי שאומר דלא שגא. וי"א שצריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבע"י (וע"ל ס' רנט דביחוד סג).

וכתב המ"ב (שם ס"ק צז) לענין מידי דאורחיה בהכי נראה דבמקום הצורך יש לסמוך להקל דסגי ביחוד לשבת אחת עכ"ד.

וזה נאמר באבנים שהן מוקצה גמור, ויש לעיין בכלי שמלאכתו לאיסור כגון פטיש שיחדו לאגוזים האם הוא כעת כלי של היתר, ועי' בארחות שבת פ"ט סעי' לא שכתב שפטיש שיחדו לצורך פיצוח אגוזים דינו ככלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (ע"פ התוס' והרא"ש מס' שבת דף קכב לגבי קורנס של אגוזים), ועי' בהערה שם שהביא את דברי החזון איש (סמ"ג ס"ק א) שכלי שמלאכתו לאיסור צריך לייחדו לעולם ולא סגי לייחדו לזמן, והטעם משום שכבר חל בו דין כלי שמלאכתו וא"י לעוקרו אלא בייחוד לעולם, ועי' בארחות שבת מה שדן בדברי הרמ"א ס' שי סעי' ז דכ"ס מיוחד למעות נשאר מוקצה עד שיקרענו ועושה בו מעשה ולא סגי יחוד במחשבה, ומדברי רע"א ריש ס' שח.

טלטול פלאפון בשבת (2)

פלאפון המשמש גם כשעון מעורר, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (עי' שש"כ (פכ"ח סעי' לד) **ארחות שבת** פ"ט סעי' כז).

טלפון נייד: אכן מכשיר טלפון (שאינו בו שעון מעורר) דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שאין בו שימושי היתר וי"א שאסור לטלטלו כלל כדין מוקצה מחמת גופו (ראה הערה א).

טלפון נייד המשמש בימות החול גם כשעון מעורר, ואירע שהחל לצלצל בשבת, מותר לטלטלו כשהרעש מפריע בחדר, וכדין טלטול לצורך מקומו (שש"כ **ארחות שבת** (שם)).

(והאם ראוי להשתמש לכתחילה במכשיר פלאפון כשעון מעורר עי' בארחות שבת פ"ט סעי' מד, (וע"ע בשש"כ (שם)).

בענין הזזת הפלאפון בשבת שיש חשש שינוי ברישומים על הצג, ראה בהערה 3.

ניגון השעון מעורר של הפלאפון: העירו שהמניח פלאפון כשעון מעורר (אפילו כשאין כוונתו להזיזו) ונשמע הקול מחוץ לדירה, יש להימנע מצלצול שיש בה ניגון משוכללת כגון של שירה וכדו' משום אוושה מילתא, ויל"ע.

זהירות להניח שעון מעורר במקום שאין חשש שיכבנו:

^א שע"י שמשמש בו גם כשעון מעורר אין לומר דהוה ככלי שמלאכתו לאיסור שאין בו שימושי היתר שיש ראשונים ואחרונים שסוברים שדינו כשאר מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו כלל (עי' מ"ב ס' שח ס"ק לד, ס' רעט שער הציון ס"ק ד, ארחות שבת פ"ט סעי' ו).

עוד יש לעיין שפלאפון יקר מאד שמקפידים על זה מאד יתכן אופנים שדינו כמוקצה מחמת חסרון כ"ס, וכמדומה שבזמננו לא מקפידים על המכשיר כ"כ, ואינו דומה לאתרוג העומד למכירה או מצת מצוה שמקפידים על זה מאד. שו"ר בס' שבות יצחק (גדרי מעשה עמי' עח) שכתב שאין זה כמוקצה מחמת חסרון כ"ס, כי הגדרת חסרון כ"ס תלויה בכך שהכלי דחוי משימוש של היתר שמתאים לשימוש, בגלל חסרון כ"ס, כמו סכין של סופר שאינו מוכן לחתוך בה דבר אחר של היתר כדי שלא תפגם. וכאן אינו דחוי משימוש כשעון מעורר, אבל כיון שעיקר שימושו לאיסור נחשב כלי שמלאכתו לאיסור. (ועי' מה שכתב (שם עמי' עט) שאין לטלטלו בשבת משום עובדין דחול).

² כתב בארחות שבת (פ"ט סעי' מד) שאין לטלטל ולהשתמש בפלאפון כשעון מעורר, ואחד מהטעמים שמחמת הזזת הפלאפון יש לחשוש למלאכה, מצד שני כתב שמותר להזיז הפלאפון מחדר לחדר כשהו מפריע ונחשב טלטול לצורך מקומו ע"ש.

ואפשר לומר שיש לצרף בזה כמה צדדים להקל שאין בהזזת פלאפון חשש מלאכה מחמת הרישומים על הצג (א) **פ"ר דלא ניחא ליה** –

אפילו את"ל שזה פסיק רישא שיגרום שינוי ברישומים על המסך – לא ניחא ליה בזה בשבת שבלאו הכי לא משתמש בטלפון (ב) **מתעסק,**

כיון שאינו עוסק ברישומים על הצג, אלא בהזזת הפלאפון (ג) **כתב שאינו מתקיים.** (ד) בהרבה מקרים הפלאפון במצב מכובה, ולא ברור האם בשעת צלצול השעון מעורר נדלק המסך, ומתחיל לשנות הקליטה. (ה) **ספק פסיק רישא** – בהרבה מקרים לא ידוע כשמזיז פלאפון אם נרשם שינויים על המסך (עי' מ"ב ס' שטז), ויש לחלק שבנד"ד אינו ספק לשעבר כההיא דהתם שמתפק האם כבר נמצאים הזבובים בתוך התיבה, ואכמ"ל.

שו"ר בס' שבות יצחק בגדרי מעשה ופסיק רישיה עמי' עח שכתב וז"ל טלטול פלאפון כשמחזק או מחליש הקליטה, אסור כיון שעושה תוצאה חדשה שאפשר לדבר ולשמעו באיכות טובה יותר, מלבד האיסור בשינוי הרישום על הצג, ותוצאה הנעשית בפס"ר דלא ניחא ליה אסורה, כנ"ל, וכן פשיטא מהר"ש אלישיב זצ"ל עכ"ל.

ננעצים בתוך האדמה, וניחא ליה בכך, שיש צורך לנעוץ קצת השולחן בקרקע כדי שיהא יציב, יש מקום לשים לב לאיסור חופר גומא. ואם זה בתוך חול שדינו כעפר תיחוח אין בזה איסור וכני"ל, אבל אם העפר אינו תיחוח כל כך יש להימנע מכך.

החזרת מקל למטאטא

החזרת מקל למטאטא כשנתפס בחוזה, אסורה מדאורייתא, וגם ע"י הברגה חוששים לאיסור דאורייתא (שבות יצחק עמ' מט בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

[כתב השער הציון (שיג ס"ק לב) לענין כוס עם רגל שמבריגים אותה לבסיס, דמלישנא דהמג"א מוכח דכשיהדק בחוזה ע"י הברגה חשוב כמו תוקע ממש, ומה"ט? משמע שהיא רק איסור דרבנן, ובמשנה ברורה העתיק את דברי המג"א.

וכן כתב בסי' שש"כ (פי' כג סעי' א) מקל מטאטא אסור לחברו למברשת בכל דרך שהיא, ואף אם המברשת מחוברת עדיין למקל והחיבור התרופף, אין להדקם במסמר או לחברם בעזרת הבורג המיוחד לכך.

משחק 'סקרבל'

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אסר לשחק במשחק שיבוץ אותיות בתוך מסגרת [סקרבל] (מובא בסי' טלטולי שבת בתשובות הגר"מ פיינשטיין זצ"ל תשובה ג').

ודעת בגר"ח"פ שיינברג זצ"ל (חידושי בתרא על המ"ב) להקל בזה, וכן ע' בארחות שבת (פטי"ז סי' י"ז הע"י כה).

'סקרבל' רפוי: גם באופן שלא נתפסים החלקים אלא מונחים על לוח, כתב בשבות יצחק (שם עמ' רצו) שהורה האגרות משה להמנע מלשחק במשחק זה שמביא לידי כתיבה כי הדרך במשחק זה לרשום נקודות זיכוי. וכן מצינו בחיי אדם (כלל ל"ח סי' יא) דאין לשחוק שום שחוק שדרך לכתוב אפילו בדרך צחוק, שמה יכתוב.

[כתב האגרות משה (ח"א סי' קלה) בדבר מספרים שמניחם בסמיכות זה לזה, דבלא חיבור אינה כתיבה כלל, ואם יש איזה חיבור שקובען הגבאי שלא יזונו ממקומן אסור ע"כ. ונמצא לפ"ז דבצירוף חלקי משחק לצורה בלי שום חיבור ותפיסה שרי (ע' שבות יצחק שם עמ' שמ)].

קירוב חלקי אותיות

כשיש כתב על חודי הדפים, כתב במשנה ברורה (שמ ס"ק יז) נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר, ובחזון איש (סי' סא ד"ה ובאותיות) מסיק בסתם דמ"מ ראוי להחמיר.

חגנט

אין להצמיד אותיות וחלקי יצורים מגנטים ללוח המיוחד לכך (או על דלת המקרר). (שש"כ שם). [מכיון שהם יכולים להישאר לזמן ארוך בגלל המגנט שבהם אסור בכל ענין אפילו במתכוין להורידו לאחר זמן קצר].

וכ"כ בסי' שבות יצחק בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שם עמ' כג) מגנט על המקרר, אם הוא צורת אותיות, הנחתו על המקרר דומה למשי"כ במשנה ברורה בשם המג"א (שמ ס"ק כב ובשער הציון ס"ק ג) דאסור לתחוב אותיות של כסף עם מחט לפרוכת דהוי כעין כותב.

איסור בונה: י"א שאסור להצמיד כל דבר מגנטי על גבי גוף מתכתי (כגון מקרר), אם אמנם דעתו להשאיר אותו למשך זמן, והוא הדין שאסור להסירו משם (שש"כ פי' כג סעי' מו). וכתב בסי' שבות יצחק (שם) כרטיס או לוח שכתוב עליו, כשמניחו על המקרר אין זה כעין כותב, אבל זה דומה קצת לקיבוץ חלקים בחיבור, וגם כשאין צורה למגנט והוא עשוי להחזיק דפים על המקרר באופן ארעי, השיב הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא להחזירו למקומו.

וע"ע בסי' ארחות שבת (פ"ח סעי' יג) דכתב 'מגנט המוצמד למקרר ותחתיו מונחים ניירות אין איסור להסירו או להחזירו ואין בזה מלאכת בונה' (וביאר שם שהמגנט אינו נחשב כחלק מהמקרר רק תלוי בו ולכן אין איסור ליתנו או להסירו) [ויש להיזהר מטלטול ניירות משום מוקצה].

צעצועים שפועלים ע"י בטריה: לפי זה באופן שרגילים להשתמש בצעצוע בלי בטריה, לדעת המ"ב יש להקל אפילו אם ייחדו לשבת אחת. אכן ע' בהערה שראוי לייחדו לעולם.

ב] אם אין בני אדם רגילים לייחד את דבר המוקצה לשימוש הזה אין מועיל בזה ייחוד המוקצה לשבת אחת אלא צריך לייחדו לשימוש זה לעולם, ואם עשה כן מועיל הייחוד ומעתה יש לחפץ זה תורת כלי ומותר לטלטלו (שו"ע סי' שח סעי' כב).

צריך לייחד מבעוד יום: ייחוד זה של המוקצה אינו מועיל אלא כאשר עשה זאת מבעוד יום קודם כניסת השבת, אבל דבר שהיה מוקצה בכניסת השבת אי אפשר להכינו לייחודו לשימוש באמצע השבת (שו"ע סי' שח סעי' כ וסעי' כב).

אורגן: צעצוע שאין לו שום שימוש בלי בטריה (כגון אורגן) צריך ייחוד לעולם לצורך זה, כדי שלא תהא באיסור מוקצה.

הכנת דברי מוקצה ע"י השתמשות:

אם השתמש בדבר המוקצה פעם אחת בימות החול ולא היתה דעתו במפורש להשתמש בו גם בשבת, כתבו הפוסקים דיש לחלק כדלהלן:

א] אם בני אדם רגילים לייחד את דבר המוקצה למטרה זו הרי זה מותר (ע' שו"ע סי' שח סעי' כ).

ב] אם אין בני אדם רגילים לייחד את דבר המוקצה למטרה זו אין שימוש חד פעמי מתיר את המוקצה עד שייחדנו לשימוש זה לעולם (ע' שבת דף קכה). ואם היה רגיל להשתמש בימות החול בדבר מוקצה למטרה זו יש מהפוסקים שכתבו שהדבר מועיל כמו ייחוד לעולם, ויש שכתבו שאינו כייחוד לעולם, ע' במשנה ברורה סי' שח ס"ק צג, וארחות שבת פ"י"ט סעי' רלו.

ולכן צעצוע ששיחק בו מבעוד יום כמה פעמים בלי בטריה בלי כוונה לייחדו לכאורה סגי בכך, וע' לעיל הערה ד"ה.

לסמוך דלת ע"י אבן: נמצא שאם בא אדם ליטול אבן לסמוך בה את הדלת שלא תסגר [שזהו תשמיש שבני אדם רגילים להשתמש האבן לצורכן], אם לא הכין את האבן לשימוש זה אין היתר לעשות זאת באמצע השבת. ואם מבעוד יום ייחד את האבן לעולם למטרה זו הרי זה מועיל ויצאה האבן מתורת מוקצה ובמקום הצורך אפשר להקל אף אם לא ייחדה לעולם אלא שבת אחת.

אם השתמש באבן פעם אחת בימות החול למטרה זו הרי זה מועיל להוציאה מתורת מוקצה אף שלא ייחדה במפורש לשימוש בשבת (ארחות שבת שם).

לענין ייחוד החול והעפר לשימוש: המייחד עפר או חול להשתמש בו שימוש המותר בשבת בטלה תורת מוקצה מהעפר ומותר לטלטלו לצורך שימוש זה. ולענין שימוש בעפר זה למטרות שלא הוכן עבורן, ע' ארחות שבת (שם) הערה שלב שנסאר בצ"ע).

ולענין החול הנמצא בארז חול ומשמש למשחק ילדים – יש להבחין בין שני מצבים (ע' ארחות שבת פ"י"ט שלג) אם יש בחול מעט לחות באופן שניתן לחפור בו גומות הרי עיקרו עומד למלאכת איסור, ולכאורה דינו חמור יותר מאשר כלי שמלאכתו לאיסור כיון שאין לו תורת כלי, ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו (ע' להלן). ב] אם השכבה העליונה של החול יבשה מאוד באופן שא"א לחפור גומות (ע' מ"ב סי' שח ס"ק קמג) אין היא מוקצה.

וכן אין להתיר לילדים לשחק בחול בגינה ציבורית או שעל שפת הים (יצוין שבדרך כלל יש שם גם איסור הוצאה) אף באופן שאין בו איסור עשיית גומא, משום שהחול שם הוא מוקצה (שש"כ פטי"ז סעי' ד).

חשש חופר גומא בשולחן מגינת הבית

נחלקו גדולי האחרונים בעושה גומא על ידי תקיעת עמוד באדמה אשר משאירו נעוץ ותקוע בתוך הגומא וממלא את כל שטח הגומא, האם יש בו משום איסור חופר גומא. (לדעת המג"א סי' תצ"ח ס"ק לב, ושו"ע הרב (שם סעי' לב) לאסור והגהות רעק"א בסי' תצח על המג"א הביא מתוסי' שבת לח: להתירא, כיון שאינו גומא ניכרת, וכן מצדד החיי אדם כלל צג אות ה, והמשנה ברורה סי' תצ"ח ס"ק צא הכריע לאיסור). ולכן שולחן וכיסאות וכדומה אשר בגינת הבית אשר רגליהם

ונמצא שכלי שיחדו למוקצה הוא יותר חמור מאבן, (שלא היה שם כלל). ועכ"פ לדברי החזון איש, בכלי שמלאכתו לאיסור צריך לייחדו לעולם.

ה' והרי יש לעיין בטעם המחמירים שלא לטלטל כדור בשבת, למה לא מהני בזה ייחוד לעולם לפני שבת.

לתרומות הערות והארות – 0533163916

נא להשאיר הודעה

(משה יחיאל הרסקין - מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת חוקת התשפ"ב גליון 222

התנהגות תלמיד חכם

שאלה: עד כמה צריך התלמיד חכם להיזהר במעשיו יותר משאר בני האדם?

א. במדבר יט, ב: "זאת זווקת התורה אשר ציוה ה' לאמר". כתב בעל הטורים שבסוף הפרשה הקודמת נאמר (ית, לב) "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו", וסמך לו כאן "זאת חוקת התורה", ובא ללמד 'שתלמיד חכם שחוטא הוא חילול השם'. והיינו כמו שפירשו בגמרא (יומא פו.) מהי הדוגמא לחילול השם? אמר רבי יוחנן: כגון אני שהולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ופרש"י "ואין הכל יודעין שנחלשתי בגירסתי, ולמדתי הימני להיבטל מתלמוד תורה". כלומר שחוק מחומרת החטא עצמו, יש עליו תביעה של חילול השם, כי בני אדם למדים ממנו באומרים: אם תלמיד-חכם מתנהג כך, בודאי שאנו לא צריכים להיזהר כל כך מלחטוא בזה. ואפילו בדבר שאצלו אינו חטא, כמו כאן שהיה אנוס, אבל אחרים חושבים שזה חטא, גם צריך להיזהר מחילול השם כדי שלא ילמדו ממנו בטעות. **ואף** מעשה שרק דומה לעבירה, צריך תלמיד חכם להיזהר בזה, כמו שאמרו (ב"מ טו:) שתלמיד חכם לא יהנה בדבר הנראה כריבית, ופרש"י (ד"ה וצורבא מדרבנן) משום ש'צורבא מדרבנן (תלמיד חכם) צריך ליישר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו, פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורין'. וכן שנינו (שביעית ת, יא) "מרחץ שהוסק בתבן או בקש של שביעית, מותר לרחוץ בה. ואם מתחשב הוא, הרי זה לא ירחוץ", ופירש הרע"ב 'אם אדם חשוב הוא שבני אדם למדים ממנו, צריך להחמיר על עצמו'. **ולבד** מזה צריך התלמיד חכם להתקדש יותר במעשיו ולהחמיר גם בלא החשש שאחרים ילמדו ממנו, משום שבשמים מדקדקים יותר במעשיו, כמו שאמרו (ב"ק נ. ויבמות קכא:) 'שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה'.

תשובה: תלמיד חכם צריך להיזהר במעשיו יותר מסתם אדם, כי אחרים יותר למדים ממנו, וגורם בזה לחילול ה'.

כניעת הגאון

שאלה: מהי העצה לחוטא כדי להתרצות בפני ה' יתברך?

ב. במדבר יט, ו: "ולקחו הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת". פרש"י (בפירוש השני - בשם רבי משה הדרשן, נמצא לאחר פסוק כב) "שלשה מינין הללו, כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם, סימן שהגבוה שנתגאה וחטא, ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו". כיוצא בזה כתוב לענין המצורע (ויקרא יד, ד) "ולקח למטהר שתי צפרים... ועץ ארץ ושני תולעת ואזוב", ופרש"י "ושני תולעת ואזוב - מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב". **וכך** אמר שלמה המלך (מלכים א' ה, יג) "וידבר על העצים", ואמרו במדרש (במדב"ר יט, ג) "וכי אפשר לאדם לדבר על העצים (שזה דבר קטן בערכו לדעת חכמת הצמחים), אלא (מוסב על טעמי התורה) שאמר: מפני מה מצורע נטהר בגבוה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים, בעץ ארז ואזוב? על ידי שהגביה עצמו כארז לקח בצרעת, וכיון שהשפיל עצמו כאזוב נתרפא ונטהר על ידי אזוב". ודבר זה מובן מאוד, שמכיון שאין הקב"ה דר בכפיפה אחת עם הגאווותן (סוטה ה.). לכן אם מכניע את עצמו ומסלק ממנו את גאוותו, או יכול הקב"ה להיות עמו, ככתוב (ישעיה נג, טו) "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח".

מזה למדנו את מעלת הכניעה שגורמת לטהרת האדם וקיבול התפילות, וכלשון הפלא יועץ (ערך כניעה) "כניעה הוא דבר חשוב בעיני אלקים ואדם... עיקר קיבול תפילות (של האדם) תלוי בהכנעה. וארע מעשה פעם אחת, שהתפללו כת של צדיקים בכוונות נפלאות, ונתגלה להם מן השמים שהתפילה שאמרו היא נפלאה, רק מפני שלא היה להם הכנעה היו מוכנים להיענש, לולא אחד מהם שהיתה לו הכנעה, ובזכותו ניצלו כולם. וגדולים נמוכי-הרוח לפני הקב"ה, ואין תפילתם חוזרת ריקם... **לו** בכח יגבר איש, כדי שיהא לו 'לב נשבר ונדכה' (תהלים נא, יט), ובפרט בשעה שאומר כל תפילה וכל תחינה, **יכנע מאוד כתולעת קטנה** עלי אדמה וכאין להבל דמה... שבהתכוונות מעט נכיר מיעוט ערכנו ועוצם חטאתינו, ומה אנו ומה חיינו נגד גדולת אדוננו. כל אשר נשפיל עצמנו לא נצא ידי חובתנו, ומכלל שפלותינו... ישים אל לבו כדברים האלה בכל עת, ובפרט בשעה שהוא מדבר עם קונו (בתפילה), זאת תהיה מחשבתו" (ועיין בויקרא טם 'כניעה').

ובפרט כאשר שב החוטא מחטאו, עליו להשפיל את עצמו, ולומר: איך לא יראתי תולעת ולא איש, לעבור על רצון בורא כל העולמות וכדו'. ועל ידי זה יתכפר לו. **ובפרט** מצורע שחטא בגאווה וגסות הרוח (ערכין טז. ורש"י כאן וביקרא שם), תקנתו להשפיל את עצמו מגאותו כתולעת ואזוב (תנחומא ג ורש"י הנ"ל). וכדברי הרמב"ם (דעות ב, ב) שהשב מגאותו, בתחילה ינהיג עצמו בבזיון גדול, עד שיעקר גובה הלב ממנו, ויחזור לדרך האמצעית שהיא הדרך הטובה ובה ילך כל ימיו, ע"ש. ועוררוני שלכן אמר כאן הכתוב שיקח שלשה מינין אלו, 'ארז שהוא הגבוה מכל האילנות' – להראות על גבהותו כפי שהתנהג בתחילה, 'ושני תולעת' הרומשת על האדמה שהיא נמוכה ביותר – ללמד שמיד ששב ינמיך עצמו לגמרי, 'אזוב' שמידתו טפח (נדה כו.), ללמד שלאחר מכן יחזור לדרך האמצעית (בין הארז הגבוה לאזוב הנמוך).

תשובה: על בעל התשובה לאחר ששב מחטאו להשפיל את עצמו, ועל ידי כך יתכפר לו.

לימוד בשקיעות ובנעימות קול

שאלה: מהי הדרך לגזול בדיעת התורה והתמדתה?

ג. במדבר יט, יד: "ואת התורה אדם כי ימות באוהל". חז"ל (ברכות ג: שבת פג: וגיטין יז:) דרשו על כך שאין 'אוהל' אלא בית – המדרש, ואין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם. ופירשו המפרשים בדרך דרש שאם בעת הלימוד יחשוב האדם על דברים אחרים, לא יוכל להתרכז בלימוד ולהשקיע בו את מיטב כוחותיו, לכן מי שרוצה לזכות שהתורה תתקיים בו, הדרך היחידה לכך היא, רק אם ימית את עצמו עליה, ויחשוב כאילו כל העולם סביבו מת, ואין לו אלא תורתו. זוהי מעלת ה'שקיעות בלימוד', שבשעה שלומד, מרכז את כל כוחותיו רק ללימוד שלפניו, ולא שם לבו לשום דבר העומד מסביבו, וכדרך שדרשו (עיי' 'אביר יעקב' מהגר"י אבוהצירא) על הפסוק (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", כי בשעה שנמצא האדם בבית הכנסת ובבית המדרש, שהוא בדוגמת 'אוהל מועד' של התפילה והתורה, צריך שיהיה בבחינת "וכל אדם לא יהיה" – שירגיש כאילו אף אחד אינו נמצא שם, מלבד הקב"ה והוא.

וזוהו שמצינו שיעקב אבינו שהיה עמוד התורה, נטמן י"ד שנים בבית שם ועבר (מגילה סוף טז: יז. ע"פ הפסוק בבראשית כה, יז. וכן פירש רש"י שם כה, ט. לה, כט), ללמדנו שזוהי צורתה האמיתית של לימוד התורה, באופן של 'טמון' – כולו שקוע בתוכה, מרוב חשקת התורה ואהבתה. על תלמידי קלם מסופר כי לבית התלמוד בעיירת גרובין הגיע פעם הגראף עם פמליה נכבדת של אצילים בקול רעש גדול, והתלמידים לא הסבו כלל ראשם להסתכל לסיבת הרעש ופמליית האורחים, אלא שקועים היו כולם בתורתם ולא עניין אותם דבר זולתה. **ואמר הסבא מקלם** (דעת תורה ח"ג ק"ז. והבאנוהו בבראשית כב, ב 'הסתכלות החוזה', מא, מב 'שליטה על האיברים') שזוהו החסרון של 'קלות ראש', פשוטו כמשמעו, ראש קל להסתובב ולהביט על כל דבר. ומאידך 'כובד ראש' הוא גם כפשוטו, ראש כבד. כאשר ראשו של אדם מלא חכמה הוא כבד, ולא בנקל הוא מטה ראשו להסתכל לצדדיו, וגם לא בנקל הוא צוחק. אבל כשנביט על איש יושב קרנות – לרגעים תבחנהו, מתנועותיו לבד תכיר כי ראשו קל, כפשוטו, לכל שמועה וקול ראשו מתנענע, ע"ש. ואף שמחוץ לשעות הלימוד גם אדם בעל 'כובד ראש' לפעמים מטה את ראשו לראות משהו מעניין ומושך, אמנם בשעת הלימוד יש תביעה גדולה יותר שלא להוציא את הראש מתוך הספר.

כיום בעידן המכשירים הסלולריים, פעמים רבות אדם נשאר מחובר עם העולם החיצוני גם בשעת הלימוד. במצב כזה קשה להיות שקוע בלימוד כראוי. ומסופר שהאדמו"ר מקוצק זצ"ל ביקש מתלמידו של רבי עקיבא איגר זצ"ל לספר לו על מעלותיו של רבו. התלמיד סיפר וסיפר, אבל עדיין לא נחה דעתו של האדמו"ר. עד שסיפר לו שבשעה שמתיישב ללמוד – תוקע את ראשו בספר ולא מוציא את ראשו ממנו למשך כמה שעות... **על הגר"צ פלמן זצ"ל** (מח"ס 'שלמי תורה' ורב בית הכנסת 'נחלת משה' בב"ב) מסופר שעוד בבחורותו מיד בכניסתו לבית המדרש הוציא את כל מה שהיה בכיסו, ארנק, תעודת זהות, דפים ורשימות, וכשנשאל על כך השיב: כעת אני נכנס רק ללימוד, אין ארנק ואין תעודת זהות, אין דפים ואין רשימות, יש אך ורק את הסוגיא אותה אני בא ללמוד, ולא שום דבר אחר.

אחת הנקודות החשובות שהיו משכן קבע אצל מופת הדור הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה ה'שקיעות בלימוד', וכפי שיעידו רבים שביקשו להוועץ עמו והוצרכו להמתין עד שישגיח בהם. **שלשה** מעשים מני אלף יעידו על כך. הראשון, כתשע שנים קודם פטירתו, לאחר שנפל וקיבל שבר עמוק בירך, התאוששותו ארכה כמה חדשים, והיה בחולשה גדולה והוצרך לטיפול צמוד ומסור, לפיכך עד להחלמתו שהה במעונו של חתנו (הגר"ע אויערבאך שליט"א). בימי שני וחמישי, כשניתן הדבר לפי מצב בריאותו, ארגנו מנין בחדר הסמוך כדי שישמע קריאת התורה, סיפר אחד ששהה במקום: בליל חמישי הוצרכנו לסדר את החדר לקראת המנין, הזיוו כסאות וספסלים, ובתו הרבנית דיברה שם בקול והסבירה מה לעשות, אבל הרב ששהה שם ולמד במרפסת הבית, ראשו היה רכון על הגמרא הגדולה שלפניו, כאילו לא ארע דבר, ואפילו לרגע לא הרים את ראשו אלא המשיך בלימודו ללא הפסקה.

מעשה שני ארע בשעה שאחד מנכדיו בא בברית האירוסין, ומסיבת ה'תנאים' נקבעה להיות בבית הסבא הגדול – הגר"ש. גם לאחר שנתאספו בני המשפחה והמחותנים בחדרו, הוא המשיך ללמוד כרגיל, וחתנו ניגש להודיע שרוצים להתחיל את ה'תנאים', הגר"ש ענה בפשיטות: אפשר להכנס, אמר לו חתנו: כולם כבר בחדר (כנראה כדי להתרכז באיזו סוגיא), ומיד בסיומם פתח שוב את הגמרא והמשיך בלימודו. אפילו שבתחילה ציפה חתנו להתכבד בברכת 'מזל טוב' מהסבא, אך לאחר רגע חשב כי היה שווה הדבר גם בלא זה, כדי לראות את המחזה מהי שקיעות בלימוד כראוי. **המעשה** השלישי ארע במלחמת השחרור, כשכולם דיברו על

החדשות המסעירות שסכנת חיים וחורבן נשקפת על בני הישוב, נתאמן הגר"ש בכל כוחותיו שלא להתעניין בזה כלל, ואף לא העיף מבט אל העיתונים שנמכרו בדוכנים. לימים אמר שדבר זה עלה לו בקושי רב, שבעצמו לא מבין כיצד הצליח או להתגבר על רגשותיו (עיין בסוכה נב. שצדיקים נדמה להם היצר הרע כהר גבוה, ובוכים ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה), והעיקר כדי שלא לצאת מהשקיעות בלימוד.

והדבר מוכן גם בשכל, שכן מי שיש בפניו דבר שמעניין אותו ביותר, הוא מרוכז רק בו, עד שאינו משגיח לשום דבר הקורה סביבו, (דוגמת המסתכל במחזה מותח או מי שנמצא באמצע משחק מושך, הלא שום דבר אינו שם לנגד עיניו), וגם אם יקראו לו בדחיפות – יקשה מאוד לנתקו ממקומו. וכאותו מעשה (עיין בהקדמה לעוד יוסף חי' דרשות עה"ת מבעל ה'בן איש חי') שהיצר הרע בא בטרוניא אל יצר הטוב, ואמר לו שאין הדבר הוגן שאתה מתעסק רק עם הצדיקים, ואני מתעסק עם אנשים רשעים, הסכים היצר הטוב להחליף עמו ונתן לו צדיק אחד. נכנס יצר הרע בלב הצדיק, עד שהרגיש שאין לו חשק ללמוד, ואמר: קשה כבר להיות כל הזמן ליד הספר, אולי אצא קצת לטייל לראות בענייני העולם. בדרכו ראה בית מרוח, נכנס לתוכו, התיישב בצד והתבונן כיצד יושבים שם הפוחזים ומשחקים בלהט רב שעות על גבי שעות, הוא הבחין באחד שהגישו בפניו כוס משקה חם ומהביל, אבל מרוב להט המשחק הוא לא הרגיש בדבר עד שנתקרר המשקה והוצרכו להגיש בפניו כוס נוספת, כך ארע כמה פעמים עד שאחרי כמה שעות הרגיש בדבר ושתה. **התבונן אותו צדיק וחשב: אם בדברי שטות כאלו, שאינם מוסיפים לאדם מאומה, בכל זאת להוטים הם כל כך עד שאינם משגיחים אף בתאוות העולם הזה, במשקה טעים, כל שכן העוסק בתורה, כיצד יעזו להתעסק ולהתייחס לדברים טפלים ופחותי ערך. מיד חזר לביתו ולמד בהתמדה וחשק רב ביתר שאת וביתר עוז, שבעתיים מהרגלו. כשראה זאת יצר הרע אמר ליצר הטוב: אני רואה שהנני רק מפסיד מעיסוקה זו, קח בחזרה את הצדיקים שלך, ותשאיר לי את האנשים שלי. (ועיין מה שכתבנו בשמות הנדפס מחדש יב, ה' ללימוד מהיצר הרע, ובדברים ח"א ו, ה' 'עבודת ה' בכל הכוחות').**

מה נאה היה לראות בהלוויית הגר"ש, אשר עשרות אלפים נקרו בדרכי, מחפשים את עצמם בתוך המהומה, מתלבטים האם להמתין למיטה, או שמא היא כבר עברה, להיכן ללכת ומה לעשות, תמהים מה הם האמבולנסים שעוברים כאן, ומדוע צועקים 'הצלה'... חלקם מדברים על דא ועל הא, המתמידים שבהם מנסים לחפש בכיס איזה ספר או עלון לעיון, או נגן לשמוע בו דברי תורה. **לפתע** ראיתי את אחד מרבותי (בישיבת 'יד אהרן') הגר"ע קיסטר זצ"ל, שמדבר בלימוד עם בן לוייתו (הר"ש אביטן שליט"א) עם כל הברען, בתוך תוכה של סוגית (פסחים ט). 'אין ספק מוציא מידי ודאי', בדעת רש"י תוספות והמהרש"א, מהו גדר של 'ספק' ומהו 'ודאי' וכו', באמצע הרחוב בין כל מאות האלפים, בלא להשגיח בכל הקורה סביבו, ועל אף שלא חש בטוב, הלך בכזו שקיעות בלימוד, עד שאפילו שלא השגיח בתחילה בעובר אורח שהקיש על גבו מעט לאות שלום¹. וכפי שדרש בשיחותיו בישיבה על הנאמר בתורה (בראשית כה, כז) "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים", והיה אומר שצריך להיזהר שלא להכניס את ה'שדה' והשטויות של עשו לתוך בית המדרש, אלא אדרבה "אדם כי ימות באוהל", דברי תורה דומים ל'אוהל', שהולך עמו לכל מקום, כל מקום שהוא נמצא הוא לוקח את ה'בית מדרש' עמו, לחיות באטמוספירה אחרת, 'חיים של תורה'. (וגם בהלווייתו של הגר"ש אויערבאך זצ"ל, סיפר לי הר"ש בידיניק שליט"א כיצד הגר"ע דיבר עמו כל הדרך בלימוד, מתחילת ההלווייה עד בית הקברות).

דבר זה אינו נדרש דוקא מגדולי ישראל, אלא כל אדם רציני היודע את מטרת בואו לעולם עליו לנהוג כן כפי יכולתו. ושמעתי מאחד שהגיע לדרגת 'שקיעות בלימוד', ואינו מוציא את העינים מהגמרא, שבתחילה עשה כן מצד ה'חיוב' כדי שלא להתבטל, אך לאחר שהתרגל נעשה לו ברצון ובשמחה כ'טבע שני' שלא להרים עיניו לכל שטות (כי באמת כשמתבונן אחר כך רואה שלא היה ערך למחזה שראה וחבל להפסיד עמרו את רצף הלימוד). וראה כיצד הנהגה זו גרמה לו לשקט נפשי, שלא כל דבר חיצוני מבלבל את שכלו ורגשותיו, ואשרי חלקו.

העושה כן, מונע מעצמו מפריעים רבים, שהרי המציאות מוכחת שגם אנשים מבחוץ כאשר רואים אדם השקוע בלימודו, חושבים פעמיים אם להפריעו ולהוציאו מן הלימוד (כדלעיל בבראשית כד, טז 'התרחקות העבירה מהצדיק', ובהמשנה המחכימה אבות ד, י' 'הבטלה מחזרת אחר הבטלה'). אבל אם רואים שממילא הוא מוציא את עיניו מהספר שלפניו, ומביט אנה ואנה, וכל עלה נידף מפריעו מלימודו, אינם חושבים ובאים להפריעו, וממילא פשוט שלא יכול להתקדם הרבה בלימודו, וגם תורתו נעשית חלילה קרעים קרעים (כדלהלן).

נקודה נוספת היתה ניכרת אצל הגר"ש, שמלבד מעלת שקיעות בלימוד, גם עצם לימודו היה מיוחד, כשלמד את הגמרא, רש"י תוספות ראשונים ופוסקים, קרא הכל והסביר לעצמו בנעימות קול, ובניגון מושך, כאילו יושב לידו חברותא, או תלמידים המסתופפים לשמוע את שיעורו, מקשה ומפרק מסביר ומיישב, באופן בהיר ונהיר. והמציאות מוכיחה כיצד פעמים רבות רוצה האדם למסור חבורה וכדומה, ומחפש אדם שישמש לו אף כקיר, רק שישמענו... כי לבד ממה שעל ידי הדיבור עם השני, מוסיף הוא נופך, מקשה ומתריך עד שמגיע אל האמת (עיין ברכות ו, א), עוד מעלה בזה, שעל ידי כך מוכרח לבטא בשפתיו ולפרש היטב את כוונתו, וכלשון הגר"ח מוולאז'ין (רוח חיים אבות א, א על המשנה 'העמידו תלמידים הרבה' ד"ה או יתכן) 'כי הפה הוא כאצבע מרגיש הפגימה, כן מדי דברו, הפה מרגיש פגימת השכל כציפורן פגימת הסכין'. כי גם אם בראשו חושב שדבריו נכונים ואמיתיים, אמנם על ידי דיבור הפה יבדקם אם נכונים הם (ולכן 'חסרון בהסברה הוא חסרון בהבנה', ואחד ממ"ח קניינים שהוזכרו במשנה באבות הוא 'בעריכת שפתיים'). **בפרט** כשיודע ש'שכינה כנגדו', והקדוש ברוך הוא מקשיב

1. אף שנפסק (ברכות ג: ושולחן ערוך י"ד שד"מ, טו, יז) שאין מדברים בפני המת אלא בדברי המת, כמו צרכי קבורתו והפסדו, או שאר דברים לכבודו. ומבואר בש"ך (ס'ק סא) שבדברי תורה אסור אפילו מחוץ לארבע אמותיו, אמנם יש חולקים על כך (עיין הגר"א ושבת יתורה, וכן האליה רבה במקום שאינו נמצא בתוך בנין). וגם אפשר שכיון שכל האיסור ללמוד תורה אפילו חוץ לארבע אמותיו הוא כדי שלא יראה כמתייאש מלמטפל בקבורתו (כמבאר בבית יוסף (שם ד"ה והרא"ש), מענייני י"ט (על הרא"ש בברכות פ"ג את ש), וצ"ל (שם ג: ד"ה ורא"ד וריקא)), לכן בזמננו שבדרך כלל יש כבר 'חברא קדישא' שמטפלת במת, לכאורה לא נוהג איסור זה חוץ לארבע אמותיו (וכמו שזרזנו בברורי הלכות י"ד שם).

לכל מילה שאומר, ואף חוזר עליה, כאומרם (אבות ג, ו וברכות ו). 'אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה – שכינה כנגדו', ואמרו (תנא דבי אליהו רבא, יח וילקוט שמעוני איכה ב, תתלה) 'כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו'. והגר"ח מוולאז'ין ('נפש החיים' ד, ו) הוסיף 'באותו העת שהאדם עוסק בתורה למטה, כל תיבה שמוציא מפיו הן הן הדברים יוצאים כביכול גם מפיו יתברך באותו העת ממש'. וגם בשעה ששאל רבי אביתר את אליהו הנביא (גישין 1): במה הקדוש ברוך הוא עוסק? השיבו אליהו, שעוסק בסוגית פלגש בגבעה, ואומר: אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר.

דבר זה עבד עליו הגרי"ש כנראה עוד בבחורות, כמסופר שמיד עם הגיעו לירושלים בשנת הבר-מצוה בערך, נכנס ללמוד בבית המדרש 'אוהל שרה' בשכונת מאה שערים, ומאז לא זז ממקומו וקבע שם את מקום לימודו, כשהוא לומד ומשנן דף אחר דף בגמרא, ראשונים ואחרונים ופוסקי הלכה. כך ישב רכון על גבי הסטנדר והגמרא, וקול לימודו ניגן ללא הרף מתוך התמדה וגייעה עצומה במשך שנים רבות ללא הפוגה, כשהוא מקשה ומתריץ, חוזר ומסביר בשפה ברורה ובהתאמה, ולא הרים את עיניו מן הספר שעות ארוכות במשך היום. ובדרך לימוד ייחודית זו נהג כל ימיו. גם בזקנותו, מי שרצה לשמוע לימוד ערבי, היה מתקרב לביתו או לסוכתו בשעות הקטנות של הלילה, בעוד כולם נמים את שנתם, בשתים וחצי בערך, היה מתעורר משנתו ולומד בנעימה ובביאור נפלא עד תפילת שחרית. וכך נהג למעשה גם האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור, שאהב ללכת בלילות לשמוע את קול לימודו של הגרי"ש, והוסיף שגם המלאכים באים לשמועו.

אם יתחזק האדם בשני דברים נעלים אלו, 'שקיעות בלימוד' ו'לימוד בקול', יזכה כראוי לקיום מצות 'תלמוד תורה' ויצא 'גדול בישראל' בעו"ה, שהרי אחד המונעים מאברכים רבים לגדול הוא משום שגם אם כולל משתדלים ללמוד בחברותא ונעיימות קול, פעמים רבות אין החברותא לידם, כמו בשעות הערב ובימי שישי ושבת, ועוד זמנים המצטרפים לחלק נכבד מן החיים, ודוקא מזמנים אלו ניתן לצמוח על ידי חזרה על הלימוד ועל ידי לימוד דברים אחרים נחוצים, במקום שהלב חפץ (וכדברי הסטייפלר שה' גדולים' צמחו דוקא מימי 'בין הזמנים', שלמדו במקום שלבם חפץ). ובגלל הזלזול בזמנים אלו נגרם להם ביטול תורה גדול ואינם צומחים כפי יכולתם. וגם הלומד לבד, בדרך כלל לומד בשקט, ולבד מהחסרון שאינה שמורה וערוכה בכל ואין לימודו ברמ"ח איבריו (עירובין נד), עוד יכול להרדם וכדומה, בפרט בעודו בבית ולא בבית המדרש עם הרבה לומדים. אך המתרגל ללמוד תמיד בנעימות קול ובהסברה נכונה כאילו הוא מסביר לחברותא, בית המדרש והחברותא מתלויים עמו לכל מקום, שכן בכל מקום שנמצא, הוא לומד בהתפעלות, בנעימות קול ובהסברה נכונה, ולבד ממה שכאשר מסביר את הדברים רואה מה טעון הסבר וכיצד ניתן להסבירו, עוד מעלתו שבכך גם נקלטים הדברים היטב במוחו בשינון ובחזרה, ויגדל להיות גדול בתורה.

בזמננו דברים אלו נחוצים יותר, באשר ישנם לפעמים היושבים בבית המדרש ומפריעים ללומדים בדברים בטלים, ובפרט בשיחות הפלאפון וכדומה, ולכן חשוב מאוד להתחזק בכך, שלא יפסיק ממשנתו בדברים בטלים, ושלא יהיה לימודו 'קרעים קרעים', וכלשון החזון איש (קובץ אגרות א, א) 'הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים, אסף רוח' (ובדברים ח"ג לב, מו 'שקיעות בלימוד' כתבנו בזה. ועיין דברים נפלאים ב'שיחות הגר"ד פינקוס' שבועות מאמר 'הערב נא'). ואף שבודאי בפעם אחת קשה להגיע לדרגה גבוהה כזו, אבל ישתדל לעבוד על עצמו בכך, בפעם הראשונה ילמד בצורה כזו למשך חצי שעה. לאחר שבוע או שבועיים, כשמרגיש שהורגל בכך, ילמד כך שעה, וכן על זה הדרך כפי יכולתו.

תשובה: הדרך לגדול בתורה, בידיעה ובהתמדה רבה, היא על ידי שיהיה 'שקוע בלימודו', ובעת הלימוד ישכח מענייני העולם. וגם כשלומד לבד יהיה לימודו בנעימות קול ובהסברה נכונה, כאילו שיש מי שמקשיב לו.

חדש

מתוך הספר (כתב יד) 'החידה המחכימה', כאלפיים וחמש מאות חידות בכל נושאי התורה (בענין פרה אדומה הנוגע לפרשתנו)

אופן כשרות בשער שחור

ד. כיצד יתכן שתהיה הפרה אדומה כשירה אפילו כשיש בה שער שחור?

1. כשיש בה רק שעה שחורה אחת (משנה פרה ב, הונדה ו, יב).
2. אפילו שיש בה שתי שערות שחורות או יותר, אבל אינן יוצאות בגומא אחת או בתוך שני כוסות והן מוכיחות זו על גב זו (משנה בפרה ב, ה, ורמב"ם פרה אדומה א, ב וע"ש בראב"ד הלכה ד. וראה עוד להלן באת ה).
3. אפילו שתי שערות שחורות היוצאות מגומא אחת, אבל עיקרן אדומות – כשירה, אלא שצריך לחתוך את ראשן השחור משום מראית העין (רמב"ם פרה אדומה א, ג על פי המשנה בפרה ב, ה).
4. שתי השערות השחורות הם קטנות משיעור, שאינן נלקטים בזוג².

² רמב"ם (פרה אדומה א, ד), וכדעת רבי עקיבא (במשנה בפרה ו, יב). שלא כדעת רבי ישמעאל (שם) הסובר דהיינו כדי לכופף את ראשן לעיקרן, ושלא כדעת רבי אלעזר (שם) הסובר ששיעורן כדי לקרוץ בציפורן. ועיין עוד שם בראב"ד.

ה. מהו האופן שתהיה הפרה עם מאות שערות שחורות, ואף על פי כן כשירה לפרה אדומה. וכיצד יתכן להיפך, שדוקא אם תהיה הפרה אדומה שם – תיפסל, ורק אם לא תהיה שם אדומה – תוכשר?
פרה שיש בה אפילו מאות שערות שחורות, אם אינם יוצאים מגומא אחת (או משתי גומות סמוכות זו לזו) – לפי תנא קמא (משנה בפרה ב, ה. וכן פסק הרמב"ם בפירושו שם, ובחיבורו טומאת צרעת א, ב) כשירה, ואין צריך לתלוש את השערות (כפי שהצריכו רבי עקיבא ורבי אליעזר שם)³. ומאידך הקרנים והטלפים צריכים להיות בדוקא לבנים כטבעם, ואם יהיו שחורים (או אדומים) – יפסלו משום שינוי מראה⁴.

קודש ופרה אדומה

ו. במה מי חטאת (אפר פרה אדומה) חמורים מתרומה וקדשים, ובמה תרומה וקדשים חמורים ממי חטאת?

אפילו שהטובל לקודש טמא לפרה אדומה (תגיגה יח:), וכן שלחולין יש עד שני לטומאה (משנה בטהרות ב, ג ובעוד מקומות), לתרומה עד שלישי (משנה בתגיגה ג, ב. ובזבים פרק ה, ועוד), לקודש עד רביעי (משנה בתגיגה שם) ואילו לפרה יש אפילו חמישי ומאה ואלף בפרה אדומה (משנה בפרה פי"ב משניות ב, ג, ז, ח). 'כל הראוי ליטמא מדרס – מדף לחטאת' (משנה בפרה י, א), ועוד מעלות רבות שעשו לאפר פרה אדומה (כמובא במסכת פרה). אמנם לענין 'טבול יום' הגם שהוא פסול לתרומה ולקודש – כשר לחטאת (משנה בפרה יא, ו וברע"ב שם)⁵.

שתי שערות שחורות

ז. מתי שתי שערות שחורות פוסלות, ומתי הן מכשירות?

- פוסלות: 1. פרה אדומה שיש בה שתי שערות הן פוסלות אותה מלהיכשר לאפר פרה לטהרת מת⁶.
 - [נזיר מצורע ולויים המצויים בתגלחת, אם לאחר התגלחת נשתירו להם שתי שערות – לא עשו כלום (משנה בנגעים יד, ד). אלא שזה לא דוקא בשערות 'שחורות'].
- מכשירות: 1. נגע צרעת של בהרת ששתי השערות הלבנות נהפכו לשחורות – נטהרת, כיון שהלך הסימן טומאה של השערות הלבנות (משנה בנגעים א, ה. ושם ה, ז).
- נגע צרעת של נתק בראש או בזקן שצמח בו סימן טומאה של שתי שערות צהובות והוחלט לטומאה, אם צמחו שם גם שתי שערות שחורות⁷ הן מצילות את הנתק לטהרה⁸ (משנה בנגעים יג, ח).

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני 'הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה

נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לכת מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות כ:40 דקות על כל רוב הש"ס משניות, וניתן לשומעם בקול

הלשון' על פי שם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', או בקו ישיר שמספרו: 0733,211612

ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, כהירים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם כראשית שמות ויקרא כמדבר דברים א' ב' ג', הכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומועשים מנסינות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופלפולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים כחודש אלול ותשרי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאילת שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומועשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד כשפה השווה לכל נפש), חדש: תולדות אדם (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר

פשיטתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס)

לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

³ תוספות חדשים (שם ר"ה יתלש) וחזון איש (נגעים ד, ה). וכן משמע ברע"ב (שם ר"ה ר"א) שעל דברי רבי אליעזר שמועיל לתלוש כתב 'הלכה כת"ק' שחולק על זה. וכן משמע מהשמטת הרמב"ם (שם) שכתב רק שתי שערות שחורות בגומא אחת פוסלות, ומשמע שאם אינה בגומא אחת אינם פוסלות אפילו חמישים. אבל בערך השולחן (הל' פרה אדומה סי' ג) והחסד דוד (ב, ז ו ד'הורע, ור"החזיונים) הבינו שרק שתי שערות שאינם בגומא אחת – כשירה, אבל יותר מזה פסול אפילו אם יתלוש, וכבר הערנו עליהם באמרי שילה (נגעים שם בבדורים ד'ה'הו).

⁴ לפי הגר"א בביאור המשנה (פרה ב, ב) שדוקא בשערות נאמר 'תמימה' באדמומיתה, ולא בשאר גופה שאדרבה צריכה להיות כפי טבעה, אבל האור החיים (במדבר יט, ב ד"ה פרה), מנחת חינוך (שצו – ג, ט) ולחם שמים (פרה שם) למדו שגם כל גופה (במקומות הניכרים) צריכים להיות אדומים (וכפי שהבאנו באמרי שילה פרה שם בבדורים ד'ה'הו).

⁵ ובדוקא טימא את הכהן המתעסק בפרה וחזר וטבל ונעשה טבול יום, כדי להוציא מדעת הצדוקים שטענו שצריך להיעשות דוקא במעורבי שמש שהם טהורים לגמרי (משנה שם ג, ז).

⁶ משנה (פרה ב, ה), שנאמר (במדבר יט, ב) 'ויקחו אליך פרה אדומה תמימה' – ולא מדבר על תמימה בלא מום, שהרי המשיך שם 'אשר אין בה מום', אלא שתהיה תמימה באדמומיתה.

⁷ לאחר הנתק – אפילו שאינן מבוצרות (מסביב נתק), וקודם הנתק – דוקא במבוצר, שרוקקות משאר שערות הראש מקום שתי שערות.

⁸ ואפילו לאחר שילכו השער שחור וישראל המצורע עם סימן טומאה של שתי שערות צהובות בנתק – יסאר טהור, כי השתי שערות שחורות טיהרו כבר את הנתק לעולם (שם משנה ח).

באר יעקב צבי

נפלאות מתורתו של הגה"ח רבי יעקב צבי פרידמאן שליט"א מברוקלין נ"י!
מח"ס באר יעקב צבי על הש"ס²

פרשת חוקת

זאת חקת התורה [יט ב]

זאת חקת התורה. כתב **במגן אברהם** (או"ח סו"ס תק"פ) וז"ל, כתב התניא ביום הששי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החודש, מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חקת התורה מתרגמינן דא גזירת אורייתא, וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום, כמ"ש בסליחות שחבר בעל השפתי כהן¹, עכ"ל. והובאו דבריו בבאר היטב (סק"ט).

וזה לשון ספר **שבלי הלקט** (סדר תענית סימן רסג), ועל שאנו עסוקין בהלכות תענית ובענין שריפת התורה, כתבנו זה לזכר על מה שאירע בימינו על רוב עונותינו אשר גרמו לנו, ונשרפה תורת אלהינו בשנת חמשת אלפים וד' שנים לבריאת עולם ביום ששי פרשת וזאת חקת התורה, כעשרים וארבעה קרונות מלאים ספרי תלמוד והלכות והגדות נשרפו בצרפת, כאשר שמענו לשמע און וגם מן הרבנים שהיו שם שמענו, שעשו שאילת חלום לדעת אם גזירה היא מאת הבורא, והשיבו להם ודא גזירת אורייתא, ופירושו ביום ו' זאת חקת התורה היא הגזירה, ומאותו היום ואילך קבעוהו היחידים עליהם להתענות בו בכל שנה ושנה ביום ששי של פרשת זאת חקת התורה ולא קבעוהו לימי החודש, תהא אפרה עלינו לכפרה כעולה על מוקדה, עכ"ל.

כתב בספר **מועד לכל חי**⁴ (תמוז סי' ט' ס"ד) כשחל יום ט' בחדש ביום השישי טוב שיתענה (כן כתב הלקט שמואל דף ל"ה ריש ע"א), ובבאר היטב סימן תק"פ כתב וזה לשונו, כתב התניא ביום השישי פרשת חוקת נהגו היחידים להתענות שבאותו יום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו מפני החדש מפני שבתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חוקת התורה מתרגמינן דא גזירת אורייתא, גם בשנת ת"ח נחרבו שתי קהילות באותו יום, עכ"ל. ובעירנו אזמיר יע"א, נהירנא מכד הוינא טליא דהיו כמה אנשים סוחרים דהיו נזהרים שלא לצאת אפילו לשוק לעסקיהם בערב שבת חוקת, ומה שהיה להם לעשות בערב שבת היו עושים ומתקנים מיום חמישי, והן עוד היום רבים נזהרים שלא לילך מעיר לכפר ביום הזה, וה' שומר את עמו ישראל ובכל מקום ובכל זמן שלא תאונה שום רעה אמן כן יהי רצון (ועיין בספר משחא דרבנותא דף ע' ע"ב לענין תענית ביום ט' לחודש דהמתענה תבוא עלי ברכה), עכ"ד.

1 וזאת למודעי כי ספרו הגדול של הגה"ח הנ"ל ע"ס פרשיות התורה, גדול באיכות ובכמות עשרת מונים על המלוקט כאן. וכולו אומר הבא מן החדש בליקוטי דברים מפליאים, קושיות ישרות בפשטי המקראות ודברי רבותינו המפרשים, הערות והארות הפלא ופלא. והבאנו כאן רק על קצה המטה להטעים מעט דבש ללומדים וקצר המצע מהשתרע. המלבה"ד.

2 בקרוב בהוצאת 'צוף'. הכרך על מסכת כתובות עולה בימים אלו על מזבח הדפוס לקראת תחילת לימוד מסכת כתובות בדף היומי.

3 ובענין זה ראוי להעתיק איזה קטעים מ**נוסח הסליחות** ליום זה: והנה זה ביום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם מושלים / ד' ימים לחדש תמוז אשר בו נשתברו הלחות ונגנזו האורים ותמים / ועין בעין היה נראה גזר דין הקשה המתוח עלינו ממרומים / כי באותו יום הששי נגזרנו שני פעמים / כי גם אז הרגו כמו ט"ו מאות נפשות הנאהבים והנעימים / בקריה הומי"ה במדינת רוסיא שהיא רחוקה מטולטשים / כמו שבעים פרסאות שהם ר"ס תחומים / בפרשת וינשכו את העם וימת עם רב מישראל רבים עצומים, ע"כ.

4 וזה נוסח שער הספר: אשר ייסד וחיבר גאון עולם, עמוד ההוראה ורבינו הגדול כמוהר"ר חיים פאלאגי זיע"א.

והנה אפשר לפרש מ"ש המגן אברהם בשם התניא ולא קבעו אותו בימי החדש וכו', דהיתה סלקא דעתך לומר דיקבענו על פי יום החודש, כיון שהיה אז ט' תמוז, באותו יום שנבקע העיר בבית ראשון כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' תקמ"ט ס"ב), ולכן כיון שיום זה היה מוכן לפורעניות, היתה סלקא דעתך לומר דיום החודש גרם לכך ויקבענו ע"פ ימי החדש, לזה השמיענו כי ע"פ שאלת חלום קבעוהו ע"פ יום השבוע⁵.

זאת חקת התורה [יט ב]

רש"י. **מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה.** ויש לעיין בכפל הלשון שכתב רש"י מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. ופירש במשכיל לדוד שזה בא לתרץ ב' קושיות נפרדות, ראשית היא טענת השטן ששואל 'מה המצוה הזאת', כלומר מה המצוה הזאת שיש להקשות עליה קושיה חזקה שכל העוסקים בה טמאים והיא גופה מטהרת. ו'מה טעם יש בה' קאי על אומות העולם, שהם אינם יודעים דינה שהעוסקים בה טמאים והיא גופה מטהרת, ולכן שואלים בסתמא מה טעם יש בה, כי איך מתטהרים בהזאת אפרה, עכ"ד.

הג"ה: אבל מן המדרשים הנ"ל רואים דאכן יודעים עכו"ם את הסתירה.

ובשפתי חכמים פירש באופן אחר וזה לשונו, ויש לומר דבמצוה זו הן מונין ואומרים מה מצוה זו שהרי היא עצמה, סתרי אהדי דאפר פרה מטהר הטמאים וטהור שנושא אפר פרה מטמאו ועוד מה טעם יש בה שיכולה לטהר טמאים, עכ"ל⁶.

5 ובמ"ש שהיתה הגזירה בשנת ה"א ד', כן הביא ג"כ בסדר הדורות (חלק ימות עולם האלף הששי ה' אלפים ד') משמו וזה לשונו, ר' צדקיהו בר' אברהם הרופא בעל שבולי הלקט היה באיטליא. ואמר בספרו (סי' [ר] ס"ג) שרפת כ"ד קרונות ספרי גמרות בצרפת היה בימיו שנת ה' אלפים ד', ושאלו בחלום אם היתה גזרת שמים והשיבו דא גזרת אורייתא (שלשלת הקבלה דף נ"ו ב'. ועיין מגן אברהם באורח חיים ס' תק"פ), עכ"ל.

והנה כתב בספר **קורא הדורות*** (דף כא.) על מה שכתב התניא שגזירה זו היתה בשנת ה"א וזה לשונו, כנראה שגזרה זו היתה קודם גירוש צרפת ששים ושתים שנה, שהרי הגירוש היה בשנת ששים ושש לפ"ק, וגזירה רעה זו משריפת התורה היתה בשנת הארבע לפ"ק, נמצא שגזירה זו היתה ששים ושתים שנה קודם הגירוש, אמנם מה שנראה לי הוא, שיש שם בס' תניא ובס' שבולי לקט טעות סופר, וצריך להיות בשנת חמשת אלפים וששים ושש ושריפת התורה היתה בפרשת זאת חקת התורה בחודש תמוז, ומיד בעשרה באב היה הגירוש, ולא יתכן לומר ששריפת התורה היתה בשנת חמשת אלפים וארבע וישבו שם ישראל אחר כך ששים ושתים שנה, שדבר זה אין הדעת סובלתו, אלא ודאי כי הכל היה שריפת התורה והגירוש בשנה אחת ובתוך ימים מועטים, ויש שם בתאריך ההוא טעות סופר וכדאמרן, עכ"ל.

אמנם קשה לומר כן ולשבש ספרי קדמאי ולומר כי שריפת התלמוד לא היתה בה"א ד' רק בה"א ס"ו, וגם בסדר הדורות כשמביא סיפור זה כתב שהיה בה"א ד', וכ"ה בספרי ימות עולם. ותו דהלא ידוע כי המהר"ם מראטענבורג ז"ל חיבר ע"ז קינה מיוחדת שאומרים בט"ב, "שאלו שרופה באש", והוא כבר נפטר בשנת ה"א נ"ג, וא"כ א"א לומר שהיתה בה"א ס"ו, לפי שכבר נפטר י"ג שנים קודם לזה, רק צריכים לומר שאירע צרה זו בשנת ה"א ד'.

* זה נוסח שער הספר: הכינו וגם חקרו הגאון הכולל החכם השלם מיקירי ירושלים עה"ק כמוהר"ר דוד אשכנזי זלה"ה, תלמיד מהר"ם קלעי וחברו של מהר"ש אלגאזי זכרונם לברכה. הביאו לדפוס פעם ראשונה הגאון המחבר בעצמו בעיר וויניציאה, בשנת כי נרצה עונה (שנת תע"ו), נדפס בפיעטרקוב בשנת תרנ"ה לפ"ק.

* ובפירוש ר' **חיים פלטיאל** (פסוק א) כתב נהגו בצרפת להתענות בששה בתמוז כי אז נשרפו הספרים שם, עיי"ש. ואולי טעות נפלה בדבריו, ובמקום ו' תמוז צ"ל ו' חקת. ועי' בהשלמות שבסוף הספר אודות מה שהארכנו בענין ו' חקת, ובענין שריפת התלמוד במשך הדורות.

6 כתב **באור החיים הקדוש** וז"ל, והנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים הוא באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל, ומעתה טעמנו צוף דבש אמרי אל במה שאמר זאת חקת התורה פירוש חקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה תסובב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם להיותם

שם. **אין לך רשות**. לכאורה קאי זה דוקא על בני ישראל, דאילו משה רבינו הלא השיג טעמה של פרה כמבואר במדרש רבה (פי"ט ו) ויקחו "אליך" פרה אדומה, א"ר יוסי ברבי חנינא אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חקה, עיי"ש⁷.

שם. ד"ה ויקחו וכו'. **לעולם היא נקראת על שמך**. ולכאורה יש לעיין דמנין יצא לחכז"ל לדרוש כן, וביאר הרע"ב לפי שלא היה לו למשה שום עבודה בפרשה זו שהרי נתנה לאלעזר, וא"כ מהו אומרו ויקחו "אליך", ולכך דרשו דלעולם היא נקראת על שמו של משה, ע"כ.

והנה יש להוסיף על דבריו ז"ל, שהרי פרשה זו נאמרה למשה ולאחר ביהוד, וכמו שאמר הכתוב (יט א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, אם כן מדוע אמר הכתוב ויקחו "אליך" בלשון נוכח למשה לבדו, ועוד למה היה צריך ליתנה למשה, הרי אלעזר עשה המעשה, ובפרט שפרשה זו נאמרה לציווי לכל הדורות ולא רק לדור המדבר, ובשאר הדורות לא היו צריכים ליתנה תחלה למלך, אלא בהכרח לומר דבא לדרשה דלעולם היא נקראת על שמו של משה.

ברמב"ן. **הראשונה עשה משה רבינו והשניה עשה עזרא**. זה תמוה קצת שנמצא כי אפר פרה שעשה משה הספיק לאלף שנים בקירוב, שהרי ת"פ שנה אחר יציאת מצרים בנה שלמה המלך את בית המקדש כמבואר בפסוקים (מלכים א, ו א), ועוד עבר עליהם ת"י שנה שעמד הבית, ועוד ע' שנים מגלות בבל, עד שבא עזרא בבית שני והחזיר את ישראל שאז עשה את הפרה השניה, נמצא דאפר פרה הראשונה שעשה משה הספיק להם לתשע מאות וששים שנה, ולעומת זה מצינו בבית שני (פרה פ"ג מ"ה) שהצריכו לחמש פרות לרבי מאיר ולחכמים לשבע, ואולי דבבית שני נתרבה העם מאד, ועל כן הוצרכו לכמה פרות.

והוציא אתה אל מחוץ למחנה [יט ג]

והוציא אותה אל מחוץ למחנה. הנה מלשון זה משמע שהיו צריכים תחלה להביאה אל תוך המחנה ואח"כ להוציאה מחוצה לו, וכן מורה לשון המשנה (פרה פ"ג מ"ו) וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה וכו', ופרה וכל מסעדיה

חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם במותם, בחייהם שבנוגע במת או יאהילו עליו וכדומה תדבק בהם הטומאה שבמת ולא תחפוץ להפרד אם לא בכח גדול אשר חקק ה' במצוה האמורה בענין של פרה אדומה, ובמותם גם כן תתרבה הטומאה כאומרם ז"ל (ב"מ קיד ב) בפסוק אדם כי ימות וגו' ישראל מטמאים באהל ואין אומות מטמאין באהל.

וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לב' כלים שהיו אצל בעל הבית אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל ואפילו אלף בתים מקורים ואחת פתוחה לחברתה הטומאה תמלא כל החלל המקורה, מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו מושלל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה, עכ"ל.

7 הא לך לשון ספר דובר צדק (אות ד ד"ה וכטעם) וז"ל, פרתו של משה קיימת לעולם ולו נתגלה טעם פרה, ודבר ידוע כי טעם לשון טעימה שאין נקרא גלוי טעם רק כשטועם מאותו דבר והוא היה תיקון הברית בשלימות, ושלמה המלך ע"ה אמר אמרתי אחכמה בטעם פרה שהיה סבור כן, ואחר כך ראה דוהיא רחוקה ממני, דראה דעדיין לא נתקן לגמרי להיות משיח, עכ"ל.

יוצאין להר המשחה. וכן הוא ברמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ג ה"א) והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה, עיי"ש. **ויש לעיין** מדוע היו צריכים תחלה להביאה אל תוך המחנה שבזמן שבית המקדש היה קיים היה זה בהר הבית, ולא היו מוציאים אותה תיכף אל מחוץ למחנה.

ושחט אתה לפניו [שם]

רש"י ד"ה ושחט אותה לפניו. **זר שוחט**. וז"ל **תרגום יונתן בן עוזיאל**, וכהנא אוחרן יכוס יתה קדמוי, עכ"ל.

ובאמת הוא מחלוקת במס' יומא (דף מב.) דאמרינן שם, אמר רבי יצחק שתי שחיטות שמעתי אחת של פרה ואחת של פרו אחת כשרה בזר ואחת פסולה בזר ולא ידענא הי מינייהו איתמר שחיטת פרה ופרו רב ושמאל חד אמר פרה פסולה פרו כשרה וחד אמר פרו פסולה פרה כשרה תסתיים דרב הוא דאמר פרה פסולה דאמר רבי זירא שחיטת פרה בזר פסולה ואמר רב עלה אלעזר וחוקה שנינו בה, עכ"ל.

ופירש רש"י שם וז"ל, של פרו - פר כהן גדול של יום הכפורים. אלעזר וחוקה - אלעזר כתיב בה ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו' (במדבר יט) וכתוב (שם) זאת חקת התורה וכל היכא דכתיב חוקה עיכובא הוא, עכ"ל.

וגם **הרמב"ם** (הל' פרה אדומה פ"ג ה"ב) כתב דכהן שוחט וז"ל, הכהן עומד במזרח ופניו למערב, שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו, ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, על כל הזאה טבילת אצבע בדם, עכ"ל. והוא מלשון המשנה במס' פרה (פ"ג מ"ט) והכי איתא שם, הכהן עומד במזרח ופניו למערב שחט בימינו וקבל בשמאלו, עכ"ל.

ובמשנה אחרונה העיר בזה דהיא מחלוקת בגמ', ומפרש דאין הכרח במשנה דהכהן שחט, אבל מביא תוספתא בפירוש דהכהן שוחט, ולפ"ז תנא דתוספתא הכריע כמ"ד דהכהן שוחט, וז"ל **המשנה אחרונה**, שחט בימינו. משמע דהכהן הוא השוחט. ופלוגתא היא בפ' טרף בקלפי ד' מב. ואיכא מ"ד התם שחיטת פרה כשרה בזר וממתני' אין הכרע די"ל שחט השוחט מי שהוא ועוד להכי תני בכהן דבעי למימר שאם הכהן שוחט בימינו צריך לשחוט שנותן מתוכה לשמאלו ומקבל משם לימין ומזה. אבל אם הזר שוחט יוכל לשחוט בשמאל דלא מצינו ימין מעכב בשחיטה אלא שאם הכהן שוחט עדיף טפי בימינו שאם ישחוט בשמאל קודם שיסלק הסכין מידו לקבל הדם לתוך ידו ישפך הדם מן הצואר לארץ. אבל בזר שוחט בשמאלו. אבל בתוספתא תני ר"י אומר בימינו הי' שוחט ונותן הסכין לפניו או לזה שבצדו ומקבל בימינו. ולא אתפרש למה הצריך ימין לשחיטה וטפי עדיף שישחוט בשמאל ולא יצטרך לסלק הסכין קודם קבלת הדם, עכ"ל.

וז"ל חזקוני ושחט אותה לפניו לפני אלעזר. כאן פרש"י זר שוחט ואלעזר רואה, כלומר אין צריך סגן לשוחטה וכהן הדיוט שוחטה שהוא זר גבי כמה עבודות המוטלות על הסגן. ודוגמא זו מצינו בפ' יש נוחלין הוא סבר עבודה זרה ממש והוא אינו יודע עבודה שהיא זרה לו והיינו אליבא דרבי יצחק דאמר בפרק טרף בקלפי שחיטת פרה בזר פסולה, עכ"ל.

וטמא הכהן עד הערב [יט ז]

וטמא הכהן עד הערב. יש לדקדק דהיה לו לומר בלשון נקיה וטהר בערב, וכמ"ש להלן בפסוק י"ט ורחץ במים וטהר בערב. ואפשר לתרץ כי רק להלן דמפורש בפסוק שהכהן טמא הסתפק באומרו וטהר בערב, אבל כאן דלא כתיב בפירוש שכהן זה טמא, לכן פירש להדיא "וטמא הכהן" עד הערב.

וְהִשְׁרַף אֶתְּךָ יַכְבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם [יט ח]

וְהִשְׁרַף אֶתְּךָ יַכְבֵּס בְּגָדָיו וְגו'. מסתבר לומר שגם השורף אותה משתלח מן המחנה עד שיעריב שמשו, וא"כ צ"ב אמאי לא כתיב "ואחר יבא אל המחנה" כדכתיב בכהן המזה ומשליך העץ ארז וכו' לתוך שריפת הפרה.

וְלָגַר הִגֵּר בְּתוֹכָם [יט י]

וְלָגַר הִגֵּר בְּתוֹכָם. צ"ב דמאי קא סלקא דעתך דגרים לא יהיו בכלל טומאת וטהרת טומאת מת.

באבן עזרא ד"ה ולגר הגר בתוכם. בעבור היות ארץ ישראל קדושה. וצ"ב, הא טהרת אפר פרה אינה תלויה בארץ.

וְתַמַּת שֵׁם מְרִים וְתִקְבֵּר שֵׁם [כ א]

וְתַמַּת שֵׁם מְרִים. יש לעיין מדוע מתה מרים במדבר ולא נכנסה לארץ, הרי לא היתה בחטא של מי מריבה כמשה ואהרן, וכתב בבתי מדרשות (ח"א מדרש אספה) דזה בא לה מפני הבאר שנותנה בשבילה, שלא היה אפשר לה שתהא קיימת והבאר שנותנה בזכותה מסתלקת, דבר אחר מפני שהיא שוה למשה ואהרן בגדולה, ששלשתן היו פרנסים טובים לישראל, ואינו בדין שהם יסתלקו ומרים תהא קיימת, לכך קדמה תחלה ומתה, ע"כ.

וְתִקְבֵּר שֵׁם. פירש בש"ך עה"ת דהיינו במקום הראוי לה. אלא דאכתי יש לעיין מדוע כתיב לשון זה רק במרים ולא כן אצל אהרן (להלן כ כח), ובאמת בגמרא (מו"ק כח.) דרשו מיניה דסמוך למיתה קבורה, ופירש בפנים יפות דמשום הכי מהרו לקברה, לפי שלא ידעו זמן נסיעתן, שהרי כתיב (לעיל ט יז) ובהעלות הענן מעל האוהל יסעו, ושמה יעלה הענן פתאום ויצטרכו ליסע משם, לכך מהרו וקברו אותה תיכף, עכ"ד.

אבל באמת גם לפי פירוש זה צריך עיון מדוע לא כתיב כן גם אצל אהרן, וי"ל משום דאחר מיתת אהרן נסתלקו ענני הכבוד, ושוב לא נסעו ע"פ הענן, אבל עדיין אינו מיושב כל צרכו, שהרי מאז שנסתלקו ענני הכבוד נסעו ע"פ הארון כמ"ש רש"י (להלן כא א), אך בהעמק דבר פירש וזה לשונו, ותקבר שם, פי' הכתוב דאע"ג שלא היתה הגזרה עליה שלא יבואו עצמותיה לא"י כמו שנגזר אח"כ על משה ואהרן, מכ"מ כך עלה שנקברה שם במדבר, עכ"ל. ובזה א"ש מה שלא נכתב כן אצל אהרן.

וַיִּמַת אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרֵאשׁ הָהָר [כ כח]

וַיִּמַת אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרֵאשׁ הָהָר. לכאורה יש לעיין מדוע לא נזכר קבורתו כמ"ש אצל מרים (לעיל כ ח) ותמת שם מרים ותקבר שם, וכן הוא להלן (דברים לד ו) גבי משה, וביאר בש"ך עה"ת לפי שנפתחה לו מערה ונסגרה עליו כשהושם

שם וקלטתו לתוכה, ולזה אמר וימת אהרן שם בראש ההר, לא אמר וימת שם אהרן כמו שאמר ותמת שם מרים, אלא וימת אהרן שם בראש ההר, כאילו אמר הושם בראש ההר ונתאוה למות שם, כי מצא מטה מוצעת ונרות דולקות ואמר פה אשב כי אויתיה. וכן א'הרן ש'ם ב'ראש ראשי תיבות אשב, עכ"ד.

והנה באמת בפ' עקב (י ו) כתיב, מבני יעקן מוסרה וגו' ויקבר שם, ופירש **המלבי"ם** כי אחר שעלו העדה ההר וראו כי גוע אהרן לא קברוהו תיכף כי רצו להספידו תחלה בפניו כהלכה, וע"כ לא נזכר הקבורה בהר ההר כי לא נקבר שם, וביני לביני התחיל הכנעני להלחם בהם וחזרו שמונה מסעות לאחור, שמן הר ההר עד יעקן ומשם למוסרה הם שמונה מסעות, ולקחו את מטתו של אהרן עמהם באשר יראו שהכנענים יתעוללו בו, והביאוהו למוסרה ושם קברוהו, ומשם חזרו אל הר ההר ונלחמו בכנעני ויחרימו את עריהם, א"כ מ"ש שם מת אהרן ויקבר שם, אמר כן מצד הקבורה, עכ"ד. ולפי זה נכון שלא נכתב כאן בהר ההר, כי באמת לא נקבר שם.

וירד משה ואלעזר מן ההר [שם]

וירד משה ואלעזר מן ההר. ובעת ההוא הוצרך משה לכאורה להתנהג בדיני אבילות, אבל לא אלעזר לפי שנעשה אז כהן גדול, ובכהן גדול אינו נוהג דיני אבילות כמפורש בפ' אמור (כא יב), אבל עי' מה שהבאנו לעיל (כ א) בשם הפנים יפות שגם משה רבינו היה לו דין כהן גדול, וא"כ אולי לא הוצרך גם הוא להתנהג בדיני אבילות, אמנם באמת **בתרגום יונתן בן עוזיאל** (להלן כ כט) וביותר **בתרגום ירושלמי** (שם) כתבו בפירוש שהתנהג משה אז בדיני אבילות.

הנחשים השרפים [כא ו]

ואין מים [כא ה]. לכאורה יש לעיין שהרי היה להם מים מבארה של מרים ועל מה היה תלונתם, אך **בכלי יקר** פירש הפסוק וע"פ דרכו מיושב גם דיוק זה וז"ל, נראה שלא על המן לבדו קראו תגר כ"א גם על המים שהרי אמרו אין לחם ואין מים, כי הלחם והמים היו שניהם רוחניים וקלים וכל הדברים הקלים טובים לבעלי המנוחה ולא להולכי דרכים כי מאכל כבד טוב להתעכל לבעלי היגיעה לפיכך כאשר קצרה נפש העם בריבוי הדרך, אמרו לפי טורח הדרך אין לחם ואין מים כי שניהם נראין כאלו אינם והיו כלא היו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל קל קל שניהם קלים כאמור, וכנגד שתפלו על המאכל שולחו בהם נחשים שנאמר בו (ישעיה סה כה) ונחש עפר לחמו, וכנגד שתפלו על המים שולחו בהם השרפים כי אין מים לכבות האש, עכ"ל.

ובפשטות אפשר לפרש כי המן והבאר היו ע"פ נס, ולא רצו לסמוך על נס, כי חששו שלא יפסוק מהם פתאום, כאשר אירע לבאר שנפסק מהם פתאום בשעת מיתת מרים.

והנה מ"ש הכלי יקר שהיו נחשים ושרפים, חולק בזה על פירש"י (להלן כא ו) שפירש שהיו נחשים השרפים אבל אינם שני מינים, וכן מורה פשטות לשון הפסוק דכתיב הנחשים השרפים, ולא הנחשים והשרפים.

אמנם גם מדברי **האזה"ח הק'** (להלן כא ו) משמע שהיה כאן שני מינים, שכתב זה לשונו, כאן נולדו מחטאתם שני דברים, נחש ושרף, נחש שיש בו שנים ממית אדם ושרף הנפש וכו', הנחשים, הם כנגד מה שדברו במשה, שכל המדבר לשון הרע בחבירו ומכל שכן ברבו נחש מכישו (במד"ר פי"ט סכ"ב), והשרפים, הם כנגד מה שדברו באלהים, עכ"ל.

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת חקת

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. מעמד הכאת הסלע
- ב. בקשת בני"י מסיחון לעבור דרכו וסירובו
- ו. אופן עשיית אפר פרה אדומה
- מ. מות אהרן ואבל העם
- י. דיני טומאת מת
- ז. בקשת בני"י מאדום לעבור דרכו וסירובו
- מ. מסעות בני"י וכיבוש יעזר והבשן
- י. מלחמת סיחון וכיבוש ארצו
- מ. הנחשים השרפים ונחש הנחושת
- י. מלחמת הכנעני מלך ערד
- צ. מות מרים וצמא העם
- ר. שירת הבאר

פנינים

"ודיברתם אל הסלע"

רבים התקשו מדוע באמת שינה הקב"ה מציוויו שציווה ברפידים 'והכית בצור', וכאן אמר למשה ולאהרן לדבר אל הסלע. ונביא חלק מן התירושים: א. מובא במדרש (בסוף פרשת קרח) שמשה נתן את מטהו לאהרן, ומטה זה שם יחד עם מטות כל הנשיאים לפני ד', ועל מטה זה נאמר 'ויצץ ציץ', שנרשם על המטה קודש לד' כמו שכתוב על הציץ. לפי זה נמצא שהמטה היה הקדש כמו הציץ. וזהו החילוק, שבפרשת בשלח עדיין לא היה מעשה קרח והמטות, יכול היה משה להכות במטה ומותרים היו ישראל ליהנות מכך כי אין דין הקדש, אבל כאן שכבר היה רשום עליו כציץ לא היה רשאי להכות בזה על הסלע ושיהנו ישראל מזה כי הרי זה מעילה בהקדש. ובוה יובן מדוע היה צריך להכות את הסלע פעמיים, כי בפעם הראשונה יצאו המים מתוך מעשה עבירה של מעילה בהקדש ולא רצה הקב"ה שישאל יהנו מעבירה אבל אחר ההכאה הראשונה יצא המטה לחולין על ידי שנשתמש בו לדבר חול ושוב אין בו מעילה לכן יצאו המים כי אין זה נחשב הנאה מעבירה. (ר' מאיר אריק אב"ד בוטשאטש) ב. אמר לו הקב"ה לדבר ולא להכות כמו הנער כשהוא קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל, בדבור הוא מייסרו כך אמר הקב"ה למשה, כשהיה סלע זה קטן והכית אותו שנאמר 'והכית בצור'. ברם, עתה 'ודברתם אל הסלע' שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים. (ילקוט שמעוני) ולפני מתן התורה עדיין לא שייך לשנות פרק אחד והדבור שידבר אינו תורה כי עדין לא נתנה תורה. אך עתה, לאחר מתן תורה, הלא די בפרק אחד שיאמרו לו מן תורה ולתורה יש כח להוציא מים. ג. רש"י פירש שלא היו מכירים את הסלע שהיו שותנים ממנו ברפידים, והיה מתגלגל עממה והוא בארה של מרים הוא הצור שהכה משה בחורב. כשמתה מרים, פסק מלתת מים והלך הסלע וישב לו בין הסלעים, וכשנסתלק הבאר היו ישראל אומרים מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים. לכן אמר משה 'המורים' - סרבנים, המן הסלע הזה שלא נצטוונו עליו נוציא לכם מים מאחר והסלע הוא אותו הסלע דיו בהכאה פעם ראשונה ברפידים, ועתה מספיק לדבר כי רק שימשיך מחדש ליתן מים אין זה המצאה חדשה אלא המשך, ובוה מספיק הדיבור כי ידוע שכל התחלות קשות וצריך הכאה, אבל רק לחזור ולחדש את הוצאת מימיו כמקדם קל יותר ודיבור מספיק.

"לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון ומים אין לשותת"

יש לבאר את תלונת בני ישראל. הלא לכאורה אם נכונה טענתם האחרונה שאין להם מים הראויים לשתיה, לא ברור מה רצו לומר בתחילת דבריהם על כך שאין זה מקום הראוי לזריעה, הרי במצב של חוסר מים לשתיה למי בכלל אכפת אודות טיב הגידולים והחקלאות במקום?! ויש לומר: א. כך אמרו: לא מקום זרע ותאנה - אין אנו מדברים על זרע ותאנה וגפן, אלא על כך שאין מים לשתות! (חיוכה של תורה) ב. כשאין מים אפשר להקל מעט את הצימאון בפירות שיש בהם אחוז גדול של מים, לכן הזכירו את חסרון הפירות והזרעים. (אזנים לתורה) ג. כתוב בגמרא שאין לגור היכן שאין פירות כי הם מבריאים את הגוף. עד כה, התרפאו בני ישראל מבארה של מרים, אך כעת שמרים איננה ובארה נגזו, הרי שאינם יכולים אפילו להתנחם ברפואת הפירות, וזה למה? משום ש'ומים אין לשתות' - בארה של מרים איננו. (ילקוט האורים) ד. יש לקרוא את הפסוק הפסק אחר המילה 'לא' כלומר שאין אנו מתלוננים אודות היעדר הפירות אלא על דבר בסיסי יותר: "ומין אין". (קהלת יצחק) ה. ללמדנו שבשעת המחלוקת דעתו של האדם משתבשת עליו וטוען טענות תפלות ואינו יודע מה הוא שח. כך במקום לבקש על המים החיוניים, טענו על הפירות, ואף הקדימום לבקשת המים. (מן התורה) (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל'שאלה לשולחן שבת' תש"פ)

שאלה לשולחן שבת

"פרה אדומה"

כתב רש"י: 'משל לבן שפחה שטינף פלטיץ של מלך אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה כך תבוא פרה ותכפר על העגל', מבואר בדבריו שטעם המצוה הוא ככפרה על חטא העגל. אמנם בפרשת בשלח כתב רש"י על הפסוק: "שם שם לו חק ומשפט": 'במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין'.

ויש לבאר כיצד אומר רש"י שפרה אדומה היא כפרה למעשה העגל, בעוד שהמצוה ניתנה לישראל בטרם חטאו בכלל בעגל?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחדש.

העלון מוקדש לע"ג ר' משה בן יוסף ת.ג.צ.ב.ה

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.

זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'בנין' 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. על פרת החטאת להיות _____
 - ב. שירתה מובאת בפרשה _____
 - ג. למקום זה נשען אשד הנחלים _____
 - ד. "ונירים אבד חשבון עד _____"
 - ה. שם נקבר אהרן הכהן _____
 - ו. "אל ד' _____ קולנו _____ מלאך _____ ממצרים"
 - ז. מקום רע, זה מקום שאינו מקום _____
 - ח. שם ניצחו בני ישראל את הכנעני _____
 - ט. איש _____ אוסף את אפר הפרה ומניח במקום _____
 - י. עיר שמשה שלח מרגלים אליה _____
 - יא. בני ישראל הבטיחו שלא יעברו שם בדרכם _____
 - לב. יצאה מקרית סיחון _____
 - למ. אף ה _____ את מי הנדה נטמא _____
 - לג. "נא בארצך לא _____ בשדה ובכרם"
 - לד. מלך האמורי _____
 - לה. הכנעני מלך _____ יושב הנגב נלחם בבני ישראל _____
 - לו. חלק מהפרה שאף הוא נשרף _____
 - לז. כך נקרא מכסה הרמטי של כלי _____
 - לח. מפניהם באו משה ואהרן לפתח אוהל מועד _____
 - לט. אחד משבעת המינים, שחלקם בפרשה מוזכרים _____
 - לע. הנוגע במת טמא _____ ימים _____
 - לפ. עוד אחד משבעת המינים, שחלקם בפרשה מוזכרים _____

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. "ומבמות ה _____ אשר בשדה מואב"
 - ב. צמח המשמש לתהליך הטהרה _____
 - ג. מלך שבני ישראל לא השאירו לו שריד _____
 - ד. לנחל זה נסעו בני ישראל ממזרח השמש _____
 - ה. על הפרה האדומה להיות _____
 - ו. במי מריבה _____ בני ישראל עם השי"ת
 - ז. עץ שיש להשליך אל תוך שריפת הפרה _____
 - ח. כזה כלי נטמא באוהל המת _____
 - ט. נשוח ש _____ אל נחש הנחושת, חי _____
 - י. " _____ באר ענו לה"
 - יא. הכנעני שמע שישראל בא _____ האתרים _____
 - לב. אסור שיעלה על הפרה האדומה _____
 - לג. ד' שלח אותם, כדי להעניש את העם _____
 - לד. במדבר זה נפטרה, מרים הנביאה ונקברה _____
 - לה. עליו שמו את נחש הנחושת _____
 - לו. משה ואהרן נצטוו לדבר אליו _____
 - לז. סוג של נחש _____
 - לח. שם שורפים את הפרה האדומה: " _____ למחנה"
 - לט. מארגון עד מקום זה כבשו בני ישראל בארץ האמורי _____
 - לע. בפני מי נעשתה הפרה האדומה הראשונה? _____
 - לפ. במקום זה במדבר ציץ מרים נפטרה ונקברה _____
 - לפ. מהמקומות שחנו בהם בני ישראל _____

ואלה שמות

"זתמת שם מרים"

מה היו כל שמותיה של מרים הנביאה? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

שש אשות (סוגי אש) הן: יש אוכלת ושותה, ויש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ואינה שותה, ויש לא אוכלת ולא שותה, ויש אש אוכלת אש, ויש אש יראה מפני אש. אש אוכלת ושותה, זו אש של עצי המערכה, האוכלת לחים כיבשים (דהיינו ששורפת הכול אף דברים לחים ביותר). ואף אשו של אדם אוכלת ושותה, שאם לא יאכל בן אדם, יעלה בליבו אש (שיש לאדם אש פנימית). אש שותה ולא אוכלת, זו אש של חמה מפני כל מי שאוחזתו חמה (יש לו מכת שמש), שותה כל משקין שבעולם ואכילה אינו יכול לאכול. אוכלת ולא שותה, זו אש שלנו אוכלת כל אוכל ונכבית מפני משקים. לא אוכלת ולא שותה, זו אש ממלאכי השרת שאינן אוכלים או שותים. אש אוכלת אש, אלו מלאכי השרת שכל מלאך שנכנס למחיצת חבירו מיד נשרף. ויש אומרים, שאלו מלאכי חבלה העתידים להישרף בגיהנום. אש יראה מפני אש, זה יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא בעולמו, שהן יראים ומתייראים כל אשות שבעולם מפני כיסא הכבוד. (ע"פ חופת אליהו ויומא ס"פ ק)

מילה בפרשה

**כשרזה וכחוש מפשה עזב,
שאל מהו אותו כזב,
שלאביו היה נחת,
מילד משפריץ על צלחת.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה דומות להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר והילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

מה משותף לעוג מלך הבשן, בתיה בת פרעה ולאחשוורוש?

"אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה עול"

מי שמחזיק את עצמו שאין בו מום, זה עצמו סימן לכך שלא עלה עליו עול מלכות שמים. (מענינה של תורה)

"והיה כל הנשוי וראה אותו וחי"

אפילו מי שהיה חולה במחלה אחרת ואפילו מי שגסס, אם ננשך והביט אל נחש הנחושת, מיד היה נרפא לגמרי! ולאיש כזה נשיכת הנחש היא שמחה, ולכן כתוב 'והיה' שהוא לשון שמחה ולא כתוב ויהי, שהוא לשון עצב. (משך חכמה)

שעשועי דאורייתא

"וישלח משה מלאכים"

מלבד מלך אדום וסיחון, לאלו עוד שני אנשים בתורה שלחו מלאכים?

מצאו נא בפרשה:

1. שניים מסימני ליל הסדר.

2. שמונה אותיות רצופות (בכמה מילים) שכל אות שניה בהן היא מ'.

3. ארבע מילים רצופות שמופיעות פעמיים בפסוק אחד.

4. את שמותיהן של 7 פרשות בתורה.

5. אות המופיעה פעמיים ברצף. (8 תשובות)

6. חמש מילים בפסוק אחד המתחילות באות ע'.

6. שני דברים מגלגל המזלות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לכירת מספר פסוקי הפרשה

בתחילת פרשת חקת מסופר בעיקר על טומאת מת, "אדם כי ימות באוהל".

בפרשת חקת ישנם 87 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:

"אדם אוהל" = בגימטריא = 87

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: רב שמחל על כבודו ואין כבודו מחול: חידש הברכי יוסף (יו"ד רמ"ז) שרב יכול למחול על כבודו דווקא על התורה שחידש מעצמו, אבל אם רק שונה הלכות אחרים אינו יכול. **לסדר את הפרשה** - ויצאו מים רבים. **חידו א' ת'** - אדומה, באר, גבול מואב, דיבון, הר ההר, ונצעק וישמע וישלח ויציאנו, זרע, חרמה, טהור, יעזר, כרם, להבה, מזה, נעברה נעבור, סיחון, ערד, פירשה, צמיד פתיל, קהל, רימון, שבעה, תאנה. **חידו א' ת' הפור** - גיא, אזור, עוג, זרד, תמימה, רבו, ארז, פתוח, הביט, עלי, דרך, עול, נחשים שרפים, צין, נס, סלע, שרף, מחוץ, יבוק, אלעזר, קדש, אובות. **שעשועי דאורייתא** - לעשיו ולבלעם. 1. "ותמת מרים בקדש", "ורחץ במים". 2. "ל*הם המה מי מ*ריבה". 3. "ביום השלישי וביום השביעי". 4. וירא, ויצא, וישלח, וישב, ויקרא, בהר, 5. לסבב, ההר, בעיי, בחלל, ממזרים, ארנן, במחקק, תתן. 6. "מארנן עד יבק עד בני עמון כי עז גבול בני עמון". **ואלה שמות** - מרים, חלאה, פועה, נערה, עזובה, ריעות, אפרת, אחרחל, צהר, צרת, צוחר, אתנן, וי"א ארדון. (ע"פ סוטה יב ושמור"ר) **מילה בפרשה קרה** - יצרה. "ממשפחת נושאי המגורה" - יצרה היה אחד מבני קהת שנשאו את כלי המשכן, "שבשמן זית זך בערה" - שמן זית=יצרה, "בכך יוכרו קבל עם ועדה" - יוכרו=יוצרה, "שכאן לשטן אין עבודה" - שטן=יצר הרע=יצה"ר. **טמונות בפרשה** - 1. "שמעו נא המורים" (כ"י), 2. מסילת רכבת- "במסילה נעלה" (כ"ט), 3. "באהל" (יט"ד), 4. ברזיה - מים מהסלע "ויצאו מים רבים" (כ"א), 5. "זהו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ" (רש"י כא"ט), 6. פרה סובייטית - "פרה אדומה" (יט"ב), 7. "או בעצם" (יט"ט), 8. אוטובוס ישיר - "אז ישיר" (יז"ז), 9. 'הולך לפניו ומשוה את ההרים' (רש"י כ"ב), 10. "אדום לא תעבור ב" (כ"ה), 11. סכום פסוקי ההפטרה 33 (גל) וסכום פסוקי הפרשה 87 (פז), 12. נחש הנחושת - "עשה לך שרף ושים אותו על נס" (כ"א), 13. "כי אש יצאה מחשבון" אש = 301 (כ"א), 14. "ותאנה ונפן ורימון" (כ"ה), 15. "ולא נשתה מי באר" (כ"ז), שירת הבאר (יז"ז) **טמונות בהפטרה** - 1. "בארץ טוב" - בירושלמי כתוב שזהו היישוב העתיק סוסיטא שנמצא ברמת הגולן (ג) 2. "וישב" (יז) 3. "לקצין" (ו) 4. "יפתח" (א) **שאלה לשלחו החג שבועות** - שאלנו: מדוע היה צריך לכפות עליהם את התורה ולאיים עליהם אחרי שכבר קיבלו ברצון את התורה כאשר הקדימו נעשה לנשמע, ועוד, מדוע הקב"ה אמר 'שם תהיה קבורתכם' ולא 'כאן תהיה קבורתכם'? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כי הקבורה האמיתית לאדם שלא מוכן לקבל על עצמו את עול התורה והמצוה היא 'שם'. רודף כל חייו בריקנות אחר איזה שם המתחמק ממנו ומתעתע בו. (ארשת שפתינו ועוד) 2. אין הדברים אמורים כלפי אותו הדור בלבד, אלא לכל דור שכן קבלתה נדרש מאתנו מחדש בכל דור ובכל זמן לאמר שבלי תורה יש רק קבורה ואובדן לאומה. (שולחן שלמה) 3. טענתם של ישראל הייתה שאת התורה קבלנו אך לא התורה שבעל פה. על זה אמר להם הקב"ה הנה הלימוד של עין תחת עין שהוא כסף ולא עין ממש הוא כפי דרשת חז"ל עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין דומגין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה גשמתיה (בבא קמא פד), וזהו הפירוש שם היינו בתורה שבכתב גופה תהיה קבורתכם אלמלי התורה שבעל פה כי אתם תדרשו עין תחת עין - עין ממש. 4. 'שם' - הכוונה בגלויות השונות לא נצליח לעמוד בהם לולי התורה. 5. בלי תורה כל העולם יחדל מלהתקיים וממילא אין זה רק 'פה' אלא כן העולם שנמצא 'שם'. (הח"ח)

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

ב: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) ו'דרשו'.

בירושלים: בחנות 'פיצוח' בית ישראל רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

כל הזכויות שמורות לאהרן בייץ
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קופימן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

קרא לשמש ויזרה אור

קווים לדמותו וניצוצות במשנתו

של המאור הגדול

למשלת החסידות והעבודה התמימה

הגאון החסיד רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצלה"ה

ה"מאור ושמש"

גלב"ע א' תמוז תקפ"ג

הרה"ג ישי לטר

האדמו"ר הגאון הצדיק רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצ"ל מפורסם בישראל על שם ספרו הגדול "מאור ושמש". חיבור זה נחשב לאבן יסוד במשנת החסידות, ויש שכינוהו ה'שולחן ערוך של החסידות'. רבי קלונימוס היה תלמידו המובהק של הרבי ר' אלימלך מליז'נסק זצ"ל, ומביא ממנו מעשים ושמעות. כמו כן שימש דמויות מרכזיות נוספות בשלשלת החסידות, כהחזקה מלובלין, רבי מנדל מרימנוב ועוד. סגנונו הנעים של ה'מאור ושמש' ורעיונותיו הבהירים גרמו לו להתאהב על כל שדרות העם.

אחד הרעיונות החסידיים המרכזיים שחוזרים ונשנים לאורך הספר הוא כוחו הגדול של הצדיק, והחשיבות והמעלה הגדולים בהתקרבות אליו. ואכן היה רבי קלונימוס נאה דורש ונאה מקיים, ובמשך כל חייו היה דבוק בכמה וכמה דמויות הוד משלשלת החסידות. אף בגדולתו, בהיותו משפיע ומנהיג כשלעצמו, תמיד היה מכפיף עצמו לאחרים ויונק מהם.

במאמר זה סקרנו את תמצית תולדותיו (לוקט בעיקר מתוך תולדות המאור ושמש מאת ר' אליהו חיים קרלבר), יחד עם מעט פנינים מחיבורו, אשר יש בהם כדי לשפוך מעט אור על דרכו ונתיבותיו.

אביו ללכת לפני בית מדרשו של הב"ח למכור שם את שארית הכעכים.

כך המשיך לעשות במשך החדשים הבאים. באחד מימי החורף בעודו עומד ומוכר, החל לרדת מטר סוחף. כדי להתגונן מפני הגשם, נכנס קלמ'ש לתוך פרוזדור בית המדרש של הב"ח עם כעכיו. ושם שמע קול בני אדם מתנצחים ומתווכחים בתוך בית המדרש.

כשהציץ פנימה בסקרנות ראה מחזה מוזר. אנשים חשובים מתקוטטים. זה זועק "הפשט ברשב"ם הוא ככה", וזה צועק "איפכא מסתברא, ומתוספות יש לי הוכחה". קלימ'שיל הטה אזנו כאפרכסת ולא היה יכול לזוז משם עד תומם. נפשו התענגה מהדברים אף שעדיין לא טעם טעם 'חידד'.

עיסקת חיים

מן היום ההוא והלאה בכל יום זירז עצמו ביתר שאת, וכשסיים את מכירת הכעכים, קבע

והביא טרף לביתו. כראות אביו את זריזותו שאל אותו אם בכוחו ללכת עוד למקום אחר. "ודאי" ענה הנער בשמחה רבה. אז שלחו

הילד מוכר הכעכים

ר' קלונימוס קלמן נולד בשנת תקי"א לאביו ר' אהרן אפשטיין, בעיירה נובי קורצ'ין שבדרום פולין. משפחתו חיה בעוני ומחסור, עד פת לחם. אחד מידידי ר' אהרן הציע לו לעקור לעיר קרקא הסמוכה, מקום שאפשרויות הפרנסה רבות יותר.

וכך עשה. בקרקא החל לעסוק בעסקי מכירת מאפים, ומצא בה כדי פרנסה דחוקה. אמנם לא סיפק הדבר בכדי לשלוח את הילדים למלמד ולשלם את שכרו.

בעת ההיא היה קלמ'שיל בן חמש שנים. ויהי היום הביע קלמ'שיל להוריו כי נפשו איוותה לסייע להם במכירת הכעכים. אמו ניסתה למונעו מכך באשר אין לו נעליים לרגליו, אך הוא התעקש לסייע להם בפרנסה. וכך יצא יחף עם הכעכים ועמד לפני בית הכנסת הגדול בקרקא. בחריצות וזריזות מכר את הכל

עתים ללכת לבית המדרש. שם ישב והביט והאזין לקול דברי אלקים חיים בעונג רב. יום אחד ניסה להכנס לבית המדרש והנה באותו היום האולם מלא על גדותיו. המרא דאתרא מו"ה אברהם הורוויץ עומד על גבי הבימה ומשמיע פלפול לפני העם. הילד נדחף אל תוך החדר, קפץ על ספסל והביט בפני הרב שעה ארוכה. סמוך לו עמד איש עשיר ות"ח ושמו ר' מרדכי גוטגולד ויפלא הדבר בעיניו, מה טיבו של ילד זה. בגמר הדרשה פנה אליו וקרא אותו: "קלימ'ש'ל מדוע אתה עומד לבדך כאן. לך הביתה לישון!". ענה הילד: "רציתי לשמוע את הדרשה". חיוך עבר על שפתי האיש, ושאל אותו: "מה לך אצל פלפול מחודד, כלום אתה מבין איזה ענין מהדרשה?" הילד השיב: "אם ברצונך, אוכל לחזור על כל הפלפול מהחל ועד גמירא", וכך עשה. בהשתוממות רבה שאל אותו האיש: "הגד נא לי, תלמיד של מי אתה, ובאיזה חדר אתה לומד?" ענה הילד: "כעת עדיין לא הלכתי לחדר, ולא למדתי אף פסוק חומש, יען כי אין יד אבי משגת לשלם למלמד. לכן אני מסייע ונטפל לעשות צדקה בכל עת לעזור לאבי למכור הכעכים לפרנסת הבית".

מיד קם האיש והלך לבית ר' אהרן האופה. ואמר לו: "תמה אני עליך ידי, מדוע אין אתה נותן את הילד הנפלא הזה למלמד לעסוק בדברי תורה". בקול נשבר ענה לו ר' אהרן, "מה אעשה ופרנסתי דחוקה ואין בידי ממון לפרוע שכר המלמד".

השיב האיש: "הנה יש לי בת קטנה בת חמש שנים מעוטרת בכשרונות נעלים ומדות תרומיות ושמה מילכה ראדל. אם תתן לי את בנך לחתן עתידי, אז אלביש אותו מעתה בבגדי כבוד ואתן אותו לידי מלמדים טובים על חשבונך. ואי"ה ביום חתונתו אתן לו נדוניה עשרת אלפים רייניש. משום שראיתי אותו כי טוב הוא, וקים לי בגוויה שעדין לגאון". ההסכם נחתם בין הצדדים וקלימ'ש החל לבלוע בצמא דברי תורה מפי מורים ומלמדים.

כך עברו השנים ובהיותו בן י"ב נתפרסם בכל האזור כעילוי.

בצילו חימד וישב

יום אחד התפרסם כי רבי אלימלך מליזענסק עובר דרך קרקא ומתפלל שם שחרית. אבל לא רבו האנשים הדורשים בשלומו, שכן קרקא עיר שכולה מתנגדים היתה. אך ר'

קלימ'ש רגליו הוליכוהו לבית המדרש של המגלה עמוקות, שם התפלל ר' אלימלך.

כאשר הביט בעבודת התפילה של ר' אלימלך, הוקסם והתלהב, עד שנתקשרה נפשו בנפשו, ולא הסיח דעתו ממנו כל אותו שבוע. לאחר מחשבות רבות, החליט ליסוע ולהקביל את פני ר' אלימלך בליזענסק לקראת הימים הטובים הקרובים. הוא נמלך באשתו, וגם ביטא את חששו על תגובת אביה ושאר בני הקהילה המתנגדים. היא הגיבה: אל תשאל פי איש ואל תתחשב בשום אדם, עבודת הבורא קודמת לכל! ובאשר להוצאות הדרך, הנה מסרתי את מטפחת הפנינים בידיך, מכרנה במחיר הגון, ובכסף שתקבל, תכלכל את נסיעתך ושהייתך בליזענסק.

מאותו הזמן נעשה לרבו המובהק. בספרו מאור ושמש מזכיר את רבו זה כ"ח פעמים, הרבה יותר משאר צדיקים.

י"קן כגיבור

דרכו של רבי אלימלך היתה שהמבקש להיות תלמידו, מתחילה משמש אותו ושוהה במחיצתו. וכך עשה ר' קלימ'ש. עדות על הקירבה הגדולה לרבו, ישנה במאור ושמש פרשת כי תצא (רכו, א) הוא כותב: "ראינו לאדמו"ר הרה"ק רשכ"ה מו"ה אלימלך זצוק"ל כי תיכף בעת שניער משינתו ואז בקול רעש גדול היה מדבר אל לבו ואומר על נפשו, אוי לך כי כלה הזמן בשינתך".

מה עשה ר' זושא בקומו

גם אל אחיו של ר' אלימלך, התקרב מאד עד ששהה בתוך ביתו. הנה מדבריו בפרשת שלח "וקאמר הכתוב אח"כ מראשית עריסותיכם תתנו וגו', פירוש, שתיכף מראשית שתקומו מהמיטה בבוקר, תיכף תתפללו בעד כל ישראל שיהיו בריאים ויהיה להם כל טוב. וכמו שהיה נוהג הרב הקדוש איש אלקים המנוח מו"ה משולם זוסיע זצוק"ל (ר' זושא) שהיה אומר בבוקר בבוקר תיכף בקומו ממטתו 'צפרא טבא על כל ישראל', וברכות ותפילות בעדם".

כפטיש יפוצץ סלע

בפרשת דברים מביא: "כאשר ידוע ומפורסם מאדמו"ר איש אלקים מו"ה אלימלך זצוק"ל שהיה עומד לפני ביתו, וסבבוהו בני אדם

בעגולה, והוא היה עומד באמצע, וסיפר איזה מעשה באיזה ענין לפניהם, וכל אחד ואחד מהם היה לבו נשבר על י"ב קרעים, וכל אחד מהם סבר שסיפר המעשה הזאת עבורו, ומרמוז על מעשיו אשר לא טובים אשר עשה, וזה סבר שאליו הדברים מגיעים, כך היה אצל כל אחד ואחד".

נסיעה לצדיק על שום מה

אודות מטרת הנסיעה לצדיקים כתב (כי תבא לב, א): "הנוסעים אל צדיקי הדורות מהם מי שנוסע ללמוד להתפלל בדחילו ורחימו, ומהם מי שנוסע ללמוד תורה לשמה, ומהם מי שנוסע ללמוד ממנו מדריגות, אבל כל זה אינו הכוון העיקרי והנסיעה העיקרית היא לבקש את ה' לידע ולהוודע ממצאית אלוקותו יתברך".

"כשבא אצל הצדיק נופל עליו פחד ומורא ורואה אז שמעשיו תורתו ועבודתו אין נחשבים לכלום" (חיי שרה כא, א).

"המון עם כששומעין על אחד שעשה איזה אות או מופת תיכף הם נוסעים אליו, אבל באמת הנסיעה לצדיק הוא שנלמוד את עצמו מאורחותיו, ויחזיק את עצמו בתורה ותפילה וידבק בדרכי השם" (פ' ראה רטו, א).

ראתה שפחה?

כששב כעבור כמה חדשים לקרקא, כעס עליו חותנו על שהחל להתקרב לחסידים, ואז התפתח ביניהם דו שיח:

"קלימ'ש, במטותא מינך אמור לי מה נתוודע לך בליזענסק?"

"נודע לי שיש אלוך בעולם המנהיג בירה זו".

חותנו מילא פיו שחוק ואמר: "דבר זה מביא לידי גיחוך. וכי בשביל זה לבד נסעת עד לשם?"

אז קרא החותן לשפחה הנבערה מדעת ושאל אותה: "כלום יש אלוך בעולם?" וענתה: "ודאי, מי אינו יודע דבר זה".

אז פנה לחתנו ר' קלימ'ש, "מדוע נסעת לליזענסק, היה לך לשאול את המשרתת..."

ענה ר' קלימ'ש: "כן, כן, היא אומרת, אבל אני יודע".

הולך את חכמים יחכם

לאחר פטירת הרבי ר' אלימלך, נתדבק ברבי

בית כנסת הרמ"א בקרקא

ידיים ורגלים ובוכה מאין הפוגות: "רבש"ע, חוס וחמול נא עלי נפש העני שלא אמות ח"ו בלא תשובה שלימה לפניך".

הרפואות הועילו אך במעט, ונאסף אל עמיו בשיבה טובה בן שבעים ושתים שנים, ביום ב' דר"ח תמוז תקפ"ג.

מאור ושמש

אין לך עוד ספר מהחסידיים הראשונים שמביא כ"כ הרבה חבילות של שיחות ודברי תורה משאר צדיקים שבדורו כאשר עשה המאור ושמש, הודות לענוותנותו כי עד זיבולא בתרייתא היה חוסה בצל כנפי צדיקים אחרים.

מלאכת ליקוט הכתבים והמאמרים נעשתה ע"י בנו ר' אהרון (המכונה ר' ארון), ולאחר שהיה הכל מתוקן ומסודר לדפוס, הלך לקבל הסכמת הגאון האריה דבי עילאי בשנת ת"ר, אשר בחר את השם 'מאור ושמש', וטעמו עמו (בהסכמתו) כי כשמו כן תהלתו המאיר לארץ ולדרים אור שבעת הימים והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וכשמש וירח.

החיבור התפשט בקרב העם, וכולם מצאו בו טעם. ואכן הוא כרכא דכולא ביה, ויש בו חידושים בפשט, ברמז, בדרש ובסוד. כל אחד מצא בו כדי מידתו. והכל בלשון צחה ונעימה.

זכה המאור ושמש ובכמה מהדורות נדפס על הדף של החומש מתחת לאור החיים הקדוש.

נוסח ספרד במקומו של הרמ"א?

מתחילה, לא היה בכל העיר הגדולה אף בית מדרש אחד שיתפללו בו בנוסח ספרד כמנהג החסידים. אך מימיו של המאור ושמש, התחילו להתפלל בנוסח ספרד בבית מדרשו. רבו החוזה מלובלין הזהיר שבבית מדרשו של הרמ"א, לא יתפללו בנוסח ספרד. מסופר כי פעם שהוצרך להתפלל בבית מדרש הרמ"א, התפלל בפרוודור מפני שלא רצה להתפלל בפנים נוסח ספרד.

אל נייטאט

במשך שנים נשתמרה המתחנות והתגלעה שוב ושוב, עד שלאחר פרשיית הלשנות שהביאה אותו למאסר, עקר את דירתו מקרקא וחזר לארץ מולדתו לנייטאט.

בהיותו בנייטאט הגיע הגאון מצאנז להסתופף בצילו. הצאנזער העריצו מאד והתבטא: "מכיר הייתי בשלשה צדיקים שהיו כאדם הראשון קודם החטא... אם היו אוכלים או שותים יותר, היה מצוה יותר, כי טעמו מעץ החיים ונכנסו לבחינת שבת". אף הוא היה משתמש בספל מלח בה השתמש ר' קלונימוס והחשיבו מאד.

ובא השמש וטהר

בערך בשנת תק"פ חלה ר' קלונימוס מאד ונפל למשכב. הרופאים יעצוהו ליסוע לקרקא ולדרוש בטובי המומחים. קם ונסע לעירו שמאז. פעם נכנס בנו ר' יוסף ברוך לחדר אביו, ומצאו שוכב על הארץ בפישוט

מרדכי מנעשכיו. בספרו הוא מביא ממנו בכבוד רב: "הגאון הקדוש קדוש ישראל ואורו אב"ד דק"ק נשחיו נב"מ".

אבל עדיין היה חרות על לוח לבו רבו הרבי ר' אלימלך והירבה לנסוע לצינון.

כמו כן התקשר להרבה מחבריו תלמידי ר' אלימלך, ובמיוחד להחוזה מלובלין. בפרשת ויצא הוא מזכיר את החוזה ומסיים 'הריני כפרת משכבו' שבוה חייבים רק ברבו מובהק.

כמו"כ התקרב לר' מנדלי מרימנוב, לאוהב ישראל מאפטא, לסבא מראדושיץ ועוד.

אודות דרכיהן השונות של הצדיקים, וייחודיותו של כל אחד, מצינו ביאור נפלא במאור ושמש (עמ' תתקעט) על הגמ' סוף תענית "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר... זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו", וביאר המאור ושמש "כי ידוע שכל צדיק וצדיק אוהו דרכו בעבודת ה' כפי שכלו, ומעשי הצדיקים אינם שוים זה לזה, זה עובד להשי"ת בדרך זה, וזה בדרך אחר, ובכדי שלא יצער עצמו הצדיק באומרו אולי דרכי בעבודתי אינם ישרים, כי יש צדיק אחר שעובד להשי"ת בדרך אחרת, לזה לעת"ל הקב"ה יהיה מראה לכל אחד ואחד שהיה עבודתו בדרך טוב וישר, וכל צדיק וצדיק יהיה רואה שטובים היו דרכיו אשר הלך בדרכי ה' כפי שכלו. לזה אמר כל או"א יהיה מראה באצבעו וכו' זה ה' קוינו לו, ר"ל זאת היה דרך הישר אשר עבדתי לו להשי"ת, והוא הדרך הנכון לעבודתו ית"ש".

שטיבל חסידי בקרקא

בשנת תקמ"ה פתח בקרקא בית מדרש חסידי, והחלו אנשים להתלקט סביבו לקנות לקח בעבודת ה'. היה הדבר למורת רוחם של המתנגדים. בתחילה הוכרז עליו וקבוצתו חרם ושמתא, ושוב התבטל.

מסופר כי פעם כשסיפר לרבו החוזה אודות הקשיים שמערימים בפניו מול פתיחת השטיבל החסידי, השיב: "הם אינם מניחים שיפתח שטיבל חסידי, אני מבטיחם כי טרם ביאת משיח יהיו עוד בקרקא שטיבלעך און שטיבלעך און שטיבלעך". [ומציינים כי ברבות השנים אכן כמעט מכל אחד מחוגי החסידות היה שטיבעל בקרקא, טרם [השוואה].

תרי ריעין דלא מתפרשין

במשנתו של המאור ושמש תורה ותפילה הן תרי ריעין דלא מתפרשין, וכך כתב (פ' ויצא): "הנה ידוע שעיקר עבודת האדם לבוא לתכלית השלימות בעבודתו ית"ש להשיג אלקותו ית"ש הוא ע"י התורה והתפילה. ולא יוכל להיות אחד בלא שני, כי לא עם הארץ חסיד. וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו... כי בוודאי ע"י עסק התורה לשמה יכול לבא לקדושה גדולה, כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנר"ן באותיות התורה, אמנם אעפ"כ לא יוכל לבוא לעיקר היראה והאהבה וההשתוקקות לעבודתו ית"ש ולהשיג אלקותו רק ע"י התפילה במס"נ ובהתלהבות, כידוע מכל ספרי הקדושים".

שילמוד הרבה קודם התפילה

המחשה לקשר ההדוק בין תורה לתפילה, יש כמה שהעיד בנו של המאור ושמש (ר' יוסף ברוך מניישטאט הידוע בשם ה'גוטער יוד') שאביו מעולם לא ניגש לתפילת שחרית טרם שלמד והגה בתורה לפחות שתי שעות.

וכן כתב במאור ושמש פרשת בראשית "ועצה היעוצה לזה שיוכל לומר 'אחד' שלא יבלבלו אותו המחשבות זרות כ"כ, הוא, שילמוד הרבה קודם התפילה, משניות גמרא וזוהר..."

אין פנאי לכוונות

אף שהיה בקי בתורת הנסתר, באשר לכוונות בתפילה, כתב: "יש כמה וכמה אנשים שמתפללים בכוונות השמות, ואולם בדורות האלו א"צ לזה, וכן שמעתי מאדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה אלימלך זצוק"ל שאמר שאין מתפלל ע"פ הכוונות..."

ובפרשת נצבים: "אכן בזמננו זה לא יתכן לאדם לכוון כוונת התפילה המסורים בידינו בסידור האריז"ל, וכן שמעתי מהר"ר אלימלך זצוק"ל לבל יחשוב אדם מחשבות וחשבונות כוונת השמות רק יקשר נגלו ונסתרו שהוא נפשו ורוחו ונשמתו בא"ס ב"ה, וכ"כ תהיה מחשבתו דבוקה בנועם ה' עד שלא יהיה לו פנאי אפילו רגע לכוון הכוונות".

הנסינות של המשפיע

בפרשת שמיני: "שמעתי מפי אדמו"ר מו"ה

אלימלך זצוק"ל שאמר בשביל הרב ר' בער מראוונא שאמר בשם הבעש"ט שהדורש ברבים נמשל למרה וחצינא, שמשליך הזבל מהבית לנקות את הבית ונתלכלך בעצמו, כך הוא השליח ציבור, הן בעת הדרשה הן בעת עומדו לפני העמוד, שמזכך בני אדם שמתעוררים בתשובה על ידו, והוא נופל קצת ממדרגתו על ידי זה, מחמת שמחשבות של העולם נופלים עליו. וכן היה בעת שהיה בהמ"ק קיים והמזבח על מכוננו, והיה הכהן עובד עבודה ומכפר בעד עמו, היו נופלים עליו מחשבות האנשים אשר היה מקריב קרבנותיהם".

מול שיטת פשיסחא

רבי קלונימוס היה מגדולי המתנגדים לשיטת פשיסחא שהיו תמיד שקועים ראשם ורובם בחקירה וחיפוש אחר האמת, והיו לומדים ומעמיקים ובקיאים נפלאים בדרכי תחבולות היצה"ר למען ידעו כיצד לערוך מלחמה כנגדו וכיצד לכובשו. אבל לדעת שאר תלמידי החוזה אין זו הדרך. האמת מצויה בפשטות ובישרות.

הוא גם קרא תגר על מנהגם לאחר את זמן התפילה.

וכן כתב בספרו (פ' בראשית) "ולא יעבור ח"ו זמן התפילה".

ובפרשת נצבים: "מתנאי העבודה התמימה לבל יפסיע האדם אפילו כחוט השערה

שיעבור על אזהרת התורה ואזהרות חז"ל, והאנשים אשר יעשו להם כהיתר לוותר על דברי הפוסקים בחשבם כי באם לא יתפללו בזמנם תפילתם יותר מעולה וכדו', עבודתם אך שוא והבל".

הגורם למחלוקות בין החכמים

מאור ושמש בפרשת חוקת: דאיתא במדרש אלמלא לא הכה משה את הסלע לא היה מחלוקת ופולגנות בין התנאים ואמוראים.

וכן איתא במגלה עמוקות ואתחנן עד: אילו נכנס משה לא"י לא היה מחלוקת. וזה סוד סלע המחלוקת. והכאת הסלע גרם המחלוקת. וסוד המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל... ר"ל בהכאת הסלע גרם משה שהתורה יורדת טיפין טיפין ובא המחלוקת, וזה סוד הפסוק הלא כה דברי כאש נאם ה', דמי גרם הניצוצין שמתחלקין לכמה גוונים, זה בא לנו מן פטיש יפוצץ סלע, הפטיש שהכה משה בסלע גרם שמתפוצצין ורבין המחלוקת בישראל. ומקור הדברים בתיקו"ז (מו, א).

אדרבה תן בלבנו

בסוף פרשת כי תצא הזכיר את חסדי השי"ת אשר "בדורות אלו שלח לנו עבדיו הצדיקים אשר פתחו הדרך לפנינו להורות כי תשובה העיקרית היא לייחד לבבנו באהבת חברים ולהסתכל ביתרון זולתו מעבודת השי"ת ומידיעת בוראו, ושלא לראות חסרונו ח"ו... ובפרט בדורות אלו אשר כל מגמת היצה"ר לאחוז בזה, וצריך זהירות וזריזות גדול להילחם נגדו".

וברור כי כוונתו לרבו הר"ר אלימלך מליז'נסק. וכפי שמשתקף בתפילתו המפורסמת "תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם".

ובמקום אחר הוא מביא בשם רבו רבי אלימלך, שהכוח לעשות מופתים נובע מהאחדות בין החברים.

ובמקום שאמרו לקצר לא נוכל להאריך, ועוד יש כהנה וכהנה בדברי המאור ושמש דברי חכמה מוסר וחסידות, ישוטטו רבים ותרבה הדעת.

♦ אור חדש על ציון תאיר ♦

הופיע זה עתה במהדורה נוספת הספר הנפלא

עבודת אהרן

על כל ענייני המשכן וכליו
בהלכה ובאגדה

מאת הגאון

רבי יצחק גבריאל פרוינד שליט"א

מהדורה
שנייה

לרגל חודש הספר התורני
מחיר מיוחד

35 ש"ח בלבד

מתוך הסכמות של הרבנים הגאונים:

מרן הגרב"מ אורחי שליט"א

ראש ישיבת עטרת ישראל, חבר מועצה"ת

בהמירי את המחבר, בהיותו אחד המצויינים ביותר, מתמיד ושקוע
בנבכי סוגיות הש"ס, לא פסיק פומיה מגירסא וקולו נשמע תמיד
בבית המדרש בריתחא דאורייתא. ויראתו קודמת לחכמתו...
פקיע שמייה בעבודת הקודש...

מרן הגרי"מ הלל שליט"א

ראש ישיבת וכולל אברכים חברת אהבת שלום

תוכו רצוף חידושים וביאורים בענייני המשכן וכליו מוסדים
על אדני פו ממאמרי חז"ל ראשונים ואחרונים... נושא ונותן
בהם באמונה ומוסיף עליהם מדיליה כיד ה' הטובה עליו, חיבו
ממתקים וכולו מחמדים.

מרן הגר"ד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון כנסת ישראל וחבר מועצה"ת

עברתי על חלק מהספר, ונוכחתי לראות שהוא ספר מיוחד במינו,
המוקיף ומבאר העניינים לכל פרטיהם, בטוב טעם ודעת.

**פרויקט השו"ת מכיל בתוכו מגוון פתרונות
ייחודיים ללימוד עשיר ומעמיק
שלא תמצאו במקום אחר**

מחירים מיוחדים לשבוע הספר

גרסת רגילה	גרסת פלוס
₪ 1700 1290	₪ 2000 1490
₪ 200 מתנה לרכישת ספרי מכון ירושלים	

מבצע מיוחד למשדרגים לגרסה החדשה

**להזמנות:
*8511**

WWW.RESPONSA.ORG.IL

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

-
יח"צ
-
פרסום
-
הפצה
-
הדפסה
-
גרפיקה
-
עימוד
-
עריכה לשונית
-
עריכה תורנית
-
הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il